
UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2016

Aneta Bezdíčková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Středověké předměstí z pohledu archeologie na příkladu Českého Brodu

Aneta Bezdíčková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta Bezdíčková**
Osobní číslo: **H09529**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Středověké předměstí z pohledu archeologie na příkladu Českého Brodu.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce bude zpracování vybrané části archeologických nálezů z bývalého Kouřimského předměstí města Český Brod (okr. Kolín). Dále budou zkompletovány a zhodnoceny zprávy z regionální, archeologické a historické literatury týkající se historie a archeologie tohoto předměstí. Na základě vyhodnocení pramenů bude podán obraz vývoje Kouřimského předměstí ve středověku a raném novověku. Provedeno bude též srovnání s archeologickými poznatky z dalších vybraných předměstí českých měst.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dvořák, M.: Český Brod. Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku, Český Brod, 1992. Dvořák, M. - Dvořák, L.: Historická topografie města Českého Brodu, Práce muzea v Kolíně, sv. 2-5, Kolín, 1982-1985. Ebel, M. - Frolík, J. - Razím, V.: Opevnění města Českého Brodu, Průzkumy památek V, seš. 2, 1998, s. 47-76. Frolík, J.: Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994-1995, Archeologické rozhledy 48, 1996, s. 737-747. Kuča, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. díl (A-G), Praha, 1997, s. 553-558.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jan Frolík, CSc.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2012

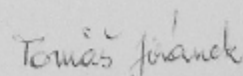
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 44

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

.....

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 6. 2016

Aneta Bezdíčková

.....

Poděkování

Především bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janovi Frolíkovy, CSc. za veškeré informace a materiály, které mi poskytl a hlavně za čas, který strávil čtením práce. Na druhém místě děkuji více osobám, jsou to všichni zaměstnanci z oddělení záchranných archeologických výzkumů z pracoviště na Pražském hradě, kteří pro mě nesčetněkrát museli dojít na vrátnici a zpět, abych se vůbec dostala ke zpracování materiálu ke své práci. Dále to je knihovnice Regionálního muzea v Kolíně Gabriela Jiroudková, která mi vypůjčila převážnou část potřebné literatury, děkuji za její čas při hledání. Také děkuji za užitečné informace historikovi PhDr. Vladimírovi Jakubovi Mrvíkovi, Ph.D. z Podlipanského muzea v Českém Brodě, archeologovi Bc. Matěji Forstovi z Regionálního muzea v Kolíně a Mgr. Andrejovi Lamprechtovi z Polabského muzea v Poděbradech. Mimo to velký dík své rodině, za hlídání našeho Mikuláška. Děkuji.

.....

Anotace

Cílem bakalářské práce bude zpracování vybrané části archeologických nálezů, učiněných na bývalém Kouřimském předměstí města Český brod (okr. Kolín). Dále budou zkompletovány a zhodnoceny zprávy z regionální, archeologické a historické literatury týkající se historie a archeologie tohoto předměstí. Na základě vyhodnocení pramenů bude podán obraz vývoje Kouřimského předměstí ve středověku a raném novověku. Provedeno bude též srovnání s archeologickými poznatky o dalších vybraných předměstích českých měst.

Klíčová slova

Český Brod, předměstí, město, řemeslo, koželuh, archeologie

Title

Taking the example of the town of ČeskýBrod, it's a medieval suburb from an archaeologist's point of view

Summary

The objective of my Bachelor's Thesis is to process some selected parts of archaeological discoveries made in the historic Kouřim suburb of the town of ČeskýBrod (district of Kolín, Czech Republic). In addition, the Thesis will involve completing and evaluating the news and reports from regional, archaeological and historical literature and historical sources relating to the history and archaeology of the suburb in question. Evaluating the sources will give an idea of how the Kouřim suburb developed in the Middle Ages and the early Modern Times. The Thesis will also involve doing some comparison with archaeological pieces of knowledge relating to the suburbs of some Czech towns chosen for that purpose.

Key words

ČeskýBrod, suburb, town, trade, tanner, archaeology

Obsah

1	Přírodní podmínky	11
1.1	Lokace města	11
1.2	Geomorfologické podmínky	11
1.3	Vegetační pokryv a průměrné teploty	13
1.4	Hydrologické podmínky	14
1.4.1	Vodstvo říčky	14
1.4.2	Vodstvo - rybníky	15
1.5	Pedologické a geologické podmínky	15
2	Dějiny bádání	17
2.1	První archeologické výzkumy a archeologové amatéři	17
2.2	Archeologické výzkumy	18
2.3	Historici	22
3	Historický rámec	23
3.1	Vznik názvu Český Brod	23
3.2	Dějiny města Českého Brodu – středověk a raný novověk (po nástup Habsburků na český trůn r. 1526)	23
3.3	Dějiny města Českého Brodu – novověk, 19. a 20. století	29
4	Popis naleziště a nálezová situace	33
4.1	Zkoumaná lokalita	33
4.2	Metoda výzkumu	33
4.3	Terénní situace	34
4.3.1	Terénní situace v sondě I.	34
4.3.2	Terénní situace v sondě II	36
4.4	Nálezová situace	38
4.5	Determinace uhlíků a dřev	39
5	Archeologický materiál	42
5.1	Popis a charakteristika keramických předmětů	42
5.1.1	Sonda I – kontexty terénní situace	42
5.2	Kresebná dokumentace	46
5.2.1	Kresebná dokumentace ze Sondy I.	47
5.3	Datování a celkové vyhodnocení	47
6	Kouřimské předměstí	49

6.1	Předměstí – obecné informace.....	49
6.2	Kouřimské předměstí - počátky a jeho vývoj ve středověku a raném novověku.....	52
6.3	Koželužské řemeslo a kůže	53
6.3.1	Kůže a její historické pojetí.....	53
6.3.2	Koželužství a kůže	55
6.3.3	Zpracování kůže	56
6.4	Jiné metody zpracování kůže.....	61
6.4.1	Jirchářství.....	61
6.4.2	Zámišnictví	61
6.5	Vybavení koželužské dílny	62
7	Srovnání s předměstími jiných českých měst	64
8	Závěr	67
9	Použitá literatura.....	70
9.1	Bibliografie.....	70
9.2	Elektronické zdroje	72
10	Přílohy - seznamy	74
10.1	Seznam zkratk.....	74
10.2	Seznam obrázků.....	75
10.3	Kresebná dokumentace.....	82

Úvod

Cílem mé bakalářské práce bylo zpracovat vybranou část nalezeného archeologického materiálu, který byl nalezen na parcele č. 125 v ulici Jana Kouly při stavbě nové budovy automatické telefonní ústředny firmy Telecom v Českém Brodě. Jednalo se o vyhodnocení předmětů ze sondy I. Nejprve došlo k překreslení daných předmětů. Následovalo jeho vyhodnocení a zařazení k určitému historickému období. Vzhledem k časové náročnosti, obdivuji všechny, kteří se touto činností běžně zabývají.

Po zpracování předmětů došlo k vyhodnocení a zpracování odborné, převážně regionální literatury. Díky všem pramenům bylo možno zhodnotit toto předměstí a podat srovnání s jinými českými předměstími. Nebylo zcela jednoduché vybrat vhodná předměstí. Chtěla jsem porovnávat především regionální královská města, která byla svou velikostí podobná středověkému Českému Brodu, což se mi zcela nepodařilo. V tomto případě, nelze vždy propojit archeologické výzkumy a písemné prameny.

1 Přírodní podmínky

1.1 Lokace města

Město Český Brod leží ve východní části Středočeského kraje, administrativně spadá pod působnost okresního města Kolín a je obcí s rozšířenou působností.¹ Okres Kolín na severu sousedí s okresem Nymburk, na severovýchodě s okresem Hradec Králové (mj. kraj Královéhradecký), na východě s okresem Pardubice (mj. kraj Pardubický), na jihu s okresem Kutná Hora, na jihozápadě s okresem Benešov a na západě s okresem Praha - východ. Jeho poloha ve vzdálenosti pouhých 38 km východně od Prahy byla výhodná již v dobách jeho založení.² Rozloha okresu činí 743,57 km² a zahrnuje 81 obcí, 6 měst (Český Brod, Kolín, Kouřim, Pečky, Týnec nad Labem, Zásmyky) a 3 městyse (Cerhenice, Církvice, Plaňany).³ V okrese žije 98.815 obyvatel.⁴

Geograficky Český Brod leží na pomezí středního Polabí a čelních výběžků Středočeské vrchoviny. Samotné město se rozkládá v nepříliš hlubokém údolí potoka Šembery při nadmořské výšce 220 – 230 m. Příznivé klimatické podmínky, s průměrnou roční teplotou 8,6°C a s průměrnými ročními srážkami kolem 570 mm, tvoří vhodné prostředí k osídlení tohoto města a jeho okolí již od pravěku.⁵

1.2 Geomorfologické podmínky

Česká republika se z geomorfologického hlediska člení na čtyři geomorfologické provincie, tj. na Českou vysočinu, Středoevropskou nížinu, Západní Karpaty a Západopanonskou pánev. Český Brod patří do geomorfologické provincie Česká vysočina. Jedná se o geologicky stará pohoří vzniklá za kaledonského a pozdějšího hercynského vrásnění v prvohorách (karbonu). Po prvohorách byla souší, s občasnými záplavami, díky nimž vznikla

¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj. Kolín. *Administrativní rozdělení okresu Kolín – stav k 1.1.2007*[online]. 24. 5. 2012 [cit. 2016-05-24]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/xs/kolin>

²MAPY.CZ. *Trasa:Praha-Český Brod*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online]. [cit. 2016-06-07]. Dostupné z:

<https://mapy.cz/zakladni?planovanitrasy&x=14.7754070&y=50.0496010&z=12&rc=9hChxxXvtO956RAdeJ&rs=muni&rs=muni&ri=3468&ri=3422&mrp=%7B%22c%22%3A1%2C%22tt%22%3A1%7D&mrp=%7B%22c%22%3A1%2C%22tt%22%3A1%7D&rt=&rt=>

³ WIKIPEDIE, Otevřená encyklopedie. *Okres Kolín*. [online] 3. 5. 2016. [cit. 2016-06-07]

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Kol%C3%ADn

⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2016. [online]. 29. 4. 2016. [cit. 2016-06-05]

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721601.pdf>

⁵ DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes Český Brod, 1992, s. 3.

.....

oblast mělkého moře. Česká vysočina je součástí pevného západoevropského jádra, na jehož nemalých plochách došlo ke zvednutí proterozoických a prvohorních usazenin a zvrásněním krystalických břidlic, prostoupenými masivem vyvěřelých hornin, především žul. Z tohoto důvodu nese Česká vysočina morfostrukturální název Český masív. Po vrásnění nastala fáze zarovnání. Na některých místech tohoto povrchu jsou nánosy zvětralin. Ve čtvrtohorách dochází k zvedání České vysočiny. Po změně podnebí⁶ dochází k nárůstu říčních teras. Zásahem pevninského ledovce ve středním a mladším pleistocénu vznikly horské ledovce v Krkonoších, na Šumavě a v Hrubém Jeseníku. Valná většina území České vysočiny ležela před pevninským ledovcem a na jejím území panovalo chladné podnebí. V pohořích a na vrchovinách vznikly v pásmu mrazové pouště skály, skalní hradby a balvanová moře. Velký význam při změně zemského reliéfu mělo usazování spraší vanoucími větry ze severozápadu. V krasových oblastech vznikly soustavy jeskyň. Díky sopečné činnosti vznikly sopky Komorní hůrka u Chebu i kužely v Nížkém Jeseníku (Uhlířský vrch, Venušina sopka, Velký a Malý Roudný aj.). V období holocénu se hlavním činitelem změny reliéfu České vysočiny stává člověk. Česká vysočina se jako geomorfologická provincie skládá z šesti subprovincií (soustav). Jedná se o Šumavskou soustavu, Česko-moravskou soustavu, Krušnohorskou soustavu, Krkonošsko-jesenickou soustavu, Poberounskou soustavu a Českou tabuli.⁷

Do České tabule patří i náš Český Brod. Plošně Česká tabule zaujímá území severních a východních Čech. Rozlohou se jedná o území s 11.301 km², se střední výškou 279,8 m nad mořem a středním sklonem 2°23'. Samotná tabule je tvořena z křídových hornin, které se na okrajích zvedají. Nad plochým zarovnaným povrchem se zvedají pískovcová skalní města i neovulkanické tvary, jejichž údolí tvoří řeka Labe. Nejvyšším bodem je Ralsko s 696 m nad mořem. Subprovincie Česká tabule se člení na tři oblasti (podsoustavy), tj. na Severočeskou tabuli, Středočeskou tabuli a Východočeskou tabuli.⁸

Nás zajímá oblast Středočeské tabule, která se dále hlouběji člení na tři celky. Jedná se o Dolnooharskou tabuli, Jizerskou tabuli a Středolabskou tabuli. Středočeská tabule se rozkládá na ploše 4.354 km², o střední nadmořské výšce 242,7 m a se středním sklonem 1°37'. V rámci České tabule bychom ji našli v její střední a jižní části. Vnitřní struktura je tvořená hlavně ze slínovců s menším podílem pískovce. Při okrajích je plocha neotektonicky narušena. Středočeská tabule se utvářela „s rozsáhlými strukturně denudačními plošinami, kryopedimenty, erozně denudačními kotlinami s převládajícím fluviálním a eolickým

⁶ Změna podnebí ve čtvrtohorách na chladné z předešlého suchého a savanního podnebí třetihor.

⁷ DEMEK, Jaroslav a kolektiv. *Hory a nížiny*, zeměpisný lexikon ČSR. Academia Praha, 1987, s. 10 – 15.

⁸ TAMTÉŽ, s. 148.

.....
akumulačním reliéfem. “⁹ Během čtvrtohor se díky řece Labi a jejím přítokům zcela změnil tvar řečišť a povrch území. Nejvyšším bodem je Říp s 459 m nad mořem.¹⁰

Středolabská tabule tvoří jižní část tzv. Polabských tabulí. Svým povrchem se jedná o plochou pahorkatinu o rozloze 2.266 km², se střední výškou 215 m nad mořem a středním sklonem 1° 16'. Převážně je tvořená křídovými horninami, s místy odkrytým podložím, které se rozkládá na území mezi tokem Labe, dolní Vltavy, Doubravy a Mrliny. Co se týče plošného reliéfu, zasahují do ní jednotlivé kotliny, pahorkatiny zarovnaného rázu, suky a četné říční terasy s nivami. V místech sprašového podloží vznikají různé tvary od navátých písků.

¹¹ Středolabská tabule, se dále dělí na pět podcelků, tj. na Nymburskou kotlinu, Čáslavskou kotlinu, Mělnickou kotlinu, Mrlinskou tabuli a Českobrodskou tabuli.¹²

Českobrodská tabule nesoucí název města Český Brod se rozprostírá v jižní a jihozápadní části již zmíněné Středolabské tabule o rozloze 546 km². Jedná se o plochou pahorkatinu střední výšky 242,8 m nad mořem a středním sklonem 1° 52'. Převažuje seskupení křídových pískovců a slínovců, permských sedimentů, hornin proterozoika a druhotného kutnohorského krystalinika. Reliéf oblasti tvoří jednotlivá svahová údolí levých přítoků řeky Labe s rozlehlými denudační plošinami, hřbety a suky. Celkový povrch i říční terasy leží na sprašových pokryvech.¹³ Českobrodská tabule se dále dělí na jednotlivé podcelky, tj. Kojetickou, Čakovickou a Bylanskou pahorkatinu, Kouřimskou plošinu, Malotickou a Kolínskou tabuli.¹⁴

1.3 Vegetační pokryv a průměrné teploty

Český Brod na území Českobrodské tabule patří do bukovo-dubového vegetačního stupně. Tento vegetační stupeň se rozprostírá v oblasti pahorkatin a vrchovin při nadmořské výšce 200 – 400 m. Standardní vegetační doba dané oblasti mívá okolo 165 dní. V průměru dosahují roční teploty 8,5°C a roční srážkový úhrn činí zhruba 600 mm.¹⁵

Jedná se o oblasti, kde převažuje zóna středoevropského listnatého lesa. Zástupcem přirozených lesů je dub zimní a habr, v menší míře je to buk. V našem případě jde spíš o malou lesní plochu. Z bylin a travin je zástupcem sasanka hajní, violka lesní, pstroček dvoulistý, konvalinka vonná a plicník lékařský. Z lesních živočichů jsou jejich zástupci roháč

⁹ DEMEK, Jaroslav a kolektiv. *Hory a nížiny*, zeměpisný lexikon ČSR. Academia Praha, 1987, s. 481.

¹⁰ TAMTÉŽ.

¹¹ TAMTÉŽ, s. 482.

¹² TAMTÉŽ, s. 59.

¹³ TAMTÉŽ, s. 59, 148.

¹⁴ TAMTÉŽ, s. 59-60.

¹⁵ DEMEK, Jaroslav a kolektiv. *Hory a nížiny*, zeměpisný lexikon ČSR. Academia Praha, 1987, s. 21.

.....

obecný, krajník pižmový a střevlík hajní. Zemědělské plodiny jsou ovlivněny ornou půdou, pěstuje se hlavně pšenice, kukuřice a cukrová řepa. Z ovocných stromů jsou to pak meruňky a broskve, někdy i vinná réva.¹⁶

1.4 Hydrologické podmínky

Česká republika patří k důležité pramenné oblasti Evropy. Jejím územím procházejí hlavní evropská rozvodí. Velkým zdrojem vody mnohých řek jsou dešťové a sněhové srážky. Voda je z našeho území odváděna do třech úmoří. Největší množství vody odvádí řeka Labe, se svým hlavním levostranným přítokem Vltavou, která odvádí vodu do úmoří Severního moře. Voda z Labe odvodňuje většinu území ČR, tj. 63,3 %. Další velkou část ČR (Morava), tj. 27,5 % odvodňuje řeka Morava, do níž se na Česko-rakousko-slovenských hranicích vlévá řeka Dyje, která na rakouském území ústí do Dunaje a tím odvádí vodu do úmoří Černého moře. Menší část ČR (Morava a Slezsko) odvodňuje řeka Odra, tj. 9,2 %, která patří do úmoří Baltského moře.¹⁷

Okres Kolín a s ním i město Český Brod, spadá pod povodí Labe. Řeka Labe pramení v Krkonoších na Labské louce v nadmořské výšce cca 1.386 m¹⁸, teče k severovýchodu a následně se stáčí k západu a severozápadu. Při své cestě Českou republikou směrem do Německa se do ní vlévá několik řek, říček a potoků. K nejdůležitějším levostranným přítokům patří, Úpa, Metuje, Orlice, Loučná, Chrudimka, Doubrava, Klejnárka, Výrovka, Vltava, Ohře, Modla a Bílina. K nejdůležitějším pravostranným přítokům patří, Cidlina, Mrlina, Vlkava, Jizera, Pšovka, Ploučnice a Kamenice.¹⁹

1.4.1 Vodstvo říčky

Městem Český Brod protéká říčka Šembera, která pramení severně od obce Vyžlovka (okres Praha-východ). Mimo Český Brod protéká Klučovem a Poříčany a u obce Zvěřínec (okres Nymburk) se vlévá do řeky Výrovky, která je, jak již bylo výše zmíněno, levostranným přítokem řeky Labe. Délka toku Šembery činí 28,2 km.²⁰

¹⁶ TAMTÉŽ, s. 22.

¹⁷ GEOGRAFICKÝ WEB. Česká republika – Svět - Obecná geografie. *Vodstvo ČR*. Ondřej Hajduch. [online] 12. 7. 2010. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/cesko/priroda/vodstvo>

¹⁸ SPINDL.INFO. absolutelyinformative. *Pramen Labe: Špindlerův mlýn*. ©2004 – 2016 SPINDL.INFO [online]. [cit. 2016-06-08].

Dostupné z: <http://www.spindleruv-mlyn.com/cz/spindleruv-mlyn-vylety/pramen-labe/>

¹⁹ MAPY.CZ. *Labe*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online]. [cit. 2016-06-08].

Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=14.9777167&y=50.4050094&z=9&source=area&id=101&q=Labe>

²⁰ WIKIPEDIE. Otevřená encyklopedie. *Šembera (řeka)*. [online]. 27. 5. 2016. [cit. 2016-06-08].

Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0embera_\(%C5%99eka\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0embera_(%C5%99eka))

1.4.2 Vodstvo - rybníky

Kromě řek patří k vodstvu této oblasti i rybníky a další vodní plochy. Přímo v Českém Brodě je to Pivovarský rybník a na jeho předměstí mezi městskou částí Nouzov a Liblicemi jsou to Nouzovské rybníky. V přilehlém okolí města jde o rybníky, které jsou postaveny přímo na říčce Šembeře, jižním směrem od Českého Brodu. Blíže k městu je rybník Podviňák a kousek od něj je Mlýnský rybník, který se nachází mezi vesnicemi Vrátkov a Tuchoraz.²¹ Východně od Českého Brodu je to potok Bylanka s rybníkem v obci Bylany²². Severozápadně od Českého Brodu na návsi v obci Štolmíř. Západně od Českého Brodu je to obec Tismice se dvěma rybníky postavenými na potoku Bušinec, který se na jihu města vlévá do Šembery.²³

1.5 Pedologické a geologické podmínky

Území Českobrodské tabule je pokryto hlínami svahovými, ale i sprašemi, které vznikly při přenosu větrem. Z pedologického hlediska se půdami Českobrodské tabule zabýval J. Spirhanzl, který zmapoval půdy a shledal zde celou řadu půdních typů. Nejvíce rozšířená je zde hnědozemě, která je chudá na vápník v půdě.²⁴ Hnědé půdy jsou na našem území nejrozšířenější. Jejich rozmístění zasahuje od nížin až po horské oblasti. Původním vegetačním porostem hnědozemě byly listnaté lesy, především dubohabrové, a dokonce i horské bučiny.²⁵ Druhým nejrozšířenějším typem půd je černozemě, která je úrodná. Na Českobrodské tabuli se vyskytuje v úseku mezi obcemi Kozovazy, Rostoklaty, Český Brod a Chrášťany, které tvoří její jižní linii. Severní linii tvoří obce Přerov nad Labem, Starý Vestec, Poříčany a Hořany. Třetím typem půd jsou podzolové půdy, které jsou málo úrodné, jelikož jsou značně vyluhovány vodou. Na Úvalsku a jižně od Českého Brodu se nacházejí místa tzv. skeletových půd, které mají kamenitou konzistenci a taktéž malou úrodnost. V blízkosti řeky Labe vznikly ve

²¹ Tvrz Tuchoraz

²² Bylanská kultura – podle obce Bylany u Českého Brodu, prvního naleziště pohřebiště z doby halštatské v Čechách (doba železná, cca 800 – 450 př. n. l.) [převzato od: BAUEROVÁ, Anna. *Keltové v Čechách*. Praha:Paseka, 1996, s. 30-31, ISBN 80-7185-054-3]

²³MAPY.CZ. *Český Brod*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online]. [cit. 2016-06-08].

Dostupné z:<https://mapy.cz/turisticka?x=14.8610211&y=50.0609365&z=11&source=muni&id=3422>Český Brod a okolí

²⁴ SUK, Miloš. *Přehled geologických poměrů okresu Český Brod*. Vlastivědný sborník českobrodská II., Praha:KNV, 1959,s. 6-7.

²⁵ TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. 4. Vyd., Praha: Česká geologická služba, 2007, s. 53, ISBN 978-80-7075-688-1.

.....
čtvrtohorách aluviální močálovité náplavy, které zde vytvořily neúrodný pruh půdy.²⁶

Z nerostného bohatství tato oblast nabízela stříbro, měď, železné rudy a kamenné uhlí. V současné době nabízí kaolinické žáruvzdorné jíly a stavební písek. Žáruvzdorné kaolinické jíly vhodné na výrobu ostřiva a šamotu se těží v okolí Brníka. Pro kamenické zpracování jsou vhodné pískovce z okolí Nučic a Kozojed. Stavební písek se těží ve velkých cihelnách u Přišimas a Českého Brodu. Jedná se o zvětraliny křídových pískovců a hlíny sprašového původu.²⁷

Stopy po dolech na stříbro jsou zachovány mezi Stříbrnou Skalicí, Kostelními a Hradovými Střimelicemi a mezi Ondřejovem a Černými Voděrady. „*Nejstarší zprávy o dolování v okolí Stříbrné Skalice pocházejí ze 12. století, rozvoj těžby nastal však až ve 14. a 15. století, kdy zdejší stříbro založilo bohatství rodu pánů Smiřických.*“²⁸ Jak to již bývá, po rozkvětu nastává úpadek a doly jsou definitivně opuštěny v roce 1774. Ve starých haldách se dají najít zajímavé minerály, např. ankerit, argentit, azurit, baryt, beryl, bornit, galenit, chalkopyrit, tetradril a sfalerit. Měděné rudy se našly v r. 1851 u Mlýna Chrástu a u Peklova, jižně od Českého Brodu. U Tismic, Přistoupimi a Tucharaze se objevily měděné minerály na sklonku 19. století. Obsah mědi byl ovšem tak nízký, že nepřinesl velký zisky z těžby. V okolí Úval se našly málo vydatné sedimentární železné rudy. U Kostelce nad Černými lesy došlo v roce 1842 k dolování kamenného uhlí. Stejně tak jako u mědi a železné rudy, ani kamenné uhlí nepřineslo velký úspěch těžby.²⁹

²⁶ SUK, Miloš. *Přehled geologických poměrů okresu Český Brod*. Vlastivědný sborník českobrodská II., Praha:KNV, 1959, s. 7.

²⁷ SUK, Miloš. *Přehled geologických poměrů okresu Český Brod*. Vlastivědný sborník českobrodská II., Praha:KNV, 1959, s. 7.

²⁸ SUK, Miloš. *Přehled geologických poměrů okresu Český Brod*. Vlastivědný sborník českobrodská II., Praha:KNV, 1959, s. 7, odst. 4.

²⁹ TAMTÉŽ, s. 7.

2 Dějiny bádání

2.1 První archeologické výzkumy a archeologové amatéři

Prvním archeologem amatérem v Českém Brodě byl Josef Pokorný (1781 – 1856), který při stavbě své cihelny při západním okraji českobrodského katastru na parcele č. 403 objevil několik koster, keramiku a jiné předměty. Z těchto artefaktů si doma (tj. právovárečný dům čp. 142) vytvořil menší soukromou sbírku. „....., jeho cihelna se tak zařadila mezi nejstarší česká archeologická naleziště.“³⁰V jeho domácí sbírce pokračoval jeho syn František Pokorný (1827 – 1908), mj. první starosta českobrodského okresu, poslanec českého sněmu a spoluzakladatel zdejšího cukrovaru. Velkou zásluhou pro českobrodské občany byla jeho záchrana českobrodského archivu a uspořádání archivních sbírek.³¹ František Pokorný před svou smrtí daroval svou vzácnou sbírku Podlipanskému muzeu a statek prodal velkoobchodníkovi s uhlím a dřívím Josefu Klímovi (1865 – 1937). Ten pokračoval v činnosti svých předchůdců. Mj. se stal blízkým spolupracovníkem Podlipanského muzea.³²

Do sbírek Podlipanského muzea v Českém Brodě se dostalo několik náhodných nálezů od občanů města. Např. v roce 1868 se sem dostala veliká popelnice obsahující pět malých nádob a přeslen a dvě bronzové spony z doby římské, pocházející ze staveniště nově vzniklé budovy cukrovaru.³³ V roce 1925 věnoval muzeu středověkou nádobu Emil Fišer z domu čp. 26.³⁴

Mezi sběratele archeologických památek z Českého Brodu, kteří nalezené artefakty odevzdali do sbírek Národního muzea v Praze, patří Maxmilián, rytíř z Obentrautu (1793 – 1883), který měl ve své sbírce hned několik středověkých nádob. K dalším nalezcům patří, pražský obchodník František Svoboda, který muzeu v r. 1884 daroval bronzový náramek z laténského kostrového hrobu. Dále to byl MUDr. František Šimek (1840 – 1907), městský a železniční lékař v Českém Brodě, který muzeu daroval ostruhu z doby římské, která se našla při kopání základů domu čp. 21, pro movitého sládka Františka Tichého v roce 1884.³⁵

První odborné archeologické výzkumy zahájil profesor dr. Josef Ladislav Píč (1847 – 1911). Několik let se podílel na systematických archeologických výzkumech v Českém Brodě a jeho okolí. Mj. se stal i členem Podlipanského muzea. V roce 1891 objevil v

³⁰DVOŘÁK, Miloš. *Počátky archeologických výzkumů v Českém Brodě*. Minulost českobrodská, sv. 1, Český Brod, 1998, s. 2, odst. 1.

³¹TAMTÉŽ, s. 1 – 2.

³²TAMTÉŽ, s. 6.

³³TAMTÉŽ, s. 2.

³⁴TAMTÉŽ, s. 8.

³⁵TAMTÉŽ, s. 2 – 3.

.....

Pokornéhocihelně dvojitou nádobu z doby laténské a ve Weidenhoferově cihelně v Chouranicích, „popelovité jámy knovízské kultury“³⁶ V letech 1903 – 1904 byl přivolán do cihelny pana Pokorného k objevu starého pohřebiště. Závěrem konstatoval: „*Hroby nalézají se dosti mělko pod ornici... Některé kostry mají hrob jednotlivě, jiné, větší počet pohřbených pohromadě, i čtyř. Pochovaní leží, vlastně sedí skrčeni, obličejem k východu slunce, a bývají obloženi rozličnými kameny.*“³⁷³⁸

Na pomoc při určení stáří artefaktů, kromě dr. J. L. Píče byl několikrát povolán i pražský archeolog profesor Jan Nepomuk Voldřich (1843 – 1906). O pár let později navázal na spolupráci Národního muzea s Českým Brodem, po vzoru J. L. Píče mladý archeolog doc.PhDr. Jaroslav Böhm (1902 – 1962). V roce 1931 označili a uspořádali archeologické sbírky Podlipanského muzea PhDr. Jaroslav Böhm a PhDr. Ivan Borkovský, DrSc. (1897 – 1976). Mimo pražských archeologů se o spolupráci v Českém Brodě zasadil kolínský amatérský archeolog MUDr. František Dvořák (1896 – 1943).³⁹

Dalšími osobami, respektive archeology amatéry, kteří pomáhali při různých stavebních aktivitách ve městě, byli redaktor Našich hlasů Jozef Miškovský (1859 - 1940) a učitel Jan Bedrna (1868 – 1935).⁴⁰

2.2 Archeologické výzkumy

V Českém Brodě proběhlo od poloviny 20. století do současnosti hned několik větších i menších archeologických výzkumů. Převážně šlo o výzkumy záchranné a předstihové. Stručný výčet níže jmenuje jen pár nejdůležitějších z nich.

Mladším archeologickým aktivitám předcházela záchranný výzkum, který provedl PhDr. Antonín Hejna v letech 1953 – 1954. S největší pravděpodobností šlo o nález keramiky z konce 13. století a denáru Vladislava I. z let 1125 až 1135 v areálu bývalého kapucínského kláštera. Bohužel, tento nález není možné 100 % potvrdit, vzhledem k tomu, že není nikde uložen. Jedná se pouze o orální interpretaci PhDr. Miloše Dvořáka, historika a místního rodáka.⁴¹

Další menší archeologický výzkum byl veden PhDr. Zbyňkem Sedláčkem v roce 1992. Šlo o předstihový záchranný výzkum ve výkopu pro vodovod na náměstí Arnošta z Pardubic.

³⁶DVOŘÁK, Miloš. *Počátky archeologických výzkumů v Českém Brodě*. Minulost československa, sv. 1, Český Brod, 1998, s. 3, odst. 2.

³⁷ TAMTÉŽ, s. 5, odst. 1 a s. 6, odst. 1.

³⁸ TAMTÉŽ, s. 3 – 5.

³⁹ TAMTÉŽ, s. 4, 8, 9.

⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 5.

⁴¹FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 737.

.....

V rýze byla objevena pravěká keramika, fragment keramiky z 12. – 13. století a románský pískovcový most. Tento most byl dokonce zapsán do soupisu památek českého kulturního dědictví jako technická památka.⁴² Při zařazení mostu do románského období, byly vzneseny oprávněné kritické připomínky k jeho datování, např. PhDr. Janem Frolíkem.⁴³

Následné záchranné archeologické výzkumy byly vedeny PhDr. Janem Frolíkem CSc. a jeho pravou rukou, dokumentátorem RNDr. Miroslavem Křemenem, který se již 15 let podílí na výzkumech v Českém Brodě. Akce byly vedeny pod záštitou Ústavu archeologické památkové péče středních Čech a města Českého Brodu.

Do té doby největší archeologickou akcí byl předstihový záchranný archeologický výzkum z listopadu 1994 až března 1995, rozdělený na dvě etapy. První etapa proběhla na Kouřimském předměstí v ulici Jana Kouly, na parcele č. 125 na staveništi nové automatické telefonní ústředny firmy Telecom, od listopadu do prosince 1994. Druhá etapa proběhla od ledna do března 1995 a zdokumentovala situaci při hloubení výkopů pro kabely, vedoucích z budovy automatické telefonní ústředny z předměstí směrem k hradebnímu zdivu do středu města, k poště na náměstí Arnošta z Pardubic. Výzkum přinesl především nové poznatky o životě středověkého předměstí, s dokladem řemeslné koželužské dílny.⁴⁴ Více o první etapě tohoto výzkumu v kapitole 5. Popis naleziště a nálezové situace.

Další archeologickou akcí byl záchranný archeologický výzkum při pokládání kabelů firmy Telecom, které vedly „z větší části v historickém jádru města a částečně u opevnění v ulicích Tyršově, Komenského a Krále Jiřího z Poděbrad.“⁴⁵ Akce probíhala od července do listopadu 1995. Celkem zde bylo zdokumentováno 32 terénních situací, které přinesly informace, např. o skalním podloží jádra města, které se k jihu směrem k říčce Šembeře mění v spraš. Dále o nejstarším způsobu zpevnování náměstí štětem z 2. poloviny 14. století. Mj. doklady jímek a smetišť. Ve výplni jedné jímky z jihozápadního rohu náměstí Arnošta z Pardubic byla odkryta lidská kostra, nesoucí znaky po násilném způsobu úmrtí. V ulici Krále Jiřího z Poděbrad byl zdokumentován mělký úvoz, potvrzující časté dopravní využití na trase Praha – Kolín, který zde zanechal vyježděný terén. Výzkum přinesl poznání o nejasném vystavení areálu města z části nad říční terasou a z části v její nivě, kdy šlo nejspíš o

⁴² DVOŘÁK, Miloš. *Románský most v Českém Brodě*. Archivní prameny kolínska. Státní okresní archiv v Kolíně, 1993, s. 13 – 14.

⁴³ FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 737.

⁴⁴ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95

⁴⁵ EBEL, Martin – FROLÍK, Jan – RAZÍM, Vladislav. *Opevnění města Českého Brodu*. Průzkumy památek V, č. II, Národní památkový ústav: Praha, 1998, ISSN: 1212-1487, s. 60, odst. 1.

.....

respektování původní starší zástavby města. V pozdním středověku a následném raném novověku byl povrchový terén zarovnan. Vzhledem k nulovému zastoupení mladohradištního materiálu v areálu města byl stanoven závěr, že osídlení u románského kostela sv. Gotharda muselo být velmi malé, šlo jen o osadu či větší dvorec.⁴⁶

K dalšímu menšímu záchrannému archeologickému výzkumu došlo při rekonstrukci kanalizace v Kollárově ulici, tj. v areálu vnitřního města, taktéž v roce 1995, kdy byla konzervována hradební zeď.⁴⁷

Dalším záchranný výzkum se uskutečnil při opravě městských hradeb v roce 1997. V místě již dříve konzervované městské hradby, u jihovýchodního nároží, na parcele č. 143/2, byly zaměřeny dvě sondy za účelem získání informací o vzniku a vývoji hradeb. Sonda I. kopírovala starší hradbu a sonda II. vnitřní stranu hradby současné. Ač se nepodařilo akci v sondě I. dokončit kvůli nedosažení k podloží, nebyl problém sjednotit obě sondy a podat celkové zhodnocení. Většina keramických zlomků je datována do 14. – 15. století. Výjimku tvoří část renesančního kachle, datovaného do století 16. Výsledkem výzkumu bylo chronologické zařazení současné hradební zdi do 15. století. Tato datace souhlasí s písemnými prameny z období povýšení Českého Brodu do třetího městského stavu mezi města královská a výstavbou nové, v pořadí již třetí hradební zdi v letech 1445 – 1487. Brodské opevnění lze považovat za jakéhosi představitele pohusitské vývojové etapy měst. Co se týče staršího opevnění, tj. druhého, ze 14. století z období výstavby za arcibiskupa Arnošta z Pardubic, jde o běžný příklad opevnění poddanského města. Prvotní opevnění bylo dřevo-hlinité, vzniklé v raném období vzniku města Biskupského Brodu.⁴⁸

Další záchranné archeologické výzkumy proběhly při rekonstrukcích inženýrských sítí a silničních komunikacích vedoucích z centra města v roce 2008, kdy se výzkum dotkl předměstí Kouřimského a Pražského. V dnešní ulici Suvorova došlo k odkrytí sídlištního souvrství s jámovými objekty. V Palackého ulici byl učiněn objev seskupených usedlostí z počátku 13. – 14. století. K tomu došlo k odkrytí prvotních úprav cest a jejich následného vydláždění z období 14. – 19. století. V ulici Krále Jiřího bylo zaznamenáno zdivo z Liblické

⁴⁶FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 737 – 742.

⁴⁷EBEL, Martin – FROLÍK, Jan – RAZÍM, Vladislav. *Opevnění města Českého Brodu*. Průzkumy památek V, č. II, Národní památkový ústav: Praha, 1998, ISSN: 1212-1487, s. 60.

Hlavní zdroj archeologické dokumentace: FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 23/95 na lokalitě Český Brod, rekonstrukce kanalizace*. Archiv ÚAPPSC, čj. 336/95.

⁴⁸EBEL, Martin – FROLÍK, Jan – RAZÍM, Vladislav. *Opevnění města Českého Brodu*. Průzkumy památek V, č. II, Národní památkový ústav: Praha, 1998, ISSN: 1212-1487, s. 60, 61, 64, 71.

Jiný zdroj o tomto archeologickém výzkumu: FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum městského opevnění v Českém Brodě v roce 1997*. Archeologie ve středních Čechách II, 1998, s. 385 – 394.

.....

brány. K nejdůležitějšímu objevu došlo v místě kanalizační přípojky, vedoucí do domu čp. 78 na Husově náměstí, kdy došlo k záchraně mincovního depotu, který byl uložen v keramické nádobě. Jednalo se o depot složený z 63 mincí, nejspíš z období vlády Václava IV.⁴⁹

Další předstihový záchranný archeologický výzkum týkající se tematiky hradeb se uskutečnil v létě 2011 při výstavbě nové sportovní haly. Výzkum se dotkl severozápadní části hradební zdi z 15. století, kde byly zaměřeny dvě sondy u vnitřního okraje dochovaného torza hradby. Stejně jako u předešlých výzkumů týkajících se zásahů do hradební zdi, nebylo ani tady dosaženo podloží. Bylo zjištěno, že vnitřní část hradební zdi se směrem k zemi rozšiřuje a v opačném případě se její vnější část z pohledu z předměstí vyklání vpřed. Rozšířená vnitřní část hradby tak byla předurčena k udržení hradebního náspu. Vzhledem k tomu, že nebylo potřeba nově vykopávat základy pro novou hradbu a došlo tak k využití příkopu, který stával před starší, v pořadí druhou, Arnoštovou hradbou ze 14. století, ušetřili si stavitelé spoustu práce.⁵⁰

Rok 2011 přispěl ještě dokumentací středověkých sklepů, které byly zaměřeny při opravách inženýrských sítí pro vodovod a kanalizaci. Zaměření prováděla firma Geo.cz, v listopadu 2011. Jednalo se o dvě etapy měření, ve sklepních prostorách pod domy na náměstí Arnošta z Pardubic, čp. 1 (bývalá radnice), čp. 25 a čp. 56 (tzv. Královská hospoda). Výsledky zaměření přinesly poznání o podzemí Českého Brodu, jehož sklepní soustava sahá do období vzniku v 2. pol. 14. století. Do sklepů se původně vstupovalo sklepními šíjemi, které stávaly před domy na ulici. Již během středověku došlo k jejich postupnému rušení, jelikož překážely projíždějícím na cestách a při pohybu tažných vozů ve městě.⁵¹

⁴⁹ DOCPLAYER.CZ. *Zpráva o činnosti za rok 2008*. ©2016DocPlayer.cz [online] [cit. 2016-06-20]
Dostupné z: <http://docplayer.cz/1826552-Zprava-o-cinnosti-za-rok-2008.html>

⁵⁰ BANKOVÁ, Natálie. *Opevnění Českého Brodu z pohledu archeologie*. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, 2015, s. 16.

Hlavním zdrojem práce: FROLÍK, Jan. *Zpráva o archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Český Brod*. Archeologický ústav AV ČR, Praha, v.v.i. Zpráva o archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Český Brod.

⁵¹FROLÍK, Jan. *Zpráva o průzkumu provedeném na lokalitě Český Brod*. Akce dokumentace sklepů v čp. 1, 25 a 56. Ústav archeologické památkové péče středních Čech v Praze, 2011, s. 3, 38.

2.3 Historici

Přední místo v oboru historie a historické topografie města má jednoznačně Českobrodský rodák PhDr. Miloš Dvořák. Bez jeho velkého množství děl o Českém Brodě bych ve své práci jen těžko pochodila.

Mezi další osoby, které se zasloužili o archivní zpracování dějin města Českého Brodu, patří dr. Václav Schulz z Královské České Společnosti Nauk. K novodobějším autorům patří JUDr. Karel Bednařík, historik a archivář. A k současným autorům patří PhDr. Vladimír Jakub Mrvík, Ph.D, historik Podlipanského muzea v Českém Brodě, za jehož cenné rady děkuji.

3 Historický rámec

3.1 Vznik názvu Český Brod

Jak již samotné jméno města napovídá, důležitost názvu dal samotný brod přes říčku Šemberu. Brody přes řeky byly jedním z ideálních středověkých míst pro vznik osad a měst. V místě tohoto brodu vznikla kolem poloviny 12. století trhov^á osada. Krom brodu přes řeku měla osada i další výhody, vedla přes ni důležitá zemská stezka spojující Prahu s východní a jižní Evropou.⁵² Zakladatelem této osady byl pražský biskup Jan I. A proto osada nesla jméno Biskupský Brod. Biskupský proto, že jeho správa spadala do rukou pražských biskupů. Od 2. pol. 13. století byla osada povýšena na město, v tomto případě město poddanské. Název Biskupský Brod si ale nově vzniklé město dlouho neudrželo a v roce 1315, po obsazení šlechtickým rodem Ronovců, dochází ke změně jména na Český Brod. Český především kvůli českému složení obyvatelstva města.⁵³

3.2 Dějiny města Českého Brodu – středověk a raný novověk (po nástup Habsburků na český trůn r. 1526)

Prvotní trhov^á osada Biskupský Brod⁵⁴ byla založena pražským biskupem Janem I. (1134 - 1139), který zde nechal vystavit románský kostelík sv. Gotharda.⁵⁵ Vzniklá osada stála na návrší přes říčku Šemberu. Osada s brodem, která městu dala název, byla důležitá nejen pro cestování a obchod, ale i svým rozsáhlým bažinatým územím, díky nimž zaručovala nově vzniklé osadě stálou obživu a ochranu. Tento důležitý brod byl vzdálen den cesty z Prahy a den cesty z Kouřimi. Na návrší stávala i biskupská celnice a kolem kostelíka se rozprostíralo tržiště, jak tomu bylo zvykem. Kolem roku 1268 nechal pražský biskup Jan III. z Dražic (1258– 1278) místní trhovou osadu povýšit na město.⁵⁶ Městu bylo v zakládající listině uděleno emfyteutické právo, právo hradby a další městské svobody.⁵⁷ V období vlády pražského biskupa Tobiáše z Bechyně (1278 – 1296) došlo k rozšíření města a k výstavbě kamenné tvrze.⁵⁸ Vzhledem

⁵² HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, s. 118, ISBN 978-80-7106-543-2.

⁵³ TAMTÉŽ, s. 362, 368-369 a DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českokobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 5-6.

⁵⁴ Broda Episcopalis

⁵⁵ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22, ISBN 80-86403-05-X.

⁵⁶ Emfyteutické právo – právo pána nad půdou, ale poddaný má zajištěno trvalé užití půdy dědičně

⁵⁷ DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českokobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 5.

⁵⁸ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22, ISBN 80-86403-05-X.

.....

k okolnostem doby byl Biskupský Brod, jako většina poddanských biskupských měst, vypálen přívrženci Tobiášova politického odpůrce Závíše z Falkenštejna. K vypálení a drancování došlo k roku 1298 Ondřejem z Říčan, který byl stoupencem tehdy uvězněného Závíše.⁵⁹ Po ničivém drancování pražský biskup Jan IV. z Dražic (1301 – 1343) podporuje město v jeho nové výstavbě a načas ho osvobozuje od placení berně.⁶⁰ Město bylo vystaveno kolonisty domácího i cizího původu. Biskupský Brod se velmi brzy stal důležitým obchodním, tržním a ubytovacím střediskem, ve kterém se dařilo jak obchodním, tak i řemeslným živnostem, především s pohostinskými službami.⁶¹

V roce 1315 došlo k obsazení města Ronovci s 500 člennou posádkou ozbrojenců. Po této převratné změně došlo i na již zmíněnou změnu jména města na Český Brod.⁶² Ronovská vojska vypálila mnohé blízké osady, např. Chouranice, a tak Českému Brodu v r. 1323 připadá místní mlýn i s územím zaniklé osady.⁶³

V polovině 14. století byla ukončena dostavba města, především díky finanční podpoře 83 místních hospod.⁶⁴ Mezi nejvýznamnější českobrodské hospody patřila Královská hospoda (čp. 61) a hospoda u Třebických (čp. 60). V královské hospodě (později U orla) se po cestě z Prahy do Kutné Hory a naopak zastavovala královská družina, aby se mohla občerstvit, popř. přenocovat. V roce 1540 se jedné vznešené dáme v této hospodě narodilo dítě, což vedlo majitele k vymalování zdí touto šťastnou událostí. Co se týče hospody u Třebických, zde se zastavovali příslušníci šlechty při svých úředních cestách. Pohostinské a pivovarnické služby byly ve 14. století v rozkvětu.⁶⁵ Mimo rozkvět služeb dochází i k rozkvětu města z jeho architektonické stránky. Díky pomoci pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic (1344 - 1364) došlo k opevnění města kamennou hradbou s příkopem. Do hradeb byly zapuštěny tři městské brány, tj. Kouřimská, Pražská a Liblická.⁶⁶ Velikost městského areálu uvnitř hradebního pásu dosahovala 9 hektarů při skoro pravidelném kosočtvercovém půdorysu.⁶⁷ Dále došlo k opravě

⁵⁹ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 5.

⁶⁰ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22, ISBN 80-86403-05-X.

⁶¹ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 5.

⁶² Broda Bohemicalis

⁶³ TAMTÉŽ, s. 6.

⁶⁴ TAMTÉŽ.

⁶⁵ DVORÁK, Miloš – DVORÁK, Ladislav. *Historická topografie města Českého Brodu*. Práce muzea v Kolíně, svazek 2, 1982, s. 56.

⁶⁶ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22, ISBN 80-86403-05-X.

⁶⁷ DVORÁK, Miloš – DVORÁK, Ladislav. *Historická topografie města Českého Brodu*. Práce muzea v Kolíně, svazek 2, 1982, s. 54.

.....

tvrze, přestavbě románského kostelíka na bazilikální trojlodní chrám sv. Gotharda a výstavbě špitálu pro chudé a nemocné s kostelem sv. Máří Magdaleny a kaplí sv. Mikuláše. Ve stejném období došlo i k vydláždění náměstí a jeho přístupových cest a k výstavbě mostu přes Šemberu v Malechově. V této době město mělo 68 měšťanských domů a tři předměstí, tj. Kouřimské, Pražské a Liblické.⁶⁸

Po dokončení výstavby veřejných objektů na přelomu 14. a 15. století, došlo v r. 1402 bohatými měšťany k výstavbě radnice uprostřed náměstí.⁶⁹ Na radnici byla přemístěna městská rada i městský soud, který měl před vznikem radnice své sídlo na rychtě.⁷⁰ „*Práva a povinnosti, zvláště užívání práva Starého Města pražského, potvrdil Českému Brodu v r. 1406 arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka.*“⁷¹

Na počátku 15. století profesor pražské univerzity Mistr Ondřej z Brodu⁷² vystupuje proti Husovým reformám. V té době město stálo na straně katolické církve a panovníka. 1. října 1415 se v Českém Brodě konal protihusitský sjezd katolické šlechty, výsledkem bylo uzavření panské jednoty v čele s Janem z Hradce. V r. 1418 došlo k rozpadu českobrodského arcibiskupského distriktu (obvodu). Arcibiskup Konrád z Vechty ponechal město v zástavě Janovi Sekretáři z Kostelce nad Černými lesy.⁷³ Po bitvě pod Vyšehradem 1. listopadu 1420, kde mj. padl Jan z Kostelce, bylo město obsazeno vojsky císaře Zikmunda. Císařská posádka se zde ale dlouho neohřála.⁷⁴

Spojená husitská vojska využila nepřítomnosti krále v zemi a 16. dubna 1421 dorazily oddíly pražanů, orebitů spolu s posádkou z Hradce Králové a pánů z Poděbrad před brány města. V čele vojsk stál husitský hejtman Diviš Bořek z Miletínka. 17. dubna 1421 začali husité s dobýváním města, které trvalo pouhých pár hodin. Královská posádka byla nucena ustoupit do kostela sv. Gotharda, jejíž husité pochopitelně nechali zapálit.⁷⁵ „... *A Němci utekli do kostela. A tu s nimi ten kostel zapálili. Část Němců tu uhořela a někteří seskakovali douž z věže.*

⁶⁸ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 6, 19.

⁶⁹ Radnice, dnes dům čp. 1.

⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 6 – 7.

⁷¹ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 7, odst. 2.

⁷² Mistr Ondřej z Brodu – českobrodský rodák a Husův odpůrce, napsal spis O původu husitů (De origine Husitorum), po vypuknutí husitské revoluce odchází na univerzitu v Lipsku, kde také umírá.

⁷³ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22, ISBN 80-86403-05-X.

⁷⁴ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 7.

⁷⁵ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 22-23, ISBN 80-86403-05-X.

.....

*A ty, kteří si nezlámali vaz, utloukli cepy.*⁷⁶ Obyvatelé, kteří zůstali naživu, byli nuceni přijmout čtyři artikuly pražské, ti, kteří neměli to štěstí, byli odvedeni za hradby města, kde byli ubiti nebo upáleni. Mezi nešťastníky bylo kolem dvou set zajatců, měšťanů, německých žoldnéřů a 18 kněžích. K odsouzeným kněžím patřil i městský farář Jan z Duban a Mikuláš Návara, který byl písařem na dvoře manželky Václava IV. Po této tragické události došlo k jmenování městské rady. Českobrodští obyvatelé byli zbaveni poddanské závislosti na pražském arcibiskupství a po vzoru husitských měst došlo k samostatné autonomii města. Tím došlo k zapojení Českého Brodu pod svaz pražských měst vedený hejtmanem Bartoněm. Český Brod tak nabyl právo účasti a hlasu na zemských sněmech. Ve městě vznikl i samostatný vojenský oddíl, který se účastnil akcí pod svou vlastní korouhví⁷⁷ a štíty. Šlo o modrou korouhev, na níž byla zobrazena hradba s otevřenou branou, která později přešla ve znak města.

78

Po smrti Jana Želivského (9. března 1422) došlo ve městě k převratu. Bohatí měšťané se jmenovali radními a požadovali vrácení zabaveného majetku. Také docházelo k odstranění radikálních složek obyvatelstva, které se na protest pokusilo město zapálit. Delikventi byli 31. května 1423 upáleni.⁷⁹ „*Po porážce pražanů v bitvě u Malešova v r. 1424 začlenil Jan Žižka z Trocnova Český Brod do svazu sirotčích měst.*“⁸⁰ Ke konci roku 1429 se měl v Českém Brodě sejít velký husitský sněm, který zorganizoval Prokop Holý, aby stanovil podmínky pro jednání s císařem Zikmundem. Pro nepřízeň zásobování města se konal až na kraji r. 1430. Zřejmě na tomto sněmu byl za nového sirotčího hejtmana Českého Brodu zvolen Jan Čert, zvaný Anděl, který stál v některých bitvách společně s Janem Žižkou, tudíž perfektně ovládal husitské bojové taktiky.⁸¹

V dubnu a květnu 1434 došlo k obléhání katolické Plzně a k neúspěšnému dobytí Starého Města pražského polními vojsky sirotků a táborů. 9. května 1434 polní vojsko odtáhlo od Plzně k Praze a připravovalo se na přemístění ke Kolínu. U Prahy se mezitím shromáždilo početné vojsko kališnicko-katolické koalice s 13.000 muži, z nichž bylo na 1.200 – 1.500 jezdců a 720 vozů. Koalici tvořily čtyři houfy (vojenská uskupení). První houf bylo vojsko

⁷⁶ TAMTÉŽ, (převzato z kroniky Vavřince z Březové, publikované v: HLAVÁČEK, Ivan. *Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi družiníku krále Václava IV.* In: *Ze zpráv a kronik doby husitské*, Praha, 1981, s. 227.)

⁷⁷ Korouhev – bojová vlajka

⁷⁸ TAMTÉŽ, s. 24.

⁷⁹ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 24, ISBN 80-86403-05-X.

⁸⁰ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 7, odst. 6.

⁸¹ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 24, ISBN 80-86403-05-X.

.....

zemského správce Aleše Vřešťovského z Rýzmburka, které mělo 6.000 bojovníků, složené z kališnické šlechty ze severních, východních a jihovýchodních Čech. Druhý houf tvořilo vojsko plzeňského landfrýdu, složené z katolické šlechty. Třetí houf tvořilo vojsko karlístejnské katolické posádky, které mělo 500 bojovníků, a z toho 50 jezdců a 30 vozů. Posádce velel purkrabí Vilém z Janovic a kastelán Kuneš Tluksa z Boženic. Čtvrtý houf tvořilo vojsko ze Starého a Nového Města pražského a z Mělníka, složené z kališnických bojovníků. „*Za vrchního velitele si koaliční vojsko zvolilo Diviše Bořka z Miletínka, zkušeného husitského válečníka, který poznal husitskou strategii i taktiku ve vojsku Jana Žižky z Trocnova.*“⁸² 26. května 1434 vytáhlo vojsko z Prahy a ve čtvrtek 27. května 1434 v 17 hod. započala bitva o Český Brod, po předešlém smlouvání o možné kapitulaci města. Českobrodští měšťané se svým sirotčím hejtmánem Janem Čertem obratně bránili město nad převahou bojovníků. Kolem 20. hodiny ustaly útoky na město a druhý den, tj. 28. května, po získání informace, že se k městu blíží oddíly sirotků a táborů, vojsko koalice odešlo k Lipanům. Vojsko koalice sice v bitvě o Český Brod nezmohlo, ale podařilo se jim přivábit vojska táborů a sirotků k Lipanské pláni.⁸³

Dne 30. května 1434 nastala památná bitva u Lipan, v níž zvítězila vojska kališnicko-katolické koalice nad vojsky radikálních husitů. V bitvě padl i sirotčí hejtmán a vojevůdce Prokop Holý a Prokůpek. Bitva ukončila dlouholeté spory mezi katolíky, umírněnými kališníky a radikálními husity, a dala tím podnět k založení tolerantního státu dvojího lidu, tj. husitů i katolíků.⁸⁴

Pár dní po bitvě u Lipan uzavřeli představitelé Českého Brodu s panskou koalicí příměří. Jelikož se českobrodští měšťané obávali, že by v čele města stanul některý z okolních šlechticů a oni, zvyklí na samostatnost a autonomii, by nechtěli přejít do pozice poddaných a nastala by jim tak povinnost roboty, raději zahájili jednání s císařem Zikmundem. Aby napomohli situaci, vyjeli přední představitelé a diplomati města do Jihlavy, kde se r. 1436 zúčastnili slavnostního obřadu přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále. 4. ledna 1437 vydává císař první privilegium, kterým Českému Brodu potvrzuje městská práva, o která po bitvě u Lipan přišla. Tj. že se město bude řídit právem Starého Města pražského. O měsíc později 4. února 1437 vydává císař druhé privilegium, kterým povyšuje poddanské město Český Brod na svobodné královské město. 13. března 1437 vydává císař třetí privilegium,

⁸² DVORÁK, Miloš. *Bitva o Český Brod 27. května 1434*. Minulost českobrodská sv. 1, Český Brod, 1994, s. 10, odst. 4.

⁸³ TAMTÉŽ, s. 9-12.

⁸⁴ TAMTÉŽ, s. 13.

.....

kterým městu uděluje městský znak⁸⁵.⁸⁶ Nové královské město bylo obeháno další hradební zdí s 16 baštami. V té době stálo ve městě a na předměstí celkem 134 domů, 20 dvorů a 2 mlýny. Žilo zde asi 1.200 obyvatel. Nejlépe se dařilo místním pivovarníkům, kteří českobrodské pivo vyváželi do širokého okolí. Bohatí pivovarníci zanedlouho obsadili městskou správu a radu, a dokonce i sbor obecních starších. Své pozice si na radnici udrželi až do 70. let 15. století, kdy jim začali konkurovat bohatí cechovní mistři sladovníci a řezníci.⁸⁷ K 15. století je ve městě evidováno na 20 masných krámů.⁸⁸

K roku 1437 je v nejstarší městské knize učiněn zápis, že krom třech privilegií císaře Zikmunda, dne 8. září 1437 prošel městem zajatý Jan Roháč z Dubé se svými spoluobránci z hradu Sionu, kteří byli druhý den popraveni na Staroměstském náměstí.⁸⁹ 6. prosince 1437 jmenoval Zikmund do funkce hejtmana města Jindřicha ze Stráže. 9. prosince téhož roku Zikmund umírá ve Znojmě a vychytralí Českobrodští ihned využijí situace a hejtmana nepřijímají. V r. 1444 se ve městě konal zemský sněm o přijetí Jana Rokycany za pražského arcibiskupa a potvrzení Ladislava Pohrobka českým králem. Mimo to, byla svěřena péče o dodržování listu mírného a kompaktního zemskému správci Jiřímu z Poděbrad. O pár let později se zde v r. 1483 konal další významný sněm, a to stoupenců utrakvistů.⁹⁰ „*Šlechta a města na něm vytvořily kališnickou koalici, která v Čechách prosadila náboženskou toleranci.*“⁹¹

Jako většinu měst i Český Brod potkal velký požár, a to v r. 1512. I přes to, velký rozkvět města, který zde doposud panoval, nadále pokračuje. Do městské pokladny plynuly neustále příjmy ze cla, provozovaných řemesel, živností a poddanských platů. Město tak mohlo investovat do nových statků a přikoupit tvrz a vesnici Tismice, vesnice Krupou, Mrzky, Novou ves a Lhotku. Český Brod se tak zařadil k feudálním vrchnostem.⁹²

⁸⁵ Znak královského města Českého Brodu: v modrém poli stříbrná hradební zeď s otevřenou branou, nad ní věž a po jejích stranách císařský a český erb.

⁸⁶ DVORÁK, Miloš. *Českobrodská privilegia císaře Zikmunda z roku 1437*. Minulost českobrodsko sv. 3, Český Brod, 1997, s. 1-6.

⁸⁷ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 7 – 8.

⁸⁸ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, s. 240, ISBN 978-80-7106-543-2.

⁸⁹ SCHULZ, Václav. *Historické zprávy v nejstarší knize města Českého Brodu z let 1421 – 1496*. Věstník Královské České Společnosti Nauk VI., třída filozoficko-historicko-jazyková, Nakladatelství Královské České Společnosti Nauk, Praha, 1899, s. 13.

⁹⁰ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 26-27, ISBN 80-86403-05-X.

⁹¹ DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 8, odst. 3.

⁹² DVORÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 8.

3.3 Dějiny města Českého Brodu – novověk, 19. a 20. století

Král Ferdinand I. v r. 1538 udělil městu dva výroční trhy a obnovil starší privilegia na výběr cla a myta. Ve 40. letech 16. století započala renesanční přestavba města. Rozvoj města byl přerušen (stejně jako ve většině královských měst) Ferdinandem I. r. 1547 po potlačení prvního protihabsburského povstání, na kterém se Českobrodští aktivně podíleli. Město bylo zbaveno práva účasti a hlasu na zemském sněmu. Městská správa a společenský život byl podřízen kontrole královského rychtáře. Také došlo k zrušení cechů a velké peněžité pokutě a konfiskaci majetku zapsaného do zemských desek. O dva roky později, r. 1549 byl městu navrácen městský špitál s kostelem. Dále byly obnoveny cechy, ale to již nestačilo na okolní konkurenci pivovarnictví, které do té doby bylo českobrodským klenotem. Naopak stoupaly zisky místních velkoobchodníků s kramářským zbožím, především s dobyt看em a vínem z Uher. Problémy městské ekonomiky, především díky poklesu pivovarnictví, řešila městská rada přikupováním nových majetků. Jednalo se přímo o koupi tvrze v Tismicích, tvrze v Liblicích a vesnice Liblice, Štolmír, Tismice a Vrátkov. Díky přikupování obecních statků, ale hlavně kvůli finančním ztrátám investovaných do tureckých válek upadlo město ještě v předbělohorském období do velkých dluhů.⁹³

Katastrofální důsledky nastaly při druhém protihabsburském povstání v r. 1618 - 1620, kterého se Českobrodští taktéž zúčastnili. Město tak konfiskací přišlo o veškerý pozemkový majetek. V r. 1623 koupil město královský místodržící Karel z Lichtenštejna a přiřlenil ho ke svému panství v Černém Kostelci. Převážně z náboženských důvodů a z nepříznivého vlivu drancujících vojsk se z města mezi lety 1624 – 1626 vystěhovalo 85 ze 160 majitelů domů. Prázdné domy přešly na majetek představitelů habsburského režimu. K tomu všemu 29. dubna 1628 město podruhé zachvátil požár. V roce 1639 činil dluh města 80.000 kop míšenských grošů. Téhož roku do města přitáhlo drancující švédské vojsko generála Banéra a vypálilo jej. R. 1643 bylo město opět vypleněno švédskými vojsky generála Torstensonova.⁹⁴

Zbídačelé a vylidněné město se jen pomalu zotavovalo z pohrom třicetileté války. Moc mu nepřidávala ani silná rekatolizace a ekonomicky silný lichtenštejnský soused v zádech. Naštěstí mu panovník na dlouhá léta odpustil všechny daně a poskytl mu částku 4.000 zlatých rýnských na obnovu. „*Městská rada v čele s primátorem postupně osídlovala opuštěné a vypálené domy a hledala nové zdroje příjmů na financování oprav veřejných objektů.*“⁹⁵ Sláva měšťanského pivovaru byla ztracena a nahrazena obecním pivovarem, který vařil pivo pouze

⁹³TAMTÉŽ, s. 8-9.

⁹⁴TAMTÉŽ, s. 9, 10.

⁹⁵TAMTÉŽ, s. 10, odst. 2.

.....

pro potřebu místních. Městská rada započala vleklý dlouholetý spor s černokosteleckým panstvím, které zahrnuje do svého správního lánu i nezkonfiskovaný majetek z českobrodského katastru. 25. srpna 1690 nastal třetí zničující požár města. A oprava města nastala na novo.⁹⁶

V r. 1706 byly správní orgány hospodaření města nově podřízeny kontrole zvláštního inspektora. Od r. 1734 stát pro zkvalitnění svých služeb požadoval od jednotlivých členů městské rady právní znalosti. Od r. 1737 se stalo členství v městských radách doživotním. Veřejné a městské domy, na jejichž výstavbě se podílelo i několik bohatých italských rodin, zarmoutil 7. listopadu 1739 další velký požár, v pořadí již čtvrtý, ke kterému se ještě 26. prosince téhož roku přidal další menší požár.⁹⁷ V r. 1783 zrušil stát úřad královského rychtáře a zřídil regulovaný magistrát. Český Brod se k r. 1786 přidružil mezi svobodná královská města podléhající první instanci krajského úřadu.⁹⁸ S postupnými centralizačními snahami státu se i v Českém Brodě rozvíjelo národní hnutí, o které se na přelomu 18. a 19. století zasloužil vlastenecký kněz Jindřich Hill.⁹⁹

„R. 1838 uvedli místní řemeslníci pod vedením měšťana Jana Cimburka několik divadelních her.“¹⁰⁰ Revoluční rok 1848 probíhal poměrně klidně i přes to, že ve městě přebýval známý pražský radikál Emanuel Arnold. Ve městě tak díky němu vznikla národní garda o 116 mužích, která se však bojů v Praze nezúčastnila. V r. 1849 byla hospodářská správa města přenesena do působnosti starosty, městského zastupitelstva a městského výboru.¹⁰¹ Důležitá pro město byla dostavba železnice v r. 1845 a zrušení roboty r. 1848. R. 1850 se Český Brod stal sídlem okresního soudu a okresním hejtmanstvím, které se sem přemístilo z Kostelce nad Černými lesy. Ve velké míře se o přenesení působnosti úřadu zasloužil českobrodský starosta Jan Weidenhoffer a poslanec českého sněmu František Pokorný.¹⁰² Mimo jiné se začal rozvíjet místní průmysl. R. 1867 byl dán do provozu parní mlýn a v r. 1868 akciový cukrovar. Opět se oprášila sláva pivovarnictví.¹⁰³ V r. 1888 vznikla továrna na hospodářské stroje Černovský a spol., která své stroje exportovala do střední i východní Evropy.¹⁰⁴ V r. 1903 se rozsvítily první českobrodské plynové lampy, ze zdrojů nové místní plynárny. Téhož roku byla dokončena

⁹⁶DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 10.

⁹⁷TAMTÉŽ, s. 10.

⁹⁸Soudní agendu vedl městský písař s kancelistou a sluhou, zatímco hospodářské záležitosti vyřizovali purkmistr, radní a starší.

⁹⁹TAMTÉŽ, s. 10-11.

¹⁰⁰TAMTÉŽ, s. 11, odst. 2.

¹⁰¹Dle zákona byl stanoven i volební řád starosty a zastupitelstva.

¹⁰²První starosta českobrodského okresu.

¹⁰³Nový moderní pivovar v r. 1885 vyrobil 5.500 hl a o 26 let později už 40.188 hl piva.

¹⁰⁴Později se strojnická dílna rozrostla a přejmenovala na Hocke a spol.

.....
stavba okresní nemocnice.¹⁰⁵

Kulturní a společenský život v 19. století nabíral na obrátkách při zakládání různých společenských spolků. Např. k roku 1863 byl založen první česko-německý spolek Českobrodská beseda. O něco později v r. 1871 vzniká Spolek vzájemně se podporujících dělníků, ze kterého se r. 1879 vyvinula Dělnická beseda. Mimo politické spolky, kterých město mělo kolem 28, má velké slovo nově vzniklá tělovýchovná jednota Sokol, zřízená k r. 1870. Vzhledem k tomu, že si českobrodští občané zakládali na životním stylu zdravého těla i ducha, nechali projektovat budovu Sokola nadějným mladým architektem Janem Koulou. V r. 1884 novorenesanční budova Sokola stála na svém místě. V Brodě se konaly 26. června 1887 česko-americké závody, které navštívilo neuvěřitelných 40.000 lidí. Další důležitou organizací pro město byly divadelní ochotnické spolky, které své hry velmi často odehrávaly v různých sálech českobrodských hostinců.¹⁰⁶

Mezi nejvýznamnější osobnost 90. let 19. století jednoznačně patří zdejší redaktor a vydavatel týdeníku *Naše hlasy a Naše listy* Jozef Miškovský, který se ve velkém zasloužil o rozvoj města a okresu. Stal se i členem městské rady a okresního zastupitelstva.¹⁰⁷

První světová válka (1914 – 1918) omezila město v jeho všeobecném rozvoji. Obyvatelstvo s nadšením přijalo oznámení z 28. října 1918 o československé autonomii nově zvoleným Okresním národním výborem, na náměstí Arnošta z Pardubic před radnicí. Poválečné období započalo opět rozvojem a modernizací města. V r. 1919 je zřízeno městské reálné gymnázium, v r. 1920 kino Sokol, v r. 1923 došlo k elektrifikaci města, r. 1924 gymnázium získalo novou budovu, ve stejném roce byla zahájena výstavba Havlíčkova předměstí a Lidového domu. V období pozemkové reformy si Českobrodští vymohli náhrady za zabavené statky z předbělohorského období, a to dvůr v Klučově se 125 ha půdy. R. 1926 zde vyrostl velký průmyslový podnik na výrobu plynových hořáků KARMA. V r. 1927 je vystavena nová budova nádraží a okresní nemocenská pojišťovna. R. 1928 došlo k zavedení první autobusové linky, spojující město s okolními vesnicemi. Téhož roku je přestavěna okresní nemocnice, Československá pošta zřizuje automatickou telefonní ústřednu a modernizuje se městský pivovar. V nové městské části na Vanderkách vzniká Masarykova měšťanská škola a Podlipanské muzeum. Budova muzea byla velmi dlouho a důkladně vyhodnocována, překonala finanční obtíže, až nakonec zvítězil projekt profesora Antonína Balšánka, který už budovu

¹⁰⁵ TAMTÉŽ, s. 11- 12.

¹⁰⁶ DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, Stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes, Český Brod, 1992, s. 12.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 13.

.....

samotnou nikdy neviděl, jelikož v r. 1921 zemřel a základní kámen k muzeu byl položen o velikonočním pondělí r. 1927.¹⁰⁸

Rozvoj byl opět přerušen, tentokrátě hospodářskou krizí (1927 – 1932). Ihned po zotavení město opět rozšiřuje své hmotné zázemí. R. 1935 je postavena budova Spořitelny, r. 1938 Sokol zahajuje provoz městského koupaliště a téhož roku je zde zřízena továrna na výrobu fotografických potřeb AKO, kterou sem přestěhoval její majitel Alois Komárek z Neštěmic u Ústní nad Labem.¹⁰⁹

Období druhé světové války (1939 – 1945) způsobí městu ještě větší újmy než válka první. Desítky občanů jsou odsouzeny k nuceným pracem v Německu, jiní za odboj mučení v německých věznicích či v koncentračních táborech. Období nacistického Protektorátu si vyžádá celkově 111 mrtvých. Po květnovém povstání, tj. 5. května 1945 převezme moc nad městem revoluční národní výbor. 8. května 1945 Českobrodští ochrání liblický vysílač před zkázou nacistů. Kousek od vysílače dochází k přestřelce, kde padne za obět' 18 patriotů. Téhož dne se vracejí přes Brod američtí delegáti jedoucí z Lázní Velichovek a vymaní 60 zajatců ze spárů Schörnerovy německé armády. Ještě večer maršál Schörner podpisem stvrzuje kapitulaci německých vojsk. 9. května 1945 vjedou do Českého Brodu první sovětské tanky.¹¹⁰

Po osvobození město opět rychle procitne. R. 1946 pořizuje k obecnímu majetku les Dolánky o 847 ha, k r. 1947 staví městský vodovod. V letech 1948-1949 přebírá vedení nad radnicí komunistická strana. Nastává období zabavování a zestátňování majetků občanů města. Ti, co se nechtějí podřídit, jsou odsouzeni za odpor proti režimu, popř. poslání do pracovních táborů. V r. 1960 dochází k zániku českobrodského okresu a následnému spojení s Kolínem. Českobrodské pivo se naposledy uvaří r. 1968. Po jistých komplikacích město zůstává věrné svým hospodářským a kulturním hodnotám jako dřív.¹¹¹

¹⁰⁸ TAMTÉŽ a JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 10-11, ISBN 80-86403-05-X.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 14.

¹¹⁰ JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, s. 10-11, ISBN 80-86403-05-X.

¹¹¹ TAMTÉŽ.

4 Popis naleziště a nálezová situace

4.1 Zkoumaná lokalita

Záchranný archeologický výzkum z let 1994 – 1995 proběhl na Kouřimském předměstí města Českého Brodu na staveništi nové automatické telefonní ústředny¹¹² firmy Telecom.¹¹³ Staveništi stálo na parcele č. 125, na které v minulosti stával dům čp. 104.¹¹⁴ Díky výzkumu bylo možno nahlédnout do minulosti středověkého předměstí, jehož archeologické poznání nebylo v daném období hojně zastoupené.¹¹⁵

4.2 Metoda výzkumu

Archeologický výzkum kouřimského předměstí Českého Brodu probíhal od listopadu 1994 do března 1995. Celkově byl rozdělen na dvě jednotlivé etapy. V první etapě došlo k předstihovému záchrannému výzkumu na staveništi nové ATÚ v ulici Jana Kouly, na parcele č. 125, který probíhal od 3. 11. 1994 do 16. 12. 1994. V druhé etapě šlo hlavně o dohled při hloubení kabelové přípojky spojující staveniště ATÚ (předměstí) s budovou pošty, která sídlila na náměstí Arnošta z Pardubic (vnitřní město). Dohled probíhal od 4. 1. 1995 do 5. 3. 1995.¹¹⁶

Při první etapě na staveništi ATÚ byla použita metoda sondáží. Především kvůli zhoršenému počasí a nadcházejícímu zimnímu období. „Vyměřeny byly dvě sondy (sonda I o rozměrech 15x2 m, sonda II o rozměrech 14x2 m), protínající v podélném směru zkoumanou parcelu.“¹¹⁷ Celkově obě sondy podaly uspokojivé množství informací, proto nebylo potřeba jejich rozměr za mrazivého počasí zvětšovat. Výzkum postupoval běžnou metodou po přirozených terénních vrstvách. Dokumentace byla realizována formulářovou metodou a Harrisův diagram zaznamenal stratigrafické podmínky zkoumané lokality. Po dobu výzkumu panovalo nevlídné počasí, které značně zhoršovalo pracovní podmínky. V nižších polohách trápila archeology vyšší hladina spodní vody.¹¹⁸

¹¹² Automatická telefonní ústředna = ATÚ

¹¹³ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 3.

¹¹⁴ FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 742.

¹¹⁵ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 3.

¹¹⁶ TAMTÉŽ.

¹¹⁷ TAMTÉŽ, s. 4, odst. 1.

¹¹⁸ TAMTÉŽ, s. 4.

.....

Při druhé etapě ve výkopech pro kabelovou přípojku byla použita jiná metoda výzkumu. V kabelových komorách šlo především o dokumentaci, s převážnou formou skicování terénu, hlavně kvůli hladině spodní vody. Dokumentace byla doplněna o metodu rýhování. Rýhy byly provedeny mezi jednotlivými kabelovými komorami. Celkem zde bylo 6 kabelových komor (KK1 – KK6)¹¹⁹. KK6 byla jako jediná umístěna v areálu vnitřního města, na zahradě domu čp. 1000 v Jungmannově ulici.¹²⁰

4.3 Terénní situace

Jak bylo již výše zmíněno, na staveništi ATÚ byly stanoveny dvě sondy. Sonda I. se nacházela při východním okraji parcely a sonda II. při západním okraji parcely. Rozdílný výsledek z obou sond se podařilo nakonec sjednotit. Veškerá výkopová aktivita se děla na území v povodí říčky Šembery. V podloží byly patrné stopy lidské aktivity, ale i říční náplava s prvky jílové a prachové povahy, s velkou příměsí paleobotanického materiálu. Po zkoumání je patrné, že po větších deštích bylo podloží silně rozblácené. Profil řezu se vyznačoval jistou plasticitou a nepropustností. Na podloží se vyskytovala vysoká hladina spodní vody¹²¹, která je odlišná zhruba o 1,5 m od dnešního povrchu.¹²²

4.3.1 Terénní situace v sondě I.

Podložní vrstvu tvořila již zmíněná náplava říčky s příměsí prachu a jílu. Vrstva náplavy byla rozdělena na dvě části, a to níže a výše uloženou část. Nižší část poskytla nulový archeologický materiál. Vyšší část byla směsí archeologického materiálu, který sem mohl být naplaven, tudíž nutně nesouvisel s počátky lidské aktivity. Nejstarší známkou osídlení je vrstva 144, při níž došlo ke zpevnění povrchu podřadným štětováním. Sídlní aktivita je rozdělena do třech fází.¹²³

I. sídlní fázi tvoří kulturní objekty umístěné v jižní části sondy. Jde o dvě mělké jámy¹²⁴ a dvě drobné kúlové jamky.¹²⁵ V severní části sondy bylo uloženo více sídlištních vrstev¹²⁶. V jednom případě jsou doloženy stopy po požáru. V sídlištní vrstvě 139 jsou

¹¹⁹ KK1 – KK6 = kabelová komora 1 - 6

¹²⁰ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 4, 12.

¹²¹ Hladina spodní vody kolísala mezi 215,05 – 215,40 m. n. m.

¹²² TAMTÉŽ, s. 4-5.

¹²³ TAMTÉŽ, s. 5.

¹²⁴ Mělké jámy – kontext 523 a 520

¹²⁵ Kúlové jamky – kontext 521 a 522

¹²⁶ Sídlíštní vrstvy – kontexty 139 - 141

.....

evidovány pozůstatky po kůlové stavbě, doložené kůlovou jámou¹²⁷. Další část vývoje potvrzují sídlištní vrstvy¹²⁸, rozložené po zkoumané ploše. Některé vrstvy podávají svědectví o zpevnění povrchu dané plochy.¹²⁹

II. sídelní fázi představují doklady o existenci žlabu¹³⁰, plotu a podlahy. Na sever od žlabu jsou patrné drobné kůlové jamky¹³¹, dokládající plot. Dále zde byl uložen lehce zahloubený objekt¹³², který byl vyplněn spodní¹³³ a vrchní vrstvou¹³⁴. Ve spodní vrstvě se nacházela podlaha a ve vrstvě nad ní pozůstatky po požáru.¹³⁵

Do III. sídelní fáze patří drobné kůlové jamky¹³⁶ ze severní části sondy. „...*vestřední a jižní části sondy se před vyhloubením dalších objektů uložil větší počet sídlištních vrstev ... , během jejichž vytváření se střídají vrstvy sídlištního odpadu s vrstvami zpevňujícími povrchterénu.*“¹³⁷ Některé vrstvy vznikly po požáru. V tomto souvrství se našly dva žlaby¹³⁸, jeden z nich měl zachované prvotní dřevěné koryto. Po zániku žlabů se jejich vývoj značně odlišuje. V jižní části je vývoj zcela primitivní. Naopak v severní části je žlab rozdělen do více fází. V tomto žlabu následuje ukládání jednotlivých sídlištních vrstev¹³⁹. Nejsilnější vrstva¹⁴⁰ dosahuje až 30 cm a překrývá spáleniště s velkým množstvím mazanice¹⁴¹. Celkově stejnoměrný vývoj souvrství narušuje jediná kůlová jamka,¹⁴² patřící do IV. sídlištní fáze. Poté následuje další ukládání sídlištních vrstev,¹⁴³ u části evidujeme pozůstatky spáleniště.¹⁴⁴ Další vývoj znovu přerušuje kůlová jáma¹⁴⁵, pocházející ze sídlištní fáze V.¹⁴⁶

VI. sídelní fáze je zastoupena taktéž jedinou kůlovou jamkou¹⁴⁷ a odlišnou sídlištní vrstvou,¹⁴⁸ která dělí V. fázi od VI. fáze. Poté je zde uložena slabá vrstva,¹⁴⁹ kterou střídá silná

¹²⁷ Kůlová jáma - kontext 513

¹²⁸ Další sídlištní vrstvy – kontexty 121, 135, 143, 155 a 156

¹²⁹ TAMTÉŽ, s. 6.

¹³⁰ Žlab – kontext 518

¹³¹ Kůlové jamky (plot) – kontexty 514 - 517

¹³² Lehce zahloubený objekt – kontext 511

¹³³ Spodní vrstva – podlaha – kontext 132

¹³⁴ Vrchní vrstva – spáleniště – kontext 131

¹³⁵ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 4, 12.

¹³⁶ Drobné kůlové jamky – plot mladší – kontexty

¹³⁷ TAMTÉŽ, s. 6, odst. 2.

¹³⁸ Dva žlaby - kontext 508 a 519.

¹³⁹ Sídlištní vrstvy - kontexty 130, 134, 107.

¹⁴⁰ Nejsilnější vrstva – kontext 107

¹⁴¹ Mazanice - kontext 130.

¹⁴² Kůlová jamka – kontext 510.

¹⁴³ Sídlištní vrstvy - kontext 129, 123, 106, 122, 116, 115, 114.

¹⁴⁴ Vrstvy spáleniště - kontext 123, 106, 115.

¹⁴⁵ Kůlová jáma - kontext 512.

¹⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 7.

¹⁴⁷ Kůlovou jamkou - kontext 530.

¹⁴⁸ Sídlištní vrstva – kontext 104.

¹⁴⁹ Slabá vrstva - kontext 104.

.....

sídlištní vrstva,¹⁵⁰ která je příměsí s uhlíkatým proplástkem.¹⁵¹

Pro VII. sídelní fázi je příznačné opakované vyhloubení žlabu¹⁵², na kterém leží závěrečná středověká sídlištní vrstva¹⁵³. Do této poslední vrstvy byla ještě vyhloubena jáma¹⁵⁴. Zbýlý stratigrafický vývoj zaznamenává jámu¹⁵⁵ a tři zdi,¹⁵⁶ které byly pozůstatkem zástavby z doby před zahájením výzkumu (dům čp. 104). Nejmladší vrstva¹⁵⁷ byla objevena při odkryvu terénu bagrem na počátku výzkumu.¹⁵⁸

4.3.2 Terénní situace v sondě II

Podobně jako v sondě I. lze rozdělit vývoj v sondě II. do osmi sídelních fází. Podloží vzniklo z náplavy,¹⁵⁹ stejně jako v sondě I, jedná se o stejné podloží, pouze odlišně označené v každé sondě. Do I. sídelní fáze byl uložen žlábek,¹⁶⁰ respektive jeho zbylá část, v hloubce cca 10 – 15 cm,¹⁶¹ „...*probíhající mírně šikmo v severozápadní části sondy.*“¹⁶²

V II. sídelní fázi se objevuje řada drobných kúlových jamek¹⁶³, rozprostírajících se po východním okraji již zmíněného žlábků z I. fáze. S největší pravděpodobností jde o část plotu. Příčinou zániku plotu mohl být požár, což nám dokládá uhlíkatý proplástek¹⁶⁴ na místě plotu.¹⁶⁵

Plot byl znovu obnoven ve III. sídelní fázi a přemístěn o kousek dál západním směrem. Nový plot byl složen z pěti drobných kúlových jamek¹⁶⁶. Mimo těchto pět kúlových jamek se zde nacházely ještě další tři drobné jamky¹⁶⁷. „*Po obou stranách tohoto plotu existovaly další objekty.*“¹⁶⁸ Na východ od plotu stávala kúlová stavba, což dokládají dvě rozměrné kúlové jamky s obdobnou výplní. Na západ od plotu byly zaznamenány dvě drobné kúlové jamky překryté slabou sídlištní vrstvou. V jižní části sondy během těchto III. fází došlo k uložení silné vrstvy o síle 60 cm, která byla bez objektů.¹⁶⁹ „*Celou tuto etapu pak uzavírá vznik až 30 cm silné sídlištní vrstvy, která pokrývala téměř celou plochu sondy II s výjimkou severozápadního*

¹⁵⁰ Silná vrstva – kontext 101, 103, 109, 151, 152.

¹⁵¹ TAMTÉŽ, s. 7.

¹⁵² Žlab - kontext 502.

¹⁵³ Závěrečná středověká sídlištní vrstva - kontext 111.

¹⁵⁴ Jáma ze závěrečné středověké sídlištní vrstvy – kontext 501.

¹⁵⁵ Jáma – kontext 504.

¹⁵⁶ Tři zdi - kontexty 505, 506, 507.

¹⁵⁷ Nejmladší sídlištní vrstva – kontext 100.

¹⁵⁸ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny.* Svazek I., Praha, ÚAPPSC 174/95, s. 7-8.

¹⁵⁹ Podloží – kontext 226

¹⁶⁰ Část žlábků - kontext 621.

¹⁶¹ TAMTÉŽ, s. 8.

¹⁶² TAMTÉŽ, s. 8, odst. 3.

¹⁶³ Drobné kúlové jamky – kontexty 622, 624, 625, 626, 627.

¹⁶⁴ Uhlíkatý proplástek – kontext 231.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 8.

¹⁶⁶ Pět drobných kúlových jamek – plot – kontext 616, 617, 618, 619, 620.

¹⁶⁷ Tři drobné jamky – kontext 626, 636, 637.

¹⁶⁸ TAMTÉŽ, s. 8, odst. 4.

¹⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 8-9.

.....
rohu, kde zřejmě respektovala průběh plotu fáze III. ¹⁷⁰

Ve IV. sídelní fázi se opět navazuje na plot, který existoval v předešlé III. fázi. Plot naznačují drobné kúlové jamky. V jižní části sondy byla odkryta vydlážděná plocha, složená z mohutných kamenných ploten z jílovce.¹⁷¹

Během V. sídlištní fáze došlo k odlišnému vývoji jižní a severní části sondy. V jižní sondě byl vývoj prostší. Severní sonda měla dynamičtější vývoj, do sídlištní vrstvy byla vložena veliká kúlová jáma.¹⁷²

Fáze VI. je od předchozí fáze odloučena dvěma sídlištními vrstvami¹⁷³. Hlavním představitelem VI. fáze je žlab¹⁷⁴, něco přes 1 m široký a asi 20 cm hluboký. Žlab se rozprostíral při západní hraně sondy v její severní části. Při severovýchodním rohu sondy zde byl nalezen jámový objekt¹⁷⁵. Přes žlab i jámový objekt je navržena mohutná kulturní vrstva¹⁷⁶ s příměsí mazanice a uhlíků. Což nám opět dokládá vznik požáru. V jižní části sondy vznikly v V. a VI. fázi pouze dvě kulturní vrstvy¹⁷⁷, které zakrývají kamennou dlažbu¹⁷⁸. Obě vrstvy, na konci této fáze zakrývá jednotná vrstva¹⁷⁹, která prochází celou sondou.¹⁸⁰

Následuje VII. sídelní fáze, v níž je do naposledy zmíněné jednotné vrstvy¹⁸¹ zapuštěna mohutná sloupová jáma¹⁸². Tato jáma je zakryta vrstvou s proplástkem¹⁸³. V jižní polovině sondy překrývá danou stratigrafickou situaci poslední středověká vrstva.^{184/185}

V poslední VIII. fázi došlo k zahloubení třech jam, „...,do nichž byly zapuštěny rozměrné kádě.“¹⁸⁶ U dvou kádí¹⁸⁷ se velmi dobře zachovaly jejich dřevěné spodní části. Třetí kád'¹⁸⁸ byla v poněkud horším stavu. Mimo kádě je hlavním představitelem této sídelní fáze roubená studna¹⁸⁹. Studna byla vytvořena „z pečlivě tesaných pískovcových kvádrů.“¹⁹⁰ Dle své výplně zanikla ještě ve své době. Stejně jako u sondy I i zde došlo k objevení nejmladší

¹⁷⁰ TAMTÉŽ, s. 9, odst. 1.

¹⁷¹ TAMTÉŽ, s. 9.

¹⁷² FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 9.

¹⁷³ Dvě sídlištní vrstvy – kontext 221, 214.

¹⁷⁴ Žlab – kontext 605.

¹⁷⁵ Jámový objekt – kontext 607.

¹⁷⁶ Mohutná kulturní vrstva – kontext 210.

¹⁷⁷ Dvě kulturní vrstvy – kontext 222, 224.

¹⁷⁸ Kamenná dlažba – kontext 223.

¹⁷⁹ Poslední jednotná vrstva – kontext 216.

¹⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 9-10.

¹⁸¹ Poslední jednotná vrstva – kontext 216.

¹⁸² Sloupová jáma – kontext 609.

¹⁸³ Vrstva s proplástkem – kontext 225.

¹⁸⁴ Poslední středověká vrstva – kontext 208.

¹⁸⁵ TAMTÉŽ.

¹⁸⁶ TAMTÉŽ.

¹⁸⁷ Dvě dřevěné kádě – kontexty 602, 603.

¹⁸⁸ Třetí kád' – kontext 601.

¹⁸⁹ Roubená studna – kontext 604.

¹⁹⁰ TAMTÉŽ.

.....
vrstvy¹⁹¹ při odkryvu terénu bagrem na počátku výzkumu.¹⁹²

4.4 Nálezová situace

Bohužel nálezová situace z obou sond a rýh nezaznamenala informace o vzniku osídlení města. Nepodařilo se ani na 100 % prokázat existenci nejstarší kamenné městské hradby na zahradě čp. 1000. Prvotní kamenná hradba z poloviny 14. století, kterou nechal vystavit arcibiskup Arnošt z Pardubic, vymezovala mnohem menší okruh, než hradba vzniklá v 15. století, kterou nechal vystavit císař Zikmund Lucemburský. Zeď z kabelové komory (KK) 6 nelze s jistotou ztotožnit se starší kamennou hradbou. „*Hradbu, postavenou po roce 1437, a zčásti dodnes dochovanou, zachytil průkop průjezdem domu čp. 1000.*“¹⁹³ Zbylé doklady o hradbě byly při stavbě domu čp. 1000 zničeny. Zeď z komory KK6 byla nejspíš samostatně stojící budovou při zadním okraji parcely u pásu hradby. Tato budova shořela při rozsáhlém požáru v 16. století.¹⁹⁴

V případě nálezů učiněných na parcele č. 125, které byly zdokumentovány v osmi sídelních fázích v sondě I. a II., došlo k interpretaci cenného svědectví o předměstí vrcholně středověkého města. Počátek osídlení předměstí spadá do 14. století. Daná plocha nebyla zcela vhodná k vytvoření obydlí, nebo k provozování řemeslné činnosti. Hlavní příčinou nevhodnosti plochy byla vysoká hladina spodní vody. Proto na pozemku není evidován hlouběji umístěný objekt. V případě dešťů docházelo k rozbahnění terénu, proto se ho zde žijící obyvatelé snažili zpevňovat drobnými kamínky, šterkem, popř. i kamennou dlažbou. Již z počátku došlo k ohraničení prostoru na dvě parcely. Zvláštností této parcelní hranice je, že „...*respektuje dnešní západní hranici parcely.*“¹⁹⁵ K rozdělení parcel sloužil plot i žlab. Oba rozdělovací způsoby se v určitých sídelních fázích střídaly.¹⁹⁶

Zkoumaná plocha na parcele č. 125, nebyla zprvu používána jako bydlení, nýbrž k provozování řemeslné činnosti. Do starší sídelní fáze patří žlaby, ve kterých byla umístěna velká dřevěná koryta. Jedno z koryt se dochovalo. Výplň žlabů v některých případech obsahovala zbytky zuhelnatělého obilí. Mimo evidenci žlabů, jsou na této ploše doloženy jen povrchové stavby, nejspíš srubové konstrukce. Proto není zcela jednoznačné, který řemeslník zde sídlil. V poslední sídelní fázi, tj. ke konci 15. století, zde měli svou dílnu koželuzi. Což potvrzuje existence spodních částí velkých kádí. Koželužské řemeslo patřilo k těm řemeslům, které potřebovalo ke své činnosti velké množství vody. Tu jim na tomto pozemku poskytovala,

¹⁹¹ Nejmladší vrstva – kontext 206. Vrstva 206 (sonda II.) = vrstva 100 (sonda I.)

¹⁹² TAMTÉŽ.

¹⁹³ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 13, odst. 4.

¹⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 13 - 14.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 14, odst. 3.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ, s. 14.

.....

jak nedaleká Šembera, tak i roubená studna. Z historie víme, že koželuzi nemívali své dílny ve vnitřním městě, ale až za hradbou, čili na předměstí. Především proto, aby neobtěžovali své okolí zápachem, při procesech zpracování kůží. V písemných pramenech je koželužské řemeslo přímo doloženo k r. 1480.¹⁹⁷ V 16. století dochází k lehké obměně řemeslné výroby, a to na jirchářské řemeslo, které stále úzce souvisí s opracováním kůží. Rok 1598 je posledním rokem, kdy zde sídlil jirchář, v následujícím období zde působí zcela odlišné řemeslo, a také je zde vystaven dům čp. 104. Dle zdiva evidovaného v nejmladší sídelní fázi je patrné, že dům byl postaven na přelomu 16. a 17. století. V roce 1988 došlo k jeho zboření.¹⁹⁸

U většiny archeologických situací se setkáváme s vrstvami „spáleništního charakteru“¹⁹⁹ Není 100 % prokazatelné, že se ve všech případech jedná o následek požáru. Spáleništní materiál sem mohl být klidně navezen z jiného spáleniště. S jistotou nelze potvrdit ani písemně doložené požáry města.²⁰⁰

Tento záchranný archeologický výzkum byl vůbec prvním větším výzkumem v Českém Brodě. Poskytl nejen poznatky o řemeslné činnosti koželužské dílny, která byla potvrzena i písemně, ale odhalil tak i část středověkého předměstí.²⁰¹

4.5 Determinace uhlíků a dřev

Určení stáří uhlíků a dřev nám pomáhá zjistit archeobotanika, respektive její xylotomická (antrakotomická) analýza. Archeobotanika je vědní obor zabývající se archeologickými nálezy rostlin, či jejich zbytků, které po laboratorní analýze dokážou vykreslit rostlinnou skladbu z daného historického období. Díky metodám archeobotaniky se dá velmi dobře zjistit, co se v historii pěstovalo za plodiny, kdy a jak často docházelo k obdělání půdy, do jaké míry byla krajina zalesněná, popř. poukazuje na práci člověka jako hlavního činitele v rozšiřování rostlin. Nálezy rostlinných zbytků pocházejí především z vlhkého prostředí, kromě bažin a mokřadů, to jsou v případě měst a vesnic nálezy z odpadních jámek a studní. Díky tomu se dozvíme, co se např. ve středověké kuchyni nejčastěji jedlo, popř. jaké koření se používalo.²⁰²

Podoborem archeobotaniky je antrakologie. Tato věda se zabývá výzkumem zuhelnatělých částí dřev. Hlavní metodou určení dřev a uhlíků je mikroskopické zaměření. Dřeva a uhlíky tvoří nedílnou součást archeologických vrstev. Při větším množství uhlíků lze

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, s. 14 – 15.

¹⁹⁸ FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 745.

¹⁹⁹ FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 15, odst. 2.

²⁰⁰ TAMTÉŽ.

²⁰¹ TAMTÉŽ, s. 15 – 16.

²⁰² ČESKÝ ROZHLAS. Teenweb. *Archeobotanika*. ©1997- 2016 Český rozhlas. [online] [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/teens/poznavej/zprava/archeobotanika--805056>

.....

udělat tzv. antrakologický snímek archeologické lokality. Ten umí velmi dobře podat informace o stromové vegetaci v určitém historickém období. Antrakologie využívá tzv. xylotomické analýzy k určení povahy „...*nespálených fragmentů dřev ze středověkých nalezišť městského typu...*“²⁰³V některých případech podává informace o určité řemeslné výrobě, popř. určuje povahu dřevěných konstrukcí.²⁰⁴

Pro určení charakteru dřev z parcely č. 125 ulice Jana Kouly, při záchranném archeologickém výzkumu na předměstí, bylo ke xylotomární analýze podáno k rozboru celkem 16 vzorků uhlíků, respektive nezuhořelých fragmentů dřev. Tyto vzorky byly manuálně vyndány z výkopů. „*Vzorky byly datované na základě archeologických nálezů do vrcholného středověku – 14. a 15. století.*“²⁰⁵Více informací o 16 vzorcích podává tabulka vložená níže.²⁰⁶

Číslo sáčku	Kontext	Obsah	Horizont, kontext
39	I/125	U	III-žlab 508
43	J/2//126	U	III-sídlištní vrstva
88	J/4//126	U	III-sídlištní vrstva
103	střed/142	Dř	Podloží-náplav
105	J/4//148	U	II-žlab 518
110	I/146	Dř	III-sídlištní vrstva
112	J/2//142	U	Podloží-náplav
120	J/2//148	U	II-žlab 518
121	I/153	Dř, U	III-žlab 519
124	I/163	Dř, U	III-žlab 519
125	J/2//148	U	II-žlab 518
126	J/2//147	Dř	III-sídlištní vrstva
127	J/2//148	U	II-žlab 518
128	J konec	U	?
138	J/2//157	U	II-žlab 518
142	I/158	Dř	III-žlab koryto 519

²⁰³ LAPE. Laboratoř archeobotaniky a paleoekologie. *Antrakologie*. ©2013 LAPE. [online] [cit. 2016-06-20].

Dostupné z: <http://lape.prf.jcu.cz/oblasti-zajmu/antrakologie/>

²⁰⁴ TAMTÉŽ.

²⁰⁵ KOČÁROVÁ, Romana. *Český Brod (okr. Kolín), bývalá telefonní ústředna st. p. č. 125*. Nálezová zpráva o xylotomární analýze. Plzeň. 2014–09-05. s. 3.

²⁰⁶ TAMTÉŽ.

.....

Při analýze došlo ke 220 určením uhlíků (dřev) o celkové váze 159,9g. V analýze bylo zastoupeno celkem 13 typů dřevin. Zástupci jsou: jedle, jedle/smrk, javor, bříza, dřín/svída, líska, smrk, borovice, topol, topol/vrba, dub, lípa a jilm. Vzorke z podloží obsahovaly ve vrstvách náplavy tyto dřeviny: břízu, javor, dub, částečně i borovici, lísku a topol. Díky těmto výsledkům se dá velmi barvitě vykreslit lesní vegetace Českého Brodu v období vrcholného středověku. Hojně se zde vyskytovaly doubravy borovic, bříz a osik. Nadprůměrný je i podíl lípy, která v období středověku nebývá hojně zastoupena. Větší část zkoumaného souboru, nezuhelnatělého dřeva, zastupují jehličnany, především jedle, smrk a borovice, která potvrzuje vyšší spotřebu těchto dřevin ke stavebním účelům. Vysoké zastoupení souboru zuhelnatělého dřeva, obsahující uhlíky břízy, topolu, osiky, lísky a borovice, poukazuje na rozsáhlou lesní těžbu, při které došlo díky lidské činnosti k přeměně okolních lesů na pastviny (pole).²⁰⁷

²⁰⁷ TAMTÉŽ, s.

5 Archeologický materiál

Archeologický materiál, který byl nalezen v sondě I. představoval: keramiku (četný výskyt), železné předměty (znatelný výskyt), bronzové předměty (ojedinělý výskyt – 1ks, sáček č. 148), zvířecí kosti (znatelný výskyt), mazanici (nahodilý výskyt), paleobotanický vzorek (nahodilý výskyt) a uhlíky (znatelný výskyt).

5.1 Popis a charakteristika keramických předmětů

Rozlišitelnost archeologického materiálu je viditelná a dá se zařadit do čtyř skupin. První skupina spadá do období 13. až 14. století, keramické střepy jsou charakteristické svou hrubostí, slídnatostí a tloušťkou. Výpal je většinou redukční, keramika mívá skoro kovovou barvu. Druhá skupina spadá do období 14. až 15. století, keramické střepy jsou charakteristické svou hladkostí, jemností, střep je tenčí než střepy ze skupiny předešlé a jejich výpal je většinou oxidační. Třetí skupina spadá do období 16. až 18. století, keramické střepy jsou charakteristické glazurou ve vnitřní nebo vnější části, popř. obou částí. Jde o tenké střepy, písčité, s oxidačním výpalem. Čtvrtá skupina spadá do období 19. až 20. století, představuje výskyt porcelánu (1ks). Jednotlivé skupiny mohou zaznamenávat i výjimky.

5.1.1 Sonda I – kontexty terénní situace

Podloží– níže uložená část = vrstva 0145 a výše uložená část = vrstva 133 (sáček č. 99: K - 16 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraj, 1 ks výduti s výzdobou, Fe – 1 hřeb) a 142 (sáček č. 96: Dř, MU – šnečí ulita, K – 2 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks dno s výdutí; sáček č. 103: Fe – 11 úlomků, MU – ulita, K – 6 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraj, 1 ks dno; sáček č. 112: MU – mazanice s částmi šnečích ulit, Fe – jehlice, K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 148: Br – tyčinka s očkem, K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks výdutí s výzdobou).

Na vrstvu 142 navazuje vrstva 144 = úprava povrchu štětováním (sáček č. 97: U – části uhlíků, Dř, Fe, K – 7 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje, 1 ks soška šlechtice; sáček č. 115: Fe – 3 ks části přezky, 2 ks hřebů, 1 ks hlavice hřebu, 3 ks neurčité, K – 38 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výduti s výzdobou, 1 ks okraj s výdutí, 3 ks okrajů, 4 ks dna, 3 ks poklic, 1 ks držátka hrnce nebo pánvičky, 1 ks části talířku se dnem).

Sídelní fáze I.

Vrstva 144 – jižní část: mělká jáma 523, s výplní 159 (sáček č. 151: K – 1 ks okraje); mělká jáma 520, s výplní 160; drobná kúlová jamka 521, s výplní 161; drobná kúlová jamka 522, s výplní 162.

.....
Vrstva 144 – severní část: sídlištní vrstvy 141 (sáček č. 93: K – 4 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje; sáček č. 98: K – 10 ks výdutí bez výzdoby, 3 ks okrajů, 1 ks nálevky od konvice), 140 (stopy ohně; sáček č. 101: K - 7 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okrajů) a 139 (sáček č. 92: K – 12 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks pokličky, 1 ks dna s výdutí).

Vrstva 139 - mohutná kúlová jáma 513, s výplní 150 (sáček č. 108: K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 149: Dř).

Sídlištní vrstvy 143 (zpevnění povrchu; sáček č. 102: K – 16 ks výdutí bez výzdoby, 3 okraj), 121, 135 (zpevnění povrchu; sáček č. 91: K – 6 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okrajů, 1 ks ucha), 155 (sáček č. 128: Fe – 1 ks neurčitý, 3 ks výdutí s výzdobou; sáček č. 145: K – 2 ks výdutí bez výzdoby) a 156 (sáček č. 129: Fe – 1 ks hřebu; sáček č. 137: K – 1 ks výduti bez výzdoby, 1 ks části dna s výdutí; sáček č. 146: 16 ks výdutí bez výzdoby).

Sídelní fáze II.

Zahloubení žlabu 518, s výplní 148 (sáček č. 120: Fe – 1 ks hlavice hřebu, 1 ks část hřebu, 1 ks jehlice, K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 125: K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks dna, 1 ks okraje; sáček č. 127: K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 130: 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 153: paleobotanický vzorek). Je možné, že k výplni žlabu patří i vrstva 157 (sáček č. 138: K – 1 ks výduti bez výzdoby, 1 ks okraje). Žlab 518 na severní straně lemován drobnými kúlovými jamkami 514, 515, 516, 517 – vyplněnými vrstvou 154.

Mělký zahloubený objekt 511, vyplněný vrstvami 132 (úprava podlahy) a 131 (stopy ohně; sáček č. 70: K – 1 ks výduti bez výzdoby, 1 ks okraje; sáček č. 76: K – 1 ks výdutě bez výzdoby; sáček č. 77: MU – skořápky, K – 12 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okraje, 1 ks dna, 1 ks ucha; sáček č. 85: K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje).

Sídelní fáze III.

Severní část – kúlová jamka 509, s výplní 136.

Jižní část – sídlištní vrstvy: 127 (sáček č. 139: K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje), 120 (zpevnění povrchu; sáček č. 37: K – 19 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okrajů, 2 ks okrajů s výdutí, 1 ks dna, 1 ks držátka pánvičky), 119 (sáček č. 34: paleobotanický vzorek; sáček č. 38: 2 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks dna), 147 (sáček č. 126: K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výduti s výzdobou, 2 ks okrajů, 3 ks částí dna jedné nádoby, 1 ks část dna s výdutí), 157, 126 (stopy ohně; sáček č. 43: Fe – 2 malé dílky, 5 ks neurčitých, K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 88: K – 1 ks výduti bez výzdoby; sáček č. 152: paleobotanický vzorek), 128 (zpevnění povrchu),

.....

149 (na sídlištní vrstvu navazuje vrstva 148 zpevnění povrchu; sáček 106: K – 5 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks dna), 146 (sáček č. 104: K – 41 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okrajů, 1 ks okraje s výdutí; sáček č. 105: Fe – 10 ks neurčitých, 1 ks části jehlice, 1 ks části hřebíku, K – 6 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje; sáček č. 110: Fe – 1 ks velkého hřebu s malou odpadlou částí; sáček č. 122: 4 ks výdutí s glazurou, 1 ks výdutí s výzdobou).

Do souvrství 126 (sáček č. 43: Fe – 2 malé dílky, 5 ks neurčitých, K – 1 ks výdutí bez výzdoby) vykopány žlaby: 508, s výplní 125 (sáček č. 39: K – 2 ks části dna; sáček č. 49: paleobotanický vzorek) a 519, s výplní 153 (sáček č. 121: St – 1 ks větší a 1 ks malý, K – 34 ks výdutí bez výzdoby, 4 ks výdutí s výzdobou, 3 ks okraje, 1 ks okraje s výdutí, 1 ks dna, 1 ks dna s výdutí, 1 ks celého dna, 1, držátka pánvičky, 1 ks části ucha; sáček č. 124: K – 32 ks výdutí bez výzdoby, 3 ks výdutí, 6 ks okrajů, 1 ks okraje s uchem a výdutí, 3 ks dna, 2 ks dna s výdutí, 2 ks dna talířku, 1 ks pokličky; sáček č. 154: K – 2 ks okrajů). Ve žlabu 519 se dochovalo dřevěné koryto – vrstva 158 (sáček č. 142: K – 1 ks pokličky; sáček č. 155: Dř). Po zaplnění žlabů se odlišuje vývoj v jižní (jednoduchý) a severní části sondy.

V severní části sondy došlo k ukládání sídlištních vrstev: 130 (sáček č. 52: Mz; sáček č. 53: Mz; sáček č. 55: U; sáček č. 56: Ko, K – 4 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje; sáček č. 61: Mz; sáček č. 64: Mz; sáček č. 78: Ko, Mz, U, K – 2 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 6 ks okrajů, 2 ks dna, 1 ks celé dno; sáček č. 79: Mz; sáček č. 80: Mz), 134 (sáček č. 69: U, Ko, K – 42 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 2 ks dna, 1 ks ucha, 1 ks nálevky pravděpodobně z konvice), 107 (silná vrstva, překrývá rozsáhlé spáleniště s množstvím mazanice – vrstva 130). Vrstva 107 obsahuje tyto sáčky: 51, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 84, 89. Sáček č. 51: Ko, U, MU – lastura, K – 22 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks výdutí s výzdobou, 7 ks okrajů, 1 ks dna, 5 ks dna s výdutí, 3 ks částí talířku, 1 ks části ucha. Sáček č. 62: Ko, K – 29 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 3 ks okrajů, 3 ks dna, 1 ks držátka pánvičky. Sáček č. 63: Ko, Mz, StM, K – 19 ks výdutí bez výzdoby, 4 ks okrajů, 2 ks dna, 1 ks dna talířku, 1 ks ucha. Sáček č. 65: Ko, Mz, StM, U. Sáček č. 66: StM – kámen. Sáček č. 67: Ko, St, Mz, StM, K – 53 ks výdutí bez výzdoby, 10 ks výdutí s výzdobou, 10 ks dna, 2 ks dna s výdutí, 11 ks okrajů, 1 ks držátka od pokličky. Sáček č. 68: K – 78 ks výdutí bez výzdoby, 3 ks okrajů, 1 ks ucha. Sáček č. 84: Ko, Fe – 12 ks z rozpadlé jehlice, 1 ks hřebu, K – 14 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje s výdutí, 3 ks držátka, 1 ks držátka pokličky. Sáček č. 89: Ko, Mz, StM, U, K – 2 ks dna, 2 ks dna s výdutí, 3 ks okrajů, 1 ks okraj s výdutí.

Sídelní fáze IV.

.....
Pravidelný vývoj narušuje kúlová jamka 510, s výplní 137 (sáček č. 72: U, K – 1 ks bez výzdoby).

Sídelní fáze V.

Ukládání sídlištních vrstev: 129, 123 (stopy ohně; sáček č. 28: K – 1 ks výdutí bez výzdoby), 106 (stopy ohně; sáček č. 4: K – 4 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks ucha; sáček č. 22 – Ko, Mz, StM, U, K – 11 ks výdutí bez výzdoby, 3 ks výdutí s výzdobou, 3 ks okrajů, 1 ks přeslenu; sáček č. 24: Ko, St, U, K – 2 ks okrajů), 122 (sáček č. 40: Ko, K – 9 ks výdutí bez výzdoby, 3 ks výdutí s výzdobou, 2 ks okrajů), 116 (sáček č. 20: Ko, Mz, K – 4 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje), 115 (stopy ohně; sáček č. 21: Ko, StM, U, K – 7 ks výdutí bez výzdoby, 5 ks dna, 6 ks okrajů, 1 ks ucha, 1 ks držátka pánvičky), 114 (sáček č. 29: Ko, Mz, StM, K – 3 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou). Pravidelný vývoj je přerušen vyhloubením kúlové jámy 512, překryté vrstvou 138. Následuje sídlištní vrstva 105 (sáček č. 9: Ko, K – 2 ks výdutí bez výzdoby).

Sídelní fáze VI.

Vyhlobení kúlové jamky 503, překryté vrstvou 124 (sáček č. 27: 1 ks okraje). Po zániku kúlové jamky 503 se uložila pouze jedna tenká sídlištní vrstva 104 (sáček č. 8: K - 17 ks výdutí bez výzdoby).

Následuje mohutná sídlištní vrstva s různě označenými kontexty: 101 (sáček č. 15: Ko, Mz, K – 23 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 5 ks okrajů), 103 (sáček č. 14: Ko, Mz, K – 24 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks dna, 3 ks okrajů), 109 (sáček č. 2: Ko, K – 16 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 3 ks okrajů; sáček č. 3: K – 4 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou; sáček č. 7: Ko, K – 4 ks okrajů, 1 ks pokličky), 151 (sáček č. 23: Ko, StM, K – 29 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 4 ks okrajů, 1 ks okraje s výdutí, 1 ks dna s výdutí, 1 ks ucha, 1 ks ucha s výdutí), 152 (sáček č. 18: Ko, Mz, Fe – 1 ks jehlice, 1 ks hřebíku; sáček č. 30: Ko, K – 26 ks výdutí bez výzdoby, 4 ks výdutí s výzdobou, 11 ks okrajů, 2 ks dna, 2 ks ucha s výdutí, 1 ks držátka pánvičky; sáček č. 50: Ko K – 7 ks výdutí bez výzdoby, 2 ks okraje). Tato mohutná vrstva je místy proložena uhlíkatým proplástkem 102.

Sídelní fáze VII.

V této fázi dochází k vyhloubení žlabu 502, s výplní 118 (sáček č. 17: paleobotanický vzorek; sáček č. 33: Ko, StM, O/M, Mz, U, K – 11 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výdutí s výzdobou, 4 ks okrajů, 1 ks dna s výdutí) a 117 (sáček č. 1: K – 1 ks kahánek; sáček č. 19: Ko, Mz, StM, U,

.....

K – 25 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výduti s výzdobou, 4 ks okrajů, 1 ks části talířku). Přes žlab přechází poslední středověká vrstva 111.

Sídelní fáze VIII.

Do poslední středověké vrstvy 111 byla vykopána jáma 501, s výplní 112 (sáček č. 5: K – 4 ks výdutí s glazurou, 1 ks držátka pánvičky; sáček č. 25: K – 8 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks okraje porcelánu se zlatou obroučkou, 2 ks dna; sáček č. 31: K – 32 ks výdutí bez výzdoby, 1 ks výduti s výzdobou, 4 ks dna, 1 ks dna s výduti, 2 ks okrajů s výduti, 1 ks ucha; sáček č. 32: Ko, Br – tyčinka s očkem). Tím končí středověký vývoj v sondě I. Neurčitá je vrstva 113 (sáček č. 6: Ko, Fe – 5 ks neurčitelných, K – 5 ks výdutí bez výzdoby, 8 ks výdutí s výzdobou, 1 ks okraje, 2 ks dna, 1 ks ucha, 1 ks s výduti), která buď předchází vyhloubení jámy 501, nebo je součástí její výplně.

Zbýlý stratigrafický vývoj

Jedná se o pozůstatky jámy 504 a tří zdí 505, 506, 507, které jsou pozůstatkem novodobé zástavby. Jáma 504, s výplní 110 (sáček č. 35: K – 1 ks okraje) a 108. Zed' 505 s výplní 901. Zed' 506 s výplní 902. Zed' 507 s výplní 903.

Nejmladší vrstva 100 vznikla při snižování terénu bagrem před začátkem archeologického výzkumu.²⁰⁸

5.2 Kresebná dokumentace

Nedílnou součástí terénního archeologického výzkumu je jeho kresebná dokumentace. Díky ní, dochází k zakreslení jednotlivých vrstev, které na sebe mnohdy chaoticky navazují. Během výzkumu musí archeologové, popř. technici zapisovat a dokumentovat celkovou nálezovou situaci a stratigraficky jí zaznamenat na milimetrový papír. Nákresy jednotlivých vrstev slouží k lepšímu poznání sondy. Mimo to, jsou podkladem k celkovému vyhodnocení zjištěných archeologických situací.

Z těchto stratigraficky zaznamenaných vrstev se vytváří i tzv. Harrisův diagram, který zaznamenává jednotlivé vrstvy a archeologické situace do přehledného diagramu.

V již zmíněných vrstvách dochází během výzkumu k vyjmutí jednotlivých artefaktů,

²⁰⁸FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 5-8, 17-21.

FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek II., Praha, ÚAPPSČ 174/95. (7. Řezy v sondě I.; 8. Sonda I., I. až IV. stratigrafická fáze; 9. Sonda I., V. až VIII. Stratigrafická fáze; 12. Harrisův diagram)

.....

kteře jsou dány do papírových sáčku a očíslovány, dle pořadí nálezů. Na sáčku krom čísla označení je zaznamenána i sonda a vrstva, odkud předmět pochází, dále je to označení materiálu a datum sběru. Takto označené sáčky, se nejprve umyjí a očíslojí. Poté se vyhodnocují a napomáhají s datováním, k určitému dějinnému úseku. V poslední fázi zpracování artefaktů dochází k jejich ručnímu překreslení, popř. vyfocení. Následně putují do depozitáře.

Takto zpracované výsledky jsou zaznamenány v nálezových zprávách daných výzkumů.

5.2.1 Kresebná dokumentace ze Sondy I.

Řez sondou se zaznamenanými stratigrafickými vrstvami nalezneme v kapitole Přílohy na str.78.

Harrisův diagram nalezneme v kapitole Přílohy na str. 79.

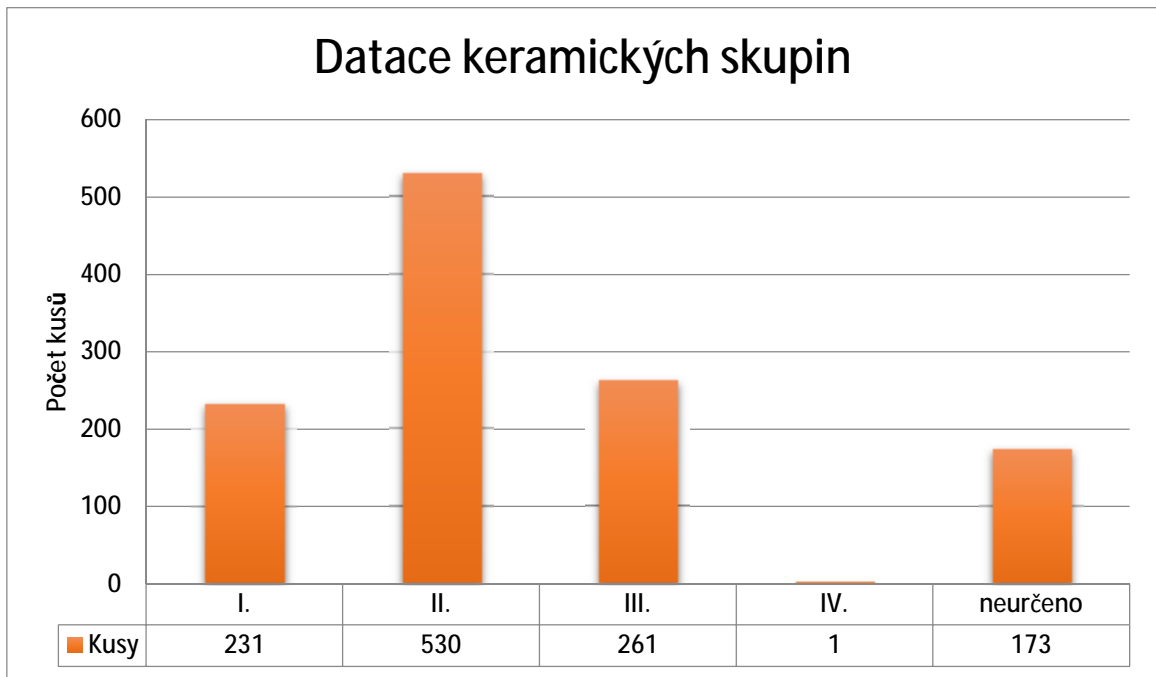
Jednotlivě nakreslené sáčky nalezneme v kapitole Přílohy od str. 82.

5.3 Datování a celkové vyhodnocení

Počátek osídlení na parcele č. 125 je datován do 14. století. Dynamický vývoj je zaznamenán při rozdělení pozemku ve 14. až 15. století. Ke konci 15. století je doložena řemeslná dílna koželuha. Ta je potvrzena i písemnými prameny.

Nejčtenější keramický materiál nalezený v sondě I. odpovídá k jeho přiřazení do druhé skupiny (viz. 6. 1. Popis a charakteristika keramických předmětů), tj. do období 14. – 15. století. Jednotlivé vrstvy se mnohdy prolínají, část nálezů patří do 13. – 14. století a část do 15. – 18. století.

Mimo určení datací dle písemných pramenů a keramických předmětů nám posloužila i datace na základě determinace uhlíků a dřev, která jako v předešlých případech zařazuje zkoumanou plochu do 14. až 15. století.

Pozn.: Graf datací jednotlivých keramických střepů. Celkově vyhodnoceno 1195 kusů.

6 Kouřimské předměstí

6.1 Předměstí – obecné informace

Středověká předměstí vznikala jako přechodné útvary mezi vnitřním městem, za hradbou a vesnicemi. Předměstí existovala skoro ve všech středověkých městech, kromě nehrazených poddanských městeček, která se slévala v jeden celek. Zvláštní výjimku tvoří Uherské Hradiště, které nemělo předměstí ani v 19. století.²⁰⁹

Pro vznik předměstí byl prvotní vznik a vyměření samotného areálu města a městišť. Poté následovala výstavba hradeb, která celkový ráz vnitřního města důsledně oddělila. Tato předměstí vznikala dvojím způsobem, ze starších vesnic, nebo jako nový sídelní útvar za hradbou. Na starší zástavbu vesnic navazovala předměstí hlavně ve velkých městech. Někdy stará vesnická samospráva zanikla a splynula s některým předměstím. Takovým případem jsou Litoměřice, Hradec Králové, Olomouc a řada dalších měst. O předměstích se nerozhodovalo ihned při vzniku města. Např. Hradec Králové pojal předměstí až s rozvojem města. Jinde se rozšiřoval městský areál tím způsobem, že do něj připadly okolní vsi, a tím vzniklo dané předměstí. Takovým příkladem byly Jaroměřice nad Rokytnou.²¹⁰

Již zmíněná druhá skupina předměstí vznikala na prostorném areálu za hradbou města. Tato předměstí vznikala především podél cest vedoucích z města. K usídlení za hradbou bylo zapotřebí souhlasu městské správy. Na předměstích se usazovali především obyvatelé, kteří chtěli vykonávat zemědělskou nebo řemeslnou činnost. „*Usídlení na předměstí mělo svá velká rizika, ale zároveň přineslo výhody tím, že tamní obyvatelé nebyli povinni plnit městské povinnosti v takové míře jako ti, kdo bydlili uvnitř hradeb.*“²¹¹ Předměstí si žila svým vlastním životem. Postupně se zde usazovali další a další lidé. Rozvoj předměstí mohly zastavit především války nebo živelné pohromy.²¹²

Předměstí se dá z urbanistického hlediska rozdělit na čtyři typy. První typ měl pravidelný sídelní útvar. Mnohdy díky starší vesnické zástavbě. Také mívával náměstíčko, které se přetransformovávalo z prvotní návsi. Druhý typ vznikal při hlavní cestě z města. Třetí typ stával v určité vzdálenosti od hradeb. Zpravidla se jednalo o původně starší vsi. U čtvrtého typu chybí přesně vymezený prostor osídlení. Nevznikl ani ze starší vsi a ani podél cest.²¹³

²⁰⁹HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha, 2009, s. 192, ISBN 978-80-7106-543-2.

²¹⁰TAMTÉŽ.

²¹¹TAMTÉŽ, s. 193, odst. 1.

²¹²TAMTÉŽ, s. 193.

²¹³TAMTÉŽ, s. 194.

.....

Za zvláštní typ předměstí lze považovat tzn. latrány²¹⁴, které vznikaly u rožmberských hradů Českého Krumlova, Rožmberka, Velešina a Příběnic. Většinou ležely v přímé blízkosti hradu. Výjimkou je Velešín, který byl v dostatečné vzdálenosti. Tyto latrány měly povahu předměstí, mnohdy se spojily s vnitřním městem. Českokrumlovský latrán se dokonce stal městem, se svou vlastní správou.²¹⁵

U některých měst, jako např. u Brna, které mělo několik předměstí, se nezdařilo vytvořit pravidelný areál zastavený kolem města. Bylo to především proto, že panovník rozdal půdu v těsné blízkosti hradeb církvi a šlechtě. Oproti tomu v Jihlavě a Plzni předměstí vyrostlo jako věnec pozemků při vnější části hradeb. U poddanského Pelhřimova, který měl malý městský areál uvnitř hradeb, byl větší počet domů na předměstí než ve městě samotném.²¹⁶

Hradby nesloužily pouze jako ochrana městského jádra, nýbrž jako prostor mezi volnou krajinou a prostorem přetvořeným člověkem. Co se týče přírodních živlů, předměstí bývalo často postiženo povodní. Naopak, díky svému řídkšímu charakteru zástavby netrpělo příliš četně na požáry jako ve městě samém.²¹⁷

Po sídelní stránce měla předměstí svůj osobitý a rozmanitý charakter. Větší předměstí se mohla stát i jakousi miniaturou města. Jindy se přetvářela v poddanské městečko nebo větší vesnici. V těchto případech měla i již zmíněné náměstí nebo náves. Ve většině případů předměstím procházela pouze cesta z městských bran do okolních měst. Zástavbou převažovaly drobnější domky, chalupy a chatrče. Zpravidla zde bývalo několik větších dvorů, zemědělské usedlosti, zahrady, provozovny řemesel a mlýny. Např. Brno v r. 1365 mělo na předměstí 468 domů, 52 dvorů a dvorců, 14 sladoven, 3 cihelny, 8 lázní, 4 mlýny a jatka, 15 sýpek, koželužnu a kovárnu. Naproti tomu v Plzni v r. 1470 stálo na pěti předměstích 58 domů.²¹⁸

Předměstí nebývala opevněná po vzoru vnitřního města. Dokonce pozdější předsunutá opevnění stále sloužila jen k ochraně vnitřního města. Za války byla předměstí první obětí. Mnohdy byla zničena již při výpadu obránců vlastního města na nepřítele. Takovým případem se stala Soběslav, která tímto způsobem byla několikrát poničena za husitských válek a během vlády Jiřího z Poděbrad.²¹⁹

Co se hospodaření týče, velké dvory byly charakteristické pro velká královská města.

²¹⁴ Latrán – vznik z latinského slova *latus*, neboli bok.

²¹⁵ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha, 2009, s. 194, ISBN 978-80-7106-543-2.

²¹⁶ TAMTÉŽ.

²¹⁷ TAMTÉŽ.

²¹⁸ TAMTÉŽ, s. 195.

²¹⁹ TAMTÉŽ.

.....

Patricijští měšťané nepracovali na dvorech sami, k tomu měli své správce neboli šafáře²²⁰. Některá města připojovala k svému širšímu areálu i zemědělskou půdu městských lánů, kterou si obhospodařovali samotní měšťané usazení uvnitř hradeb, zpravidla při svém řemesle. K zemědělskému zázemí musíme započítávat i zahrady, na které nezbývalo uvnitř hradeb místo. Již ve středověku se měšťané snažili po vzoru klášterních zahrad hledat místo pro rekreaci²²¹. Příznivější středověké klima umožňovalo obyvatelům měst pěstování vína a jiných ovocných stromů přímo za hradbou města.²²²

Důležitým aspektem pro osídlení předměstí byla řemeslná výroba. Jednalo se především o ta řemesla, která byla pro svůj hluk, zápach, nepříjemné a škodlivé vlivy vytlačena za hradby města. Na předměstích měli svá místa řezníci a mlynáři. Dále to byla řemesla zajišťující výživu, ošacení, obutí, ale i řemesla k zpracování dřeva a kovů. Na předměstí nikdy nesídlili bohatí kupci. Dále zde přebývali hokynáři, pícníci, sýraři, vozkové a formanové.²²³

Co se týče sociálního hlediska, na předměstí převážně žili nižší složky střední vrstvy a chudina. Z právního hlediska se v lepších případech mohli usedlíci dostat na úroveň městských obyvatel nižšího práva, „*což v praxi znamenalo, že nesměli vařit a šenkovat pivo ani provozovat obchody vyššího druhu, ale mohli se zabývat živností, ke které měli předpoklady.*“²²⁴ Samo sebou na předměstích přebývali i usedlíci bez městského práva, hlavně příslušníci městské chudiny. Ti neplatili městu sbírku, a proto se na ně nevztahovalo právo městské ochrany. Z některých měst jsou známy výrazy, jimiž se označovali lidé žijící na předměstí. „*Ve Vysokém Mýtě nazývali obyvatele předměstí „podměstskými“, v Lounech jim říkali „forverečníci“, snad podle normanského řemesla. Ve Veselí na Moravě se udrželo až do 18. století rozlišování „velkoměšťanů“ a „předměšťanů“.*“²²⁵Některá větší předměstí měla dokonce svou samosprávu v čele s rychtářem a několika konšely. Většinu měst spravovaly městské správní orgány. Rozvinutá předměstí mohla být dokonce zastupována při jednání městské rady dvěma konšely.²²⁶

Z kulturního pohledu na tom předměstí nebylo moc dobře. Jen málokdy se zde stavěly kostely nebo kláštery. Výjimku tvořily špitály s kaplemi, které byly ze zdravotních důvodů zásadně zakládány za hradbami města. Jednoznačně byla předměstí pro město velmi důležitá.

²²⁰ Šafář – odvozeno z německého slova „mayer“ („mayerhof“).

²²¹ Samotná rekreace byla ještě v zárodcích.

²²² HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha, 2009, s. 196, ISBN 978-80-7106-543-2.

²²³ TAMTÉŽ.

²²⁴ TAMTÉŽ, s. 197, odst. 4.

²²⁵ TAMTÉŽ, s. 197, odst. 5.

²²⁶ TAMTÉŽ, s. 197.

.....
Stávala se tak přechodným pásmem mezi městem a venkovem.²²⁷

6.2 Kouřimské předměstí - počátky a jeho vývoj ve středověku a raném novověku

Z pohledu historické topografie města, není historie předměstí do dnešní doby zpracována. Pro kouřimské předměstí byl důležitý výše zmíněný záchranný archeologický výzkum z konce roku 1994 ze staveniště nové budovy automatické telefonní ústředny firmy Telecom, v ulici Jana Kouly, na parcele č. 125. Jak již bylo výše zmíněno, výzkum přinesl poznatky o koželužské dílně. Provoz koželužského řemesla je písemně poprvé doložen k roku 1480²²⁸.

V následném 16. století je v městské knize učiněn zápis k r. 1589, kdy se zde vyměnili cechovní mistři, respektive majitelé dílny, a dochází tak k přeměně řemeslné výroby z koželužské na jirchářskou. K již zmíněnému datu 1589 zde sídlil jirchář Jan Rýznar. Městská rada s ním písemně uzavřela pakt o užívání pozemku, do nějž začlenila i rozsah pracovní plochy, kterou nesmí zvětšovat mimo oplocený areál. Za počátky ochrany přírody lze považovat přísný zákaz znečišťování Šembery a obecní strouhy. Dále městská rada zakazovala vysazování vrb na břehu říčky.²²⁹ „*Po smrti jircháře Jakuba Rýznara v r. 1591 získal pozemek jirchář Tobiáš Hron a po jeho smrti Simeon Dresler z Chomutova.*“²³⁰

Rok 1598 je posledním rokem, kdy zde sídlilo jirchářské řemeslo. Manželka zesnulého Simeona Dreslera z Chomutova k tomuto datu prodává dům i s parcelou Lorencovi a jeho ženě Salomeně. Od toho roku zde sídlilo zcela odlišné řemeslo než kožedělné, bohužel neznámo jaké. V tomto období došlo k výstavbě domu čp. 104. Během třicetileté války, při drancování a vypalování Českého Brodu švédskými vojáky, bylo vypáleno i kouřimské předměstí, stejně tak i dům čp. 104. Další historie domu na předměstí a jeho řemeslného zaměření spadá do období vrcholného novověku a doby mladší, která je mimo vymezený rozsah.²³¹

V předbělohorském období je na kouřimském předměstí doloženo hned několik koželužen. Jedná se domy s dílnami, čp. 103 – 104, čp. 107, 108 a krátce i v čp. 109 a 115 – 116. V některých případech jde o dílny koželužské, jindy o jirchářské. Na tomto předměstí měl

²²⁷TAMTÉŽ, s. 198.

²²⁸FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSČ 174/95, s. 15.

²²⁹ FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996, s. 744 – 745.

²³⁰ TAMTÉŽ, s. 745, odst. 1.

²³¹ DVOŘÁK, Miloš. *Středověká archeologie a bývalý dům čp. 104 v Českém Brodě*. Českobrodský zpravodaj, březen 1995, s. 3.

.....

svou dílnu ještě mečů. Ostatní řemeslná výroba zatím není známa. Celkově ve městě v tomto období existovalo 58 řemesel uskupených do 14 cechů. Český Brod byl velmi vyspělé obchodní a řemeslnické město.²³²

6.3 Koželužské řemeslo a kůže

6.3.1 Kůže a její historické pojetí

Zpracování kůže ze zvířat znali již naši prapředci v pravěku. U nejstarších nálezů kožených a kožešinových předmětů se odhaduje jejich stáří na 5300 let. Z tohoto období pochází např. mrtvola muže z alpského ledovce tzv. Ötziho, který měl na hlavě kožešinovou čepici, kožešinovou obuv a oblečení z usní a kožešin. Doklady o zpracování kůži sahají do oblastí Egypta z obd. 3000 př. n. l., Číny, Indie a Persie z obd. 800 – 500 let př. n. l., ale i bohatých řeckých měst z obd. 500 – 300 let př. n. l. Koželužství se rozvinulo také u Židů, biblická kniha Genesis vypráví o vyhnání Adama a Evy z ráje, kteří byli oděni do kožených suknic. V období starověkého Říma dostává zpracování kůže svá specifika a řemeslníci se dělí dle typu práce na jednotlivé obory, tj. na koželuhy, kožešníky a barvíře usní. Všestranné využití kůží a kožešin se využívalo nejen jako dobrá směna, ale i jako platidlo. Obchod s kůžemi kvetl v římských koloniích v Malé Asii, Germánii a Británii. Za hranicí římské říše v oblasti osídlené barbarskými národy postrádáme hmotné nálezy opracované kůže, ale ze zpráv Římanů víme, že lidé se zde oblékali do chlupatých kůží divoké i krotké zvěře. Římané to považovali za necivilizované. Obyvatelé Germánie samozřejmě znali zpracování látek z konopí, lnu a příze, ale zdejší chladnější klima je nutilo nosit teplý kožený a kožešinový oděv. Mimo oděv se kůže využívala i k jiným účelům, které jsou již z archeologického hlediska málo dochované, jelikož kůže rychle podlehne zkáze. Z archeologických nálezů kovových nákončí a přezek je patrné, že se nosily na kožených opascích, železná udidla, která poukazují na užití uzdy, třmeny k sedlům na koně a k vzácným nálezům patří i kožené boty, např. z východoslovanských oblastí v Polsku.²³³

Ve zpracování kožešin vynikaly slovanské národy, které nejčastěji opracovávaly ovčí rouna. Prostý lid v počátcích feudálního období již nemohl zcela volně lovit v okolních lesích zvěř pro zpracování na kůži, ale byl nucen chovat pro kůži a maso svůj vlastní dobytek. Slovanské lesy byly hojné na kožešinovou zvěř, např. medvědy, vlky, lišky, kuny, veverky, soboly, hranostaje, vydry a bobry. Tyto kůže byly velmi dobrým vývozním zbožím, po kterém

²³² Informace podané PhDr. Vladimírem Jakubem Mrvíkem, Ph.D, historikem Podlipanského muzea.

²³³ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 11 - 12, ISBN 80-247-1091-9.

.....
byla velká poptávka v Itálii a Byzantské říši.²³⁴

Z našeho území se nejstarší kožené nálezy pojí s obdobím Velké Moravy. Např. ve Starém Městě u Uherského Hradiště se našly dvě koželužské jámy se zbytky tříslové kůry, která byla zapotřebí při opracování kůží. Z hrobových nálezů jsou to např. vydří kožešiny u dívky pochované v dřevěné rakvi z 9. století, dále kožené řemínky z ovčí nebo kozí kůže v hrobě muže a dřevěné štíty potažené kůží v hrobě bojovníka. Z chemických rozborů víme, že tyto kožené předměty byly alkalicky louženy a vyčíněny tříslem. Kožené předměty si domácky dokázal zhotovit leckterý rolník pro svou potřebu. Postupem času stoupají nároky na kvalitu výrobků. Od 9. století dochází k specializaci kožedělného řemesla. Řemeslníci se usazují v nově vzniklých městech a podhradích nebo v tzv. služebných osadách²³⁵ na vesnicích, které byly pojmenovány dle typu řemesla, které zde sídlilo. Z období 10. - 12. století máme písemné doklady o sedlářích a z 11. století i o koželužích či kožešnicích.²³⁶ Z konce 13. století jsou doloženy koželužny z různých míst naší republiky, např. V Olomouci je k r. 1290 registrováno 63 koželužů (pravděpodobně jsou započítáni i ševci).²³⁷ V polovině 14. století je v brněnské berní knize evidováno 30 koželužů, kteří sídlili na předměstí podél vodních náhonů. Dodnes ulice nesou názvy Koželužská a V Jirchářích.²³⁸ V Praze vznikl staroměstský i novoměstský cech koželužský ve 14. století. Nejvíce koželužů se usazovalo na pravém břehu Vltavy, většinou na Novém Městě.²³⁹ V Praze sídlili koželuzi hlavně v okolí kostela sv. Vojtěcha, kde měli svůj cechovní oltář. Této lokalitě se říkávalo V Smrad'ářích. I Další pražské ulice nesou názvy spojené s koželužským zpracováním, a to V Jirchářích a Barvířská ulice, kde se kůže barvily.²⁴⁰ Mimo Prahu a Brno se více koželužů soustředilo ve větších městech. Ve 14. století byly založeny cechy v Kutné Hoře, Plzni a Jindřichově Hradci. V 15. století pak v Čáslavi, v Kouřimi a Slaném. V 16. století pak vznikala významná střediska zpracovávající kůži v Jihlavě a v Třebíči. Dále se ve stejném století vytvořily cechy v Kolíně, Kadani, Domažlicích, Českém Krumlově, Pelhřimově a jinde. V ostatních městech bylo těchto řemeslníků jen velmi

²³⁴ TAMTÉŽ, s. 12.

²³⁵ Např. názvy vesnic jako Bečváry, Brtnice, Dehtáře, Hrnčíře, Hamry, Kladruby, Koloděje, Kováry, Ovčáry, Pístodluby, Psáry, Rybáře, Struhaře, Štítary, Štítné, Včelary, Vinaře, Žernov aj. (HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny: Praha, 2009, s. 237, odst. 4, ISBN 978-80-7106-543-2.)

²³⁶ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 13, ISBN 80-247-1091-9.

²³⁷ TAMTÉŽ, s. 68.

²³⁸ HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecílie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. Nakladatelství Československých výtvarných umělců: Praha, 1955, s. 40.

²³⁹ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 68, ISBN 80-247-1091-9.

²⁴⁰ HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecílie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. Nakladatelství Československých výtvarných umělců: Praha, 1955, s. 40.

.....
málo a na venkově se nevyskytují vůbec.²⁴¹

6.3.2 Koželužství a kůže

Koželužstvím se obecně rozumí činnost, při které se zpracovává kůže. Odborně se jedná o činění kůže za pomoci organických i anorganických třísli. K úpravě surové kůže se zpočátku užívalo rostlinného třísla, a to třísla obsaženého v kůře, plodech, větvích, listech i kořenech stromů. Při domácím zpracování kůže se využívalo pouze přírodních třísel. Díky rostlinným třísłům se upravují především pevné kůže, např. z býků, krav, volů, telat, jalovic, vepřů, koní a buvolů.²⁴²

Za nejdůležitější koželužskou surovinu lze považovat hovězinu, čili kůži z dospělého hovězího dobytka. Hovězina se dělí na jalovičinu, kravinu, býčinu a volovici. K nejlepší koželužské surovině patří jalovičina a volovice, která je z mladého dobytka chovaného pro maso, s malými boky a stejnoměrnou hustotou vaziva. Oproti tomu kravina je kůže ze staršího dobytka s velkými boky a řídkým kožním vazivem. A nakonec býčina, která je ze všech kůží nejtěžší a má tlusté vazy. K největším producentům a vývozcům hověziny patří především Spojené státy americké, Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Francie, Německo a Švédsko. Hovězí kůže se dělí do jednotlivých typů²⁴³: Big packer²⁴⁴, Smallpacker²⁴⁵, Collectorhides²⁴⁶, Allweighthides²⁴⁷, Colorado steers²⁴⁸, Texas steers²⁴⁹, Buttbrandedsteers²⁵⁰.²⁵¹

Vyhledávanou koželužskou surovinou je teletina, pocházející z kůže telat ještě se živících mlékem. Má stejnoměrnou hustotu vaziva s jemným lícem, jemnou a vlnitou srstí stejné hustoty po celém svém povrchu. Jedná se o vysoce kvalitní kůži, která je velmi drahá a patří do kategorie luxusní výroby. Dalším typem je ostarčina, čili kůže z telat, která se živí rostlinnou stravou. Má krátkou a hladkou srst, ze které místy vyrůstají hrubší štetinaté chlupy.²⁵²

²⁴¹FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 13, ISBN 80-247-1091-9.

²⁴²TAMTÉŽ, s. 76.

²⁴³ U následujících výrazů není zcela objektivní překládat anglické výrazy doslovně, proto je u nich uveden výklad o daném typu kůže.

²⁴⁴ Big packer – vysoce kvalitní kůže

²⁴⁵ Smallpacker – jedná se o kvalitní kůži, která byla poškozena pořezáním, či špatným ošetřením a konzervací

²⁴⁶ Collectorhides – hovězina pocházející z řeznictví či domácích farem

²⁴⁷ Allweighthides – jedná se o kůži od jednoho dodavatele nebo z menšího závodu, která není roztříděná do hmotnostních kategorií

²⁴⁸ Colorado steers – jedná se o kůži s velkými výpalky na bocích, užívá se na výrobu spodkových usní

²⁴⁹ Texas steers – jedná se o kůži malé velikosti, naopak s větší tloušťkou a s malou plochou boků. Je vhodná k výrobě svrchních obuvnických usní.

²⁵⁰ Butt brandy steers – jedná se o kůži, která je na hřbetu, v místě nejkvalitnější suroviny poškozena výpalem.

Rozděluje se na těžkou a lehkou.

²⁵¹ FLORIÁNOVÁ, Olga.: *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 77, ISBN 80-247-1091-9.

²⁵²TAMTÉŽ.

.....

Ihned na druhém místě v koželužném průmyslu za hovězinou je vepřovice. Stahuje se z vepřů, kteří váží víc jak 40 kg. Kůže se stahuje buď celá, nebo do tzv. kruponů, které se vyřezávají do tvaru obdélníku na hřbetu prasete. Z těchto kruponů se obvykle vyrábějí nubukové usně²⁵³, které se podobají semiši a vyrábějí se z vnější strany kůže²⁵⁴. Vepřovice se různě zpracovává.²⁵⁵

Velice oblíbenou koželužskou surovinou je kozina a kozlečina. Tyto suroviny jsou převážně dováženy jako již vyčíněná useň. K nejlepším producentům patří Indie, Pákistán, Bangladéš a Alžírsko.²⁵⁶

Ne ani tak pro koželužský průmysl, nýbrž pro kožešnický je velmi oblíbená skopovice a jehnětina. Z koželužského hlediska je skopovice prázdná s malou pevností. Velice vhodná je především pro výrobu podšívek u obuvi a v galanterii. Jednoznačně největším chovatelem ovcí je Nový Zéland.²⁵⁷

6.3.3 Zpracování kůže

Čerstvě stažené zvíře je potřeba co nejdříve opracovat nebo konzervovat. Pro kůži z uhynulých zvířat se užívá názvu padlice. Díky konzervaci se zabrání hnilobným procesům, jež započnou ihned po porážce. Při konzervaci dojde ke snížení obsahu vody a teploty kvůli chemickým změnám bílkovin. K počáteční úpravě kůže se užívá čtyř metod. Za nejstarší metodu se považuje sušení kůže. Sušení se provádí různými způsoby, např. rozložením kůže na latích a kamenech, zavěšením kůže na tyče nebo provazy, anebo zřejmě nejlepší způsob napnutím kůže do dřevěného rámu, který se schová pod přístřešek. Velmi důležité je, aby pod přístřeškem proudil vzduch, ten zajistí snížení obsahu vody v kůži o zhruba 20 %. Druhou metodou je chlazení kůže, která se v nádobě zasype ledem. Třetí metodou je konzervace solí nebo solným roztokem, kdy na povrchu kůže působí kyselina se solí a tím dochází k tzv. piklování. Čtvrtou metodou je částečné začinění kůže, při které dochází ke stabilizaci bílkoviny kolagenu v kůži.²⁵⁸

Při zpracování čerstvých kůží od řezníků zůstávaly na kůži zbytky masa, které koželuzi ořízli a ještě na pracovišti ho vařili, nebo si jej odnesli domů.²⁵⁹

Po první fázi před zpracováním kůže dochází k vlastnímu zpracování kůže, neboli k tzv.

²⁵³TAMTÉŽ.

²⁵⁴TRIOP. Climbingshoes. *Materiály a technologie*. ©TRIOP.CZ [online]. [cit. 2016-06-01]

Dostupné z: http://www.triop.cz/informace_materialy.php

²⁵⁵FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výroby*. Grada: Praha, 2005, s. 77, ISBN 80-247-1091-9.

²⁵⁶TAMTÉŽ.

²⁵⁷TAMTÉŽ.

²⁵⁸FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výroby*. Grada: Praha, 2005, s. 78, ISBN 80-247-1091-9.

²⁵⁹TAMTÉŽ.

.....

námoku. Ještě surová, částečně vysušená kůže se dala do námoku, tj. namočení do vody o teplotě 12°C až 18°C. Díky namočení došlo k odstranění veškerých nečistot a konzervačních činidel. Tento proces se prováděl zhruba jeden týden v první námokové jámě, tzv. kyselce. Kyselka proto, že v jámě vznikala kyselá reakce při kvašení z vylučujících se zbytků hnoje, krve a chlupů. Po vyndání z námoku se kůže dala na den až dva do čisté vody. Proto bylo velmi důležité umístění koželužských dílen poblíž vodních zdrojů. V případě, že koželužna stála u řeky či potoka, byly ponořené kůže připevněny na dřevěných kůlech. Kůže bylo potřeba namáčet z důvodu hydratace, tak, že její stav po vytažení odpovídal stavu čerstvé kůže po stažení. Dnes se do námoku přidávají tzv. přiosťovadla, která zajistí urychlení procesu.²⁶⁰

Po fázi námoku, kdy se kůže zbavila veškerých nečistot, nastala fáze loužení. Díky loužení se roztáhly póry a chlupy šly lehce odstranit. Také došlo k nabobtnání škóry, díky níž kůže dokázala lépe přijímat další činidla. „*Od starověku se k odchlupování používala shnilá lidská moč, do níž se jako zákvas přidávalo morušové listí.*“²⁶¹Tato metoda se například na našem území používala až do počátku 19. století. Moč pocházela především z hospod, nebo z míst, kde pro močení byly připraveny zvláštní nádoby, tzv. chcáče. V těchto chcáčích se moč převážela do koželužny. Díky zápachu z moči, který se šířil okolím koželužen, se jim proto neřeklo jinak, než v smrad'ařích, jak jsem již výše zmínila. Sami koželuži si mezi sebou říkali smrad'aři, jelikož smradem z moči sami načichli. Toto označení nemělo hanlivý podtext.²⁶²

Od počátku 19. století se přešlo na novou metodu odchlupování, díky výluhu z popela. Jednalo se jen o dočasné období. Ihned poté, stále v 19. století, se přešlo k loužení ve vápně. Z čerstvě hašeného vápna se smíchal roztok, který musel být perfektně rozmíchaný, aby v něm nezůstaly žádné vápenné hrudky, které by mohly popálit kůži. Roztok měl velkou hustotu a podobal se tučnému mléku. Podle tloušťky kůže se v roztoku namáčely osm až čtrnáct dní. Každý den, co byly kůže namočené, bylo zapotřebí s nimi pohybovat, aby se roztok dostal do všech záhybů rovnoměrně. V této fázi loužení vápnem kůže nabobtnala do čtyřnásobné tloušťky svého prvotního surového stavu, čímž došlo k velkému zvětšení pórů, takže bylo velice snadné chlupy odstranit. Tato metoda loužení vápnem se používá dodnes, jen se do hydroxidu vápenatého přidává siričák sodný.²⁶³

Po fázi loužení nastává fáze již zmíněného odchlupování. Jakmile se kůže vyjmuly z roztoků, musely se opět důkladně propláchnout vodou. Ihned po vyjmutí z vody se pokládaly

²⁶⁰ TAMTÉŽ.

²⁶¹ TAMTÉŽ, s. 78, odst. 6.

²⁶² TAMTÉŽ, s. 78.

²⁶³ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výroby*, Grada, Praha, 2005, s. 78-79, ISBN 80-247-1091-9.

.....

na koželužskou kozu, kdy se za pomoci prohnutého nože, tzv. horovače z kůže odstranily chlupy. K odstranění přebytečné vody se používal tzv. mačkáč. V případě, že byly kůže louženy ve vápně, bylo potřeba je po fázi odchlupení opět namočit na jeden až tři dny do tekoucí vody, aby se z kůže vymylo zbylé vápno.²⁶⁴

Propláchnuté kůže se opět umístily na koželužskou kozu a nastala fáze tzv. mízdření. Na koze se kůže tzv. odmasovačem neboli skoblou z rubové strany odstranilo podkožní vazivo se zbytky svalů a blan. Zarovnávala se i tlustší místa a odpad z masa a mázder, nazývaný klihovka se usušil a dovážel vaříčům klihu. Pro vaříče klihu byla nejlepším materiálem pro výrobu jedlé želatiny vhodná kůže z telat. Pro hnojení polí se používalo vyloužené vápno smíchané s mázdrou. V dnešní době mízdření provádějí stroje.²⁶⁵

Po zbavení kůže mázdry, došlo k opětovnému namočení na čtyřadvacet hodin do vody, aby nastalo další očištění. Po vyndání z vody se kůže položily na špalek a krátkým zahnutým nožem se odstranily podrosty, které zbyly po chlupcích. Tato fáze se nazývá omykání, její důležitost tkví především v dočištění chlupců, aby nedošlo k nejednotnému vyčinění kůže. Při loužení vápnem se ve fázi omykání z kůže také odstranila poslední přebytečná vápenatá voda. Dnes se k odvápnění využívá organických, či anorganických kyselin, anebo neutralizačních solí.²⁶⁶

Po fázi omykání se přešlo do fáze štípání. Název je odvozen od štípání kůže na kozlíku za pomoci ostrého rovného nože s ohnutým ostřím, kdy se kůže zeslabovaly. Odříznuté pásy kůže se dle názvu nazývají štípenky. Ty se dále využívaly jako plnohodnotný materiál. Díky ztenčení kůže došlo k urychlení procesu činění.²⁶⁷

Při výrobě těžkých usní docházelo k vyříznutí nejjadrnější části kůže do tzv. kruponu, čímž jsme přešli do fáze kruponování.²⁶⁸

Po omykání a kruponování se dostáváme do fáze moření. Především pro výrobu měkkých usní bylo důležité zbavení kůže nežádoucích látek²⁶⁹ mořením. Do konce 19. století se k moření používal slepičí, holubí nebo psí trus, který obsahuje buňky živých mikroorganismů. Ve větších koželužnách bylo proto zcela přirozené, že chovaly drůbež a psy. V případě, že šlo o malou koželužnu, musela si zvířecí trus opatřit např. od chovatelů, nebo sběrem. Na konci 19. století se začal zvířecí trus nahrazovat rozemletými telecími, hovězími a

²⁶⁴TAMTÉŽ, s. 79.

²⁶⁵TAMTÉŽ.

²⁶⁶TAMTÉŽ.

²⁶⁷TAMTÉŽ.

²⁶⁸TAMTÉŽ.

²⁶⁹Nežádoucí látky – kolagen, zbytky pokožky, chlupy, aj.

.....

vepřovými žlázami slinivky břišní, ze kterých se udělal jakýsi odvar. Hlavní přínos pro koželužny byl ve zlepšení hygienických podmínek provozu. V současné době se v koželužném průmyslu pankreatická²⁷⁰ mořidla nadále užívají.²⁷¹

Další fází je tzv. činění, při kterém se již předešlými způsoby upravená kůže dávala do činících jam, ve kterých byly roztoky s různou hustotou, od nejslabších po nejsilnější. K činění se používalo již výše zmíněné tříslu neboli směs rozdrčené kůry stromů smíchaná s vodou. Nejvyšší kůže vznikaly z extraktu z dubové kůry, dubového listí²⁷², větví, žaludů, duběnek a borků. V našich končinách se nejčastěji používala kůra smrková. Samozřejmě se dala použít i jiná kůra, např. modřínová, buková, březová, jilmová, vrbová nebo topolová. Málokdy se využívaly i kořeny, mladé větve křovin a listí. Rozmělnění kůry se provádělo ve speciálních drtičích na tříslu.²⁷³

Zpočátku se kůže vkládaly do prvního nejslabšího tříselného roztoku, tzv. břechky. Tato břecha měla vícere použítí, jelikož nebylo vhodné dát kůži rovnou do silného roztoku, kvůli nechtěnému spálení. V této lázni byly kůže uchovány zhruba jeden měsíc. Během dne bylo důležité každé dvě hodiny s kůží hýbat zvláštním hřeblem, které drželi dva zaměstnanci.²⁷⁴

Z první lázně se kůže přendaly do silnější lázně, tzv. barvy. Po ní se přendávaly do o něco silnější lázně, kde zůstávaly zhruba tři týdny. Poté se přendávaly opět do o něco silnější již čtvrté lázně, po níž se řezem zkoušelo, jestli je kůže již zcela vyčiněná. V případě, že byla kůže v průřezu bílá, vkládala se do páté nejsilnější barvy. Tenké kůže se zpravidla při vložení do lázni dočinily. V případě, že se jednalo o tlustší spodkové nebo řemenářské kůže, bylo potřeba je ještě vložit do suchých jam, tzv. tercen, ve kterých se kůže naplocho narovnal do vrstev. Každá vrstva byla zasypána jemně mletou tříslou. „*Po naplnění byla jáma přikryta, zatěžkána kameny a nakonec zalita teplým tříslovým roztokem.*“²⁷⁵ V našich zemích bylo zvykem nechat kůže v jámě dva až tři měsíce k odležení. V jiných evropských zemích činily kůže v jámě dokonce i deset let. Díky této dlouhé době tříslovina zpryskyřičnatěla a tím kůže nabyly perfektní pevnosti, odolnosti proti oděru a proti vodě. V našich zemích neměli koželuzi tolik kapitálu, aby mohli kůži nechat ležet tolik let. V českých zemích se vyráběly tzv. české třetice, což byly spodkové usně, které byly činěny, jak je již zmíněno výše smrkovou kůrou,

²⁷⁰ Pankreatická = Pankreas neboli slinivka břišní je orgán, který je uložený za [žaludkem](#)
WIKISKRIPTA. *Slinivka břišní*. CC BY 3.0. CZ. [online]. 2016-01-10. ISSN 1804-6517. [cit. 2016-06-01]
Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Slinivka_b%C5%99i%C5%A1n%C3%AD.

²⁷¹ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výroby*. Grada: Praha, 2005, s. 80, ISBN 80-247-1091-9.

²⁷² Od dubové kůry a listí vznikl výraz pro činění kůže dubení kůží.

²⁷³ TAMTÉŽ.

²⁷⁴ TAMTÉŽ.

²⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 80, odst. 5.

.....

kteřá nebyla zcela perfektní, sic tyto usně byly pevné a odolné, ale po letech skladování se začaly krabatět.²⁷⁶

Po vytažení z lázní se již vyčiněné kůže nechaly dobře odkapat a poté se promazávaly rybím tukem a lojem. Jakmile se namazaly, pověsily se a sušily se. Po vstřebání prvního nátěru se třikrát až čtyřikrát opět promazaly tukem a lojem. Tímto procesem se předcházelo ztuhlosti a tvrdosti ze sušení.²⁷⁷

Dnešní koželužský průmysl využívá k činění spodkových usní, podšívek, galanterních usní a technických usní rostlinné tříslo, které není složené pouze z jednoho druhu stromu. Pro urychlení činění v jamách se využívá tzv. jámové rychločinní, které ale není kratší než dva měsíce. Díky novým metodám se začalo používat i tzv. rychločinění, což je směs tříslovin a umělých složek. Také se používá předčinění chromitými solemi při zvýšené teplotě a tím se zkracuje doba na 24-48 hodin.²⁷⁸

Poslední fází úpravy usně je barvení. K tradičnímu barvení usní se využívalo přírodních prostředků. „*Kůže vyčiněná přírodní barvou je světle hnědá, s odstínem do rudé.*“²⁷⁹ K docílení černé barvy se do syrovátky namáčel starý řetěz, hřebíky, popř. jiné částečně zrezivělé železné předměty, které zde stály i několik dní. Popř. se staré železo zalilo vodou, v níž se předtím uvařily knedlíky z žitné mouky. Také se používala modrá skalice, v níž se železo vyluhovalo. Pro dosažení hnědé barvy se používal výluh z houby choroše. K dosažení zelené barvy se useň posypala měděnými pilinami. Zlepšení barvení přišlo až s dodávkami cizokrajných barevných dřev²⁸⁰. Také se využíval extrakt z indiga kurkumy a lakmusu.²⁸¹

Při konečné úpravě se usně natíraly výtažkem z lněného semínka. O něco později i výtažkem z mořských chaluž anebo svatojánského chleba. Dle výzkumů učiněných ve Starém Městě u Uherského Hradiště z období Velkomoravské říše bylo zjištěno, že kožené řemínky byly natřeny směsí krve domácího zvířete a domácího ptáka. Jelikož se v té době tmavá kůže natírala hovězí krví, je velice pravděpodobné, že se jednalo o směs krve hovězího dobytka a kura domácího. V dnešní době se při závěrečném barvení využívá anilinových barev. Finální úpravu dnes kůže dovrší potřením směsí s obsahem pigmentů, pojiv, rozpouštědel, změkčovačů, konzervačních a fixačních látek aj. zvláštních složek.²⁸²

²⁷⁶ FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výroby*. Grada: Praha, 2005, s. 80, ISBN 80-247-1091-9.

²⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 80-81.

²⁷⁸ TAMTÉŽ, s. 81.

²⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 81, odst. 3.

²⁸⁰ Cizokrajná dřeva, např. ruj – žlutá barva, brazil a berbelin – červená barva, kampeška – modrá barva.

²⁸¹ TAMTÉŽ, s. 81.

²⁸² TAMTÉŽ, s. 82.

6.4 Jiné metody zpracování kůže

6.4.1 Jirchářství

Jircháři zpracovávali jen jemnější kůži, především skopovinu, kozinu a teletinu. Co se týče technologie, ta byla až na výjimky stejná jako u koželuhů. Místo třísla se používaly hlinité soli, tj. kamenec hlinitodraselný²⁸³ a kuchyňská sůl. Kamenec se ponechal v tzv. aluničních studnicích²⁸⁴ zkrystalizovat. Cechy jirchářů mívaly společné studnice, ze kterých se jednotliví mistři dělili sami mezi sebou. Jednou z dalších odlišností jirchářů od koželuhů bylo valchování kůží, které se provádělo ihned po odchlupení. Valchování se provádělo ve vydlabaných dřevěných korytech, kdy na kůži dosedala dřevěná kladiva, tzv. stupy. Poté se do koryt nalil tzv. fištrón²⁸⁵. V případě, že jircháři neměli valchu, prováděli valchování kůže šlapáním v dřevácích. K loužení používali břečku z ovesných otrub s příměsem solí. K loužení jemnějších jirch, např. semiše²⁸⁶, safiánu²⁸⁷ a kordovánu²⁸⁸ se užívalo směsi z psího trusu, otrub, mléka, oleje a vajec. Sněhově bílé jirchy, používané jako stěvíčky, se loužily za pomoci vaječných žloutků. Vzhledem k finanční náročnosti přísad byla i cena hotových výrobků o něco dražší než u koželuhů. V dnešní době se k výrobě rukavic a některých kožešin využívá hlinité soli. Při přípravě ostatních jirchářských usní se využívá směsi hlinitých solí se solemi chromitými.²⁸⁹

6.4.2 Zámíšnictví

Slovo zámíš²⁹⁰ pochází z arabského sam-šá a v překladu znamená tuk na mazání kol. Zámíšníci zpracovávali především kůže z vysoké zvěře, ale i kozinu a skopovici. Jak již název sám v překladu napovídá, hlavní charakteristickou technologií jejich výrobního procesu bylo činění kůží tukem. Nejvhodnějším tukem byl tuk rybí, velrybí a rostlinné oleje, které obsahují nenasyčené mastné kyseliny. Kvůli měkkosti usně je velmi důležitý proces loužení a moření. Činění rybím tukem se musí velmi silným tlakem vpravit do kůže valchováním. Ve finální fázi

²⁸³ Kamenec hlinitodraselný – dovážel se k nám z Itálie a z Turecka, na našem území se jeho výroba datuje ke konci 16. století. Zvětralé břidlice vytvořili tzv. kamenečnou zemi, která se po namočení do vody srážela díky shnilé moči, a tím vznikl kamenec.

²⁸⁴ Aluniční studnice = jámy

²⁸⁵ Fištrón = rybí tuk

²⁸⁶ Semiš – je broušená hovězí kůže, z vnější strany je charakteristický drsnějším povrchem, naopak při vnitřní straně je kůže vybroušená a povrch hebký. Celkově se jedná o velmi prodyšný materiál.

ONLINE OBUV.CZ. *Semiš – materiál bot.* © 2013 – 2016 [online]. [cit. 2016-06-02].

Dostupné z: <http://onlineobuv.cz/boty/semiš/>

²⁸⁷ Safián (turecká useň či marokán) – useň z koziny, líc kůže se upravoval vyvalováním do šestnácti stran

²⁸⁸ Kordován (jméno usně dle španělské Córdoby, kde tato metoda vznikla) – usně ze skopovice, koziny a teletiny, které byly ještě před činěním obarveny červeně nebo žlutě. Tyto kůže se činili soli hliníku a cínu.

²⁸⁹ FLORIÁNOVA, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky.* Grada: Praha, 2005, s. 82, ISBN 80-247-1091-9.

²⁹⁰ Zámíš - česky lidově semiš

.....

mají zámišové usně žluté zbarvení a jsou velmi měkké, pružné a odolné proti vodě.²⁹¹

6.5 Vybavení koželužské dílny

Jak již bylo několikrát výše zmíněno, koželužské dílny se zpravidla rozprostíraly v okolí řek, potoků a tekoucí vody vůbec. K charakteristické výbavě koželužny patřily jámy, v nichž se kůže vydělávaly. Zpočátku to byly opravdové díry v zemi, časem dřevěné kádě kulatého, později obdélníkovitého tvaru. Těchto kádí-jam bylo několik, záleželo hlavně na produkci dané koželužny. Např. v Trhových Svinech měli patnáct jam, první na kyselku, čtyři na vápenku, čtyři na lehčí kůže, pět na větší kůže a jednu velkou na podešve.²⁹²

Po jámách byly jednoznačně důležité drtiče třísla. Drtiče musely být z velmi tvrdého odolného dřeva. Takový drtič měl dřevěný korpus obdélního tvaru, zhruba 40 cm vysoký, 150 cm dlouhý a 100 cm široký. Vně drtiče byla umístěna dřevěná hřídel se setrvačnickovým kolem. „Z hřídele vystupovalo několik řad železných zubů, odpovídajících výřezům v prkně, na něž se kladly plátky suché kůry.“²⁹³ Velikost rozdrčených kousků měřila od jednoho do tří centimetrů. Při obvodu dřeva se kůra²⁹⁴ nakrojila a podél obvodu se sloupila. Kusy kůry se rovnaly do malých hranic a čekalo se, až vyschnou. V případě, že v okolí města, kde koželužna stála, nebylo moc lesů, nakupovali si koželuzi třísla již umleté a zabalené do pytlů.²⁹⁵

Hlavní úprava namočených kůží se uskutečnila na koželužské koze. Koza se vyráběla z rozříznutého špalku, měřila zhruba 180 cm na délku a 60 cm na šířku. Tvořila jakousi šikmou plochu, vedoucí zhruba od řemeslníkova pasu směrem k zemi. K odstranění mázder, chlupů a podkožního vaziva se používaly koželužské nože. Nože byly různých rozměrů a každý se využíval jiným způsobem, pro př. hórovač²⁹⁶, mačkač²⁹⁷, odmasovač²⁹⁸, omykací nůž²⁹⁹, pufovač³⁰⁰ a falcovač³⁰¹. Mimo nožů se využívala různá hladítka usní a jiné nástroje, např.

²⁹¹ TAMTÉŽ, s. 83.

²⁹² FLORIÁNOVÁ, Olga. *Kůže - zpracování a výrobky*. Grada: Praha, 2005, s. 83, ISBN 80-247-1091-9.

²⁹³ TAMTÉŽ, s. 91, odst. 4.

²⁹⁴ V našem prostředí kůra z již zmíněných mladých smrků, stromy se rozsekaly na polena o velikosti asi 80 cm.

²⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 91.

²⁹⁶ Hórovač – nůž k odstranění chlupů, název odvozen od slova „haar“ = vlasy, měl prohnutou kovovou čepel o délce asi 49 cm a šířce 3 cm, na obou koncích nože byla dřevěná rukojeť

²⁹⁷ Mačkač – nůž k odstranění vápenné vody, tvarově velmi podobný hórovači, délka asi 40 cm a šířka 6 cm, na koncích opět dřevěné rukojeti

²⁹⁸ Odmasovač (skobla, kosa) – železný nůž na mizdření, tj. na odstranění zbytků masa, blan a k zeslabení vyduté kůže, délka nože asi 64 cm, šířka 2 cm v nejužším místě a 3 cm u rukojetí s dřevěnými držadly

²⁹⁹ Omykací nůž – železný tupý nůž, ke konečnému odstranění podrostů chlupů a také k vytlačení vápenné vody, čepel zahnutá, délka asi 35 cm, také dvě dřevěné rukojeti

³⁰⁰ Pufovač – ostrý oboustranný nůž, kůže se jím lehce škrábali na líci, dlouhý asi 35 cm

³⁰¹ Falcovač – oboustranný nůž, podobný jako pufovač, ale lišil se tím, že se s ním na koze seškrabovala kůže na rubové straně, dlouhý asi 28 cm

.....

štosáky³⁰², hladič kůží³⁰³, falckoza³⁰⁴ a štrekovač³⁰⁵. Dalšími neodmyslitelnými pomocníky byla bidla a ráhna, na kterých se kůže sušily. Anebo dřevěné tyče, na kterých byly zavěšené kůže v proudu řeky, kde se čistily.³⁰⁶

V současném koželužském průmyslu většinu ručních prací nahradily stroje. K odstranění vody z kůže se používají otáčivé bubny, ždímačky a sušičky. Kádě pro námok kůží zastoupily míchačkové rychločinné sudy, tzv. hašple. Ze strojů jsou to např. postruhovací stroje na hovězí usně, stroje k měkčení kůží, stroje k barvení usní, leštící stroje, brousící stroje, stříhací stroje, valchovací stroje, česací a žehlící stroje atd.³⁰⁷

³⁰²Štosáky (trčice) – jedná se o tzv. hladítka, k hlazení kůže, respektive k narovnání usně po celé její délce. Tato hladítka byla vytvořena ze dřeva, do kterého bylo připuštěno železné nebo skleněné oblé hladítko.

³⁰³Hladič kůží – dřevěný rám s otočnou hlavicí upevnění ke stoličce, na dřevěné desce přejížděl mosazný váleček, který byl upevněn k dřevěnému rámu.

³⁰⁴Falckoza – srovnávala se na ní kůže, jednalo se o dřevěnou přenosnou podlážku o velikosti 1m², k níž byl upevněn špalek v lehkém záklonu. Koželuh pracoval tak, že si stoupl na podlážku, kůži hodil přes špalek, a zezadu ji uchopil pevně u svého těla.

³⁰⁵Štrekovač – štrekování, nebo li vytahování kůže, jednalo se o dřevěnou podpěru, kterou si koželuh vložil pod paže, aby měl volné ruce. Na konce podpěry byla kovová lopatka.

³⁰⁶FLORIÁNOVÁ, Olga.*Kůže - zpracování a výroby*. Grada: Praha, 2005, s. 92-93, ISBN 80-247-1091-9.

³⁰⁷TAMTĚŽ, s. 93.

7 Srovnání s předměstími jiných českých měst

Problematika předměstí je stále velmi málo probádaná, nejen z pohledu archeologie, ale také z její historické a historicko-topografické stánky. Tato problematika nadále zůstává otevřená pro badatele archivů i budoucích archeologických výzkumů. Vzhledem k faktu, že většina středověkých předměstí se stala nedílnou součástí měst, není tolik příležitostí k odkryvu této městské plochy. Proto nebylo dvakrát jednoduché porovnat kouřimské předměstí s jinými předměstími českých měst.

Hlavním kritériem výběru předměstí daného středověkého města byla jeho lokalita. Ideálně v blízkosti Českého Brodu, popř. nedaleké vzdálenosti od Prahy. Důležitým kritériem byl typ města, zvolila jsem město královské. Jelikož Český Brod od druhé poloviny 15. století byl z poddanského města povýšen na město královské. Mimo tato kritéria byl podstatným kritériem doklad řemeslné dílny, ideálně koželužny. Po výběru vhodných měst jsem zvolila jako ideální tuto trojici královských měst, Kouřim, Kolín a Nymburk.

Co se týče Kouřimi, čekala jsem od tohoto starobylého královského města větší přínos k problematice porovnání předměstí. Hlavním kritériem výběru byla lokalita, blízká vzdálenost od Českého Brodu a jejich společný soused poddanský Kostelec nad Černými lesy. Kouřim měla být favoritem číslo jedna. Bohužel, při hledání podkladů pro zpracování jsem narazila na velký problém. Historická topografie města není do dnešní doby zpracována. Obdobně je to s archeologickými výzkumy, které se hlavně soustředily na odkrývání hradiště ve Staré Kouřimi. Pozornost šla hlavně tímto směrem. Ale co se týče předměstí středověké Kouřimi, žádný výzkum nepřinesl poznatky o této problematice. Kouřim bohužel nepřinesla žádné bližší informace. Nadále zůstává tématem pro budoucí archeologické výzkumy a práci badatelů v archivech pro zjištění bližších historicko-topografických informací nejen o předměstí.

Dalším městem z naší trojice je Kolín. O tomto městě rozprostírajícím se na levém břehu řeky Labe jsem už informace získala. Bohužel se ale nejedná o archeologické doklady, které by potvrdily přítomnost koželužské řemeslné dílny na středověkém předměstí. Jde o prameny písemné, které potvrzují výskyt tohoto řemesla. Na Horském předměstí stával velký mlýn hrobský, který patřil sedleckému klášteru. Od roku 1436 přešlo jeho vlastnictví do rukou města. U hrobského mlýna se nacházelo několik rybníků. 14 rybníků patřilo městskému špitálu. Směrem od mlýna k mostu přes Labe stála řada domků, které se říkávalo „v koželuzích“. Dům čp. 69 „v koželuzích“ byl r. 1528 prodán Petru Pařízkovi, soukeníkovi. Tím přešel dům do držení soukeníků a koželužské řemeslo zde skončilo. Otázka nastává, co ostatní domy „v koželuzích“, o nich už písemné prameny mlčí. Pod mostem přes Labe stávala stará lázeň, tu

.....

roku 1564 koupil koželuh Jan Drobil a provozoval zde své řemeslo. Roku 1586 svou provozovnu prodává koželuhovi Václavu Dryáčnickovi. Od roku 1602 je dům opět prodán. Od této doby přesně nevíme, které řemeslo zde bylo provozováno.³⁰⁸

Další zmínky o koželužském řemeslu nás přivádějí na kolínské labské ostrovy. Původně byly ostrovy hustě pokryty dubovým a olšovým lesem. Mezi léty 1454 až 1480 došlo k jejich rozparcelování a přeměně lesa v louky. Ostrov nejbližší k Horskému předměstí patřil hrobskému mlýnu. Druhý ostrov zvaný „ostrov proti Hrobům“ patřil od roku 1543 Šimonu jircháři. Roku 1571 ostrov i domek „v koželuzích“ kupuje koželuh Jakub Dítě. Roku 1594 kupuje ostrov koželuh Jakub Vratislavský. Nejnižší položený byl „ostrov pod Hroby“ ten držel roku 1500 koželuh Holárek. Po něm patřil jeho synovi Jiřímu Holárkovi z Třídvorů, ten ho roku 1523 prodal koželuhovi Jakubu Chytrovi. V rodině Chytry zůstává držení ostrova do roku 1590, kdy ho Anežka koželužka prodává Pavlu Krumpolcovi. Od této doby nevíme, které řemeslo bylo na ostrově provozováno. Ostrovy nejbližší zálabskému předměstí nesly jména „PředníNekojná“ a „Zadní Nekojná“. Na ostrově „PředníNekojná“ stála až do roku 1620 obecní bělidla, poté byla přenesena na louku za pražské předměstí.³⁰⁹

Na ostatních kolínských předměstích nemáme přímé doklady o provozu koželužského řemesla. Co se ostatních řemesel týče, na již zmíněném Horském předměstí se v blízkosti hradební zdi směrem k Labi nacházela městská jatka. Od jatek směrem nahoru k labské bráně nad městským příkopem stával dům, v němž provozovali své řemeslo barvíři. Na Kouřimském předměstí se nacházela kovárna v prostorách velkého dvoru čp. 4. V domě čp. 10 a čp. 43 se nacházela sladovna, mimo ní zde stávaly ještě dvě další. Dále zde měl svou dílnu truhlář, tkadlec. A v domě čp. 46 stávala olejna. Na pražském předměstí měl svou dílnu hrncíř a kovář. Dále se zde nacházela velká sladovna a čtyři menší v čp. 16, 25, 28 a 50.³¹⁰ Dnešní zálabské předměstí se stalo předměstím Kolína až na přelomu 16. a 17. století, do té doby šlo o samostatnou ves Mnichovice. Jak je z výše vidět, Kolín byl velkým řemeslným městem.

Posledním městem z naší trojice je královské město Nymburk, které leží na pravém břehu řeky Labe. Co se týče archeologických nálezů, i zde postrádám informace o středověkém předměstí města. Převážná část výzkumů byla soustředěna hlavně v historickém jádru města. Ani výzkum z roku 1998 na Zálabském předměstí nepřinesl více informací ze sledovaného

³⁰⁸ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem, do roku 1618*. Argo: Praha, 2014, s. 250-251, ISBN 978-80-257-1283-2.

³⁰⁹ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem, do roku 1618*. Argo: Praha, 2014, s. 252-253, ISBN 978-80-257-1283-2.

³¹⁰ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem, do roku 1618*. Argo: Praha, 2014, s. 238-247, 251, ISBN 978-80-257-1283-2.

.....

období. Jediným opravdu malým dokladem po řemeslné dílně je zmínka o hrnčířském odpadu, v níž byly nalezeny kachle se znakem města při plošném odkryvu při výstavbě ústředny Telecomu na Velkých valech čp. 236.

Z písemných pramenů města víme, že kolem dokola za hradbami středověkého města se rozprostíraly husté lesy a na předměstích stály převážně zemědělské dvory s chmelnicemi a vinicemi. Ze 14. století jsou zmínky o kovárně a sladovně, o kterých přesně nevíme, na kterém předměstí stály. Ke konci 16. století je ve městě zaznamenáno na 11 cechů. Jedná se o tyto cechy: soukenický, krejčovský, ševcovský, tkalcovský, kožešnický, koželužský, provaznický, tesařský a šenkýřský. Dále jsou to spojené cechy kovářsko-kolářsko-bednářský a zámečnicko-uzdařsko-truhlářský.³¹¹ Kromě těchto málo písemných zmínek máme doklady korespondence mezi královskými městy Kolínem a Nymburkem, které se zmiňují o koželužském řemeslu obou měst. V korespondenci je obviněn kolínský koželuh Václav Vobořil z porušení zásad svobodných trhů a jarmarků v Nymburce. Koželuh Václav Vobořil prostřednictvím kolínského koželužského cechu vyvrací nymburskému koželužskému cechu jejich mylné domněnky.³¹²

Po srovnání s Českým Brodem je jasné patrné, že v ostatních třech městech nebyly provedeny archeologické výzkumy na jejich středověkých předměstích. Díky písemným pramenům můžeme potvrdit existenci koželužského řemesla nejen v Českém Brodě, kde byli koželuzi na malé město hojně zastoupeni, tak i v hojném zastoupení v Kolíně, který byl už tehdy poměrně velkým městem. V Nymburce se nám nepodařilo najít v pramenech bližší informace o předměstí, na kterém měli koželuzi své řemeslné dílny. Bohužel nevíme o jak velké zastoupení šlo. Kouřim nepřinesla žádné informace k problematice středověkého předměstí.

³¹¹PLAVEC, Michal. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*. Od dob nejstarších do roku 2009. Svět křídél:Cheb, 2010, s. 62-63, 117, ISBN 978-80-86808-75-8.

³¹²VOJTÍŠKOVÁ, Jana. *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské*. Na př. Nového Města pražského a polabského pětíměstí. Scriptorium: Praha, 2011, s. 296, ISBN 978-80-87271-33-9.

8 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zpracování a vyhodnocení výsledků archeologického výzkumu z Kouřimského předměstí Českého Brodu. Vyhodnocení bylo provedeno ze sondy č. I. Převážnou část nalezených artefaktů tvořily keramické střepy a pár větších částí keramických nádob. Ani v jednom případě nešlo o nádoby celistvé. Kromě keramického materiálu byl nalezen i železný materiál. Zřejmě nejlepším nalezeným předmětem je bílá vápencová soška šlechtice bez hlavy, která byla nalezena v první sídelní vrstvě. Sošku je možno zařadit do 14. století. Oděv šlechtice odpovídá módě 14. až 15. století. Vzhledem k tomu, že se na ploše velmi často vyskytovaly zuhelnatělé části dřev a uhlíků, došlo k jejich determinaci. Ta potvrdila datování nálezů do 14. až 15. století. Tyto metody datování potvrdily i písemné prameny.

Archeologický výzkum přispěl k odkrytí středověkého předměstí. Bohužel, výzkumy prováděné na předměstích nejsou čteně zastoupeny. Je třeba si uvědomit fakt, že středověká předměstí se stala součástí dnešních měst a zkoumaná plocha je již dávno hustě zastavěna. Dalším faktem je větší soustředěnost archeologických výzkumů na historická jádra měst, nikoliv na předměstí. Samozřejmě existují i výjimky. Např. v nedávné době dokončený archeologický výzkum v Kutné Hoře v areálu jezuitské koleje, který poukázal na hustě osídlenou předměstskou plochu, s dílnou prubíře. Mimo řemeslnou výrobu to byl archeologický výzkum v Chrudimi, provedený na Jánském předměstí, který odkryl místo židovské rituální lázně, tzv. mikve. V předchozích letech byl v Chrudimi proveden výzkum na Kateřinském předměstí, který přinesl poznatky o hrnčířské dílně. Tyto zmíněné výzkumy na předměstích v Chrudimi a Kutné Hoře jsem nepoužila k porovnání s Českým Brodem, především z důvodu regionálního u Chrudimi. Co se týče Kutné Hory, ta byla ve vrcholném středověku svou velikostí druhým největším městem v českém království, proto by nebyla zcela vhodná k srovnání s malým Českým Brodem. K porovnání jsem použila trojici měst Kouřim, Kolín a Nymburk, která bohužel nepřispěla k obohacení problematiky středověkých předměstí. V případě Kolína byly doloženy velmi obsáhlé písemné prameny o koželužském řemeslu. V obou městech, jak v Českém Brodě, tak v Kolíně, došlo k prodeji koželužské dílny ke konci 16. století. Proč se tak stalo, je otázkou. Snad kvůli vzrůstajícím rekatolizačním procesům za vlády prvních Habsburků na českém trůně. Nebo jde o pouhou náhodu, či finanční problémy anebo něco zcela jiného. To se nejspíš nedozvíme.

Díky této práci jsem mohla nahlédnout nejen do zákoutí koželužské dílny a poznat, jak to v ní vlastně fungovalo, ale trochu více pochopit důležitost řemesel odsunutých za hradbu města. Pro hlubší poznání této předměstské řemeslné problematiky by bylo ještě zapotřebí dojít k hlubšímu archivnímu zpracování písemných pramenů a k možnosti archeologických výzkumů na dalších předměstích našich měst.

Summary

.....

The objective of my Bachelor's Thesis was to process and evaluate the archaeological-survey results relating to the Kouřim suburb in the town of ČeskýBrod. The evaluation was performed using Probe No. I. The majority of all artefacts consist of pottery fragments and a few bigger parts of some pottery vessels, with no compact vessels found there. In addition to pottery things, the findings also included ferrous stuff. The best item found in the place was most probably a white limestone statuette of a nobleman without head. In fact, it was found in the first settlement layer which can be ranked in the 14th century. The nobleman's cloths correspond to the fashion style of the 14th and 15th centuries. As there were lots of charred pieces of wood and coal in the whole area, they could be determined to confirm the fact that the findings dated back to the period of the 14th and 15th centuries. Those date-establishment methods were also confirmed by written sources.

The archaeological research contributed to uncovering medieval suburbs. Unfortunately, historical surveys performed in the suburbs aren't frequent and we should become aware of the fact that medieval suburbs became part of today's towns and that the areas to be surveyed have intensively been built-up so far. Another fact is a greater focus of archaeological surveys on historical centres of towns themselves, not their suburbs. There are exceptions, of course, for example the archaeological survey recently terminated in the town of KutnáHora in the Jesuit College area which pointed out a really densely populated suburb area, with a traditional workshop of silver-content assayer. In addition to hand-craft production, another archaeological survey performed in the town of Chrudim, particularly in the Janské Suburb (John's Suburb), revealed the place of a Jewish ritual bath, so-called mikvah. Another survey recently performed in Chrudim in the Kateřinské Suburb (Catherin's Suburb) brought some pieces of knowledge about a local pottery workshop. I haven't used the above-mentioned surveys performed in the suburbs of Chrudim and KutnáHorain my Thesis to do the comparison to ČeskýBrod, mainly because of a regional reason for Chrudim and the then status of the town of KutnáHora in the Middle Ages, being the second largest town in the Czech kingdom. First of all, KutnáHora, a rich mining town, had a really different economic status compared to the small town of ČeskýBrod. I did the comparison using three towns, i.e. Kouřim, Kolín and Nymburk that, unfortunately, didn't help enrich the issues of medieval suburbs. As for Kolín, there were really voluminous written sources relating to the tanner's art. In fact, a tanner's workshop was sold in both ČeskýBrod and Kolín in the end of the 16th century but nobody knows why. The reason might be re-catholicising processes rising under the rule of the

.....

first Habsburgs on the Czech throne. Or, is it just a simple coincidence, financial problems or something else? We might never get to know it.

Thanks to my Thesis, I could have a look not only at secluded places of a tanner's workshop and come to know how they actually worked in. I could also understand a bit more the significance of trades normally moved behind town bulwark. Some deeper insight in these suburb trade-relating issues should have included some deeper archive-based processing of written documents and sources in addition to having an option to take part in other archaeological surveys performed in different suburbs of our towns.

9 Použitá literatura

9.1 Bibliografie

- BANKOVOVÁ, Natálie. *Opevnění Českého Brodu z pohledu archeologie*. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, 2015.
- BAUEROVÁ, Anna. *Keltové v Čechách*. Praha:Paseka, 1996, ISBN 80-7185-054-3]
- DEMEK, Jaroslav a kolektiv. *Hory a nížiny*, zeměpisný lexikon ČSR. Academia Praha, 1987.
- DVOŘÁK, Miloš – DVOŘÁK, Ladislav. *Historická topografie města Českého Brodu*. Práce muzea v Kolíně, svazek 2, 1982.
- DVOŘÁK, Miloš. *Český Brod*, stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku. Interes Český Brod, 1992.
- DVOŘÁK, Miloš. *Počátky archeologických výzkumů v Českém Brodě*. Minulost českobrodská, sv. 1, Český Brod, 1998.
- DVOŘÁK, Miloš. *Románský most v Českém Brodě*. Archivní prameny kolínska. Státní okresní archiv v Kolíně, 1993.
- DVOŘÁK, Miloš. *Bitva o Český Brod 27. května 1434*. Minulost českobrodská sv. 1, Český Brod, 1994.
- DVOŘÁK, Miloš. *Českobrodská privilegia císaře Zikmunda z roku 1437*. Minulost českobrodská sv. 3, Český Brod, 1997.
- DVOŘÁK, Miloš. *Středověká archeologie a bývalý dům čp. 104 v Českém Brodě*. Českobrodský zpravodaj, březen 1995.
- EBEL, Martin – FROLÍK, Jan – RAZÍM, Vladislav. *Opevnění města Českého Brodu*. Průzkumy památek V, č. II, Národní památkový ústav:Praha, 1998, ISSN: 1212-1487.
- FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek I., Praha, ÚAPPSC 174/95.
- FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek II., Praha, ÚAPPSC 174/95.
- FROLÍK, Jan. *Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na základě smlouvy 10/94 na lokalitě Český Brod staveniště automatické telefonní ústředny*. Svazek III., Praha, ÚAPPSC 174/95.

-
- FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994 – 1995*. Archeologické rozhledy 48. Praha: Státní archeologický ústav v Praze, 1996.
 - FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum městského opevnění v Českém Brodě v roce 1997*. Archeologie ve středních Čechách II, 1998.
 - FROLÍK, Jan. *Zpráva o průzkumu provedeném na lokalitě Český Brod*. Akce dokumentace sklepů v čp. 1, 25 a 56. Ústav archeologické památkové péče středních Čech v Praze, 2011.
 - FROLÍK, Jan. *Archeologický výzkum v areálu bývalé jezuitské koleje v Kutné Hoře v letech 1998 až 2012*. Archaeologiahistorica, č. 39, 2014.
 - FROLÍK, Jan – PECINOVSKÁ, Monika – VEPŘEKOVÁ, Jana. *Nález židovské rituální lázně –MIKVE – v Chrudimi*. Záchranný archeologický výzkum na Jánském předměstí v roce 2013. Archaeologiahistorica, č. 40, 2 díl, 2015.
 - HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecílie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. Nakladatelství Československých výtvarných umělců: Praha, 1955.
 - HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2009, ISBN 978-80-7106-543-2.
 - JOUZA, Ladislav. *Podlipanské muzeum v Českém Brodě*. Průvodce muzeem, Regionální muzeum v Kolíně, 2005, ISBN 80-86403-05-X.
 - KOČÁROVÁ, Romana. *Český Brod (okr. Kolín), bývalá telefonní ústředna st. p. č. 125*. Nálezová zpráva o xylotomární analýze. Plzeň. 2014–09-05.
 - PLAVEC, Michal. *Kapitoly z dějin královského města Nymburka*. Od dob nejstarších do roku 2009. Svět křídél:Cheb, ISBN 978-80-86808-75-8.
 - SCHULZ, Václav. *Historické zprávy v nejstarší knize města Českého Brodu z let 1421 – 1496*. Věstník Královské České Společnosti Nauk VI., třída filozoficko-historicko-jazyková, Nakladatelství Královské České Společnosti Nauk, Praha, 1899.
 - SUK, Miloš. *Přehled geologických poměrů okresu Český Brod*. Vlastivědný sborník českobrodská II., Praha:KNV, 1959.
 - TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. 4. Vyd., Praha: Česká geologická služba, ISBN 978-80-7075-688-1.
 - VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem, do roku 1618*. Argo: Praha, 2014, ISBN 978-80-257-1283-2.

- VOJTÍŠKOVÁ, Jana. *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské*. Na př. Nového Města pražského a polabského pětíměstí. Scriptorium: Praha, 2011, ISBN 978-80-87271-33-9.
- WALLISOVÁ, Michaela. *Pražské nálezy koželužen*. Archaeologiahistorica, č. 20, KIRAMO: Brno, 1995, ISSN 0231-5823.

9.2 Elektronické zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Krajská správa ČSÚ pro Středočeský kraj. Kolín. *Administrativní rozdělení okresu Kolín – stav k 1.1.2007*[online]. 24. 5. 2012 [cit. 2016-05-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xs/kolin>
- MAPY.CZ. *Trasa:Praha-Český Brod*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online].
- [cit.2016-06-07].Dostupné z:<https://mapy.cz/zakladni?planovanitrasy&x=14.7754070&y=50.0496010&z=12&rc=9hChxxXvtO956RAdeJ&rs=muni&rs=muni&ri=3468&ri=3422&mrp=%7B%22c%22%3A1%2C%22tt%22%3A1%7D&mrp=%7B%22c%22%3A1%2C%22tt%22%3A1%7D&rt=&rt=>
- WIKIPEDIE, Otevřená encyklopedie. *Okres Kolín*. [online] 3. 5. 2016. [cit. 2016-06-07] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Kol%C3%ADn
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2016. [online]. 29. 4. 2016. [cit. 2016-06-05]
- Dostupné z:<https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721601.pdf>
- GEOGRAFICKÝ WEB. Česká republika – Svět - Obecná geografie. *Vodstvo ČR*. Ondřej Hajduch. [online] 12. 7. 2010. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/cesko/priroda/vodstvo>
- SPINDL.INFO. absolutelyinformative. *Pramen Labe:Špindlerův mlýn*. ©2004 – 2016 SPINDL.INFO [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: <http://www.spindleruv-mlyn.com/cz/spindleruv-mlyn-vylety/pramen-labe/>
- MAPY.CZ. *Labe*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online]. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z:<https://mapy.cz/zakladni?x=14.9777167&y=50.4050094&z=9&source=area&id=101&q=Labe>
- WIKIPEDIE. Otevřená encyklopedie. *Šembera (řeka)*. [online]. 27. 5. 2016. [cit. 2016-06-08]. Dostupné z:[https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0embera_\(%C5%99eka\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0embera_(%C5%99eka))

-
- MAPY.CZ. *Český Brod*. ©Seznam.cz.a.s.©OpenstreetMap. [online]. [cit. 2016-06-08].
Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.8610211&y=50.0609365&z=11&source=muni&id=3422> Český Brod a okolí
 - DOCPLAYER.CZ. *Zpráva o činnosti za rok 2008*. ©2016DocPlayer.cz [online] [cit. 2016-06-20] Dostupné z: <http://docplayer.cz/1826552-Zprava-o-cinnosti-za-rok-2008.html>
 - ČESKÝ ROZHLAS. Teenweb. *Archeobotanika*. ©1997- 2016 Český rozhlas. [online] [cit. 2016-06-20].
Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/teens/poznavej/_zprava/archeobotanika--805056
 - LAPE. Laboratoř archeobotaniky a paleoekologie. *Antrakologie*. ©2013 LAPE. [online] [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://lape.prf.jcu.cz/oblasti-zajmu/antrakologie/>
 - TRIOP. Climblingshoes. *Materiály a technologie*. ©TRIOP.CZ [online]. [cit. 2016-06-01]
Dostupné z: http://www.triop.cz/informace_materialy.php
 - WIKISKRIPTA. *Slinivka břišní*. CC BY 3.0. CZ. [online]. 2016-01-10. ISSN 1804-6517. [cit. 2016-06-01] Dostupné z: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Slinivka_b%C5%99i%C5%A1n%C3%AD.
 - ONLINE OBUV.CZ. *Semiš – materiál bot*. © 2013 – 2016 [online]. [cit. 2016-06-02].
Dostupné z: <http://onlineobuv.cz/boty/semis/>

10 Přílohy - seznamy

10.1 Seznam zkratk

Br – bronzový předmět

Dř – dřevo

Dř/U – dřevo nebo uhlíky

Fe – železný předmět

K – keramika, včetně kachlů

Ko – zvířecí kosti

KJ – kúlové jamky

ATÚ – automatická telefonní ústředna

RED – redukční výpal

OX – oxidační výpal

Mz – mazanice

O/M – omítka nebo malta

Paleo – Paleobotanický vzorek

StM – stavební materiál (cihla, dlaždice, prejz, tvarovka či kamenný architektonický článek)

U – uhlíky

.....

10.2 Seznam obrázků	
Obrázek 1 - Český Brod - základní mapa www.mapy.cz.....	76
Obrázek 2 - Český Brod - mapa z 19. stol. na www.mapy.cz	76
Obrázek 3 - Český Brod - mapa z roku 1848 na www.cestypamatky.cz	77
Obrázek 4 - řez sondou I.	78
Obrázek 5 - Harissův diagram	79
Obrázek 6 - sonda I. – jih	80
Obrázek 7 – sonda I., sonda II.	81

Vysvětlivky k obrázkům:

Obrázek 4 – řez sondou I – Český Brod, ulice Jana Kouly, staveniště ATÚ (č. parc. 125), sonda I. východní řez

Obrázek 5 – Harrisův diagram ze sondy I a II

Obrázek 6 – fotografická dokumentace v sondě I. na staveništi ATÚ, č. parc. 125:

- Obrázek nahoře: jižní polovina sondy, žlaby – výkop 502 (vlevo) a 508 (vpravo), po vybrání. Pohled od západu
- Obrázek uprostřed: jižní polovina sondy, žlab (výkop 518) po vybrání, vpravo rovnoběžný plot (KJ – výkopy 514-517, v úrovni vrstvy 144) porušen mladším žlabem, z něhož se dochoval zbytek (výkop 508). Pohled od východu.
- Obrázek dole: jižní konec sondy v úrovni podloží. Vlevo výkop 520 se dnem pod hladinou spodní vody, vpravo v rohu část jámového objektu (výkop 523), mezi nimi 2 drobné kúlové jamky (výkopy 521, 522) a několik nepravidelných prohlubní. Nahoře dřevěné koryto (výkop 519). Pohled od jihu.

Obrázek 7 – fotografická dokumentace v sondě I. a II. na staveništi ATÚ, č. parc. 125:

- Obrázek vlevo nahoře: sonda I, celkový pohled na jižní část v úrovni podloží. V popředí dřevěný žlab (výkop 519), za ním starší žlab (výkop 518) se zbytkem plotu (KJ – výkopy 514-517) porušený mladším žlabem (výkop 508). V pozadí další žlab (výkop 502). Pohled od jihu.
- Obrázek vpravo nahoře: sonda II, jižní konec. Spodní část dřevěných kádí (výkopy: 602 vpředu, 603 vzadu) v úrovni vrstvy 208. Pohled od západu.
- Obrázek dole: sonda II, jižní konec. Spodní část dřevěných kádí (výkopy: 602 vpředu, 603 vzadu) v úrovni vrstvy 208. Pohled od severovýchodu.

Obrázek 1 - Český Brod - základní mapa www.mapy.cz

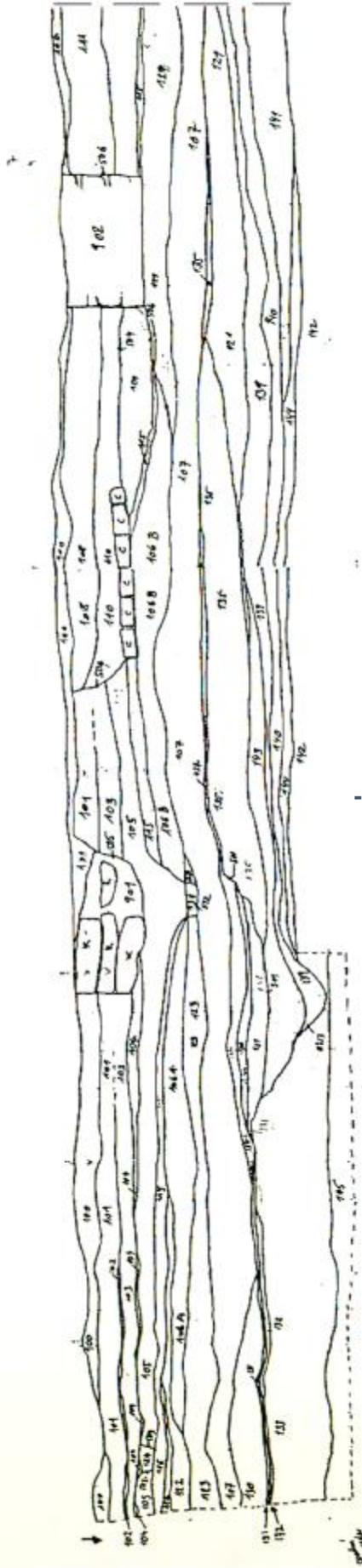

Obrázek 2 - Český Brod - mapa z 19. stol. na www.mapy.cz

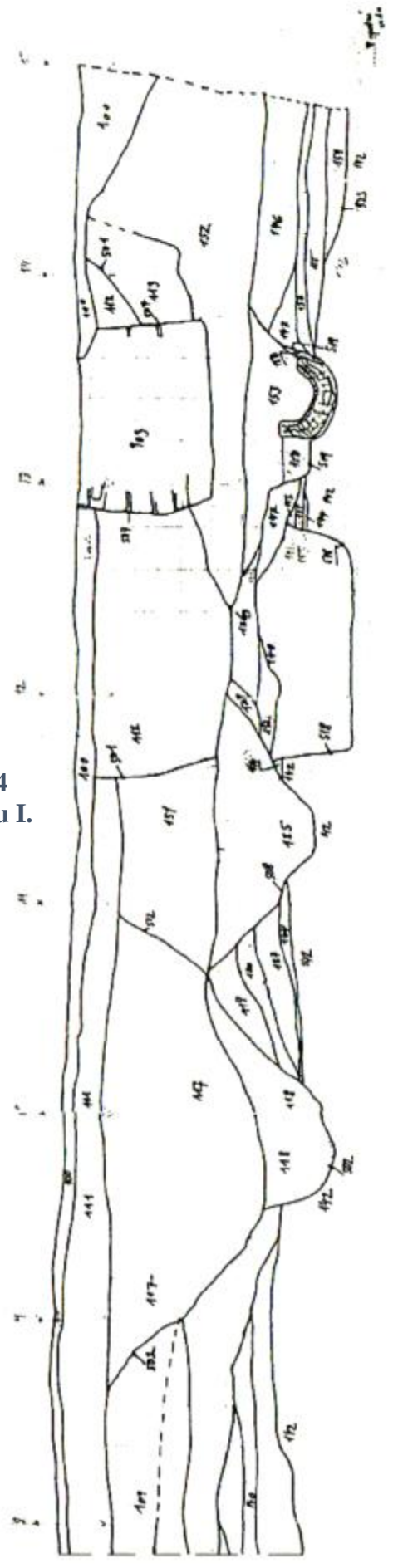

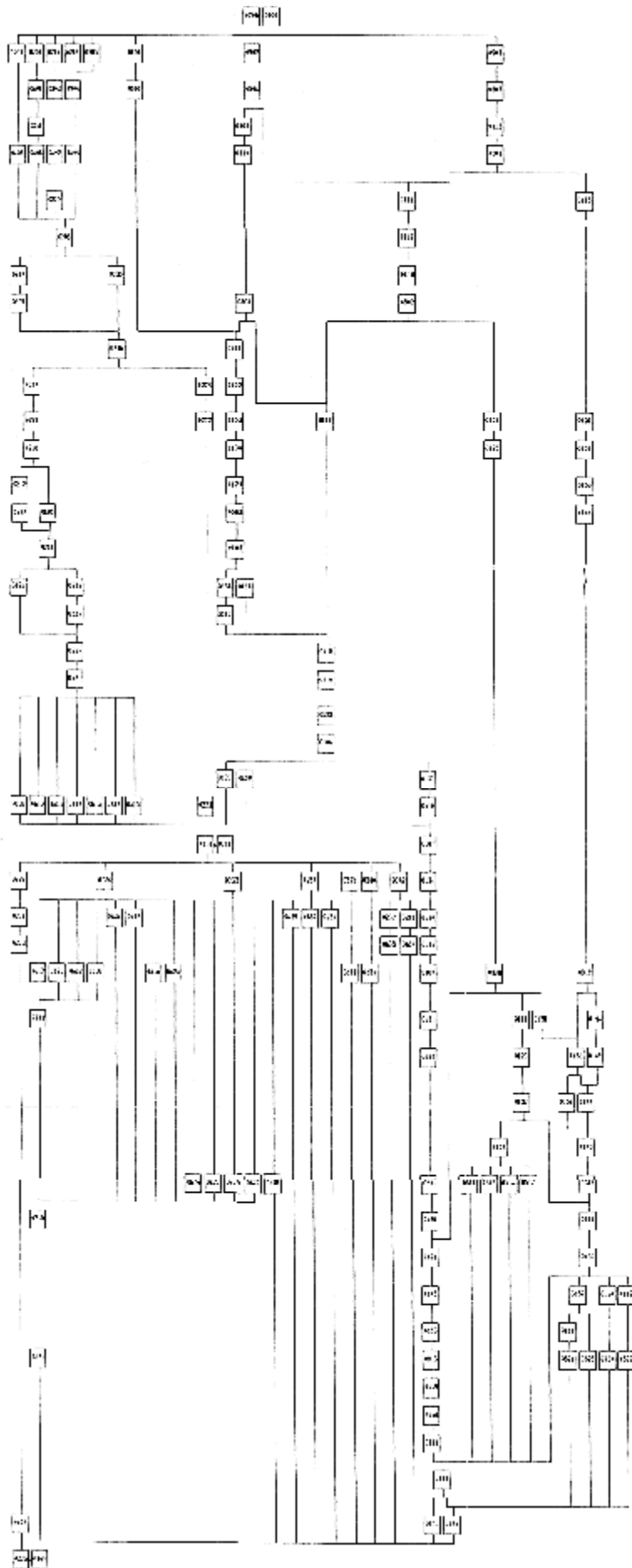
Obrázek 3 - Český Brod - mapa z roku 1848 na www.cestypamatky.cz

Český Brod
172. 2 par. 455
3. J. 1:10, 3. E. 10. 11. 1888 20. 11. 1888

Obrázek 4
- řez sondou I.

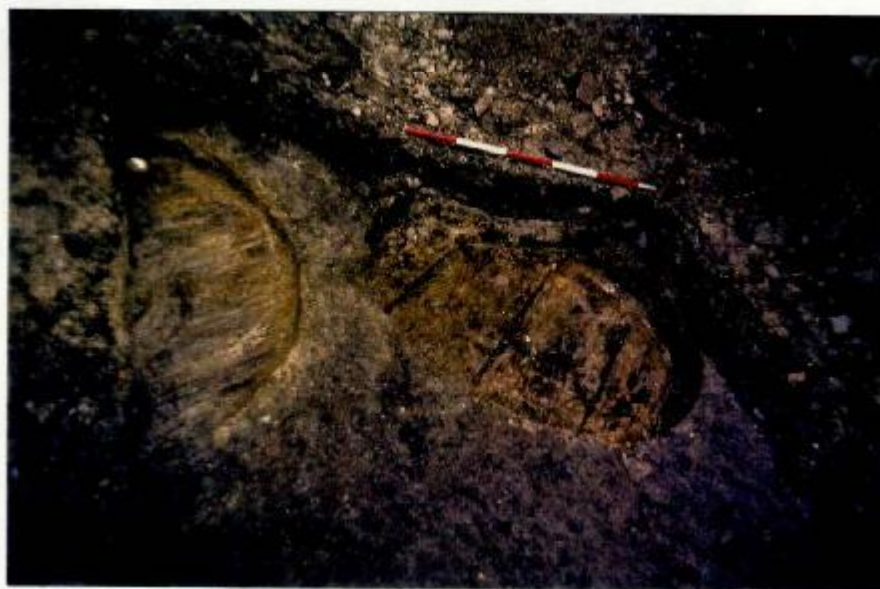

Obrázek 5
- Harissuv diagram

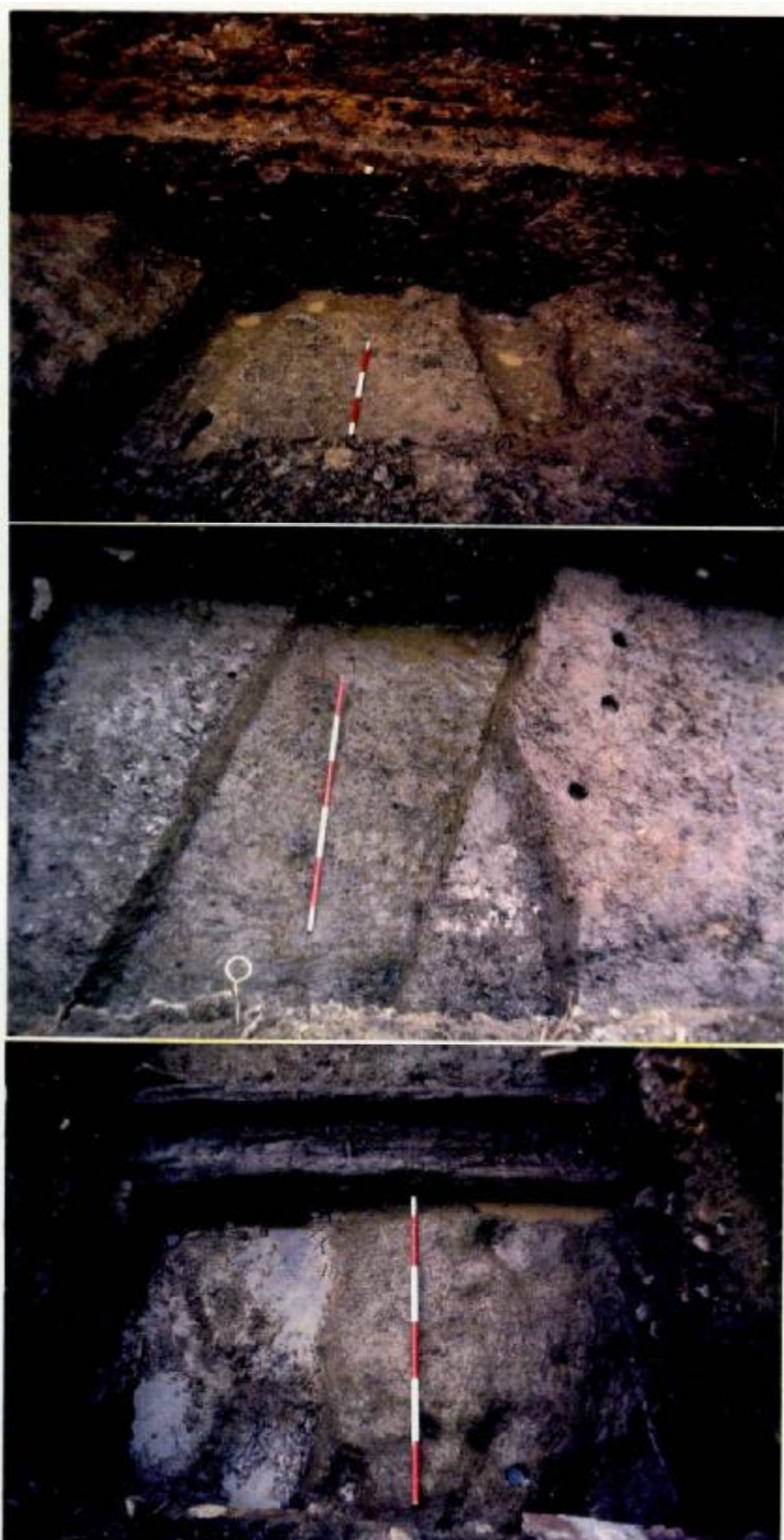
4

5

Obrázek 6 - sonda I. – jih

- nahoře: žlaby
- uprostřed: žlab porušen mladším žlabem
- dole: dřevěné koryto

Obrázek 7 – sonda I., sonda II.

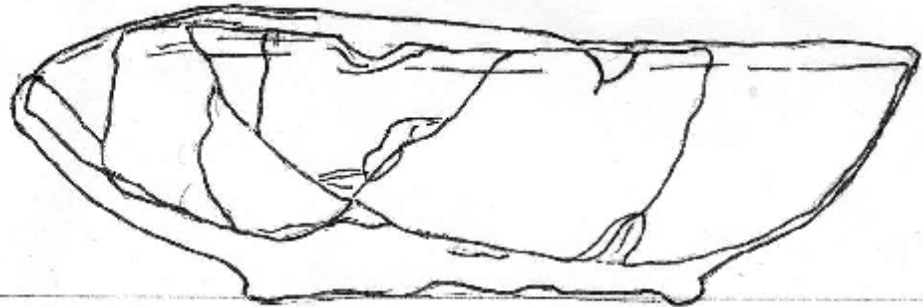
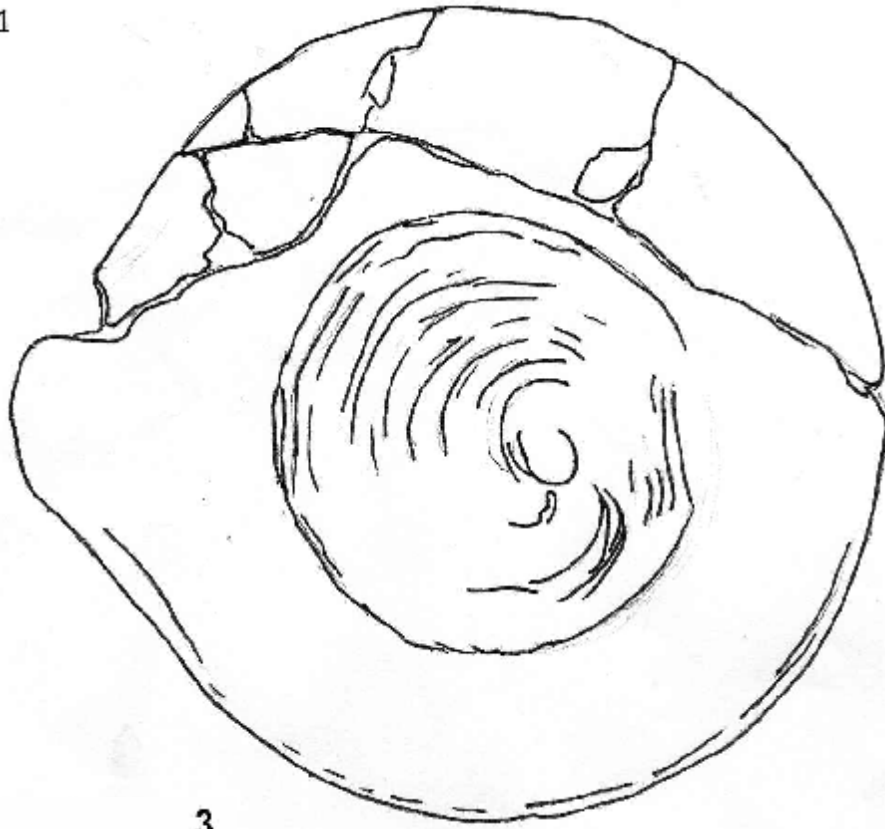
- vlevo nahoře: sonda I. – jih – vpředu dřevěný žlab
- vpravo nahoře: sonda II. – jih - spodní část dřevěných kádí
- dole sonda: II. – jih - spodní část dřevěných kádí

10.3 Kresebná dokumentace

Sáček číslo 1

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
1.1	K	kahánek	—	—	—	—	—	117	nebyl k dispozici, použit jen naskenový výkres

1.1

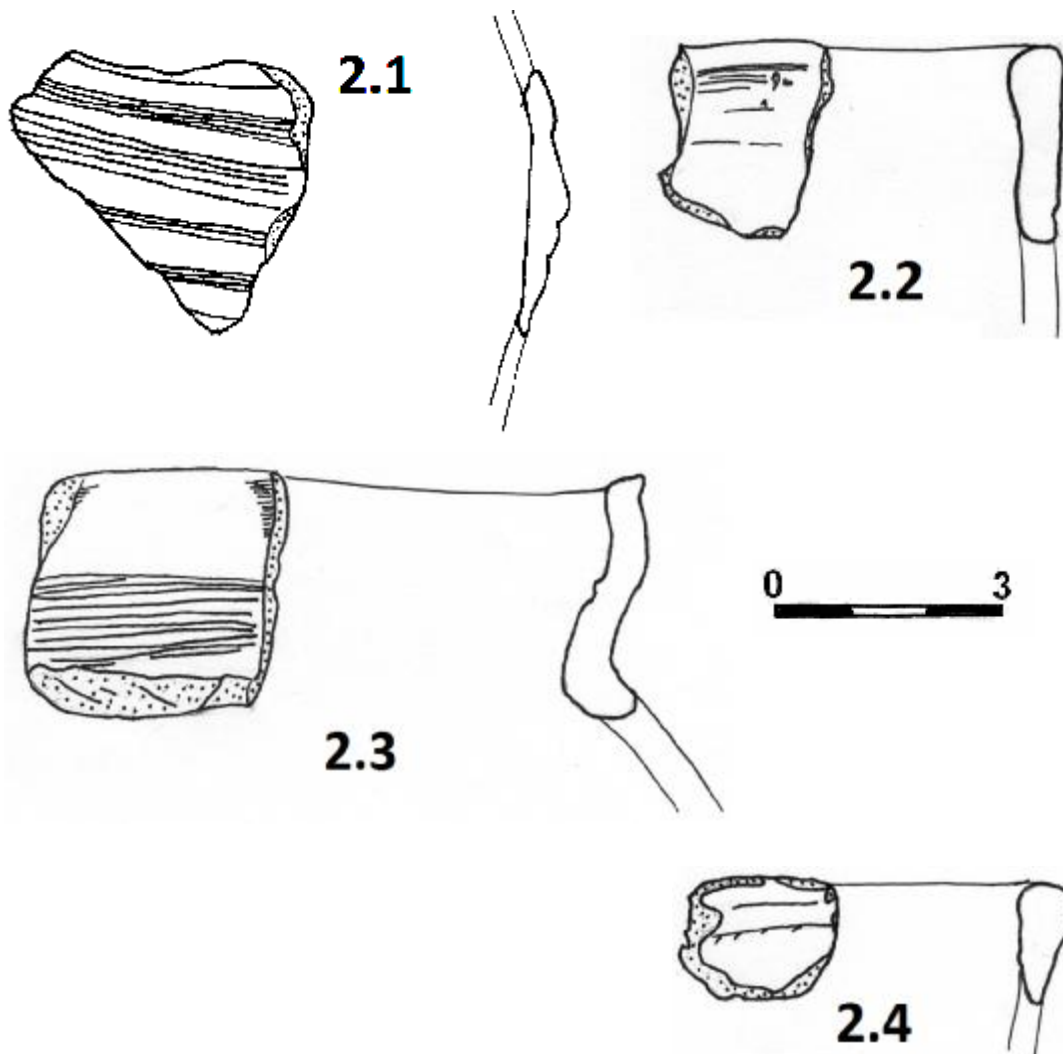

1.1

Sáček číslo 2

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	109	16 ks, bez výzdoby
2.1	K	výduť	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	109	výzdoba rýhováním
2.2	K	okraj	14	okrová	okrová	OX	písek	109	—
2.3	K	okraj	14	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	109	—
2.4	K	okraj	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	109	průměr nelze určit (odlomeno)

Sáček číslo 3

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
3.1	K	výdut'	—	okrová	cihlová glazura	OX	slída	109	šrafovaně označená glazura
—	K	—	—	—	—	—	—	109	4 ks

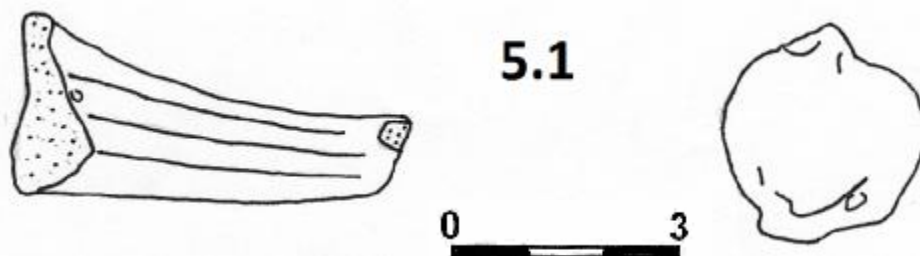

Sáček číslo 4

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výdutě	—	okrová	okrová	OX	slída	106	5 ks

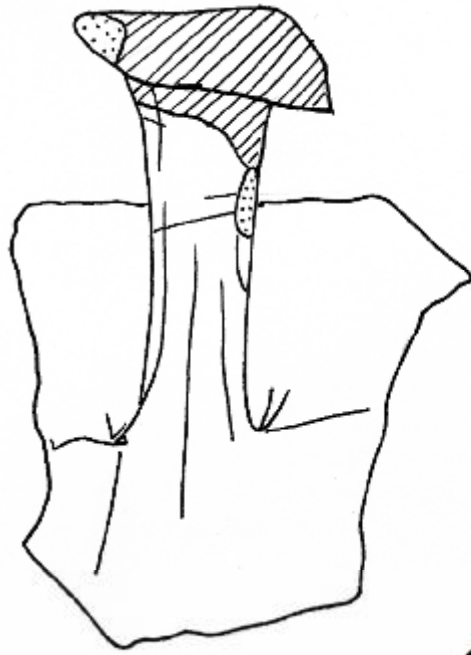
Sáček číslo 5

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
5.1	K	držátko pánvičky	—	okrová	—	OX	písek	112	—
—	K	—	—	okrová	zelená glazura	OX	písek	112	4 ks

Sáček číslo 6

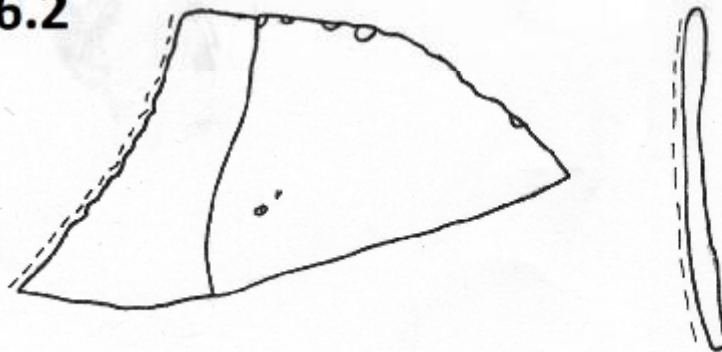
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
6.1	K	ucho s výdutí	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	—
6.2	K	výduť	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	—
6.3	K	výduť	—	šedo- černá	tmavě hnědá glazura	RED	slída	113	—
6.4	K	výduť	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	—
6.5	K	výduť	—	šedo- černá	tmavě hnědá glazura	RED	slída	113	—
6.6	K	okraj	14	běžová	žlutá glazura	OX	písek	113	—
6.7	K	výduť	—	běžová	žlutá glazura	OX	písek	113	—
6.8	K	výduť	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	patrné odlomení ucha
6.9	K	dno	8	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	zespodu ornament
6.10	K	výduť	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	—
6.11	K	výduť	—	běžová	tmavě hnědá glazura	OX	písek	113	—
6.12	K	ucho	—	běžová	—	OX	písek	113	—
6.13	K	dno	10	—	—	—	—	113	—
6.14	K	výduť	—	—	—	—	—	113	—
—	K	—	—	—	—	—	—	113	5 kusů
6.15	FE	—	—	—	—	—	—	113	5 kousků, zobrazen jeden

6.1

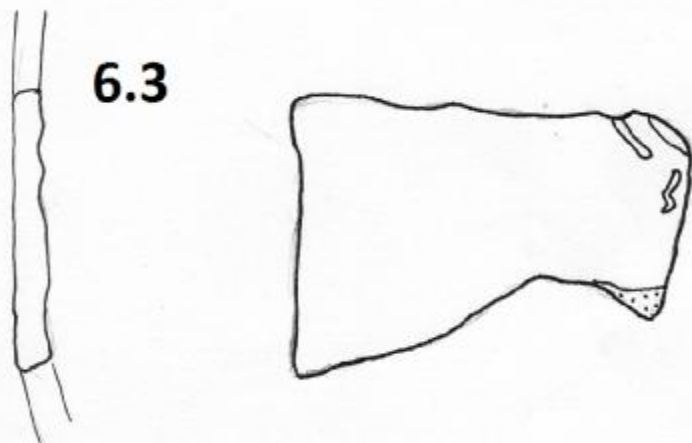

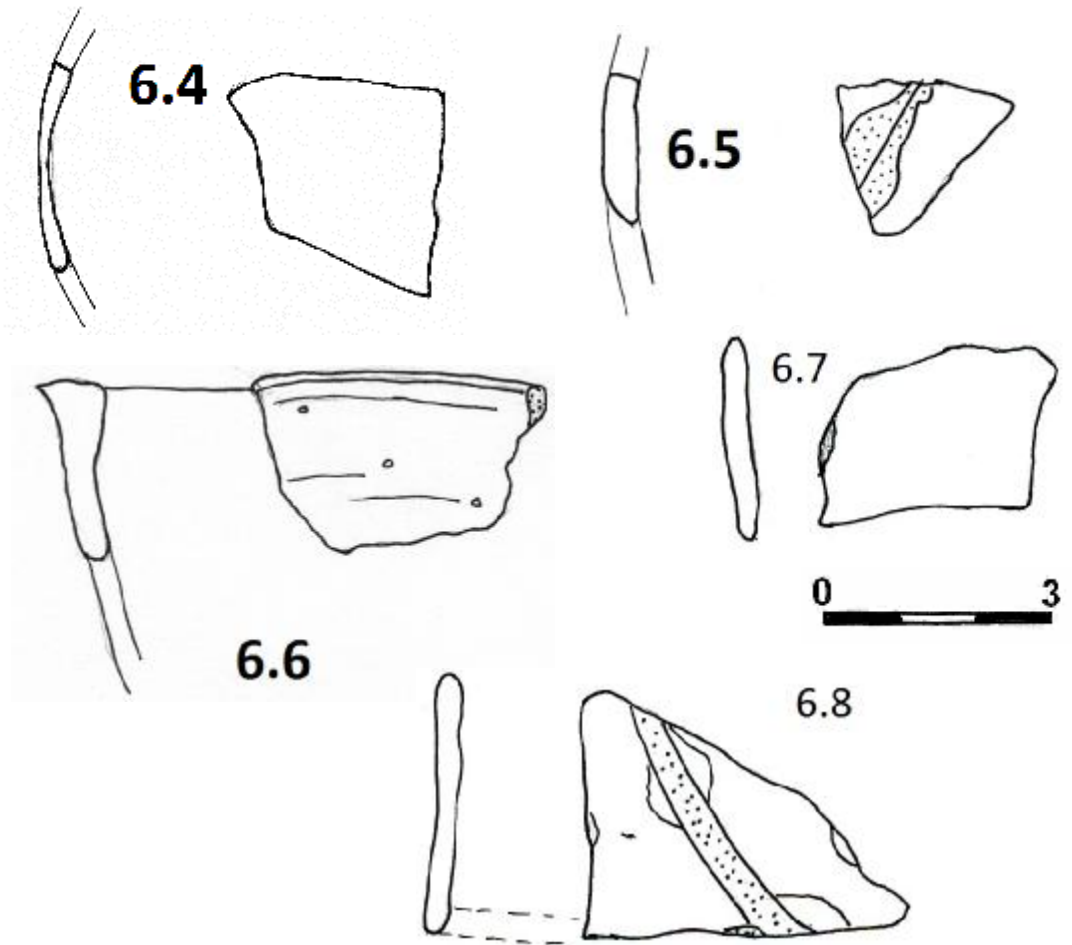
6.2

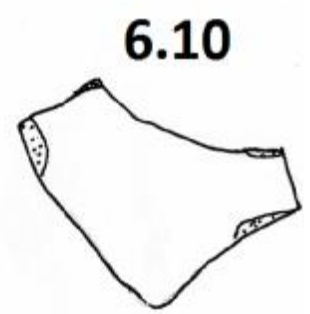
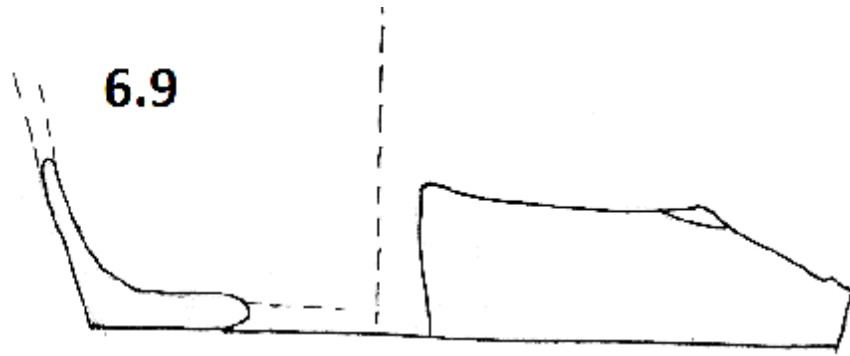

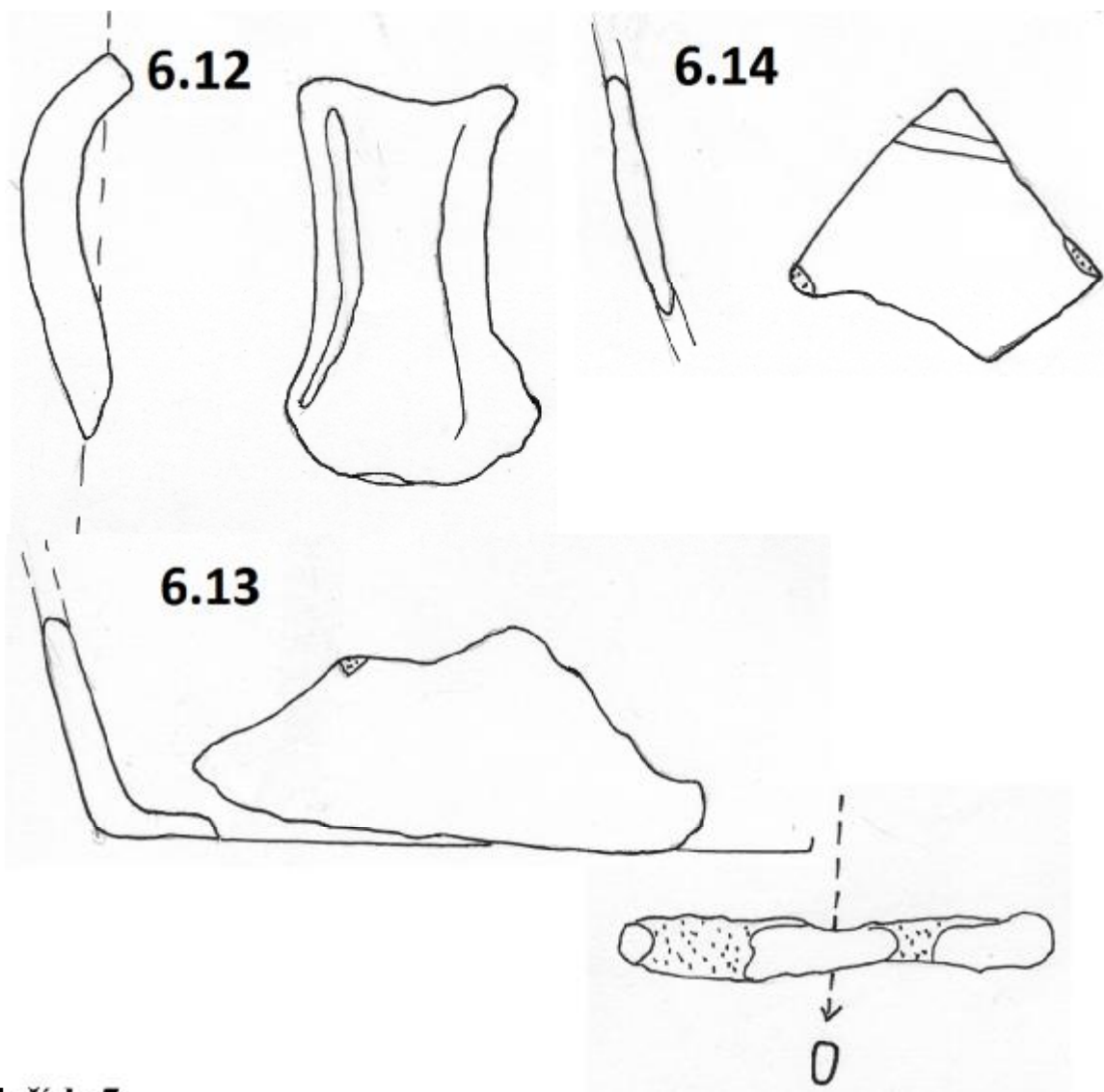
0 3

6.3

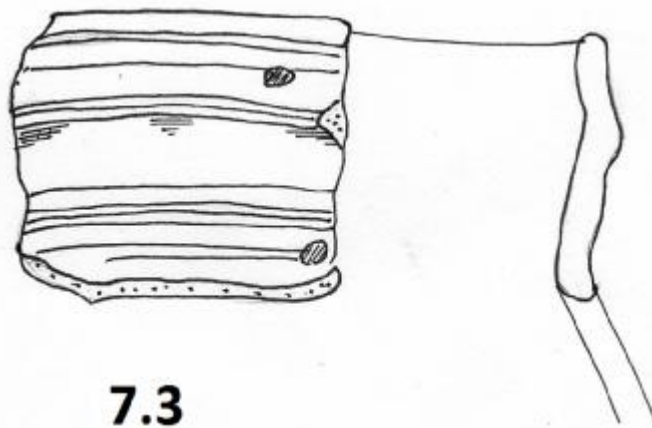
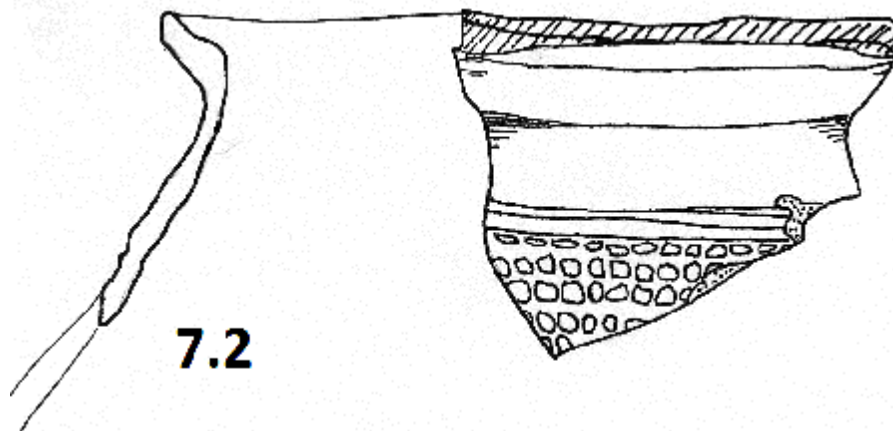
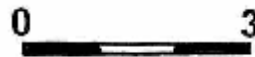
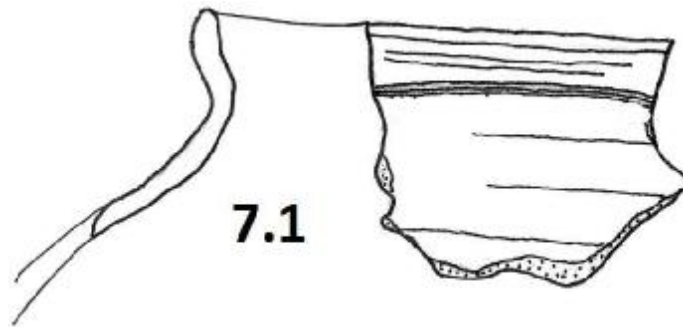

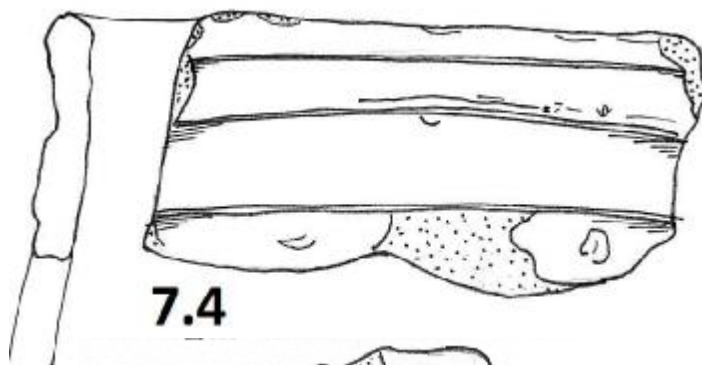
Sáček číslo 7

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
7.1	K	okraj	12	tmavě šedá	cihlová	OX	slída	109	—
7.2	K	okraj	10	hnědá glazura	hnědá glazura	—	—	109	vzor v podobě jakých si kostek
7.3	K	okraj	16	tmavě šedá	cihlová	OX	slída	109	šrafovaně označené skvrny vypadající jako hlína
7.4	K	okraj	24	tmavě šedá	světle šedá	OX	písek	109	—
7.5	K	poklička	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	109	—

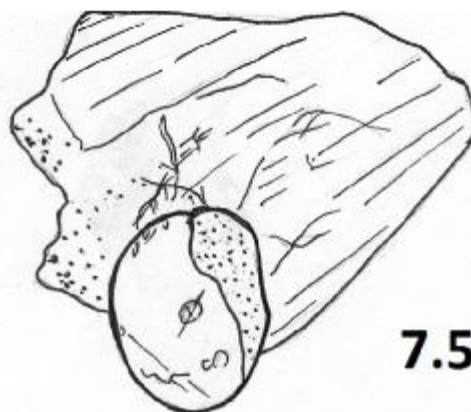
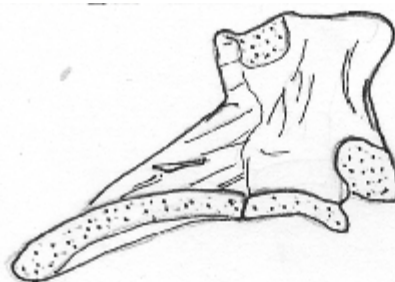
.....

0 3

7.4

7.5

Sáček číslo 8

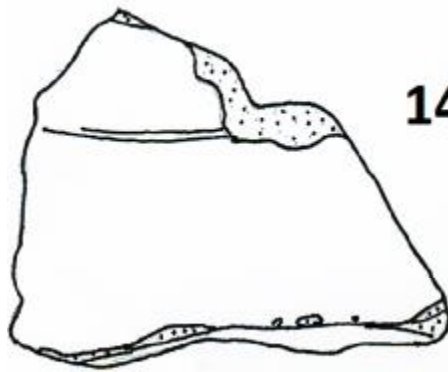
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	104	17 ks

Sáček číslo 9

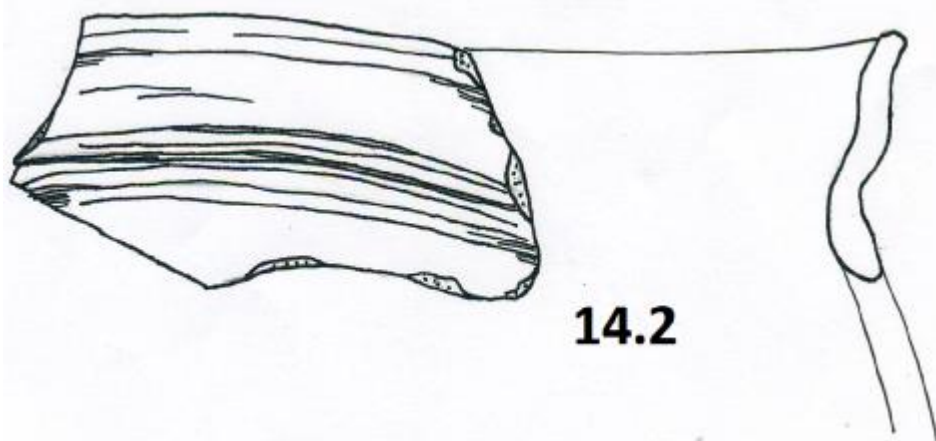
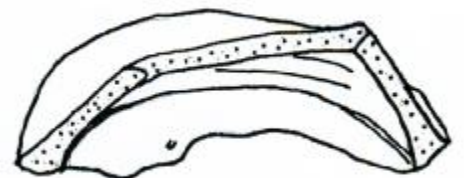
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	105	2 ks

Sáček číslo 14

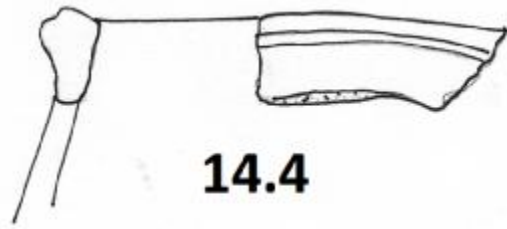
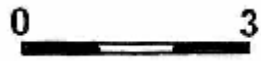
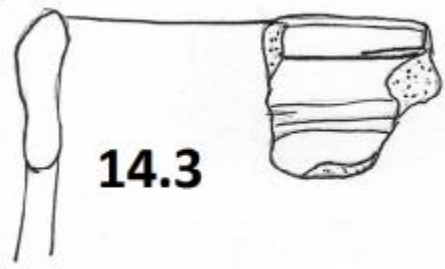
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	103	24 ks
14.1	K	dno	8	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	103	
14.2	K	okraj	16	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	103	
14.3	K	okraj	12	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	103	
14.4	K	okraj	12	cihlová	okrová	OX	písek	103	

14.1

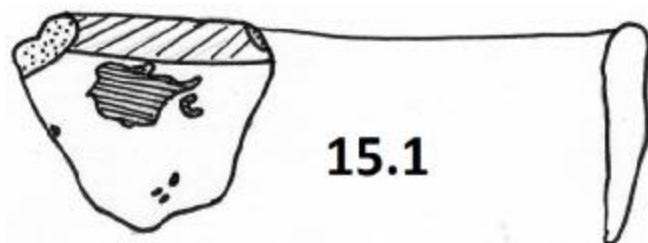

14.2

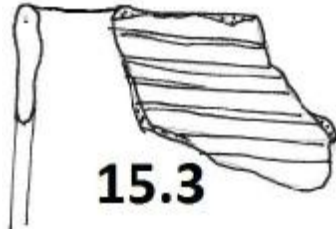
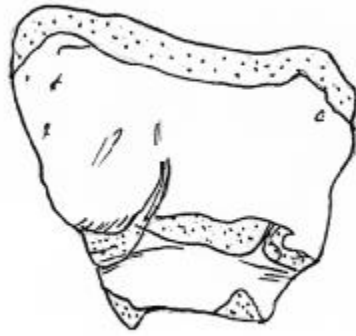

Sáček číslo 15

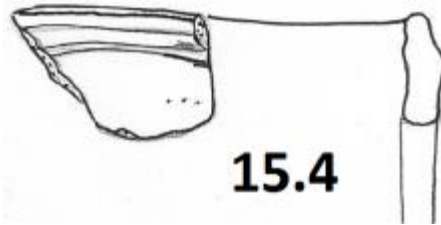
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	101	23 ks
15.1	K	okraj	14	okrová	oranžovo hnědá glazura	OX	písek	101	zaoblení šrafované – oranž.-hněd. glazura. vodorovně šrafované – zaschlá hlína
15.2	K	vydut'	—	cihlová	cihlová	OX	písek	101	prohlé dopředu
15.3	K	okraj	—	tmavě šedá	cihlová	OX	slída	101	výzdoba radikováním, průměr nelze zjistit (odlomeno)
15.4	K	okraj	12	cihlová	cihlová	OX	písek	101	
15.5	K	okraj	12	tmavě šedá	cihlová	OX	slída	101	
15.6	K	okraj	—	okrová	oranžovo hnědá glazura	OX	písek	101	nelze zjistit průměr (odlomeno)

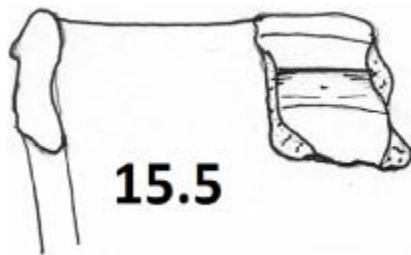
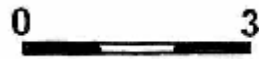
15.2

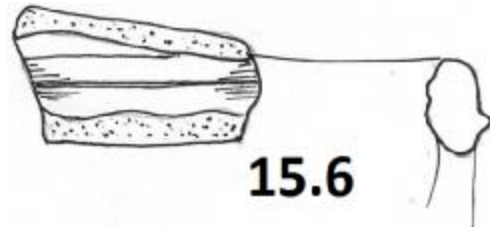
15.3

15.4

15.5

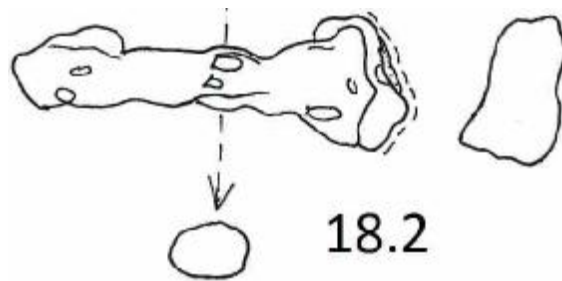
15.6

Sáček číslo 18

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
18.1	Fe	jehlice	—	—	—	—	—	109B	většinová koroze
18.2	Fe	hřebík	—	—	—	—	—	109B	koroze celková

18.1

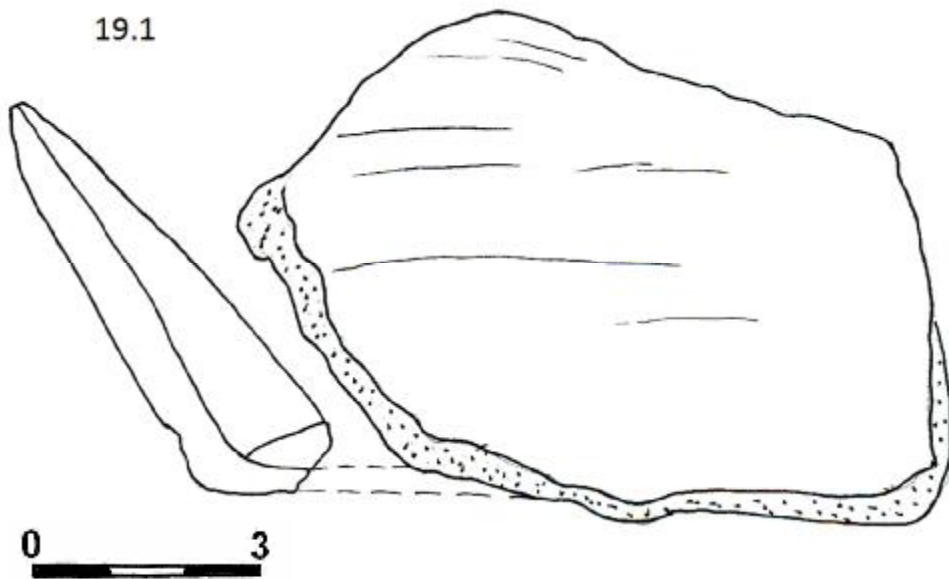

18.2

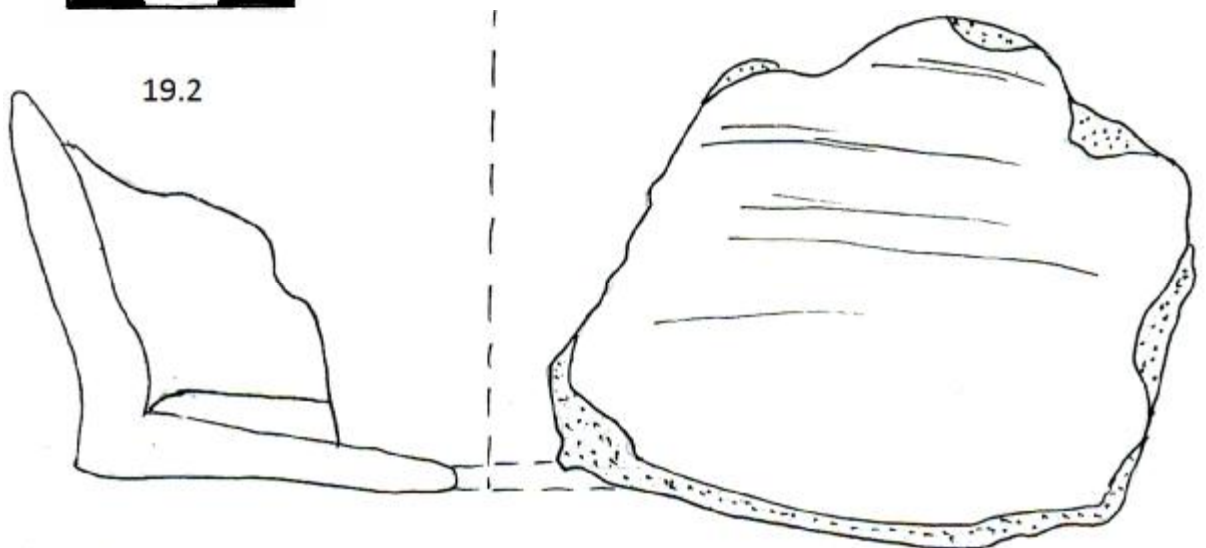
Sáček číslo 19

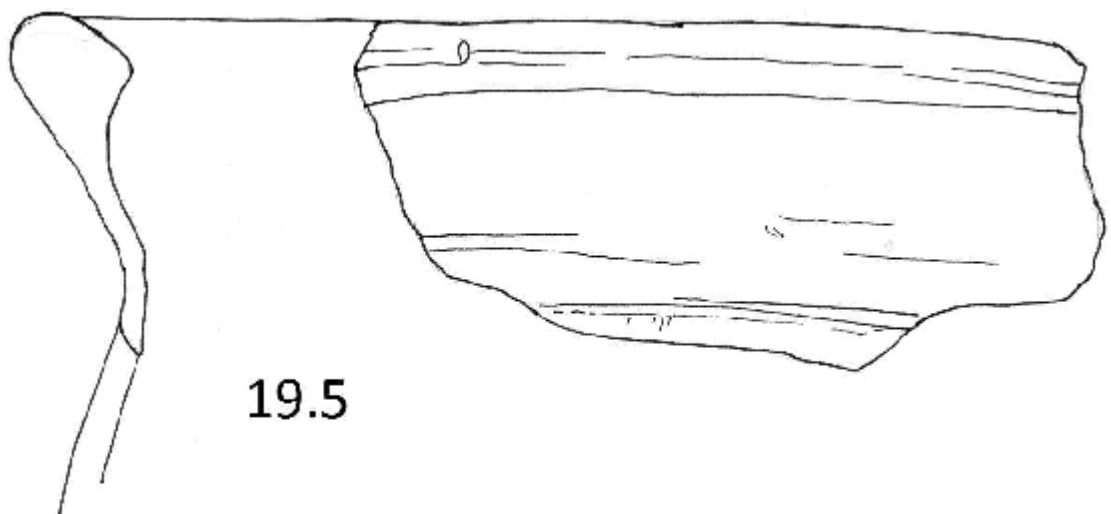
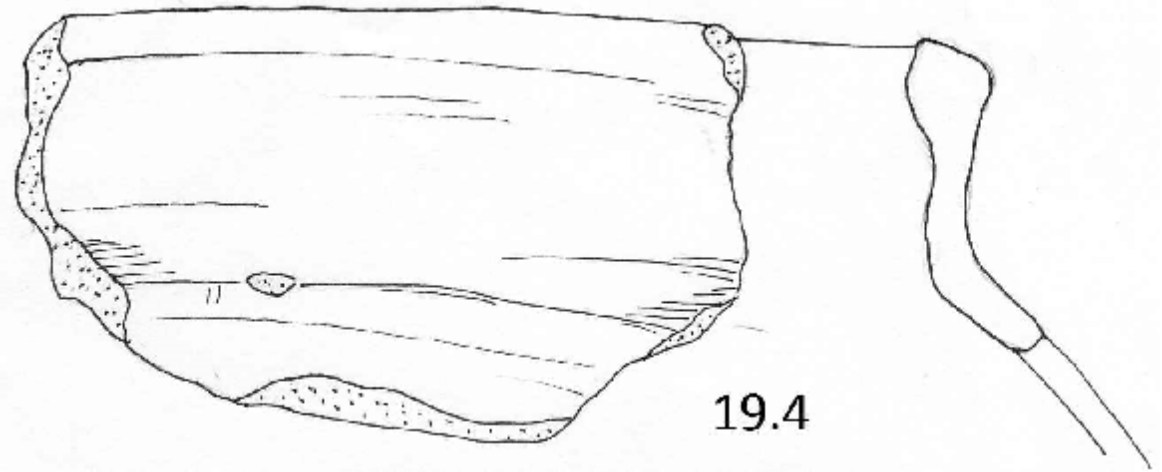
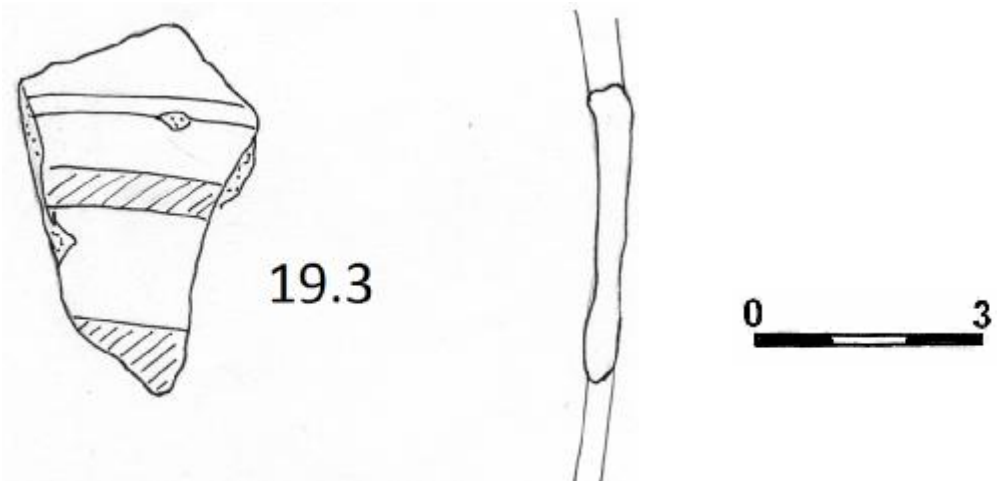
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	117	25 ks, rigol II.
19.1	K	okraj	16	—	—	—	—	117	
19.2	K	okraj	22	—	—	—	—	117	
19.3	K	výduť	—	okrová	oranžová glazura	—	slída	117	
19.4	K	okraj	—	cihlová	okrová	OX	písek	117	
19.5	K	okraj	—	cihlová	okrová	OX	písek	117	
19.6	K	talířek	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	117	

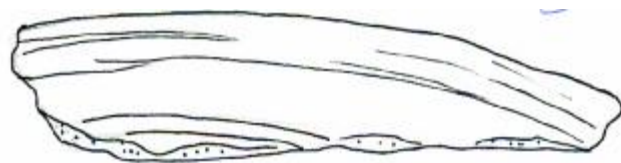
19.1

19.2

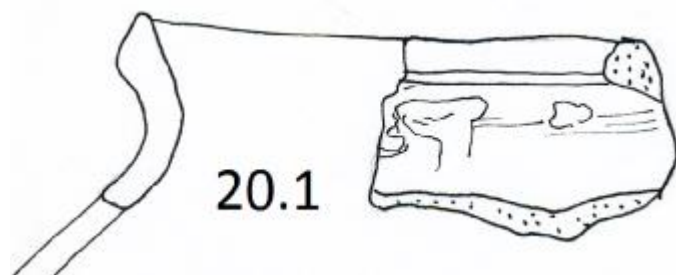

19.6

Sáček číslo 20

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	116	4 ks
20.1	K	okraj	—	šedo- černá	šedá	RED	slída	116	

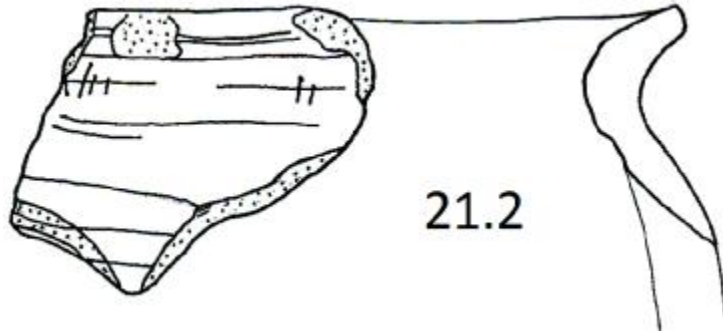

Sáček číslo 21

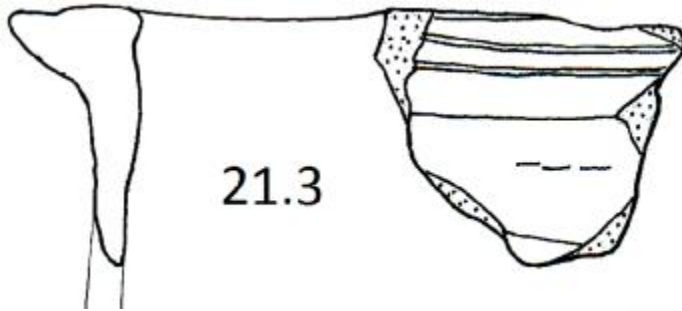
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
	K								
21.1	K	držátko (pánvička)	—	cihlová	žlutá glazura	OX	slída	115	
21.2	K	okraj	18	okrová	běžová	OX	slída	115	
21.3	K	okraj	18	cihlová	běžová	OX	slída	115	
21.4	K	okraj	16	cihlová	běžová	OX	slída	115	
21.5	K	okraj	—	tmavě šedá	cihlová	RED	slída	115	nelze přesně určit průměr (odlomeno)
21.6	K	okraj	10	cihlová	běžová	OX	slída	115	
21.7	K	okraj	12	zelená glazura/ okrová	zelená glazura	—	—	115	
21.8	K	výduť	—	okrová	běžová	OX	písek	115	
21.9	K	výduť	—	okrová	běžová	OX	písek	115	
21.10	K	výduť	—	tmavě šedá	cihlová	RED	slída	115	
21.11	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	písek	115	
21.12	K	výduť	—	okrová	běžová	OX	slída	115	
21.13	K	výduť	—	tmavě šedá	světle šedá	RED	slída	115	
21.14	K	výduť	—	okrová/ oranžová glazura	oranžová glazura	OX	slída	115	šrafovaně vyznačená oranžová glazura
21.15	K	dno	16	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	115	
21.16	K	dno	14	cihlová	cihlová	OX	písek	115	
21.17	K	dno	—	okrová	běžová	OX	písek	115	nelze přesně určit průměr
21.18	K	dno	12	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	115	
21.19	K	dno	—	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	115	
21.20	K	ucho	—	okrová	—	OX	písek	115	

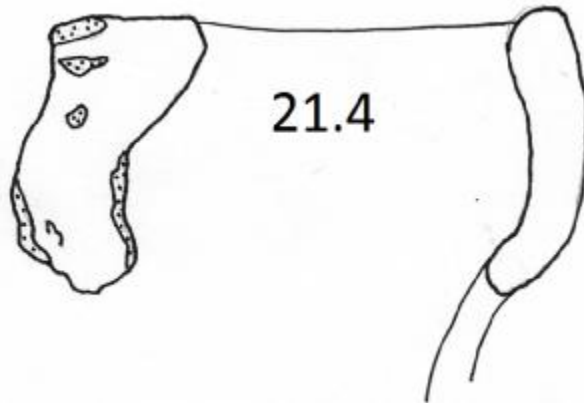
21.1

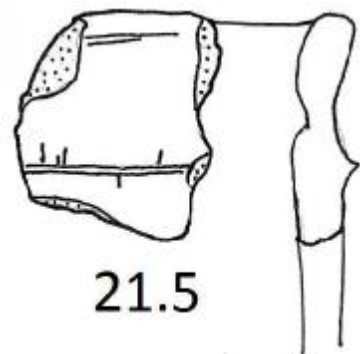
21.2

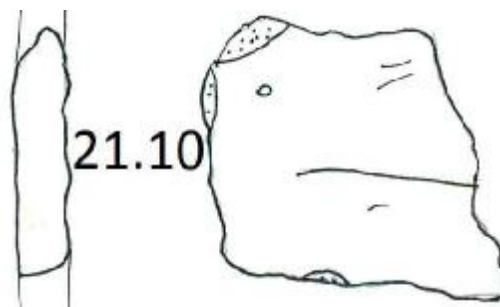
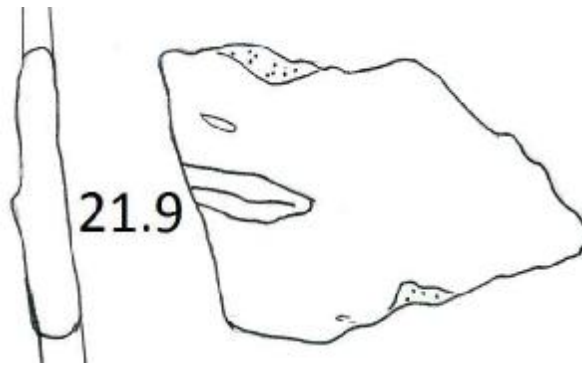
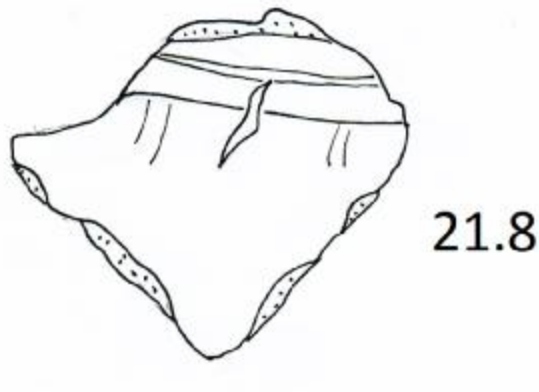
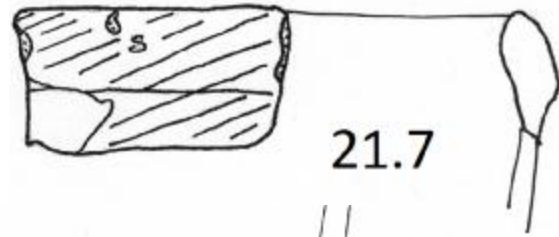
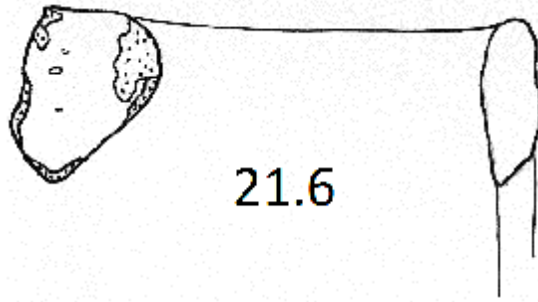
21.3

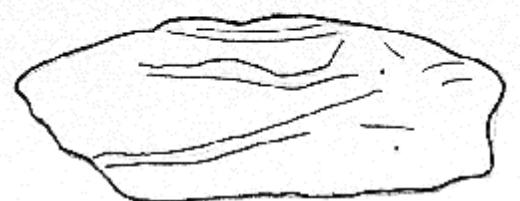
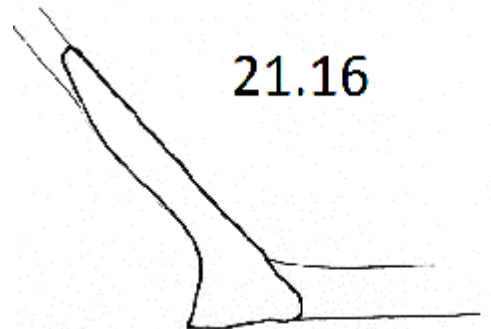
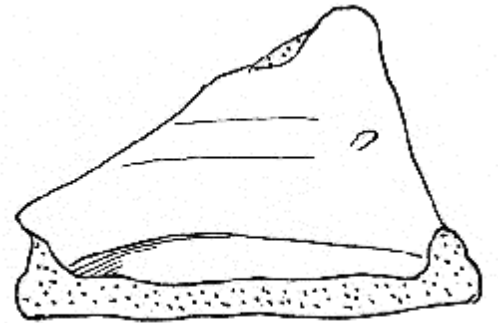
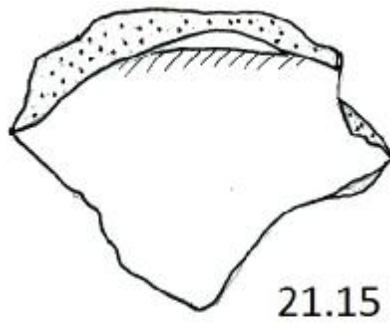
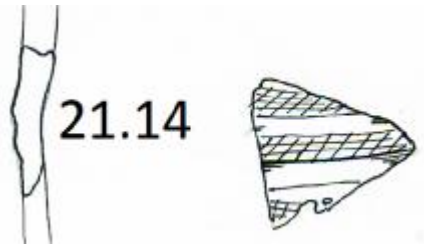
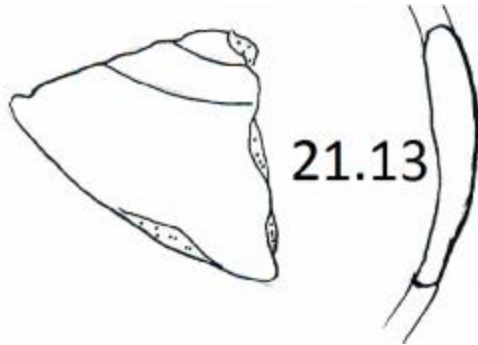
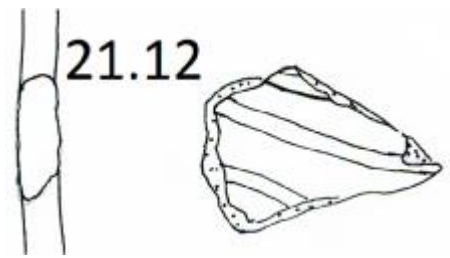
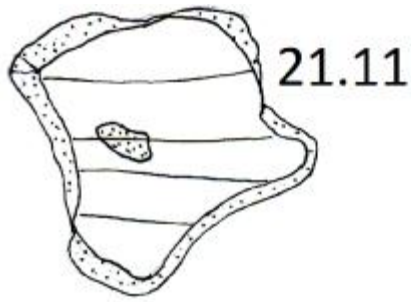

21.4

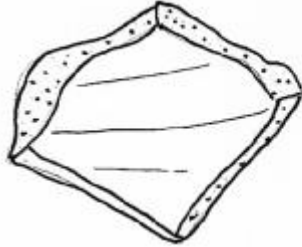

21.5

.....

21.17

21.18

21.19

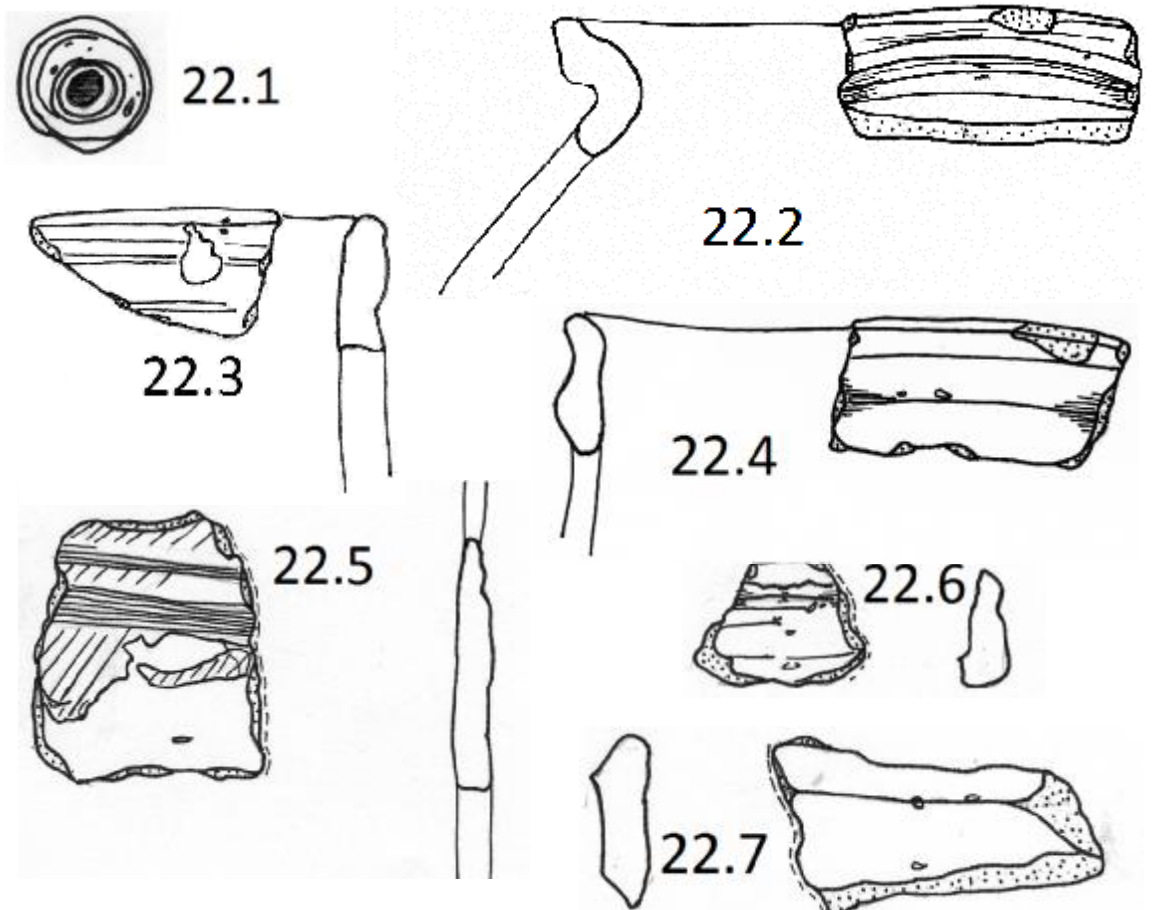

21.20

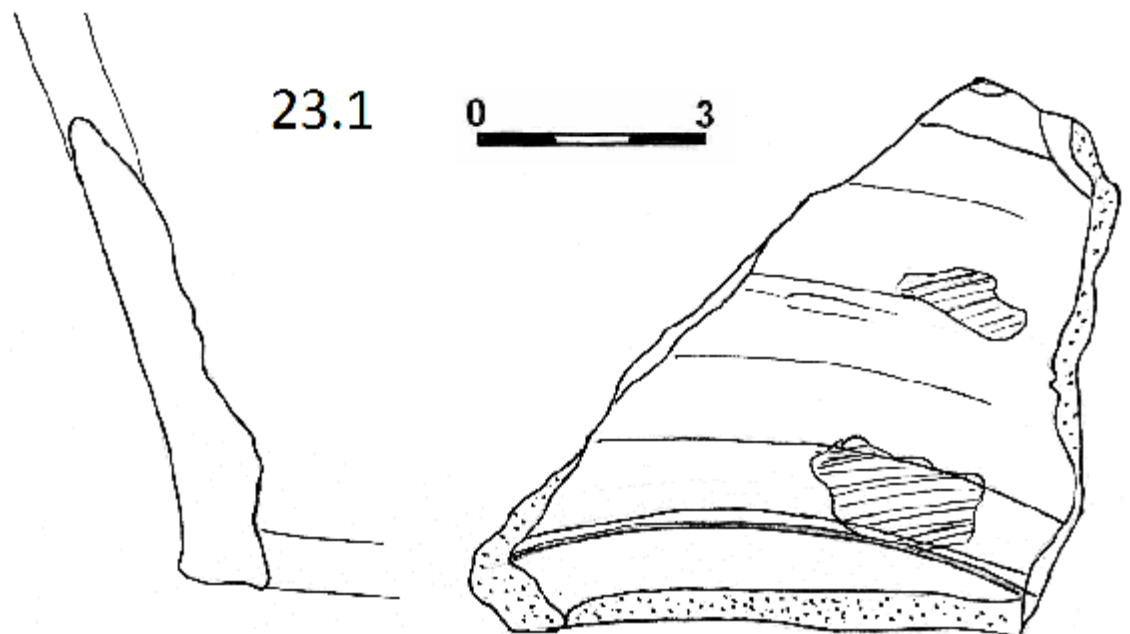
Sáček číslo 22

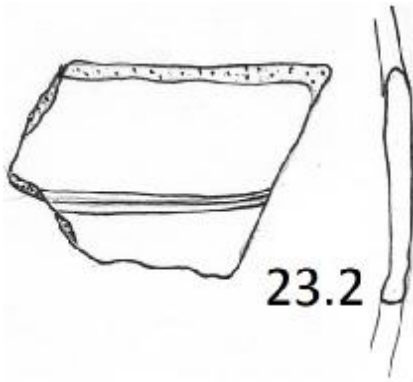
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	106A	11 ks
22.1	K	přeslen	—	okrová	okrová	OX	slída	106A	
22.2	K	okraj	14	tmavě šedá	cihlová	OX	slída	106A	
22.3	K	okraj	14	tmavě šedá	světle šedá	RED	slída	106A	
22.4	K	okraj	16	běžová	běžová	OX	písek	106A	
22.5	K	výduť	—	tmavě šedá	světle šedá	RED	slída	106A	šrafovaně vyznačené je zčernalé od ohně
22.6	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	106A	
22.7	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	106A	

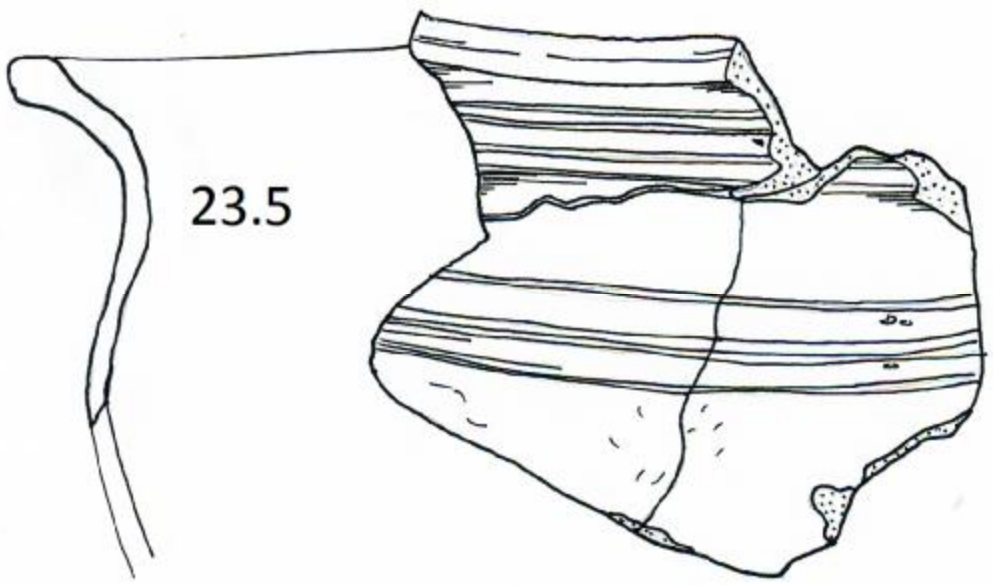
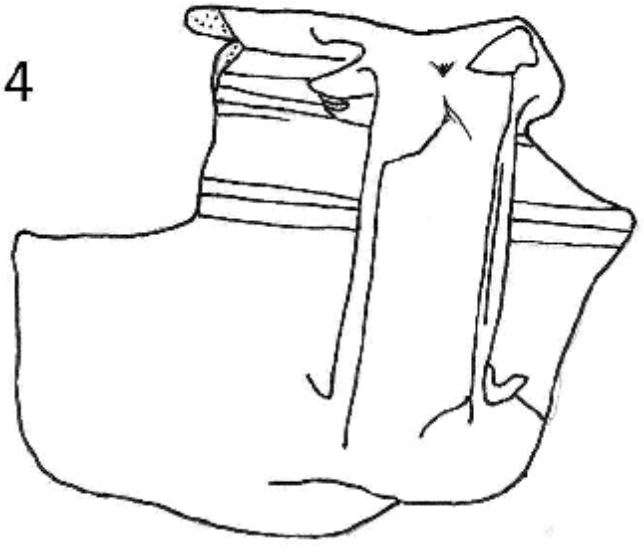
Sáček č. 23

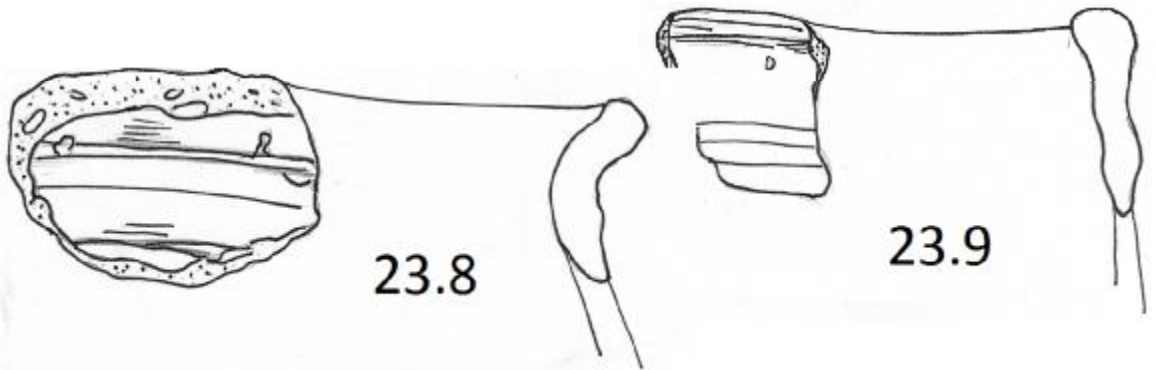
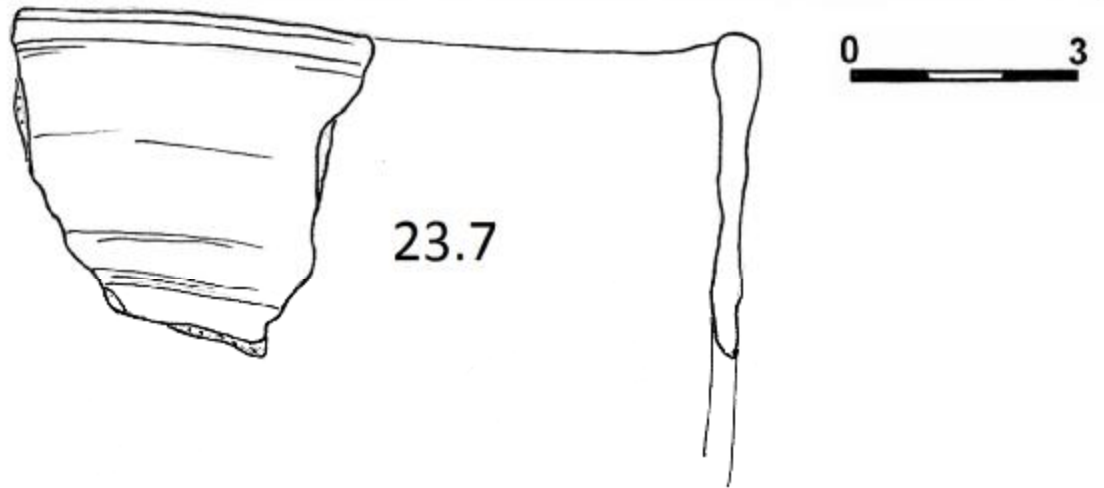
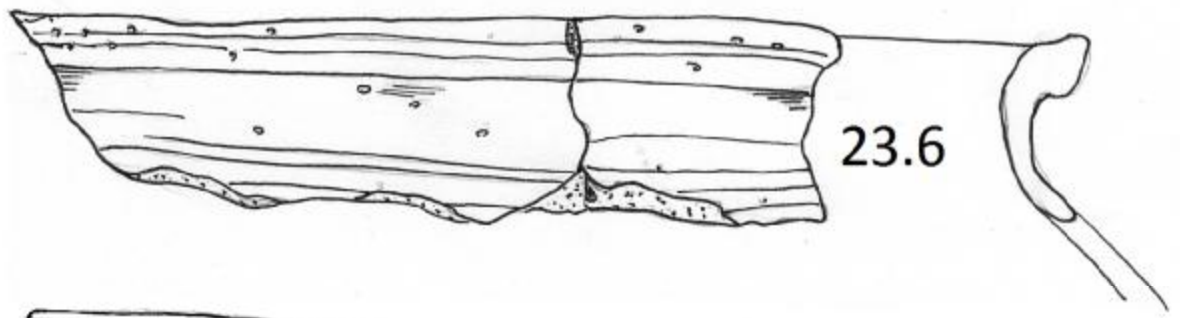
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	151	29 ks
23.1	K	dno s výdutí	14	tmavě šedé	světle šedé	RED	slída	151	šrafovaně vyznačené je zčernalé od ohně
23.2	K	výduť	—	šedo- černá	tmavě šedé	RED	slída	151	výzdoba radélkováním
23.3	K	ucho	—	—	—	—	—	151	
23.4	K	ucho s výdutí	—	—	—	—	—	151	
23.5	K	okraj s výdutí	20	—	—	—	—	151	
23.6	K	okraj	22	—	—	—	—	151	slepeno (2 části)
23.7	K	okraj	24	—	—	—	—	151	
23.8	K	okraj	—	—	—	—	—	151	průměr nelze určit (odlomeno)
23.9	K	okraj	14	—	—	—	—	151	

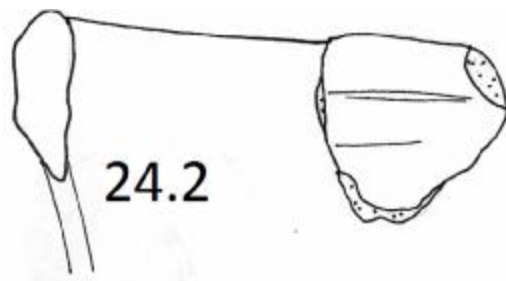
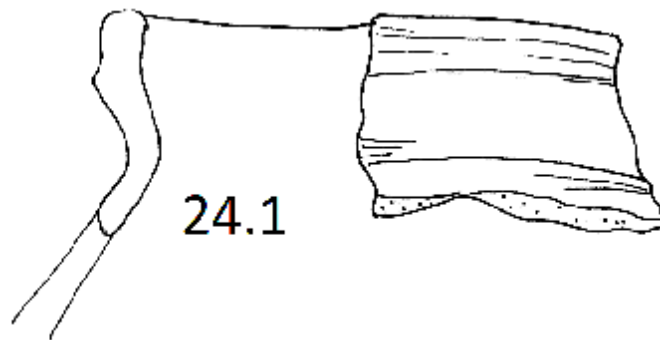
23.4

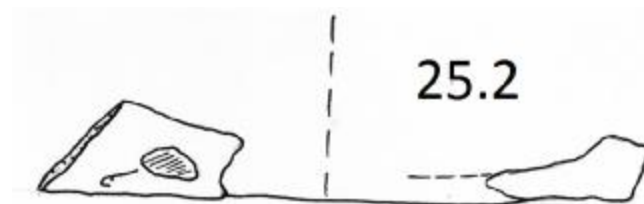
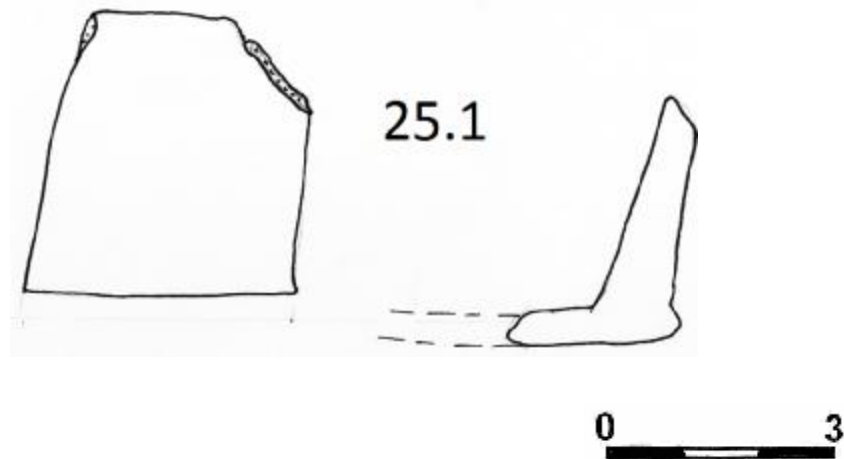
Sáček číslo 24

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
0		3	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	106B	
24.2	K	okraj	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	106B	

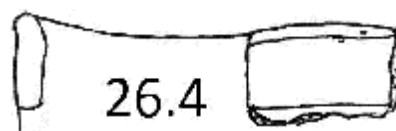
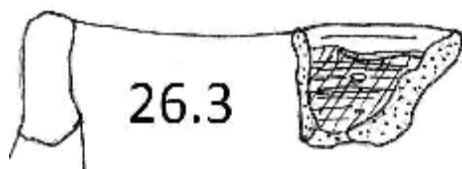
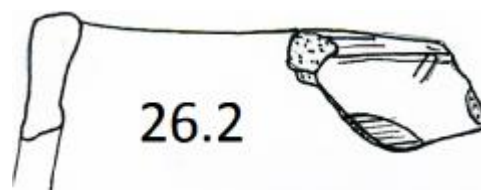
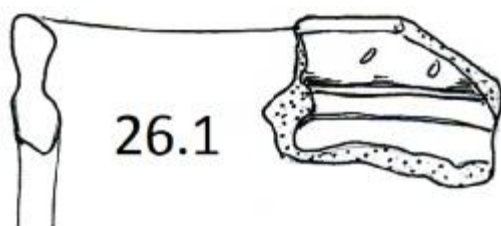
Sáček číslo 25

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	112	9 (mezi střepy přimíchán novodobý střep – porcelán se zlatou obroučkou)
25.1	K	dno	9	hnědá	hnědo- medová glazura	OX	písek	112	
25.2	K	dno	—	hnědá	zelená glazura	OX	písek	112	průměr nelze zjistit (odlomeno)

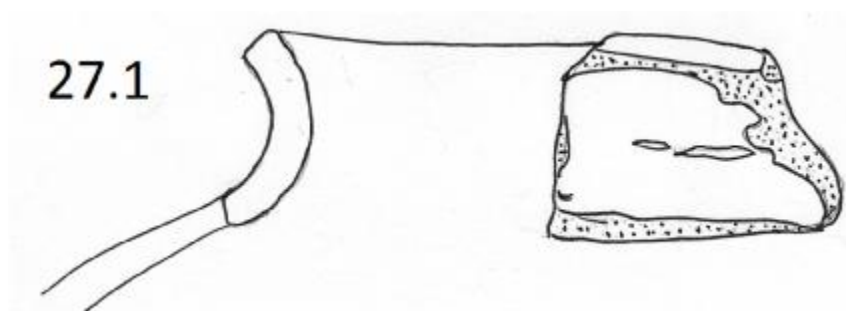
Sáček číslo 26

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	105	9 ks
26.1	K	okraj	16	cihlová	cihlová	OX	slída	105	
26.2	K	okraj	16	hnědo- oranžová glazura/ cihlová	hnědo- oranžová glazura	OX	slída	105	šrafovaně vyznačené cihlová barva, bez glazury
26.3	K	okraj	12	hnědo- oranžová glazura/ cihlová	hnědo- oranžová glazura	OX	slída	105	šrafovaně vyznačené cihlová barva, bez glazury
26.4	K	okraj	10	šedo-černá	tmavě šedá	RED	slída	105	

Sáček číslo 27

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
27.1	K	okraj	—	písková	písková	OX	písek	124	SV oblast sondy (kůl?)

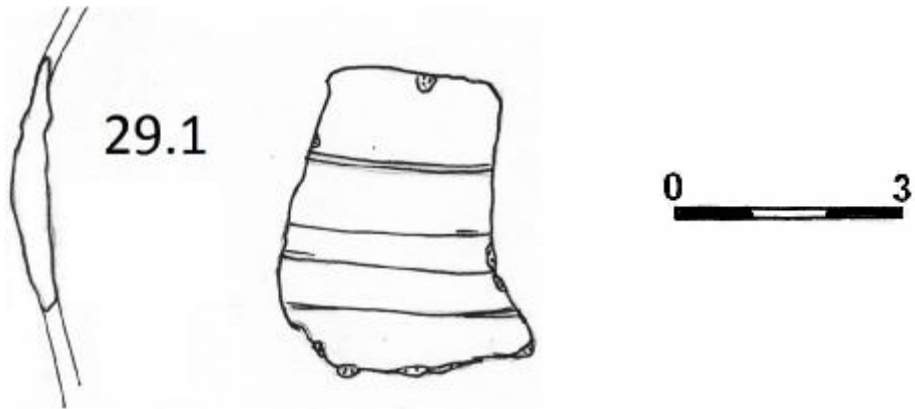
Sáček číslo 28

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	123	bez výzdoby, není kreslen

.....

Sáček číslo 29

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	114	3 ks
29.1	K	výduť	—	tmavě šedý	tmavě šedý	RED	slída	114	výzdoba radélkováním

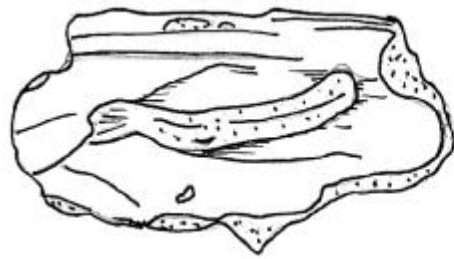
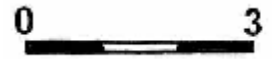

Sáček číslo 30

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřiv o	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	—	26 ks
30.1	K	držátko pánvičky	—	cihlová	cihlová	OX	písek	152	
30.2	K	výduť s částí ucha	—	cihlovo- hnědá	cihlovo- hnědá	OX	písek	152	
30.3	K	výduť s částí ucha	—	cihlová	cihlová	OX	písek	152	
30.4	K	výduť	—	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	152	
30.5	K	výduť	—	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	152	
30.6	K	výduť	—	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	152	
30.7	K	výduť	—	běžová	běžová	OX	slída	152	
30.8	K	dno	8	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	152	
30.9	K	dno	8	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	152	
30.10	K	okraj	12	běžová	běžová	OX	slída	152	
30.11	K	okraj	10	světle hnědá	světle hnědá	OX	slída	152	
30.12	K	okraj	14	tmavě hnědá	běžová	OX	slída	152	
30.13	K	okraj	16	světle hnědá	běžová	OX	slída	152	
30.14	K	okraj	14	tmavě hnědá	běžová	OX	slída	152	
30.15	K	okraj	14	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	152	místy zčernalá, hlavě u hrdla
30.16	K	okraj	10	okrová	okrová	OX	slída	152	
30.17	K	okraj	8	písková	písková	OX	písek	152	
30.18	K	okraj	10	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	152	
30.19	K	okraj	—	černo- šedá	tmavě šedá	RED	slída	152	nelze přesně určit průměr
30.20	K	okraj	14	okrová	okrová	OX	slída	152	

30.1

30.2

30.3

30.4

30.5

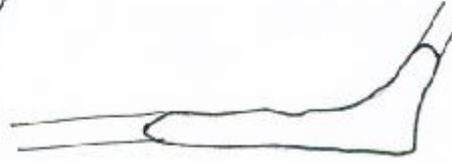
30.6

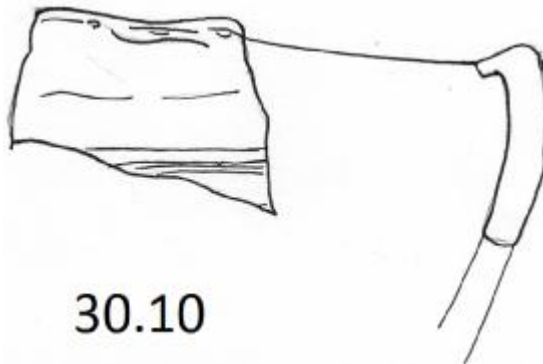
30.7

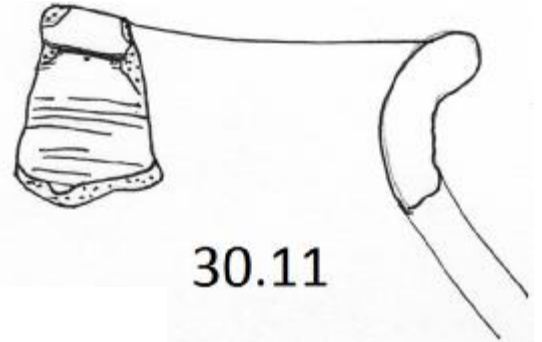
30.8

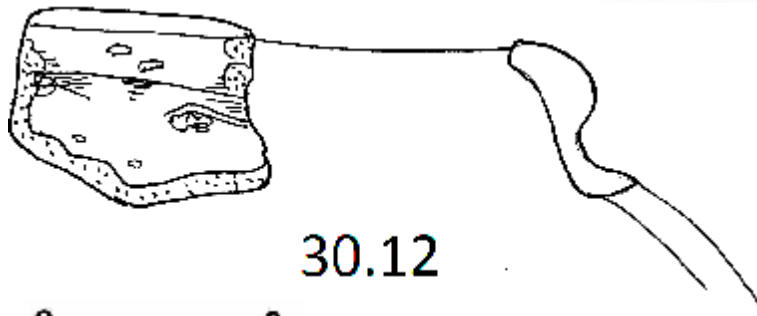
30.9

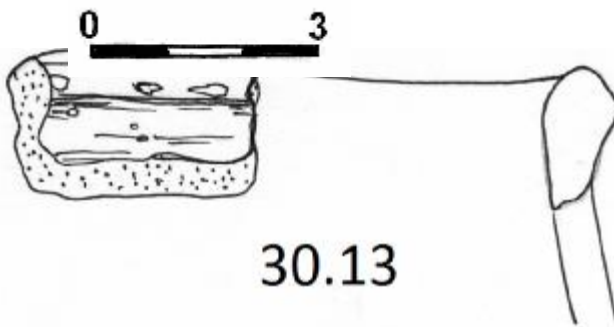
30.10

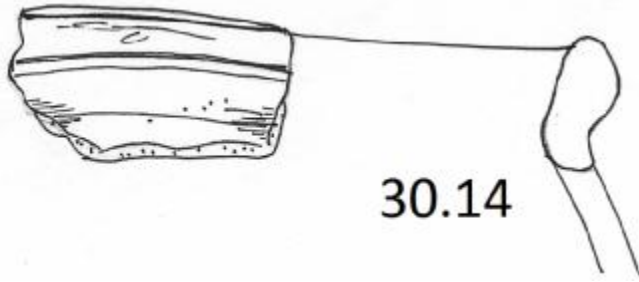
30.11

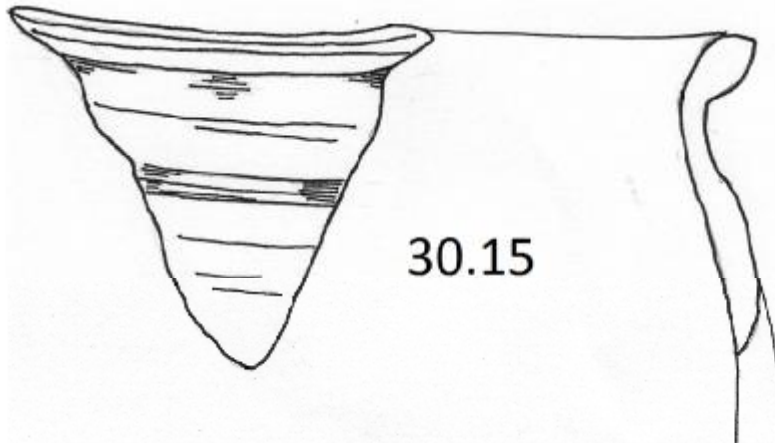
30.12

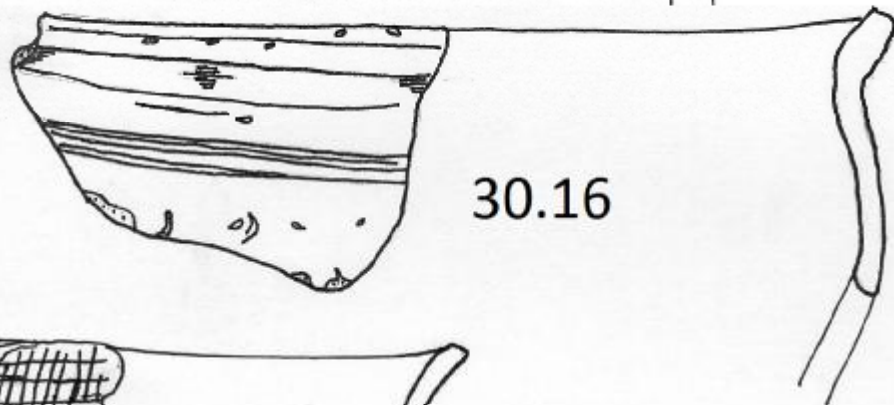
30.13

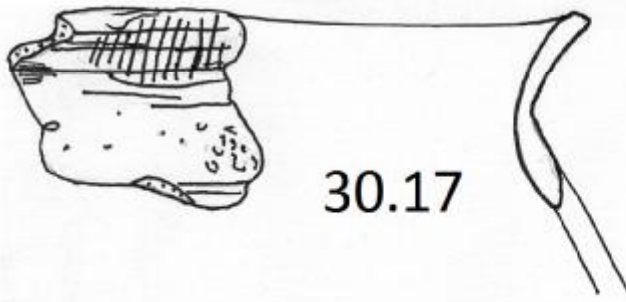
30.14

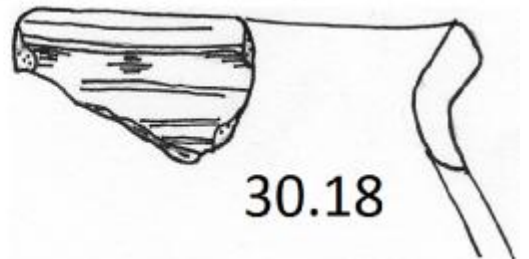
30.15

30.16

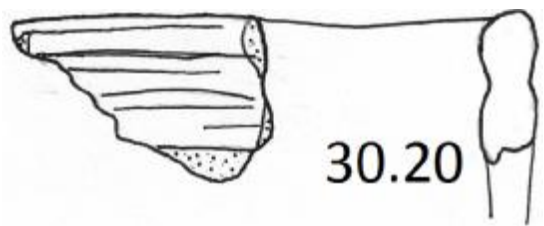
30.17

30.18

30.19

30.20

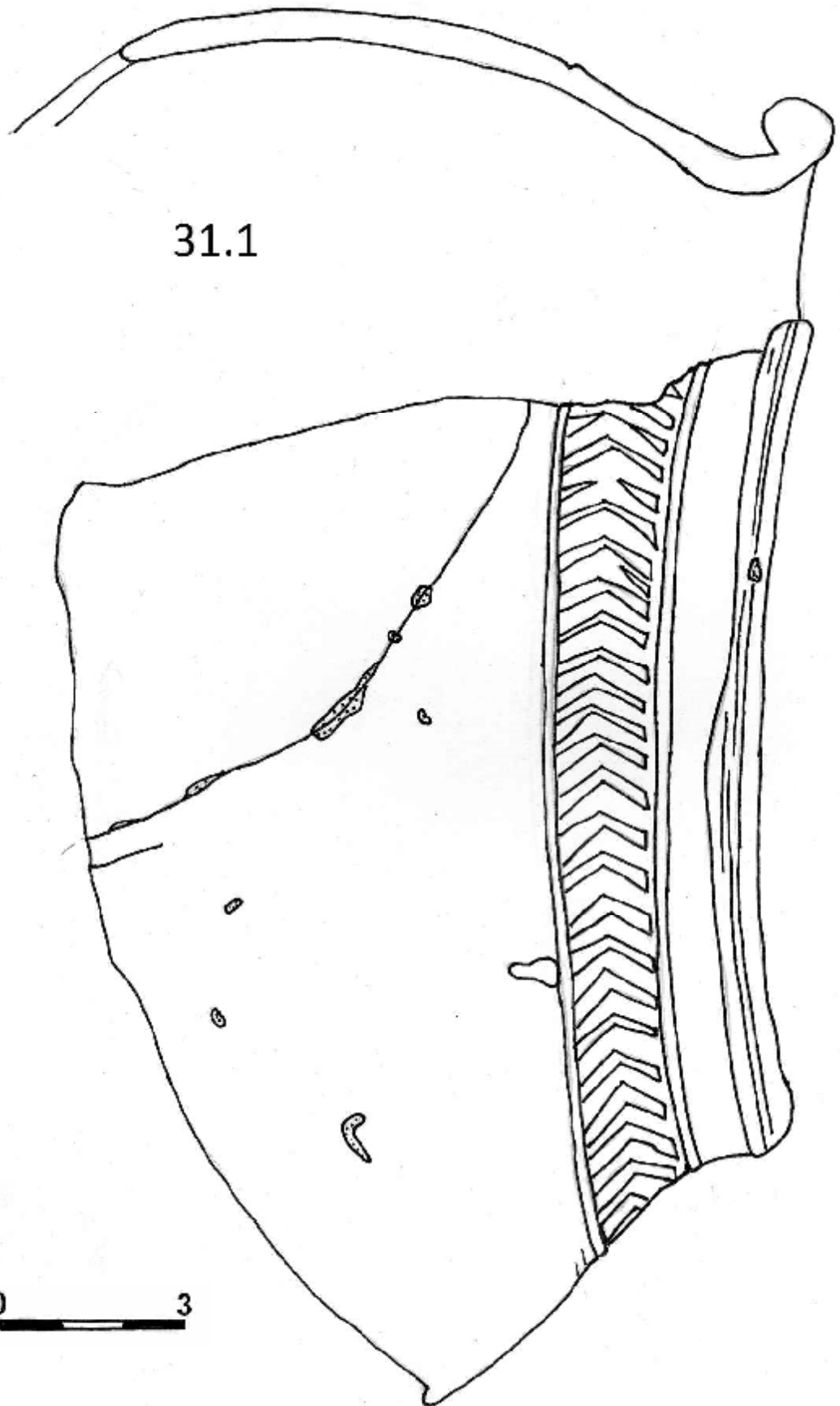
Sáček číslo 31

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	112	32 ks
31.1	K	okraj s výdutí	25	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	slepený, výzdoba rytá – lomený proužek
31.2	K	dno s výdutí	11	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	písek	112	slepené
31.3	K	dno	11	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	písek	112	stejný typ nádoby jako je 31.2
31.4	K	dno	11	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	písek	112	stejný typ nádoby jako je 31.2
31.5	K	dno	15	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	
31.6	K	dno	15	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	
31.7	K	ucho	—	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	
31.8	K	okraj s výdutí	25	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	slepeno ze 4 částí, výzdoba stejná jako u 31.1
31.9	K	výdut'	—	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	112	

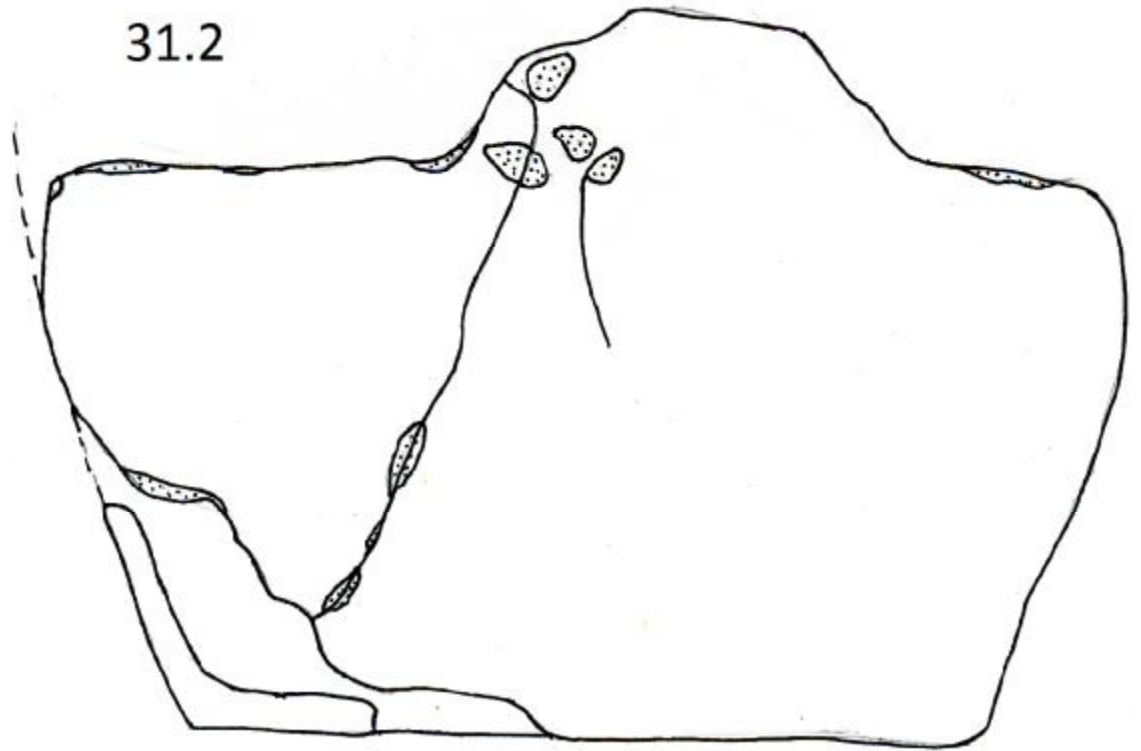
Obrázek – foto okraje s výdutí č. 31.1

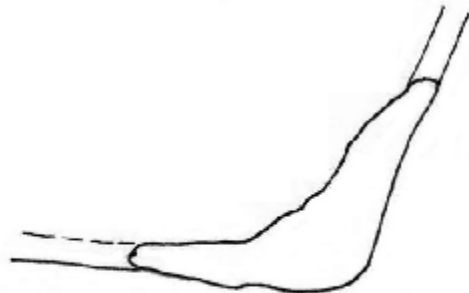
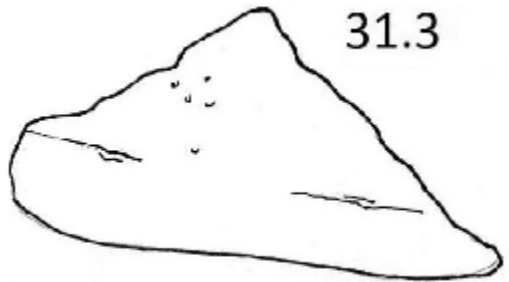
.....

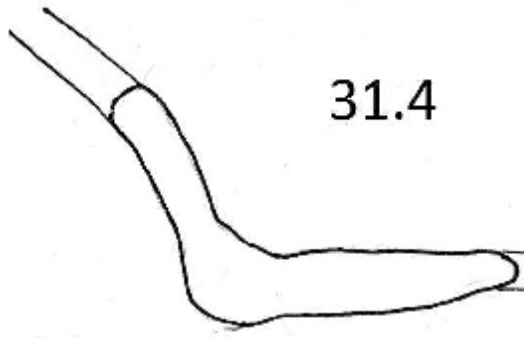
31.2

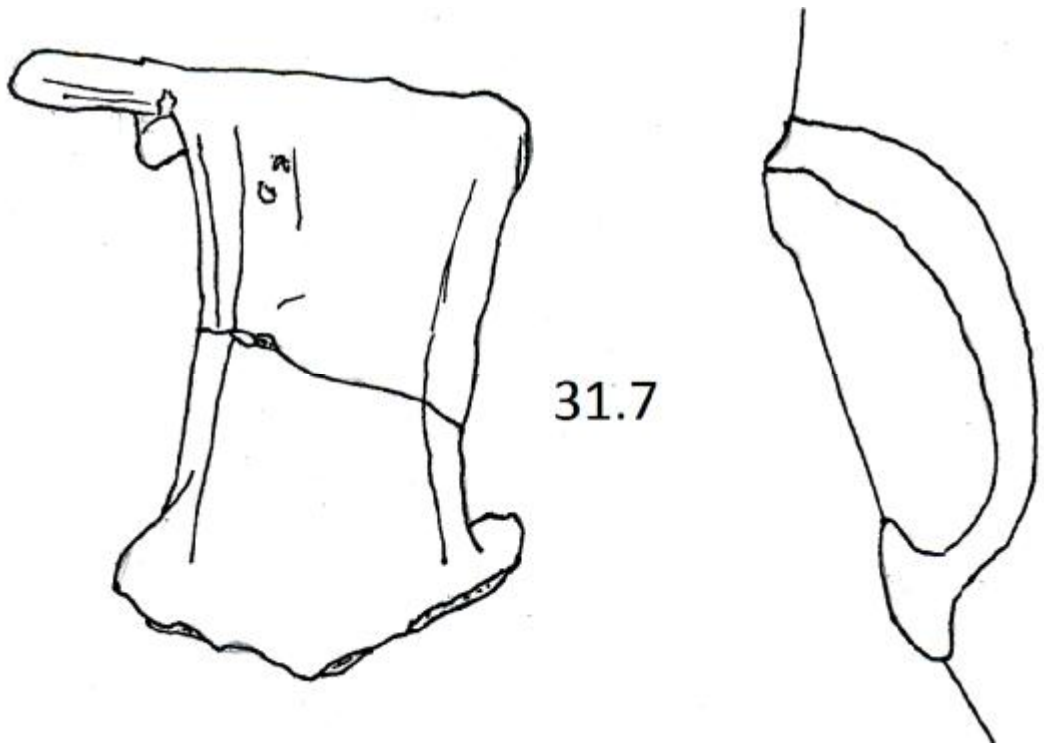
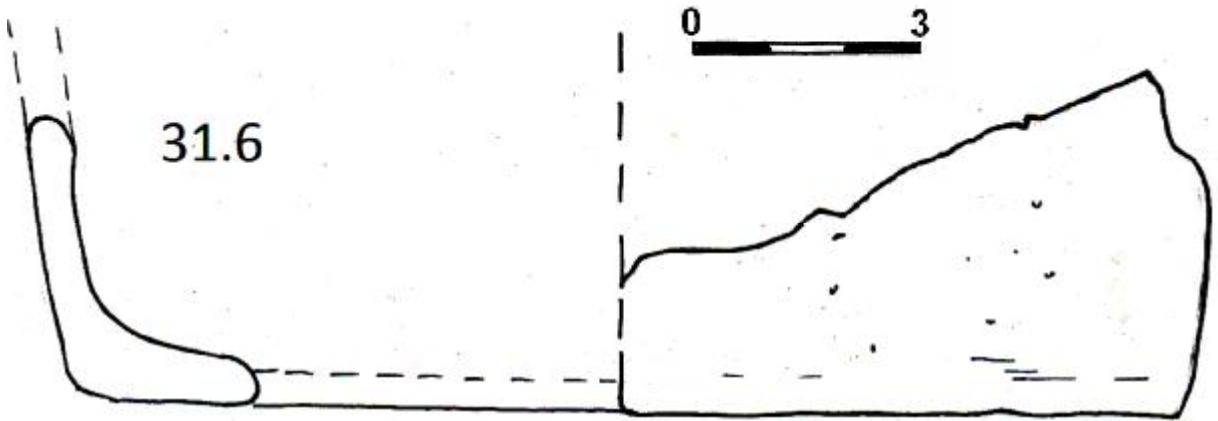
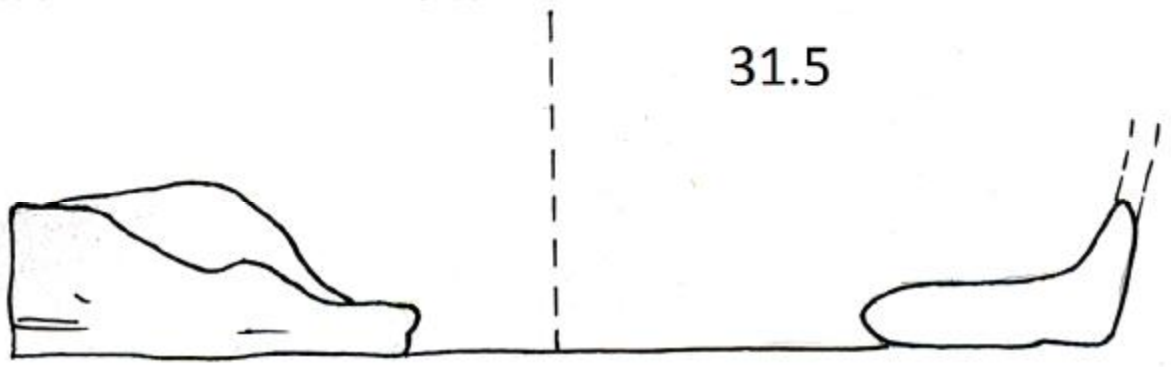
31.3

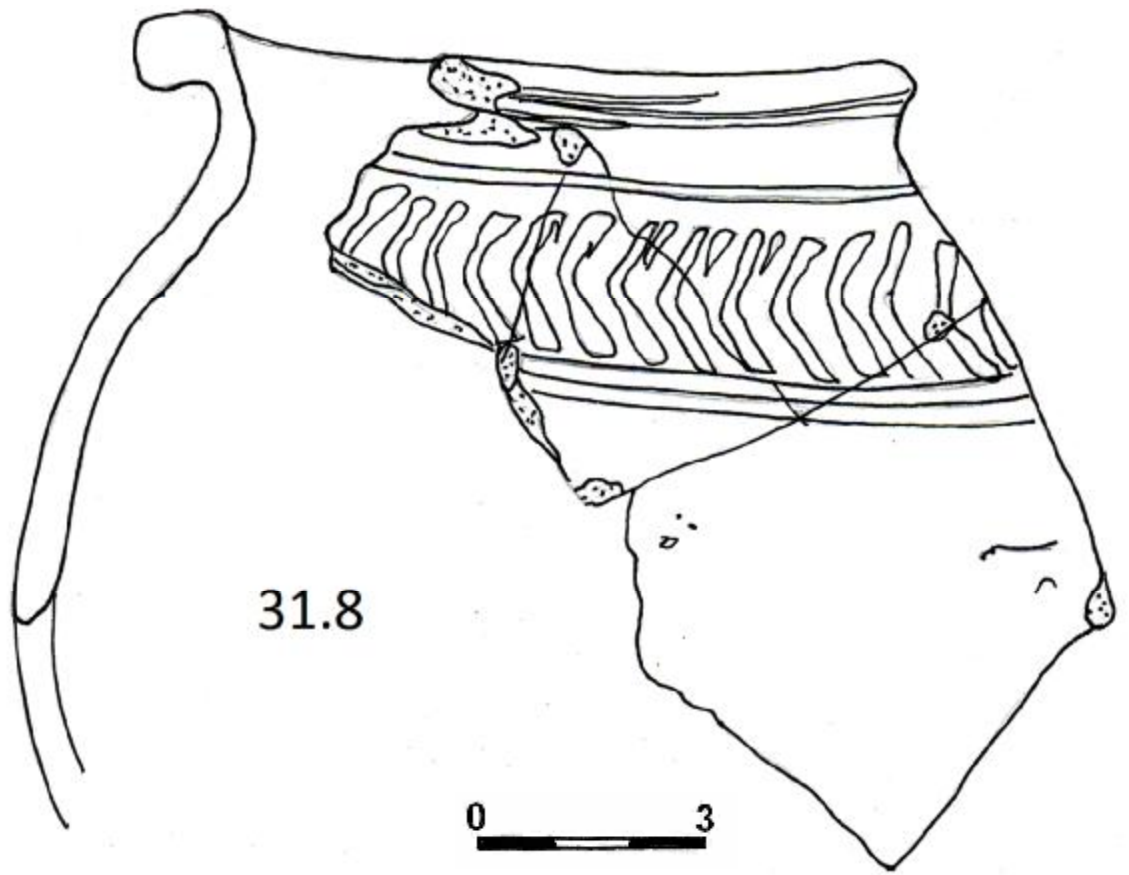

31.4

.....

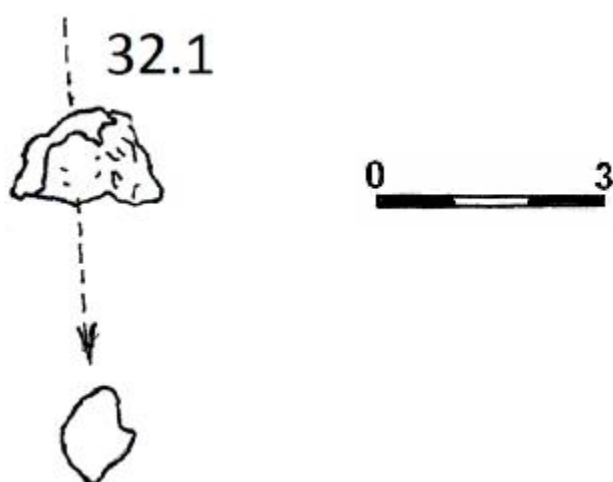

Obrázek – foto okraje s výdutí č. 31.8

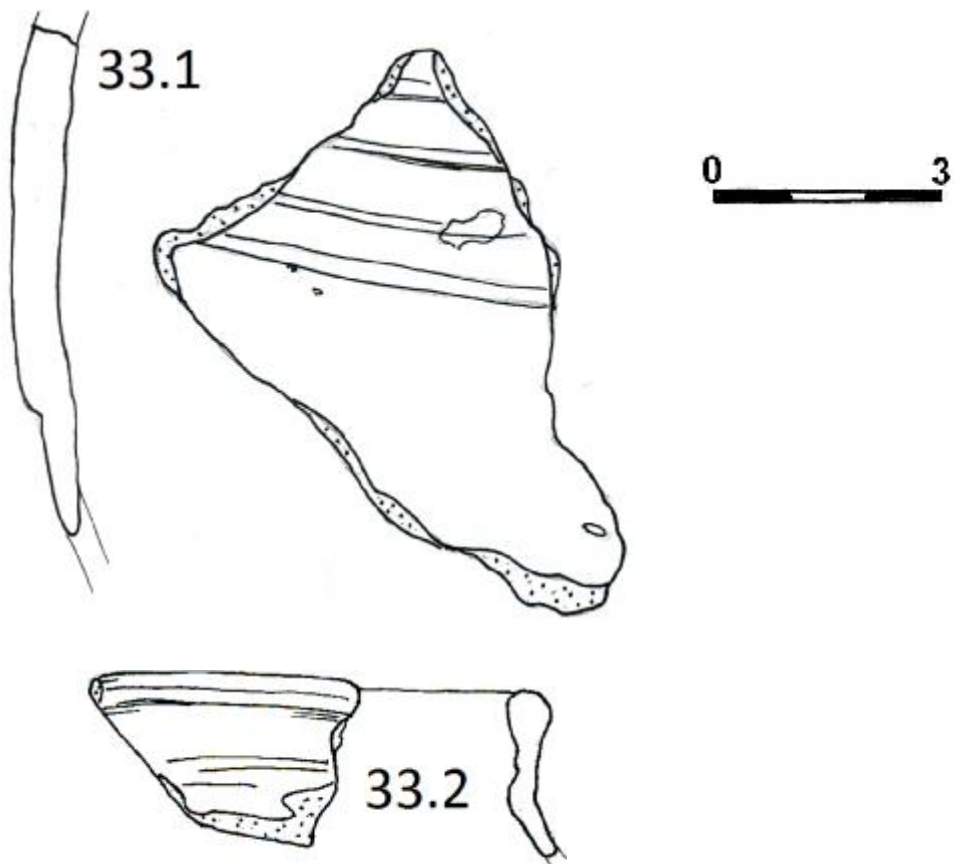
Sáček číslo 32

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
32.1	Br	—	—	nazelenalá	—	—	—	112	zkorodováno

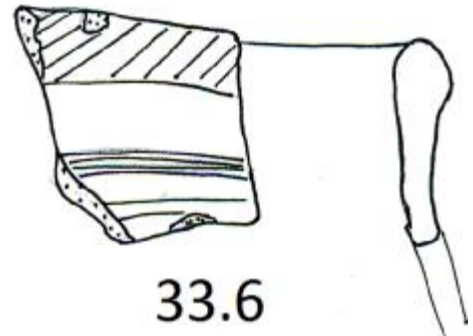
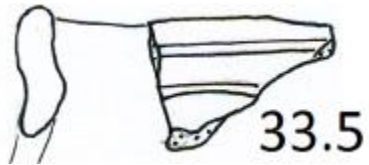
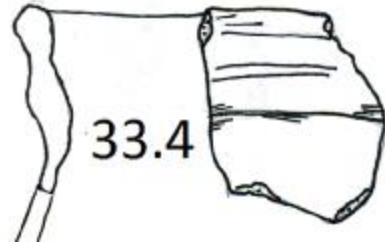
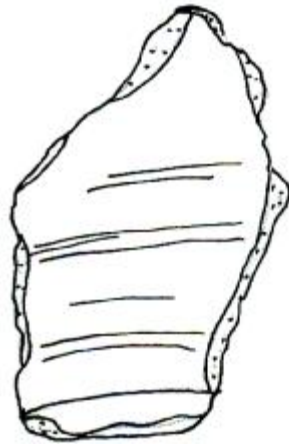

Sáček číslo 33

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	118	11 ks
33.1	K	výduť	—	tmavě šedá	běžová	OX	slída	118	
33.2	K	okraj	12	světle hnědá	světle hnědá	OX	písek	118	
33.3	K	část dna s výdutí	10	tmavě hnědá	běžová	OX	slída	118	
33.4	K	okraj	8	tmavě hnědá	běžová	OX	slída	118	
33.5	K	okraj	9	hnědá	hnědá	OX	slída	118	
33.6	K	okraj	12	hnědá	hnědo- oranžová glazura	OX	slída	118	místa na vnější straně zčernalé od ohně

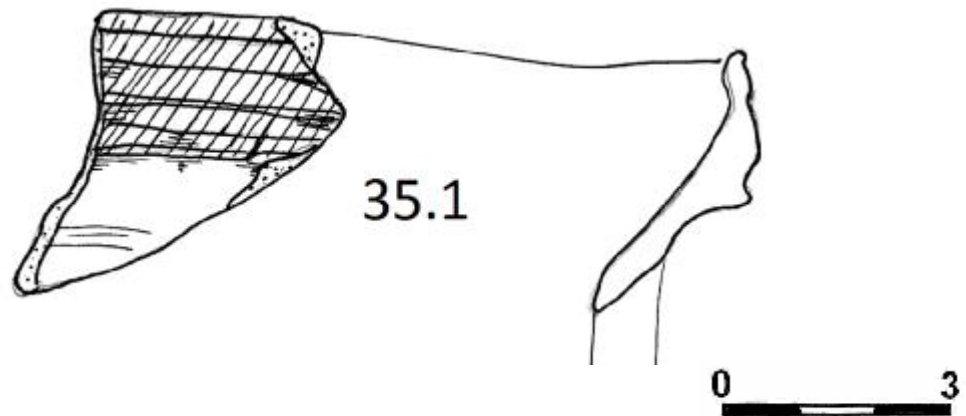

33.3

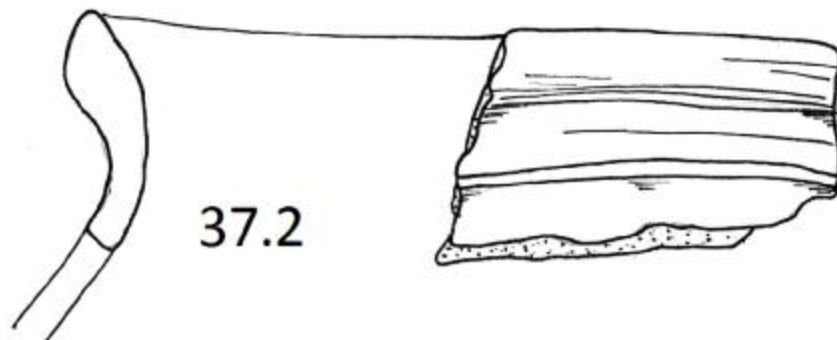
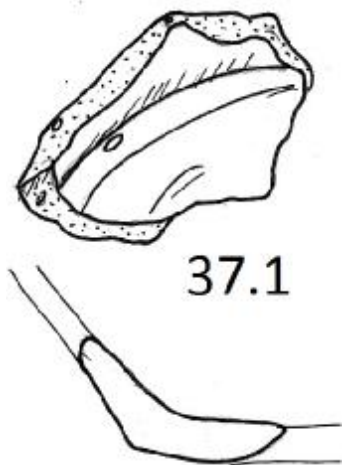
Sáček číslo 35

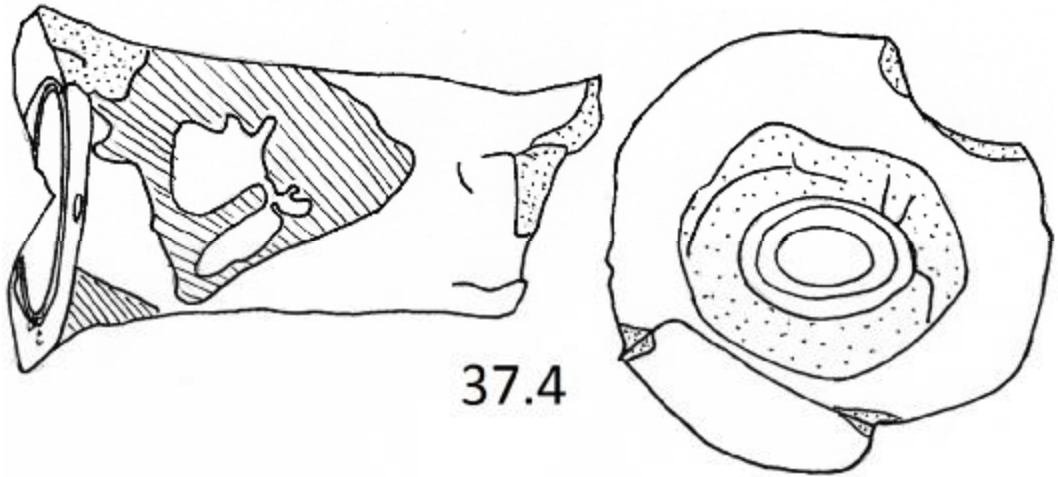
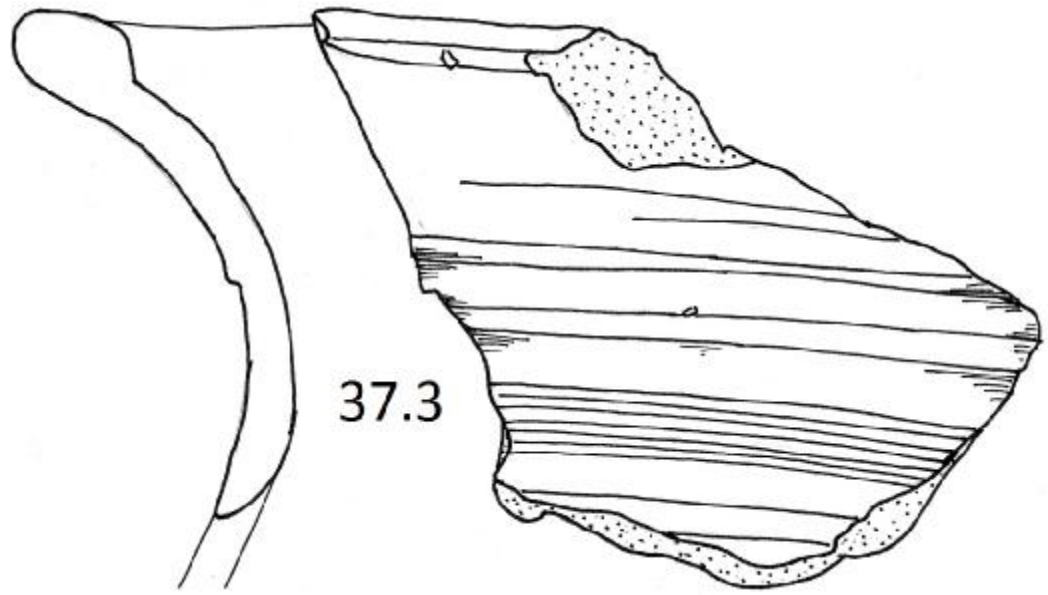
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
35.1	K	okraj	14	cihlová	olivová glazura	OC	slída	110	—

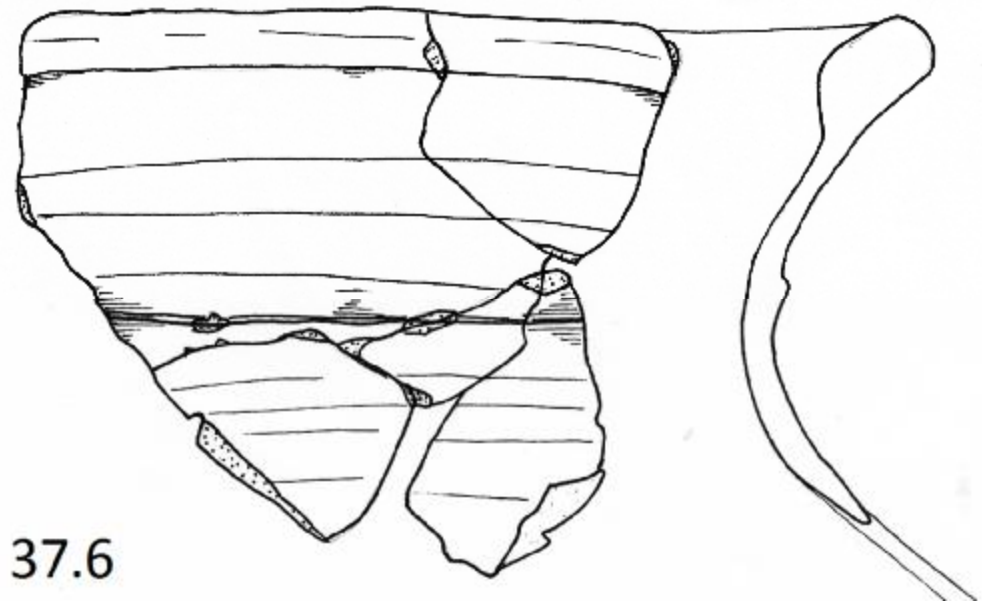
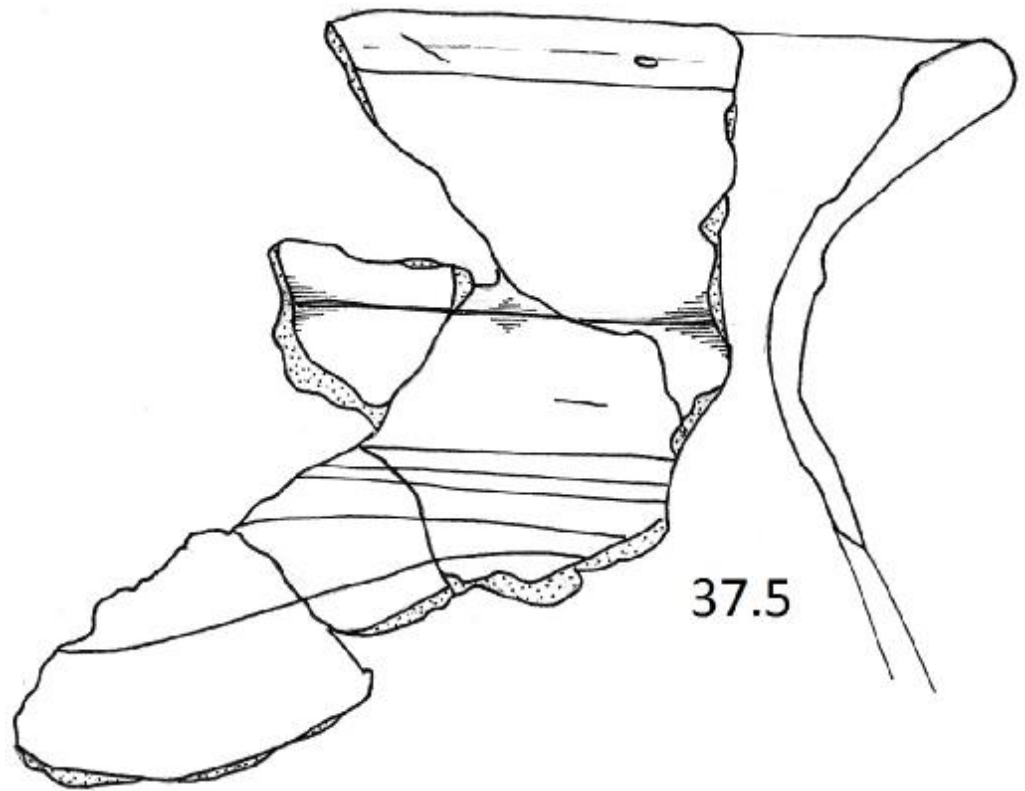

Sáček číslo 37

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřivo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	0000 (120)	19 ks
37.1	K	dno	—	šedo- černá	šedo- černá	OX	písek	0000 (120)	—
37.2	K	okraj	10	cihlová	cihlová	OX	slída	0000 (120)	začernalá u hrdla
37.3	K	okraj	24	cihlová	cihlová	OX	slída	0000 (120)	začernalá u hrdla
37.4	K	držák pánvičky	—	zelená glazura	běžová	OX	slída	0000 (120)	šrafovaně vyznačena zelená glazura
37.5	K	okraj s výdutí	22	cihlově hnědá	cihlová	OX	slída	0000 (120)	výzdoba radélkováním slepeno 5 kusů
37.6	K	okraj s výdutí	22	cihlová	hnědá	OX	slída	0000 (120)	slepeno 5 kusů

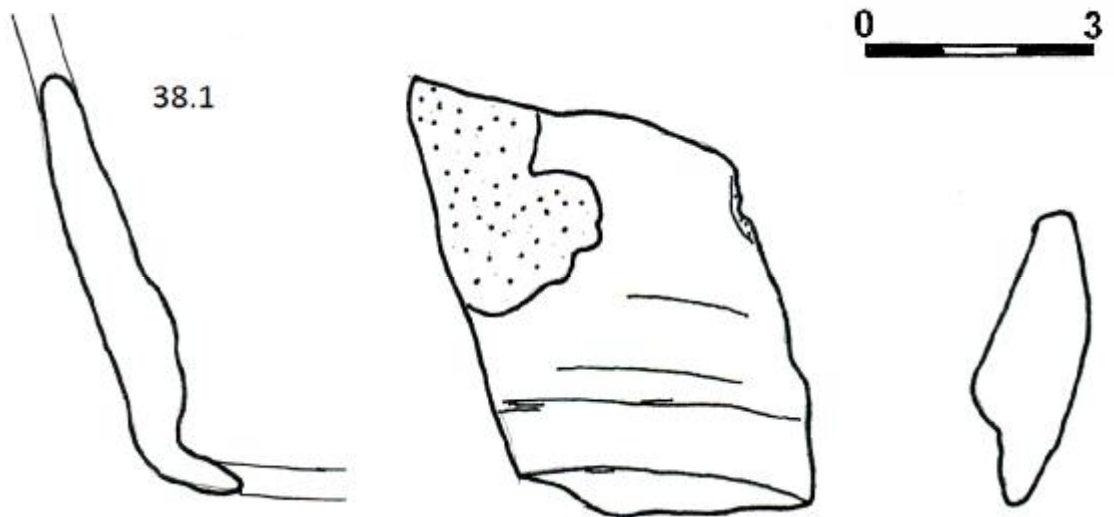

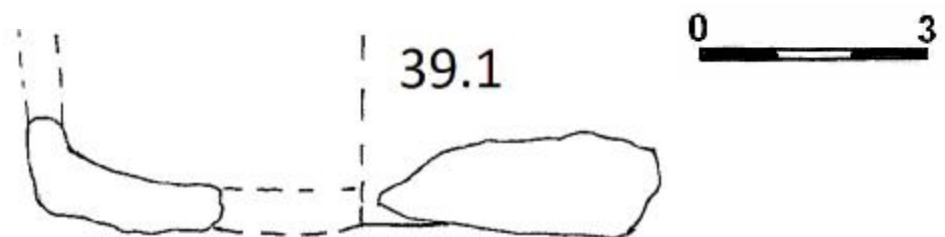
Sáček číslo 38

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	119	2 ks
38.1	K	dno	—	šedo- černá	cihlová	OX	slída	119	—

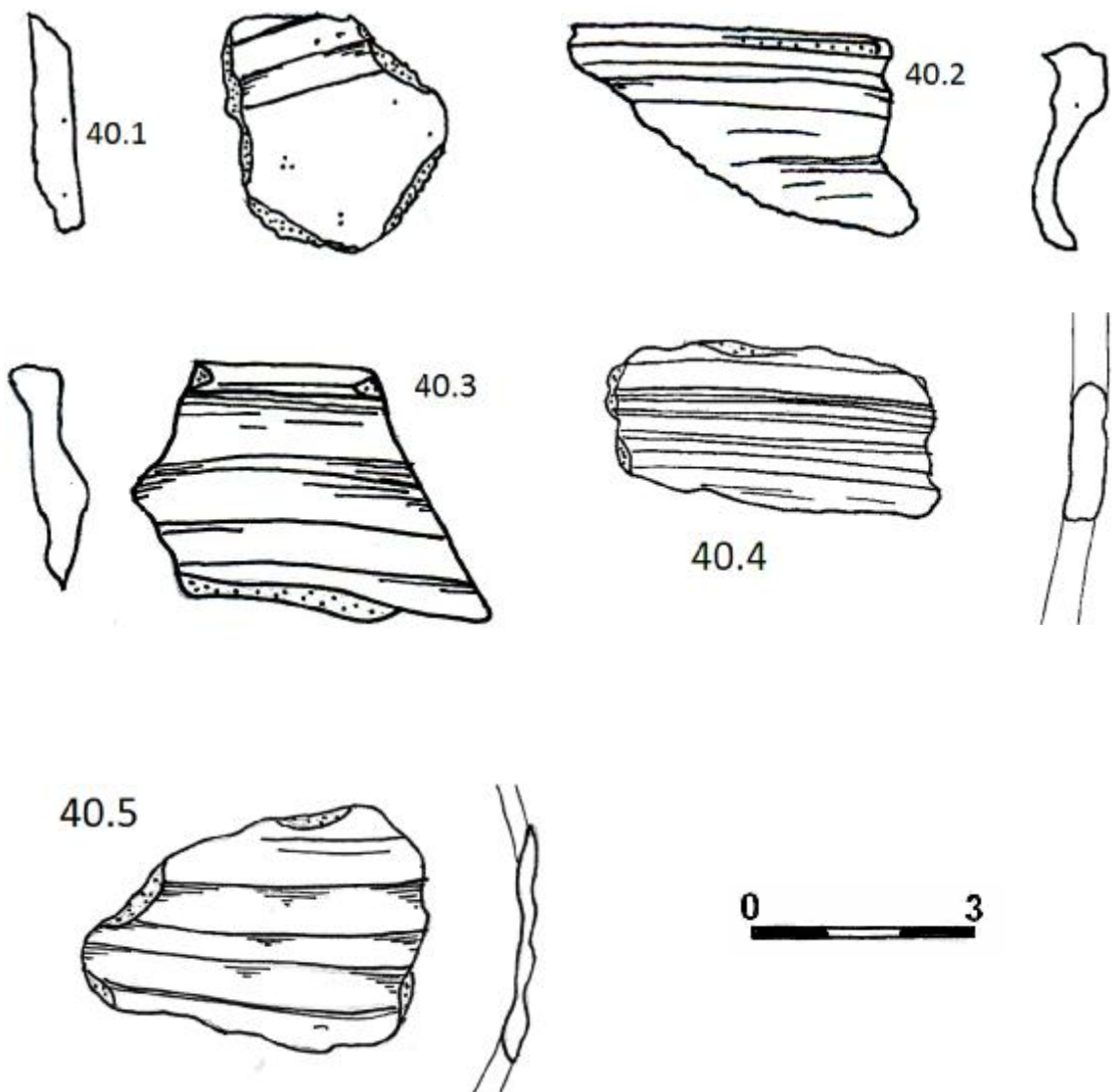
Sáček číslo 39

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	část dna	—	černá	—	—	—	125	1 ks
39.1	K	dno	16	tmavě šedá	šedo- černá	OX	slída	125	—

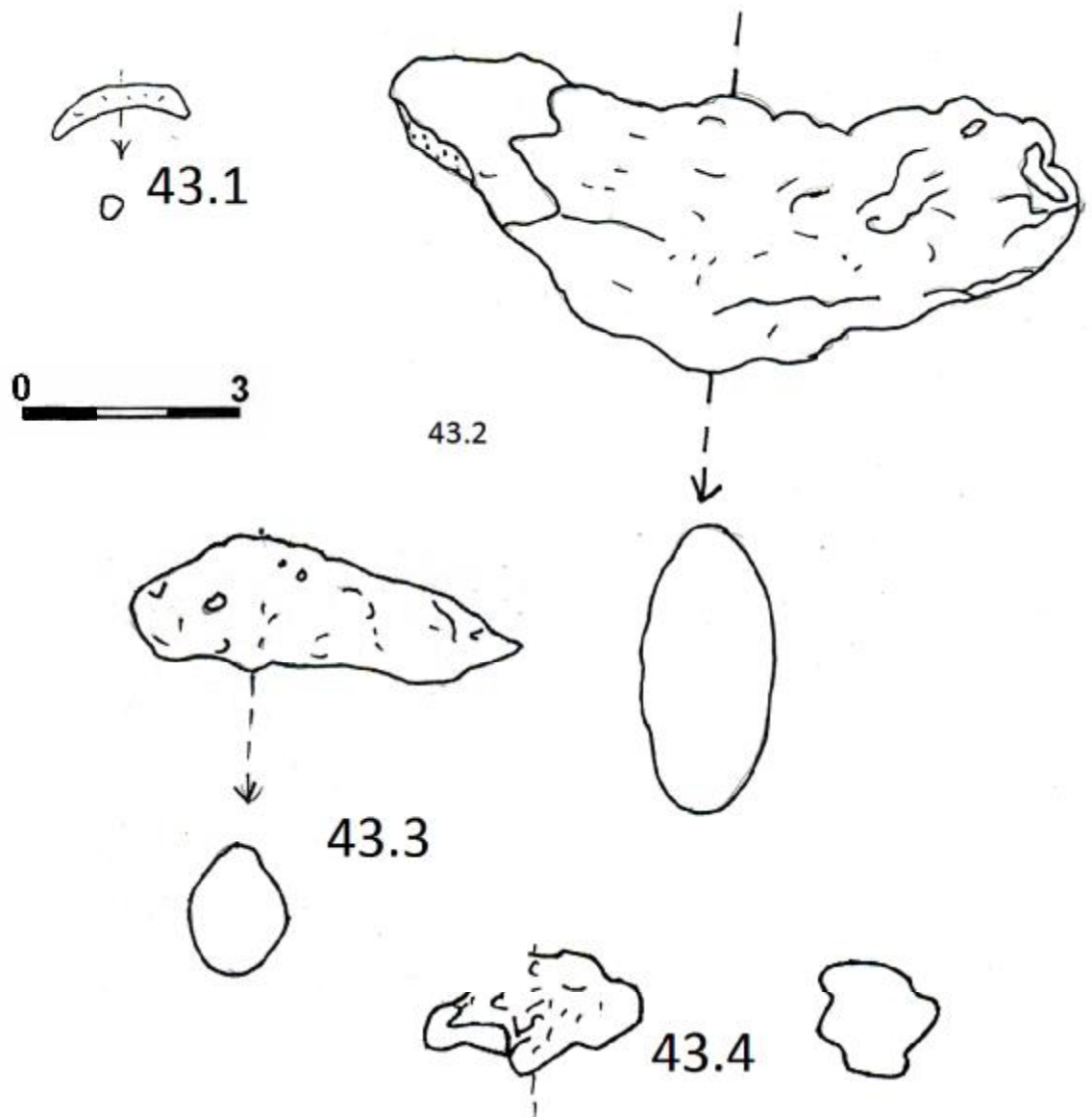
Sáček číslo 40

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	122	9 ks
40.1	K	výduť	—	šedo- černá	šedo- černá	OX	písek	122	—
40.2	K	okraj	12	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	písek	122	—
40.3	K	okraj	9	cihlová	cihlová	OX	písek	122	—
40.4	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	písek	122	—
40.5	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	122	—

Sáček číslo 43

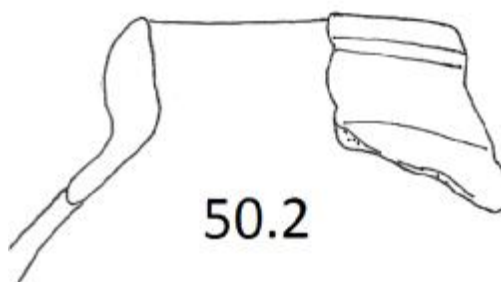
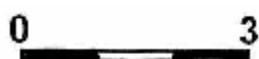
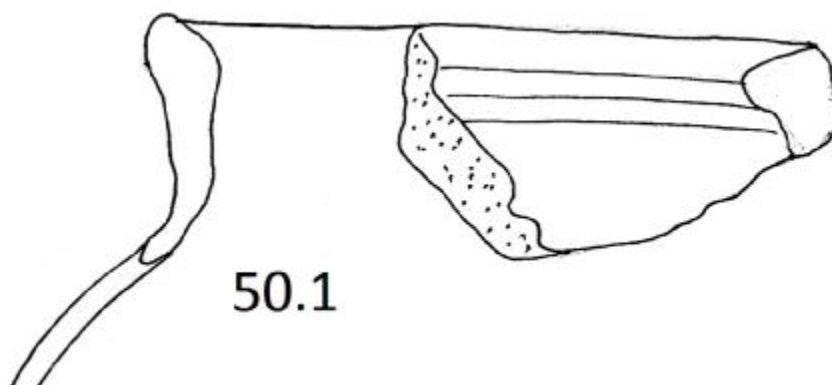
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	Fe	—	—	—	—	—	—	126	2 rozpadlé dílky
43.1	Fe	—	—	—	—	—	—	126	—
43.2	Fe	—	—	—	—	—	—	126	—
43.3	Fe	—	—	—	—	—	—	126	—
43.4	Fe	—	—	—	—	—	—	126	—
43.5	Fe	—	—	—	—	—	—	126	—
	K	výduť	—	—	—	—	—	126	1 ks

Sáček číslo 50

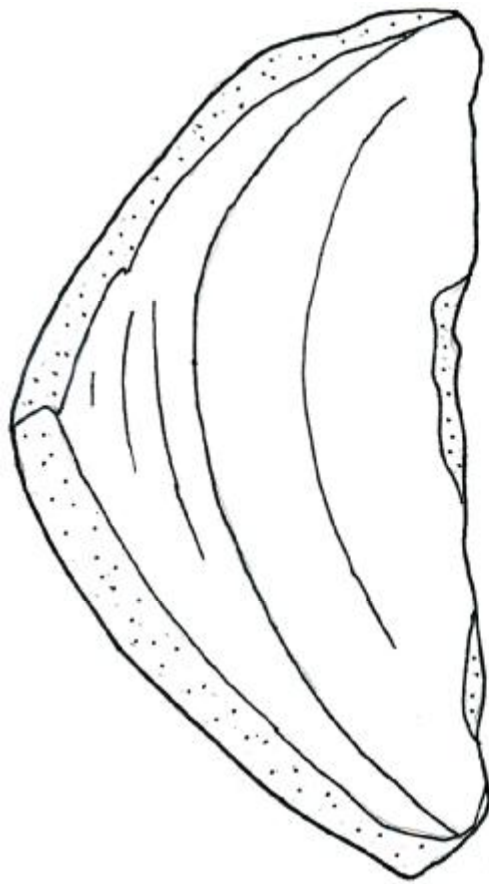
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	152	7 ks
50.1	K	okraj	28	okrová s příměsí	cihlověo krová	OX	písek	152	—
50.2	K	okraj	12	černá	černá	RED	slída	152	barva s kovovým leskem

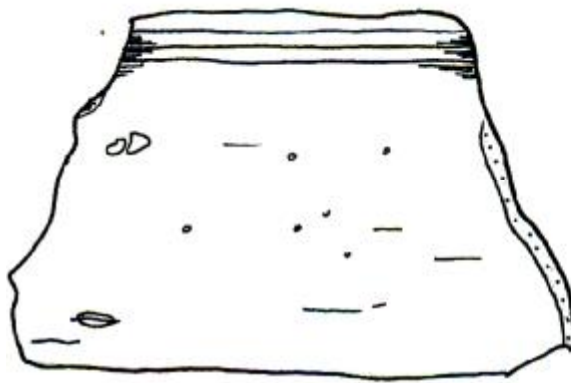
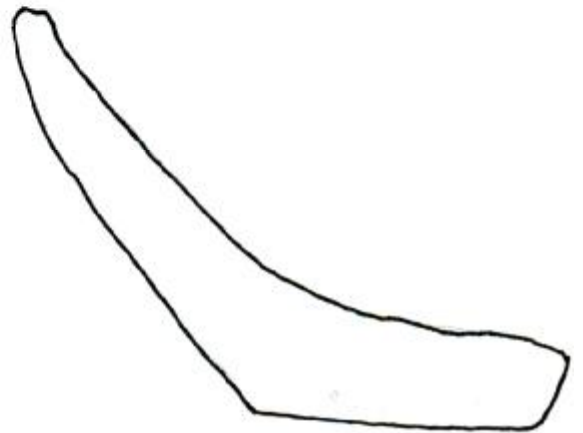
Sáček číslo 51

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	MU	lastura	—	—	—	—	—	107	1 ks
—	K	—	—	—	—	—	—	107	22 ks
51.1	K	dno s výdutí	17	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	Povrch je hodně zčernalý od ohně.
51.2	K	dno s výdutí a okrajem	11	cihlově hnědá	cihlově hnědá	OX	písek	107	(miska)
51.3	K	výduť	—	cihlově okrová	cihlová	OX	písek	107	výzdoba radélkováním
51.4	K	výduť	20	tmavě hnědá	cihlová	OX	písek	107	—
51.5	K	talířek	12	okrová	okrová	OX	písek	107	—
51.6	K	okraj	14	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
51.7	K	okraj	12	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
51.8	K	dno s výdutí	10	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
51.9	K	talířek mělký	8	okrová	okrová	OX	slída	107	—
51.10	K	část ucha	—	hnědo- písková	hnědo- písková	OX	písek	107	—
51.11	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	písek	107	výzdoba rýhováním
51.12	K	výduť	—	hnědá	hnědá	OX	slída	107	Šrafovaně je vyznačena propadlá část.
51.13	K	dno	12	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
51.14	K	dno s výdutí	14	hnědo- cihlová	hnědo- cihlová	OX	slída	107	—
51.15	K	dno s výdutí	8	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
51.16	K	okraj	10	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	písek	107	—
51.17	K	okraj	8	cihlová	cihlová	OX	písek	107	—
51.18	K	okraj	14	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	písek	107	—
51.19	K	okraj	14	okrovo- běžová	okrovo- běžová	OX	slída	107	—
51.20	K	okraj	12	okrovo- běžová	okrovo- běžová	OX	slída	107	—
51.21	K	talířek	16	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—

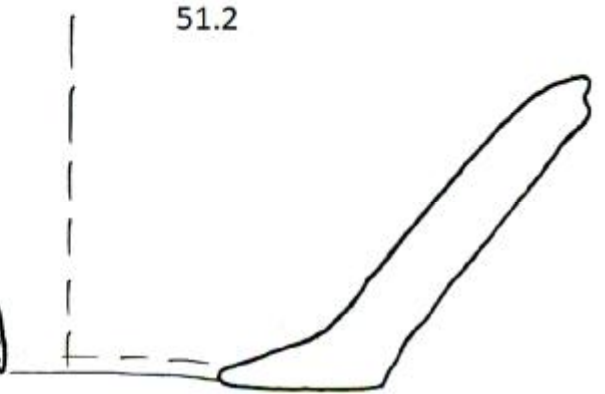
.....

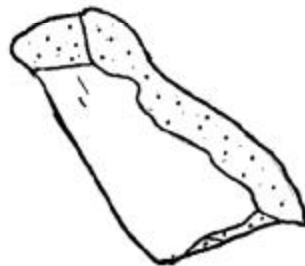
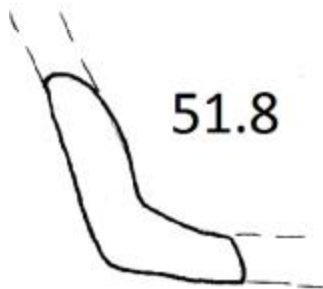
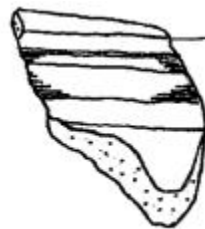
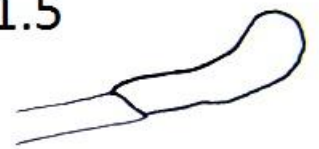
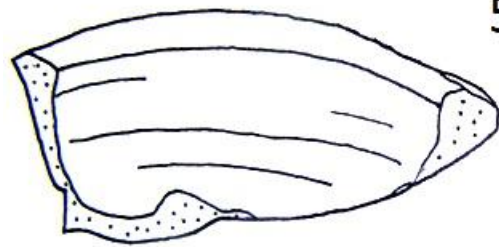
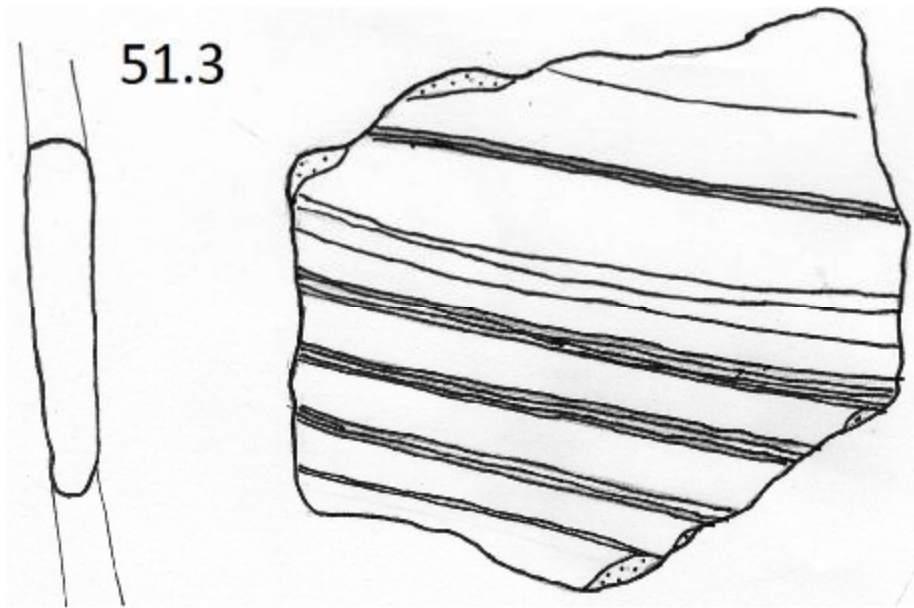

51.1

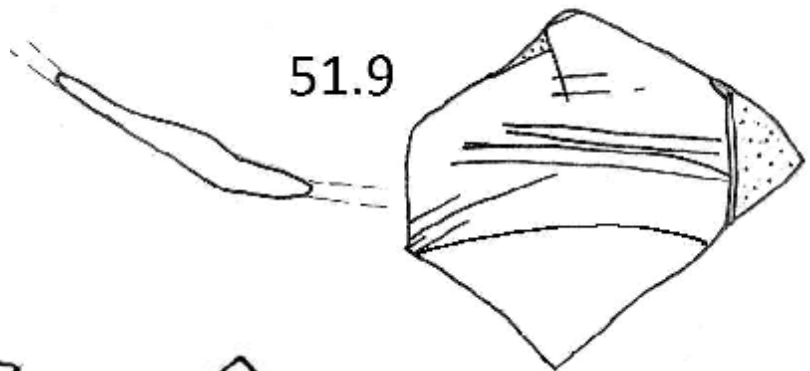

51.2

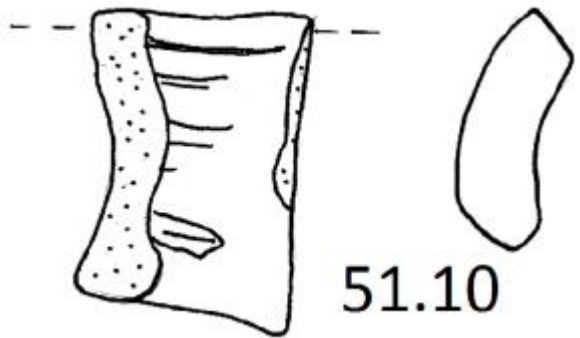

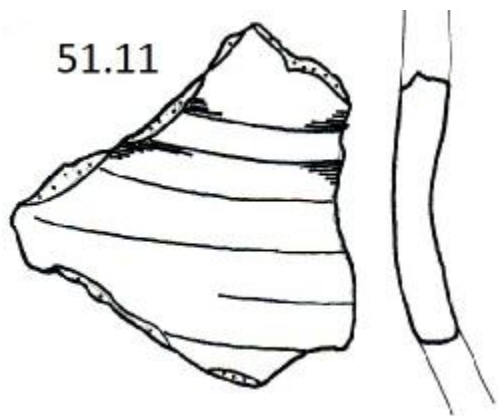
.....

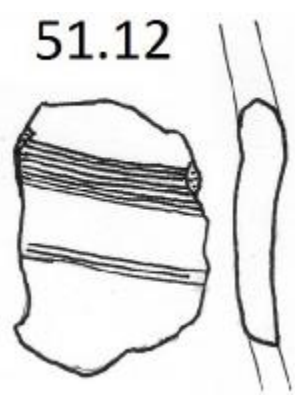
51.9

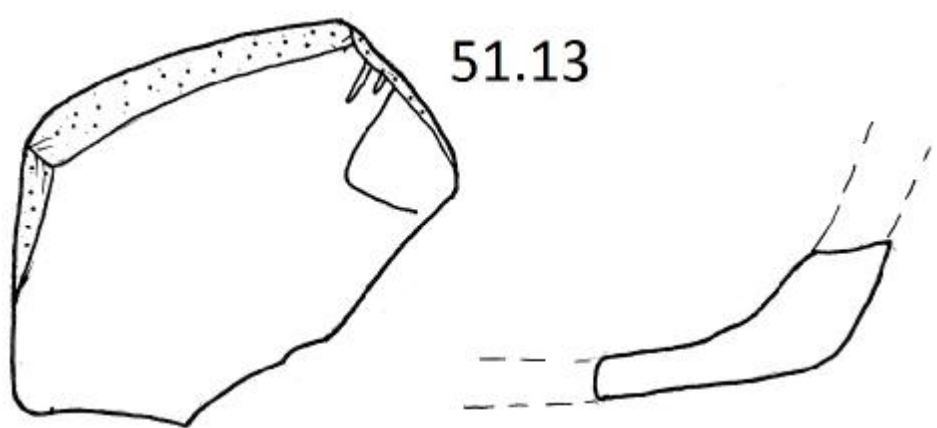
51.10

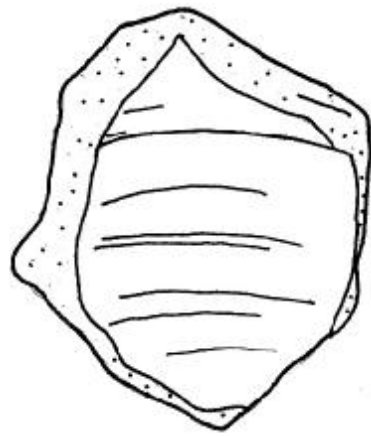
51.11

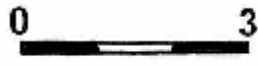
51.12

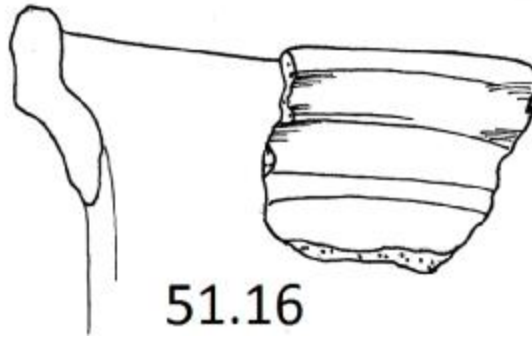
51.13

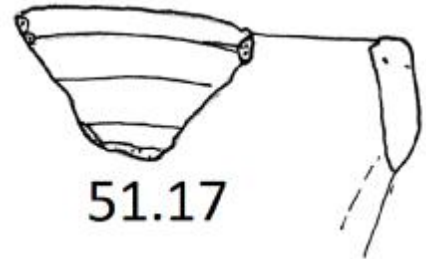
51.14

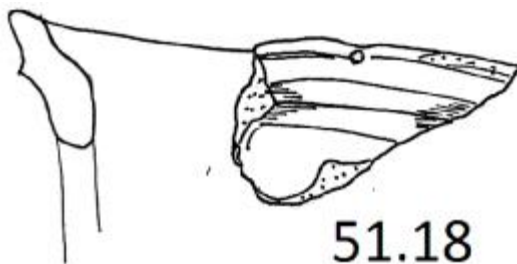
51.15

51.16

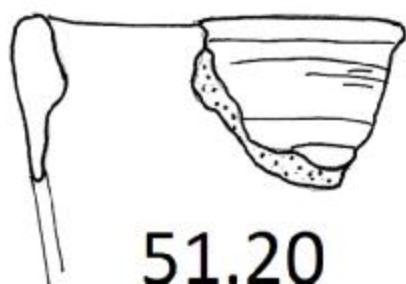
51.17

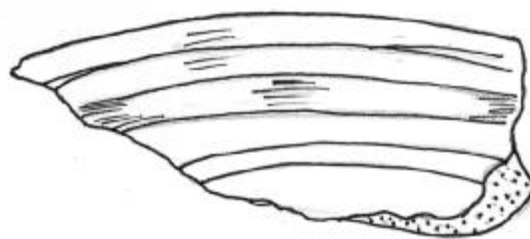
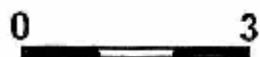
51.18

51.19

51.20

51.21

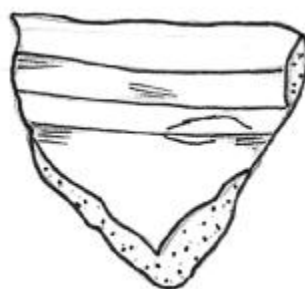

Sáček číslo 56

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	130	4 × stěp bez ozdoby
56.1	K	okraj	20	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	130	—

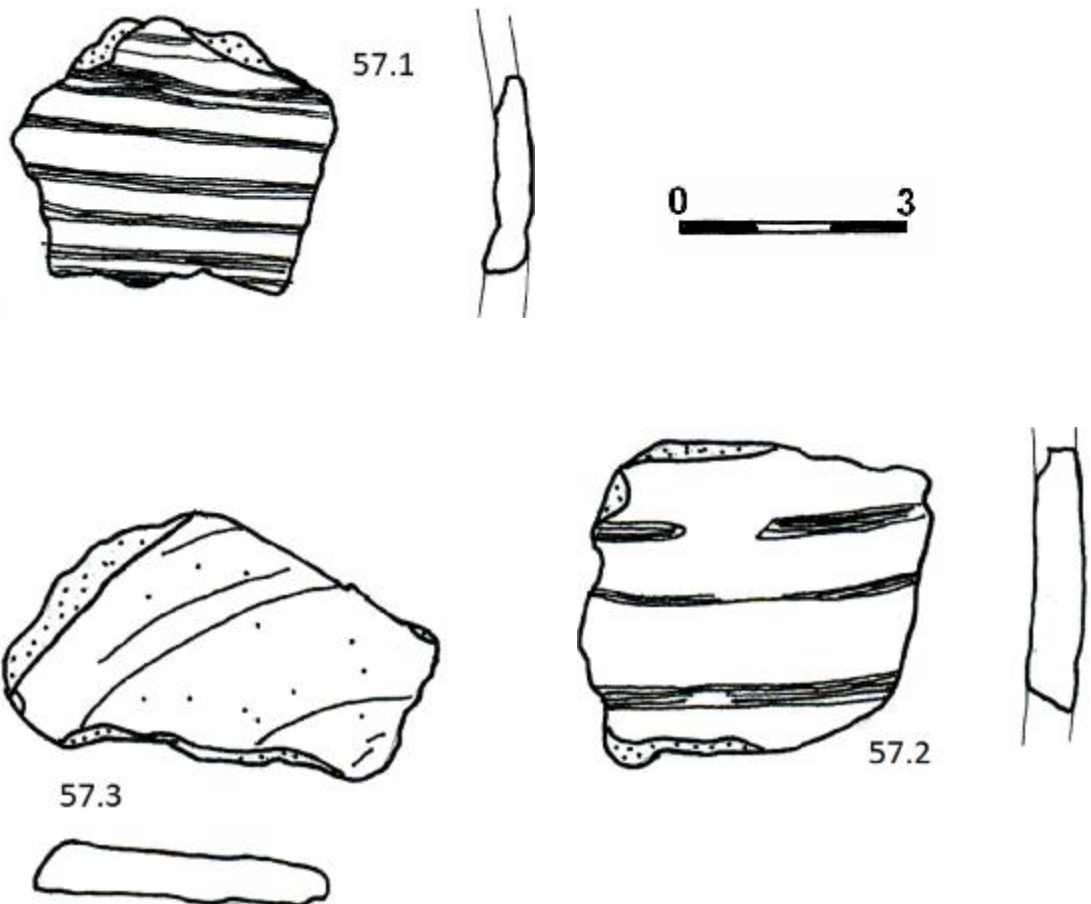

56.1

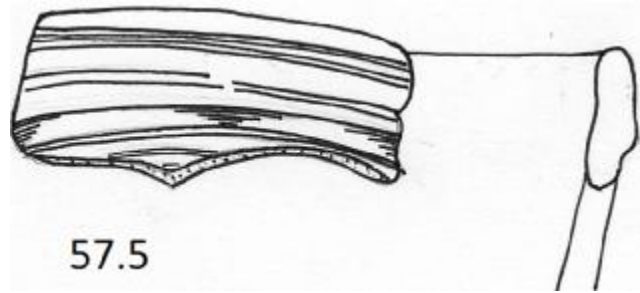
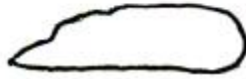
Sáček číslo 57

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	0000	4 ks
57.1	K	výduť	—	tmavě hnědá	cihlová	OX	slída	0000	výzdoba radélkováním
57.2	K	výduť	—	tmavě hnědá	cihlová	OX	slída	0000	—
57.3	K	dno	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	0000	—
57.4	K	dno	—	tmavě hnědá	běžová	OX	písek	0000	—
57.5	K	okraj	9	cihlová	cihlová	OX	slída	0000	—
57.6	K	okraj	11	cihlová	cihlová	OX	slída	0000	—
57.7	K	okraj	11	cihlová	cihlová	OX	písek	0000	—

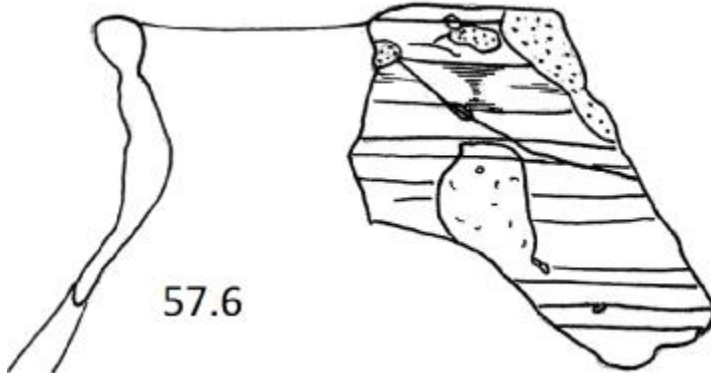

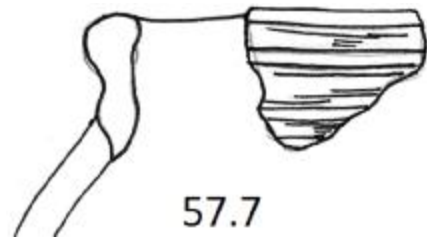
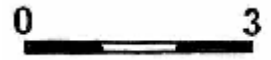
57.4

57.5

57.6

57.7

Sáček číslo 62

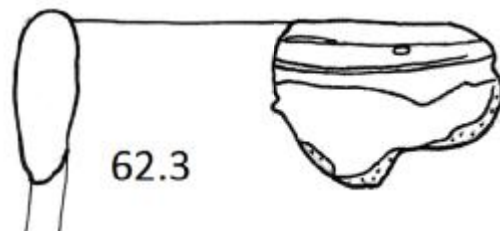
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	29 ks
62.1	K	držátko (pánvička)	—	okrová	okrová	OX	písek	107	—
62.2	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	výzdoba rýhováním
62.3	K	okraj	16	okrová	okrová	OX	písek	107	—
62.4	K	okraj	14	hnědo- cihlová	hnědo- cihlová	OX	slída	107	—
62.5	K	okraj	—	cihlová	cihlová	OX	slída	107	—
62.6	K	dno	6	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	Vnější i vnitřní část jsou od ohně zčernalé.
62.7	K	dno	10	okrovo- cihlová	okrovo- cihlová	OX	písek	107	—
62.8	K	dno	7	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—

62.1

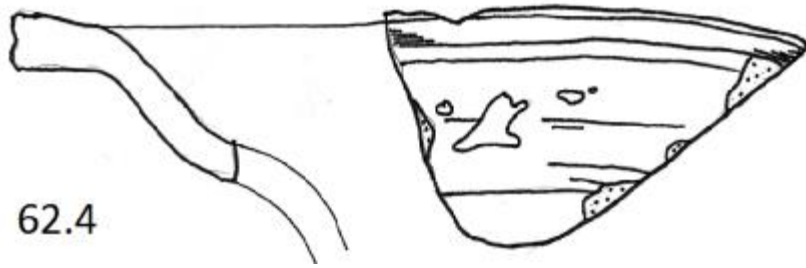

62.2

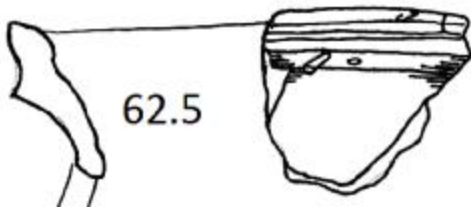

62.3

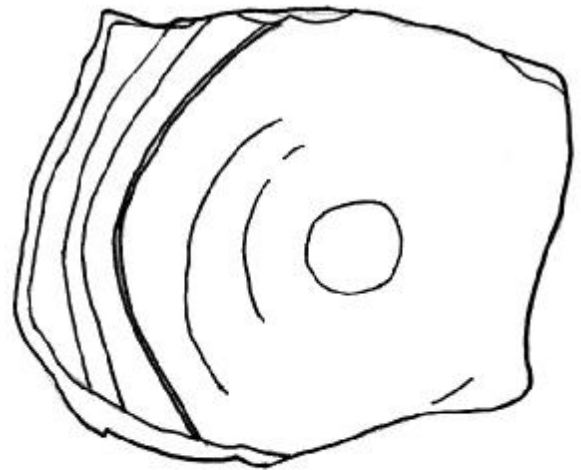

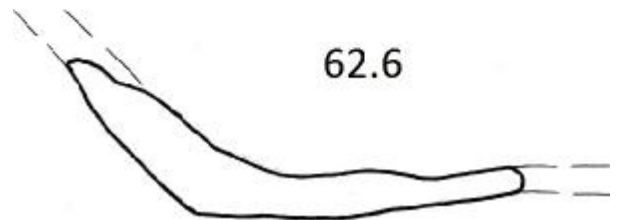
62.4

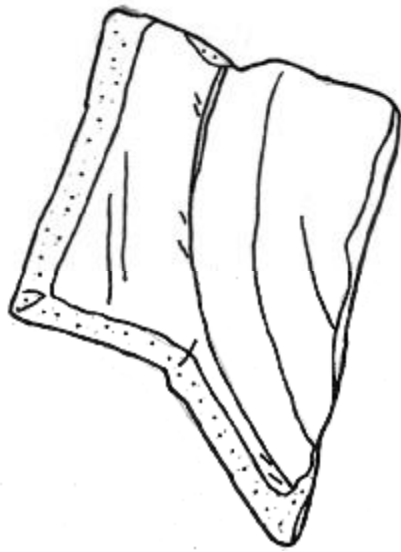
62.5

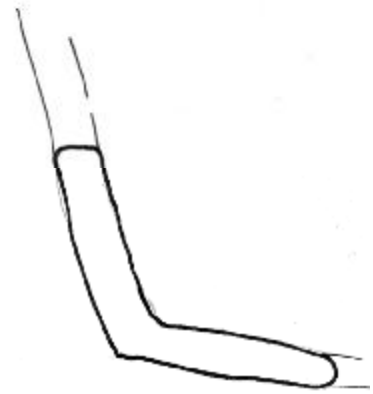
62.6

.....

62.7

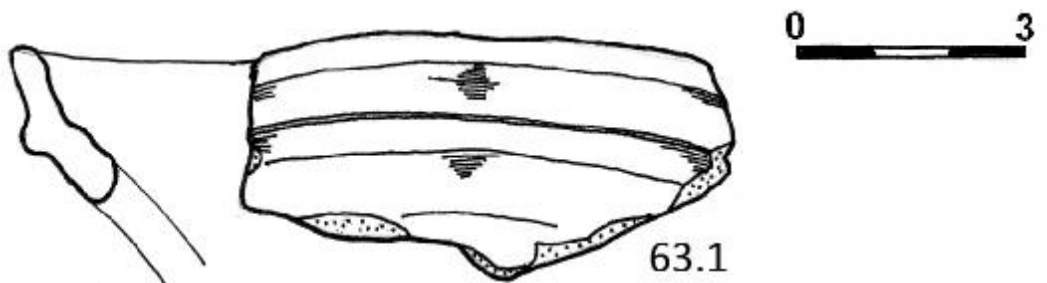

62.8

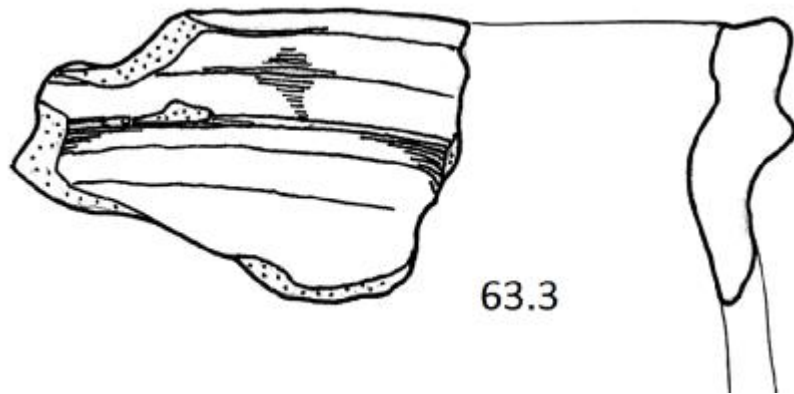

Sáček číslo 63

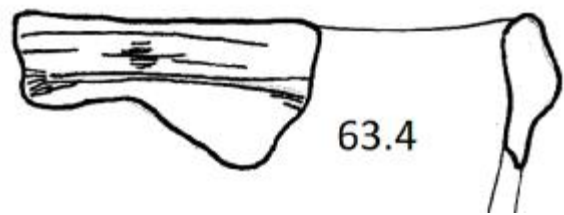
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	19 ks
63.1	K	okraj	14	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	107	—
63.2	K	okraj	12	cihlová	cihlová	OX	písek	107	—
63.3	K	okraj	16	tmavě hnědá	cihlová	OX	písek	107	—
63.4	K	okraj	8	cihlová, okrová	okrová	OX	písek	107	—
63.5	K	dno - talířek	11	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	107	—
63.6	K	ucho	14	okrová	okrová	OX	slída	107	—
63.7	K	dno	7	cihlová	cihlová	OX	slída	107	—
63.8	K	dno	11	tmavě hnědá	okrová	OX	slída	107	—

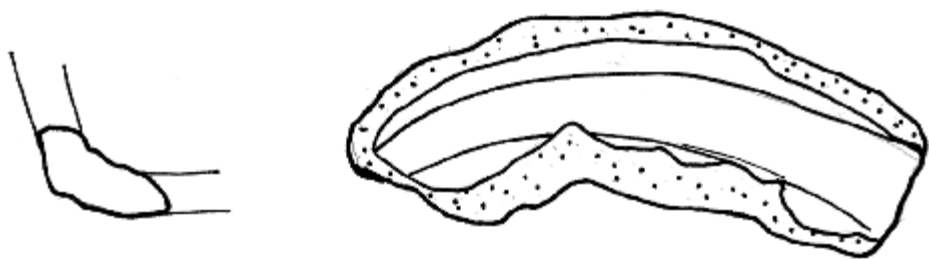
.....

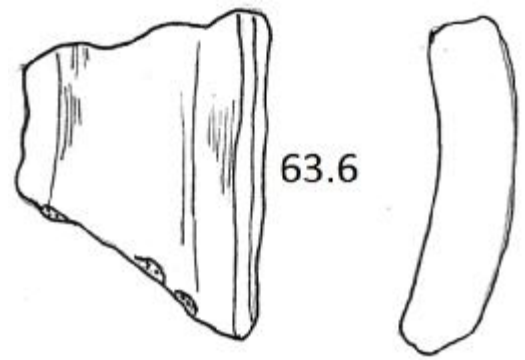
63.3

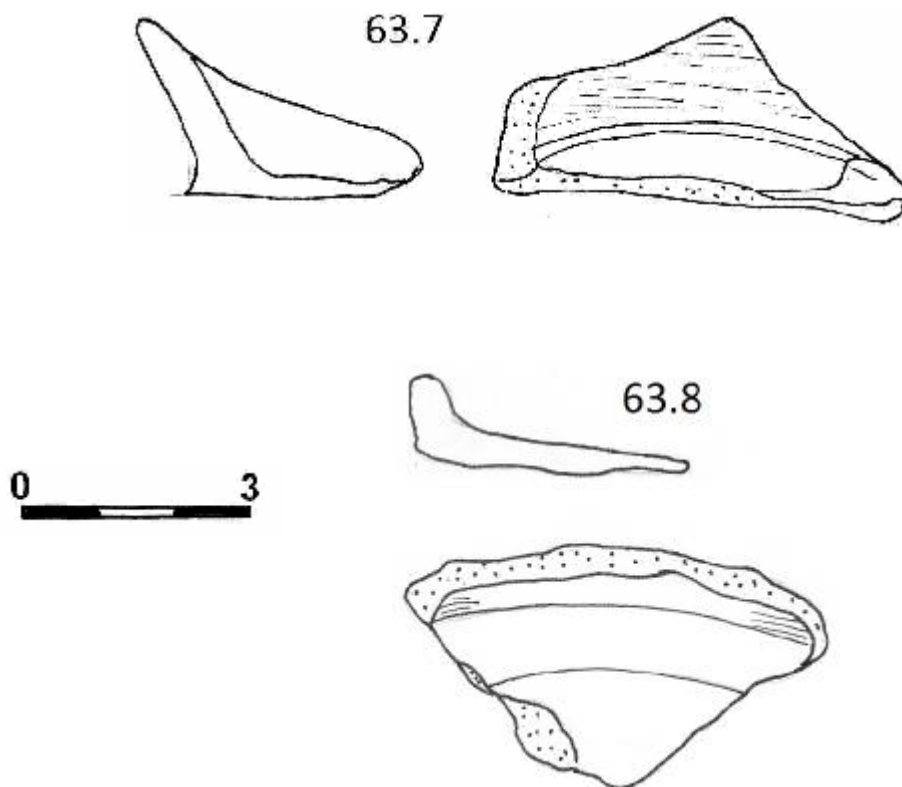
63.4

63.5

63.6

Sáček číslo 65

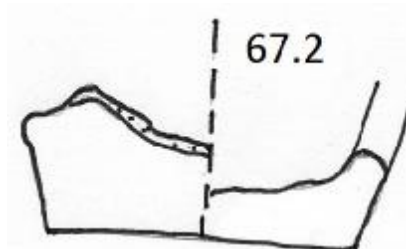
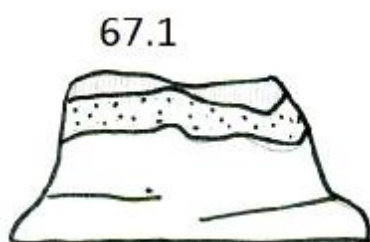
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	MU	šnečí ulita	—	—	—	—	—	107	—

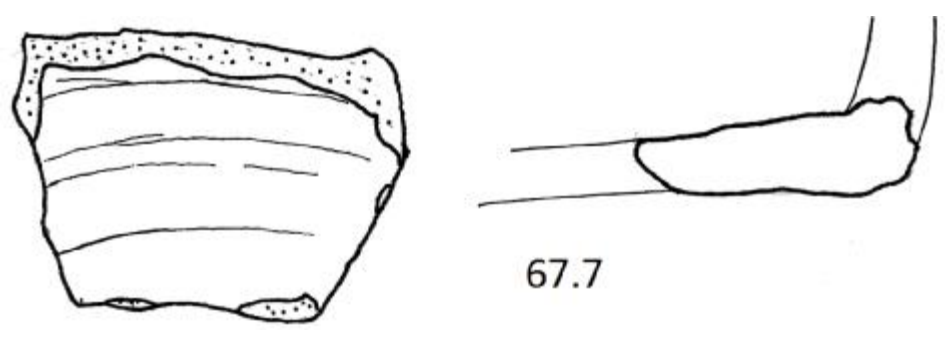
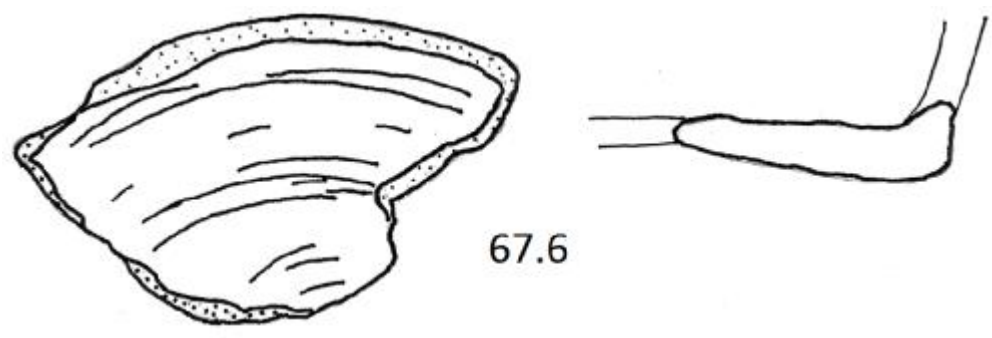
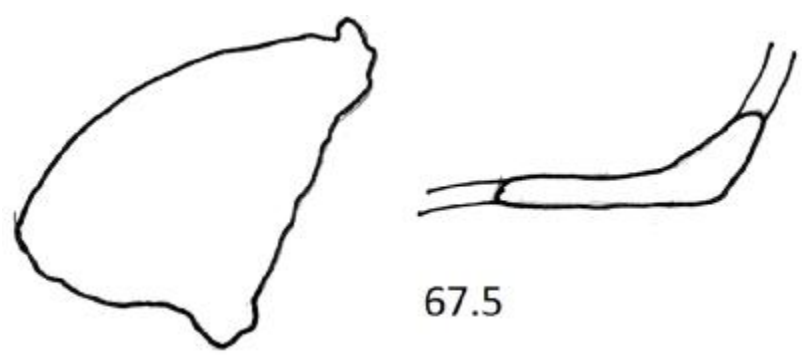
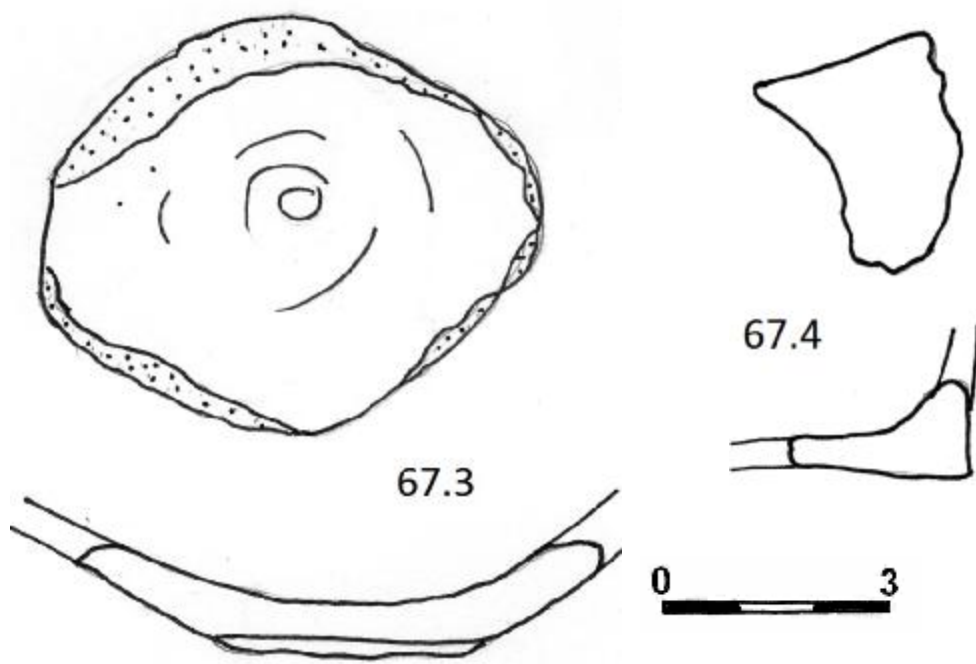
Sáček číslo 67

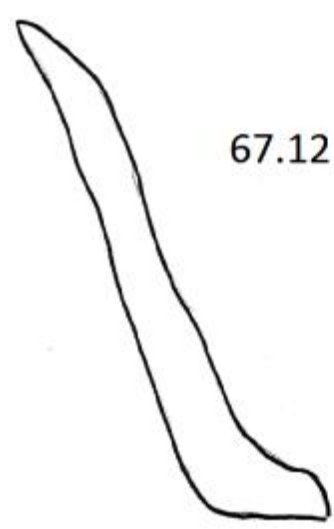
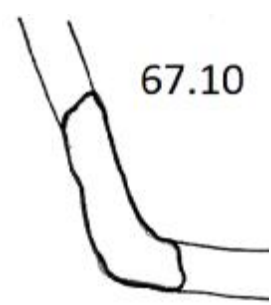
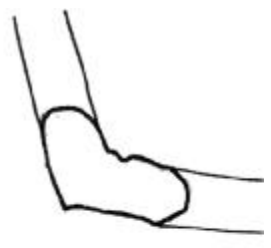
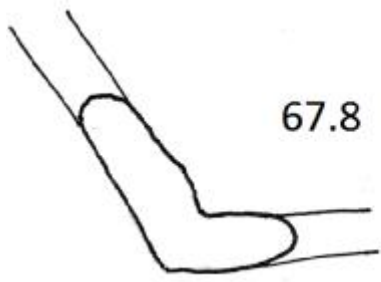
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	53 ks, výduť bez výzdoby
67.1	K	držátko	—	okrová	okrová	OX	slída	107	—

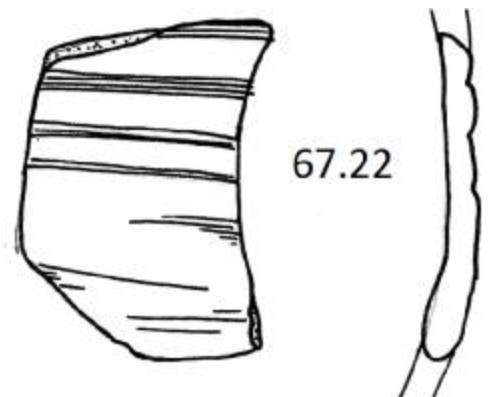
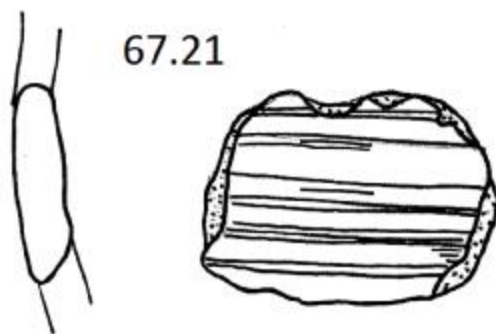
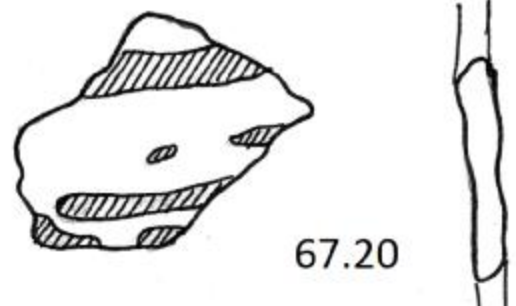
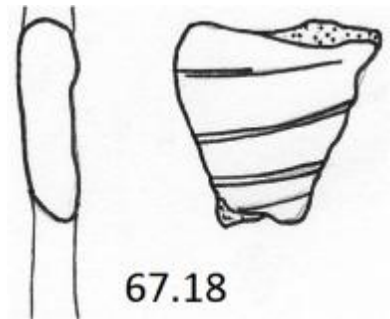
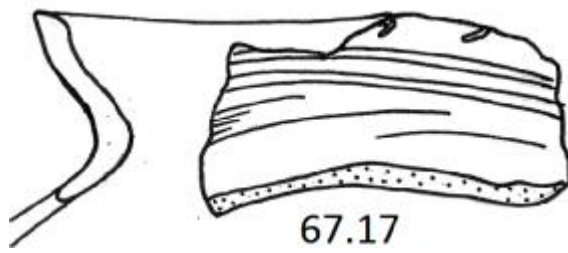
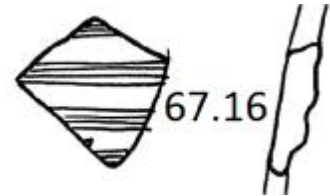
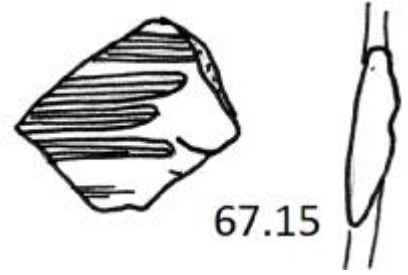
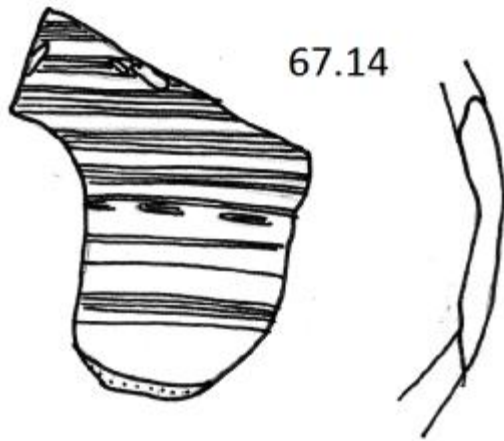
		pokličky							
67.2	K	celé dno s výdutí	4	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	Celé dno je bez výzdoby.
67.3	K	dno	6	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
67.4	K	dno	5	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
67.5	K	dno	7	šedo-cihlová	šedo-cihlová	OX	slída	107	—
67.6	K	dno	10	šedá	šedá	OX	slída	107	—
67.7	K	dno	14	šedo-černá	šedo-černá	OX	slída	107	—
67.8	K	dno	9	tmavě šedá	černá	OX	slída	107	—
67.9	K	dno	5	okrová	okrová	OX	slída	107	—
67.10	K	dno	8	hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
67.11	K	dno	6	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
67.12	K	dno s výdutí	7	cihlová	cihlová	OX	slída	107	—
67.13	K	dno s výdutí	8	cihlová	cihlová	OX	slída	107	—
67.14	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	slída	107	Šrafovaně je vyznačena ozdoba rýhováním.
67.15	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	slída	107	Šrafovaně je vyznačena ozdoba rýhováním.
67.16	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	slída	107	Šrafovaně je vyznačena ozdoba rýhováním.
67.17	K	okraj	—	tmavě hnědá	světle hnědá	OX	slída	107	—
67.18	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
67.19	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
67.20	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	Šrafovaně jsou vyznačena zčernalá místa.
67.21	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—

67.22	K	výdut'	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	107	—
67.23	K	výdut'	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	107	výzdoba rýhováním
67.24	K	výdut'	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
67.25	K	okraj	30	okrová	okrová	OX	slída	107	—
67.26	K	okraj	9	šedo- černá	tmavě šedá	OX	slída	107	—
67.27	K	okraj	10	běžová	běžová	OX	slída	107	—
67.28	K	okraj	12	šedo- černá	šedo- černá	OX	slída	107	—
67.29	K	okraj	16	šedá	šedá	OX	slída	107	—
67.30	K	okraj	8	šedo- černá	šedo- černá	OX	slída	107	—
67.31	K	okraj	11	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	107	—
67.32	K	okraj	8	šedo- černá	šedo- černá	OX	slída	107	—
67.33	K	okraj	6	okrová	okrová	OX	slída	107	—
67.34	K	Okraj	6	okrová	okrová	OX	slída	107	—

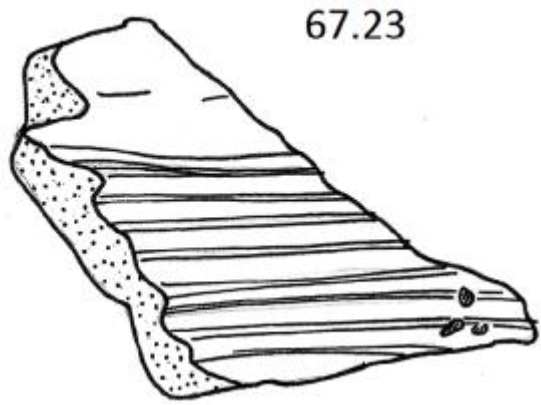

.....

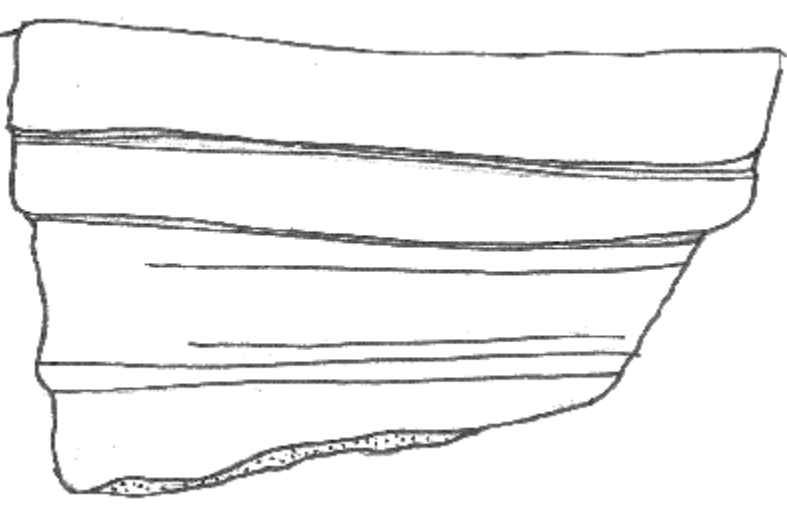
67.23

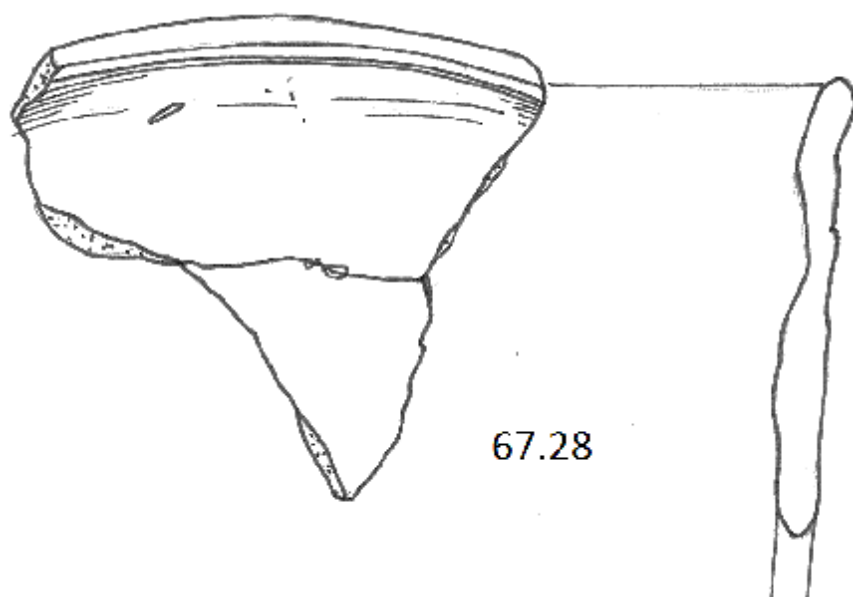
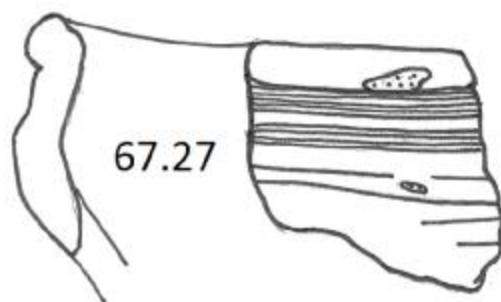
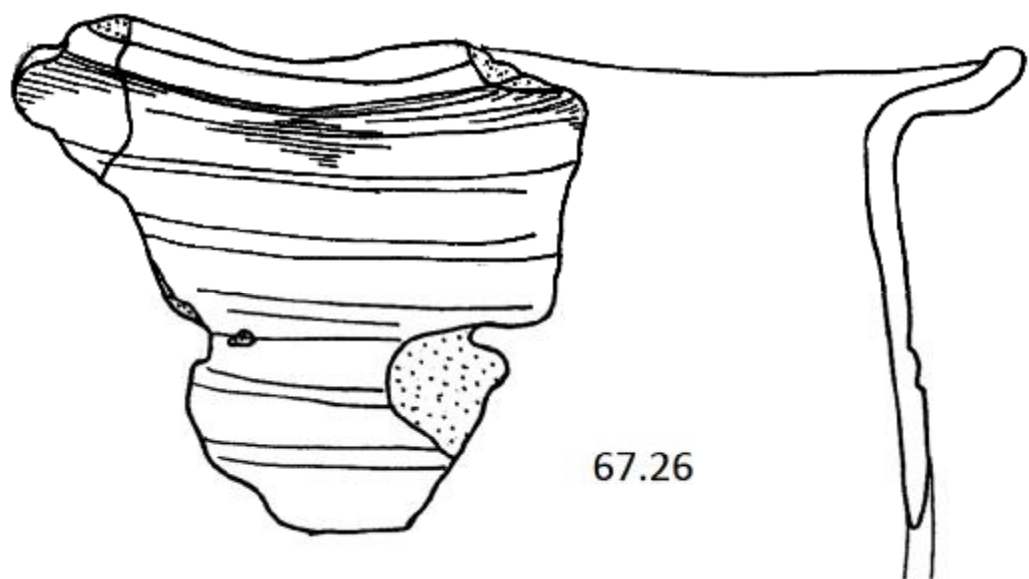

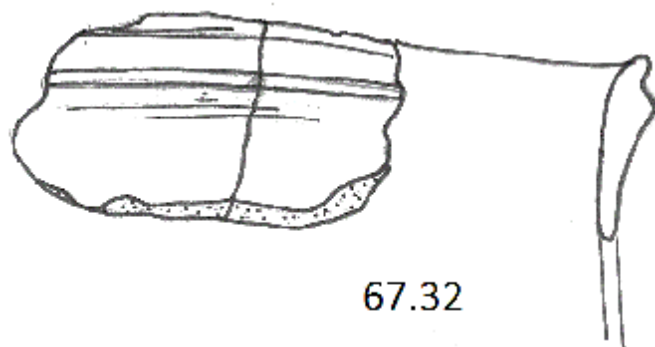
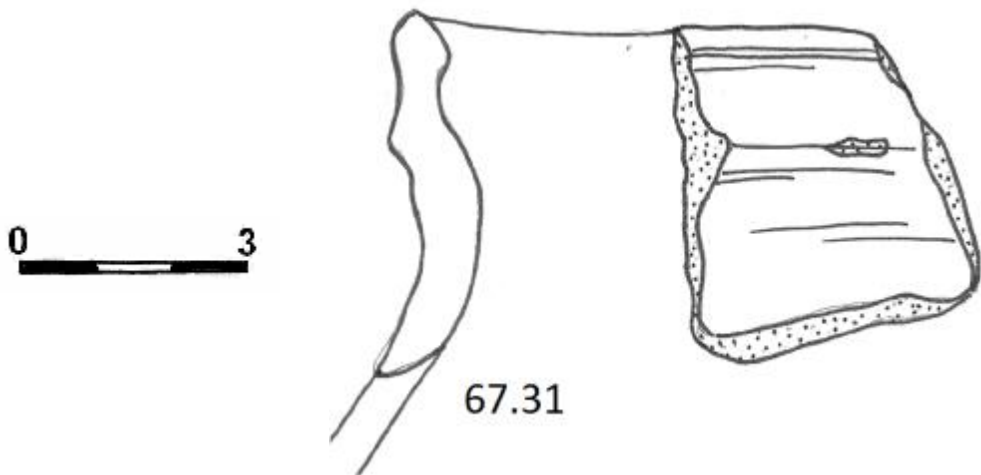
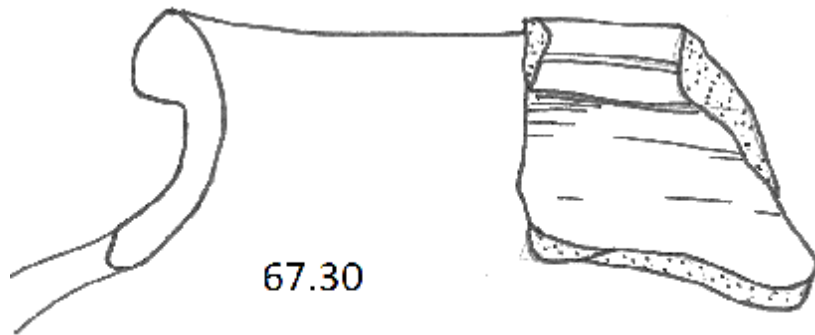
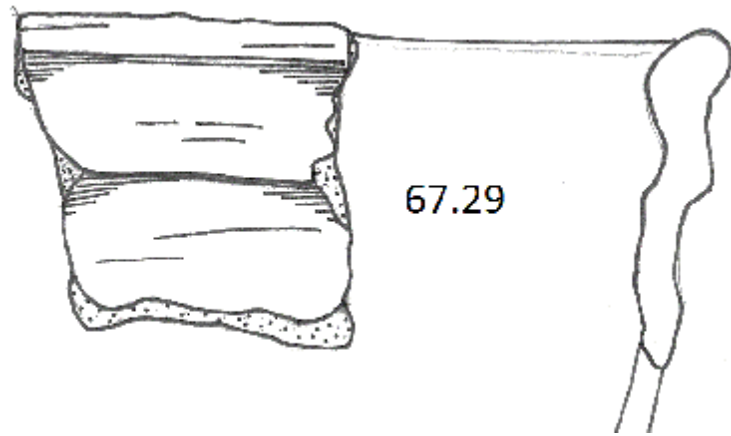
67.24

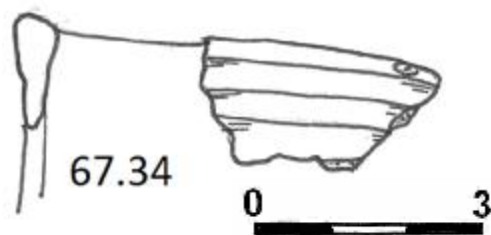

67.25

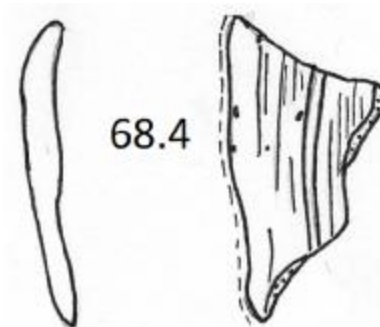
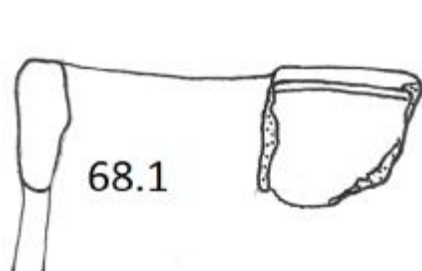

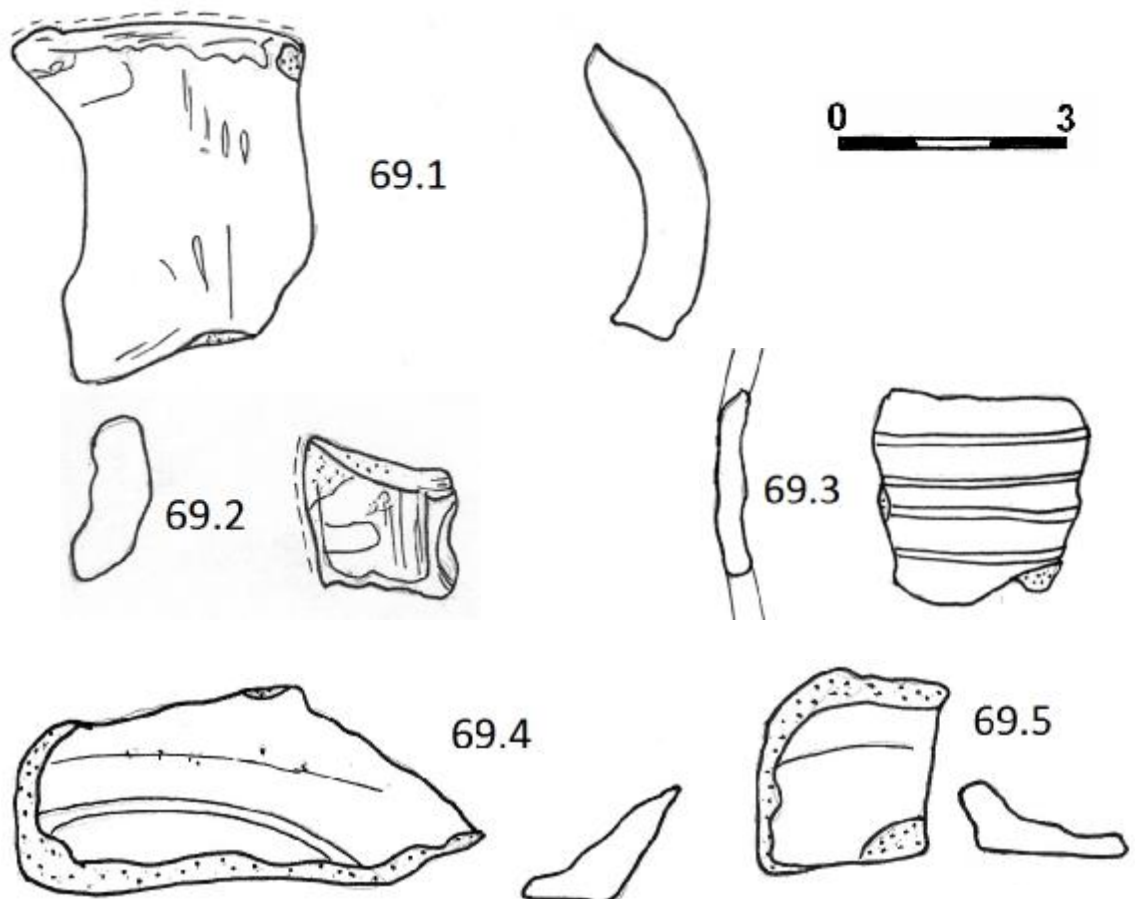
Sáček číslo 68

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	běžová	běžová	—	—	107	68 ks výdutí z jedné nádoby
—	K	—	—	tmavě šedá	tmavě šedá	—	—	107	10 ks výdutí z jedné nádoby
68.1	K	okraj	14	cihlová	cihlová	OX	slída	107	—
68.2	K	okraj	4	okrová	okrová	OX	slída	107	—
68.3	K	okraj	4	okrová	okrová	OX	slída	107	—
68.4	K	ucho	—	okrová	okrová	OX	slída	107	—

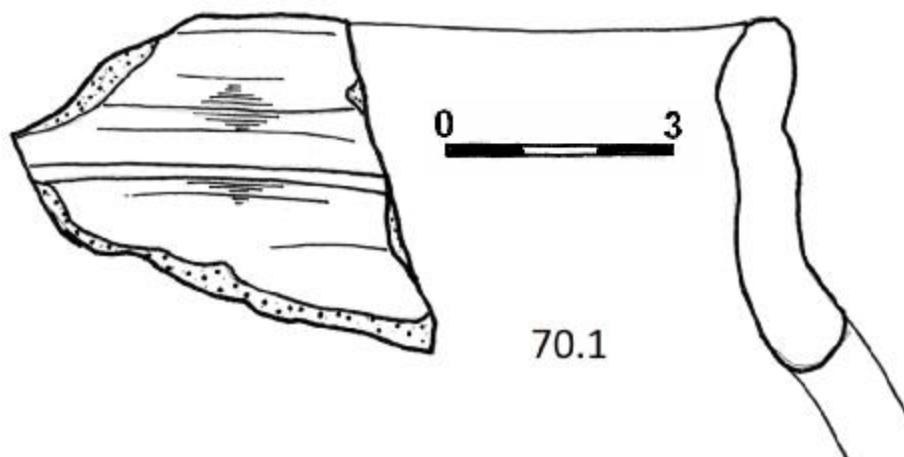
Sáček číslo 69

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	134	42 ks
69.1	K	nálevka (konvice)	—	cihlová	cihlová	OX	slída	134	—
69.2	K	ucho	—	cihlová	cihlová	OX	slída	134	—
69.3	K	výduť	—	běžová	běžová	OX	slída	134	—
69.4	K	dno	6	okrová	okrová	OX	slída	134	—
69.5	K	dno	5	cihlová	cihlová	OX	slída	134	—

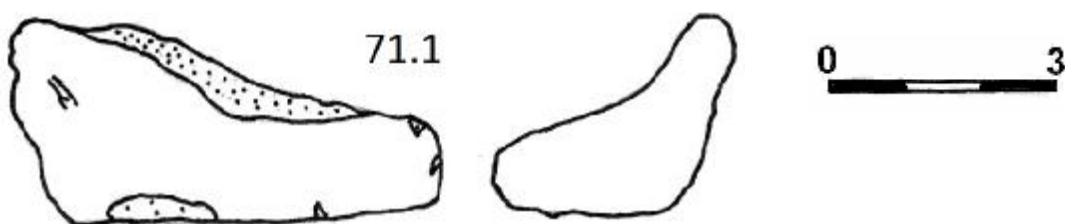
Sáček číslo 70

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	131	1 ks bez výzdoby
70.1	K	okraj	11	šedá	šedá	OX	slída	131	—

Sáček číslo 71

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	0000	2 ks
71.1	K	dno	14	černá	černá	OX	písek	0000	—

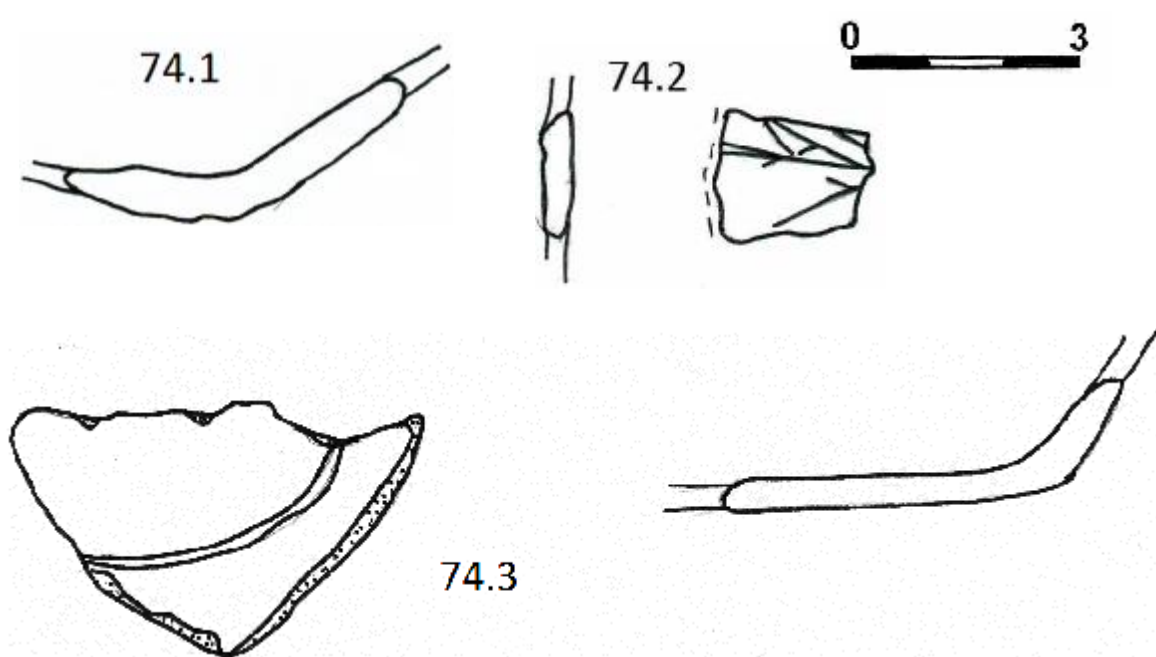

Sáček číslo 72

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	černá	černá	OX	písek	137	1 ks, bez ozdoby

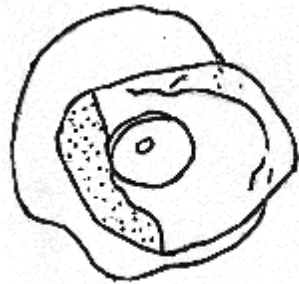
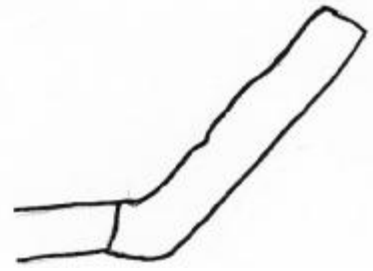
Sáček číslo 74

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	15 ks
74.1	K	dno	—	cihlová	cihlová	OX	písek	107	Šrafovaně jsou vyznačené zčernání od ohně. Na spodu je značka.
74.2	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	písek	107	—
74.3	K	dno talířku	11	šedo- černá	okrová	OX	písek	107	—
74.4	K	dno	10	běžová	běžová	OX	slída	107	—
74.5	K	poklička	—	okrová	okrová	OX	slída	107	—
74.6	K	okraj	9	běžová	běžová	OX	slída	107	—
74.7	K	okraj	12	šedo- běžová	šedo- běžová	OX	slída	107	nažloutlá místa na vnější straně
74.8	K	okraj	12	běžová	běžová	OX	slída	107	—
74.9	K	okraj	11	okrová	okrová	OX	slída	107	V průřezu je patrná šedá linka.
74.10	K	okraj	11	běžová	běžová	OX	slída	107	—
74.11	K	okraj	11	běžová	běžová	OX	slída	107	—

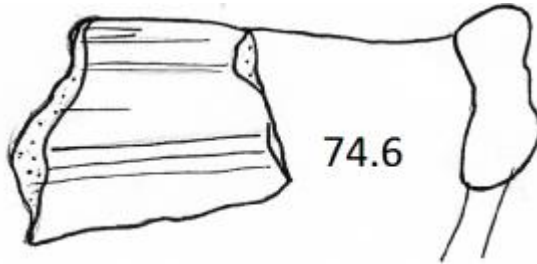

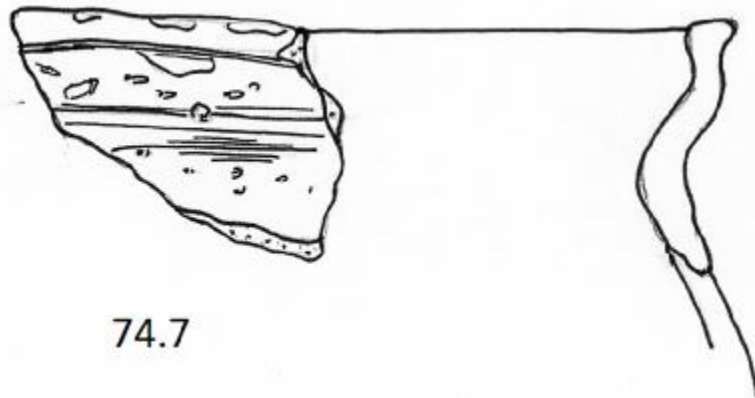
74.4

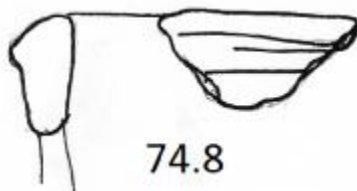
74.5

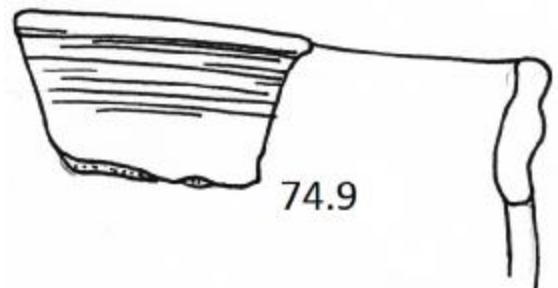
74.6

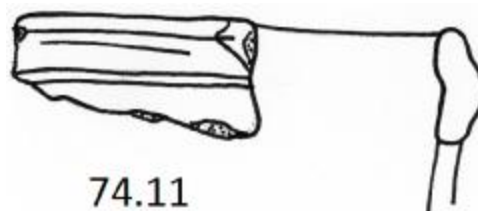
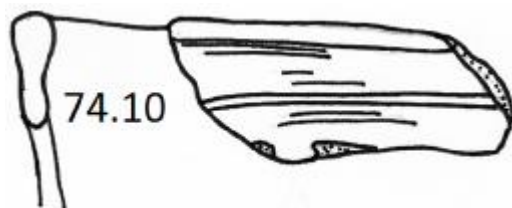
74.7

74.8

74.9

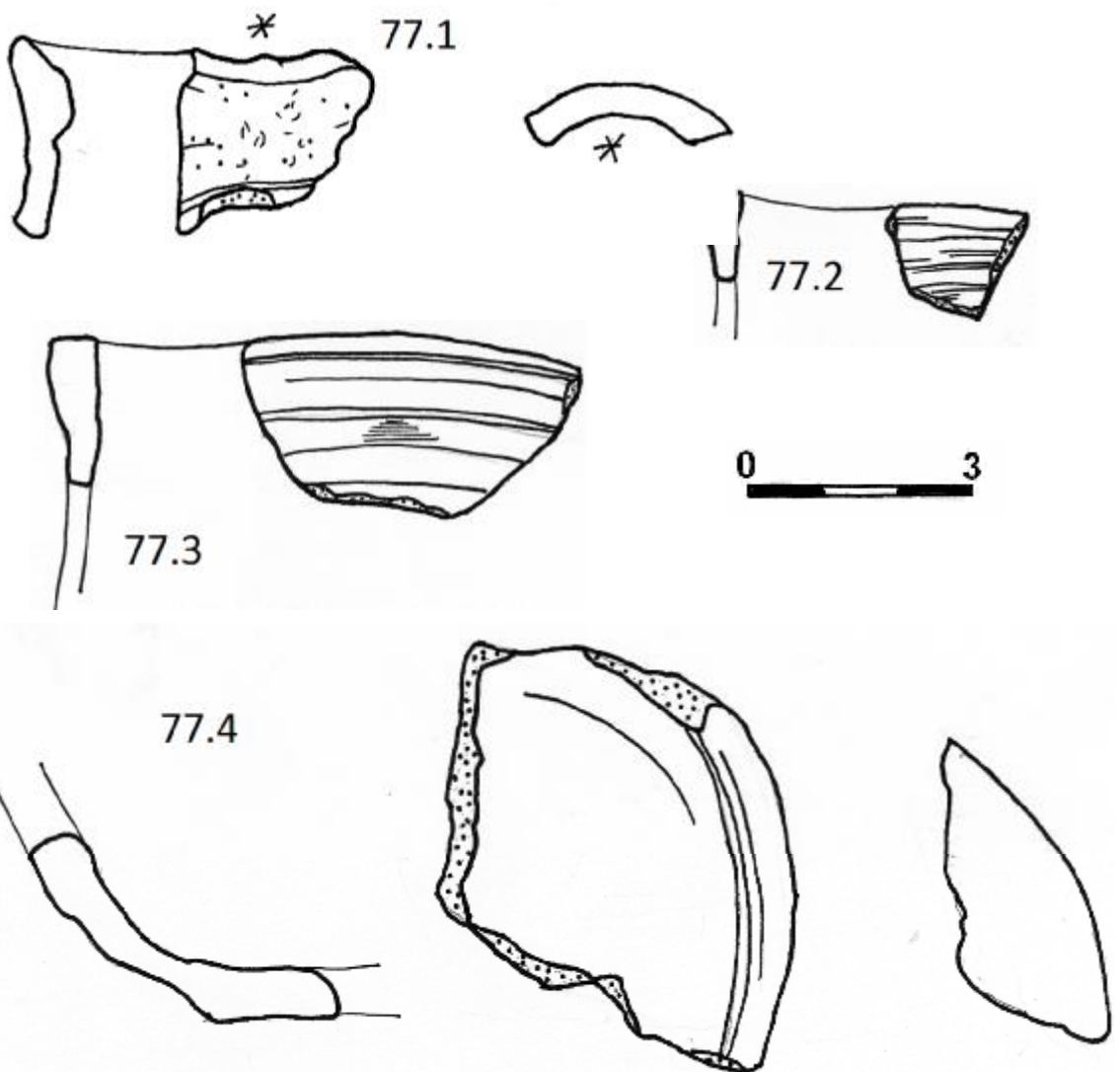

Sáček číslo 76

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	černá	černá	OX	—	—	1 ks, černá od ohně

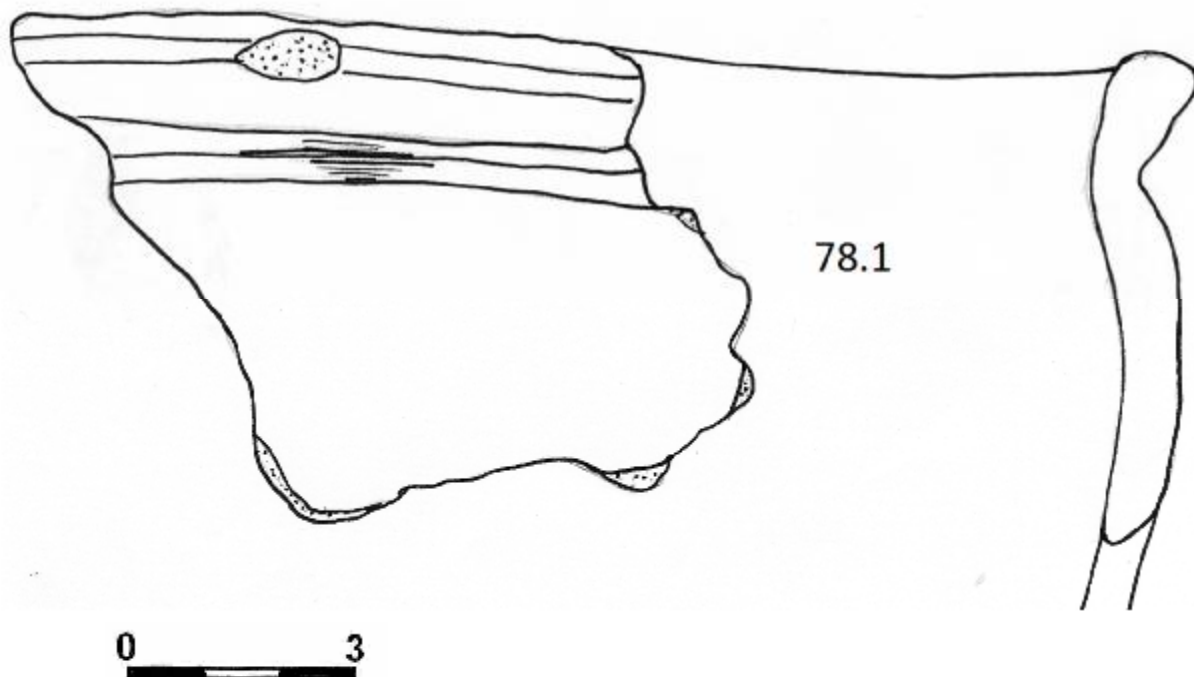
Sáček číslo 77

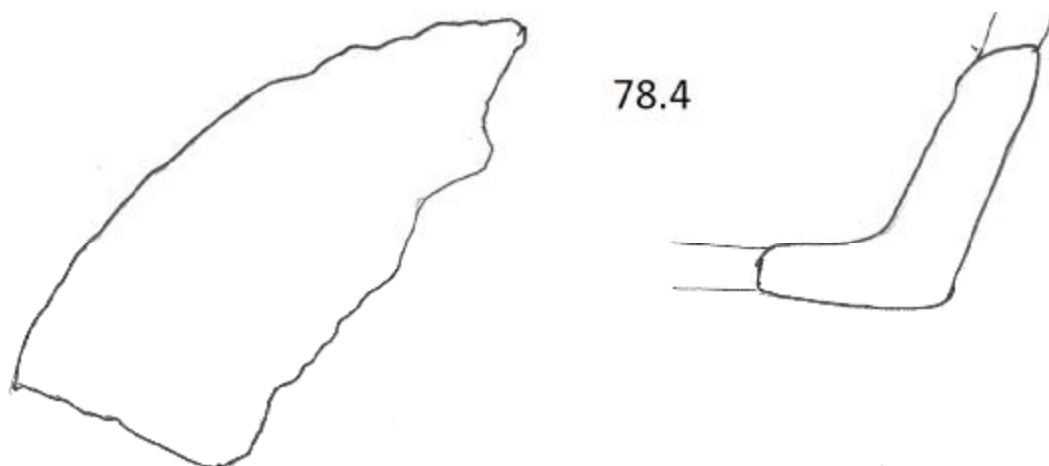
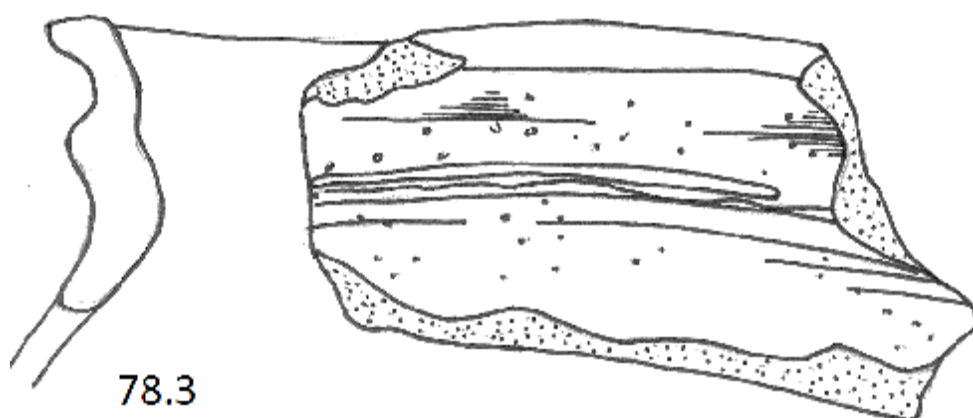
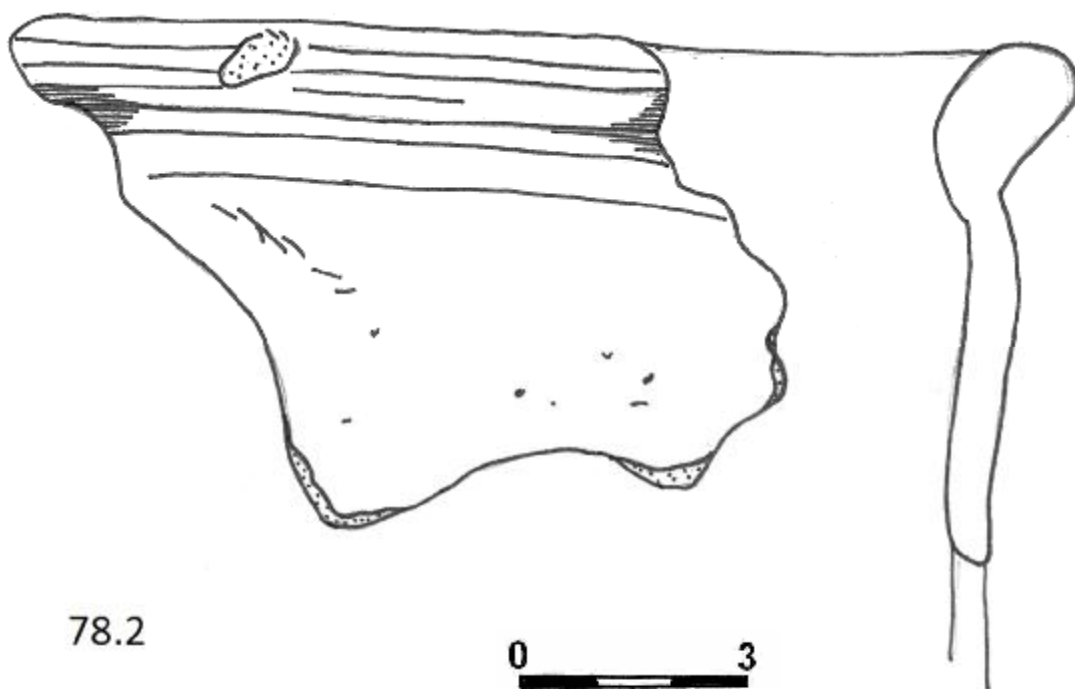
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	MU	skořápky	—	—	—	—	—	131	12 ks
—	K	—	—	—	—	—	—	131	12 ks
77.1	K	ucho	4	okrová	okrová	OX	písek	131	—
77.2	K	okraj	4	bílá matná	bílá matná	OX	slída	131	—
77.3	K	okraj	10	běžovo- šedá	šedá	OX	slída	131	—
77.4	K	dno	9	světle hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	131	—

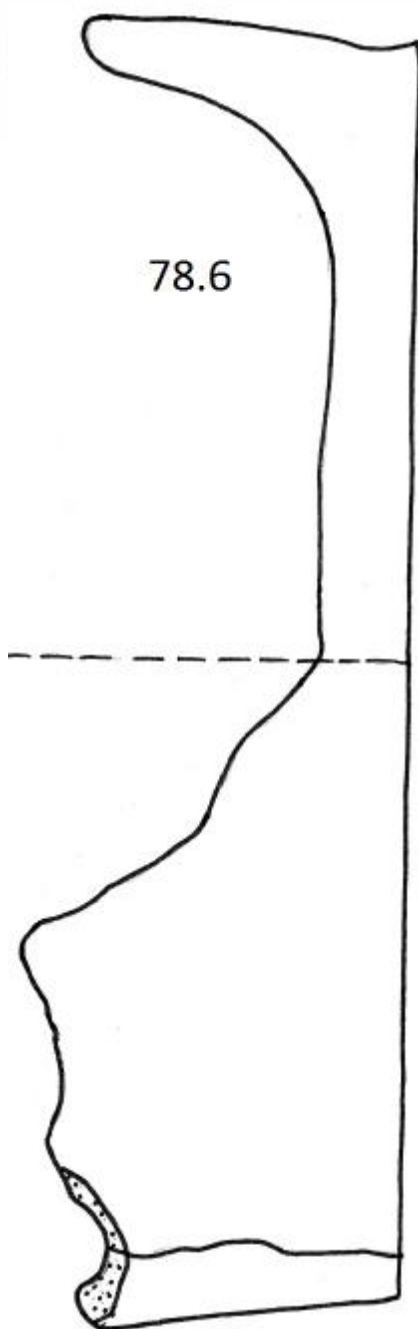
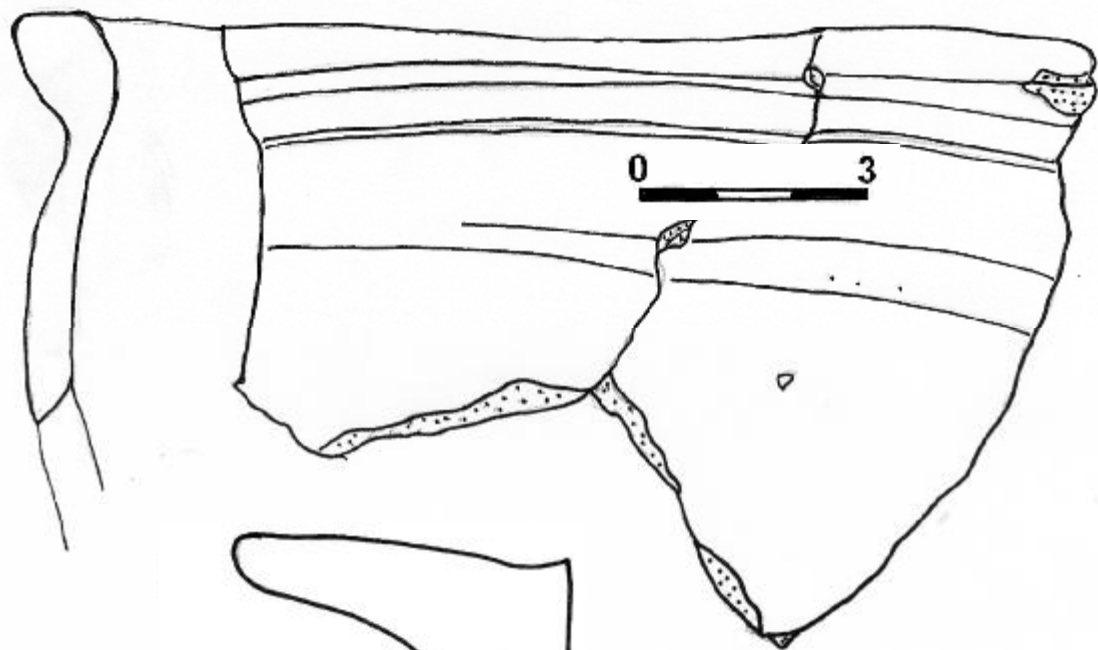

Sáček číslo 78

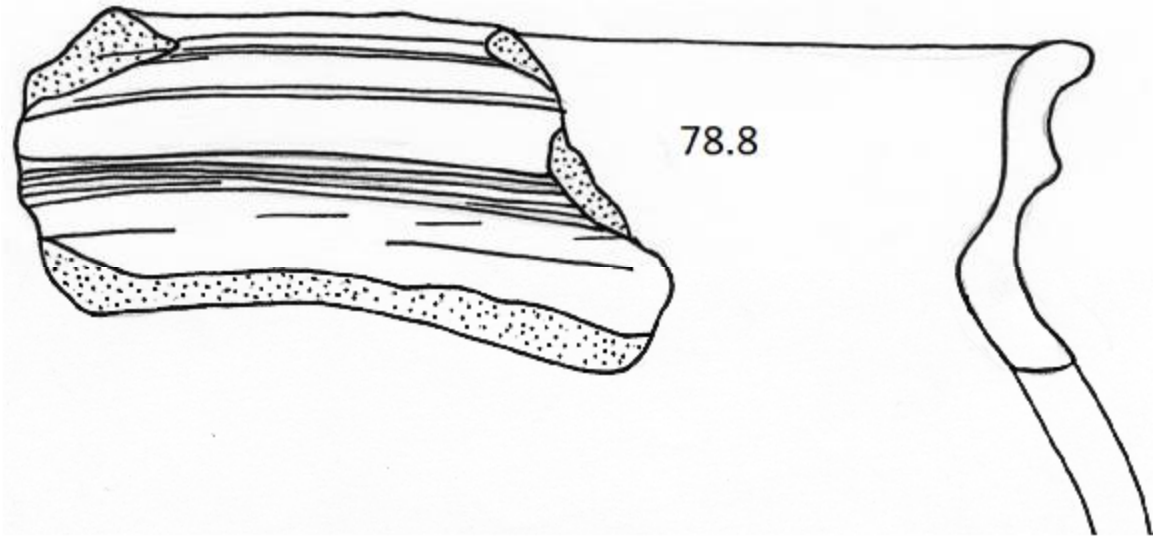
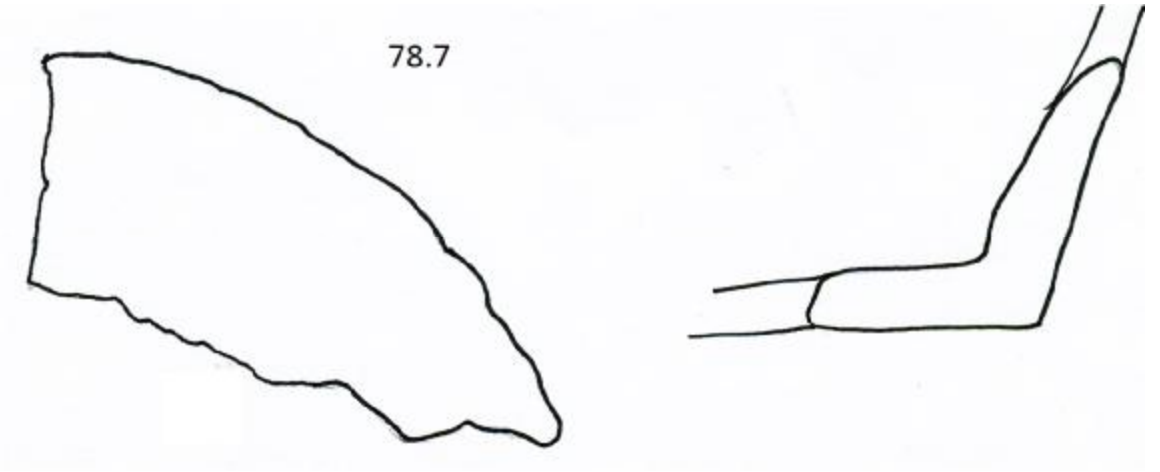
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	130	2 ks
78.1	K	okraj	24	okrová	cihlová	OX	slída	130	—
78.2	K	okraj	22	okrová	červeno- vínová	OX	písek	130	—
78.3	K	okraj	22	hnědá	hnědá	OX	písek	130	—
78.4	K	dno	18	šedá	šedá	OX	písek	130	—
78.5	K	okraj	22	okrově- cihlová	černá	OX	písek	130	—
78.6	K	dno celé	14	šedo- cihlová	světle šedá	OX	slída	130	slepené dno bez značky
78.7	K	dno	14	šedá	šedá	OX	písek	130	—
78.8	K	okraj	18	hnědá	hnědá	OX	slída	130	—
78.9	K	okraj	20	oranžovo- okrová	cihlová	OX	slída	130	—
78.10	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	130	výzdoba radélkováním

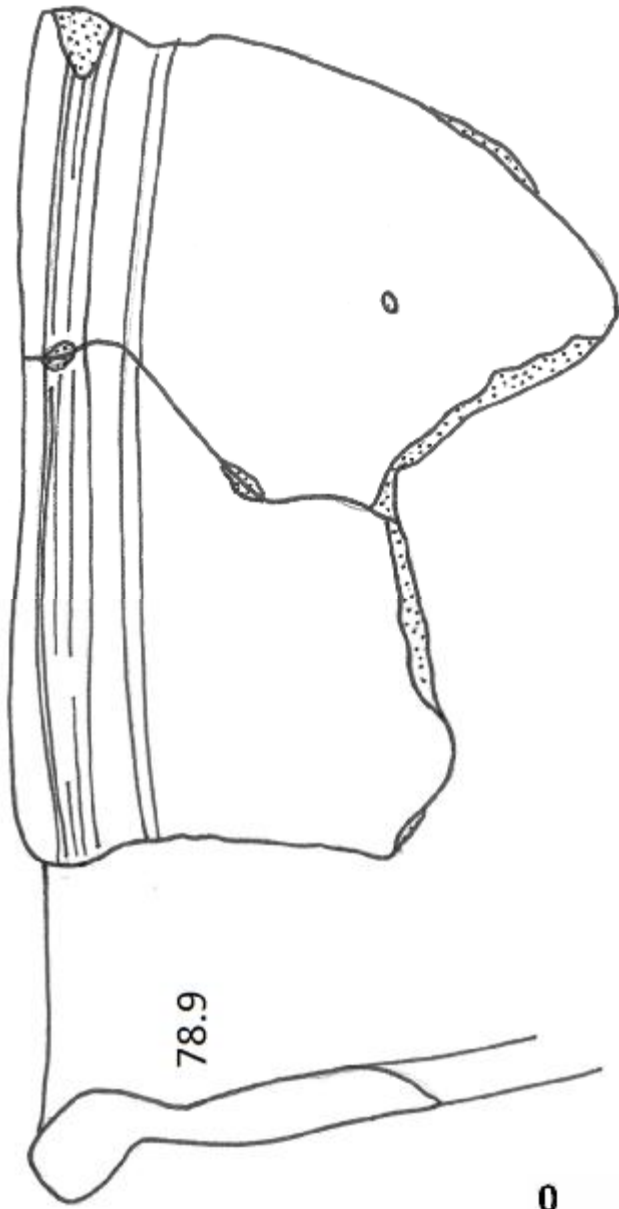

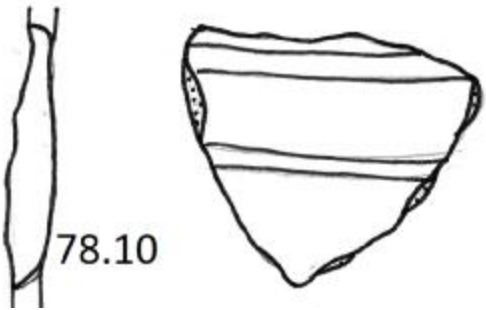
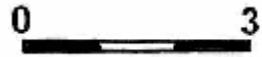
.....

.....

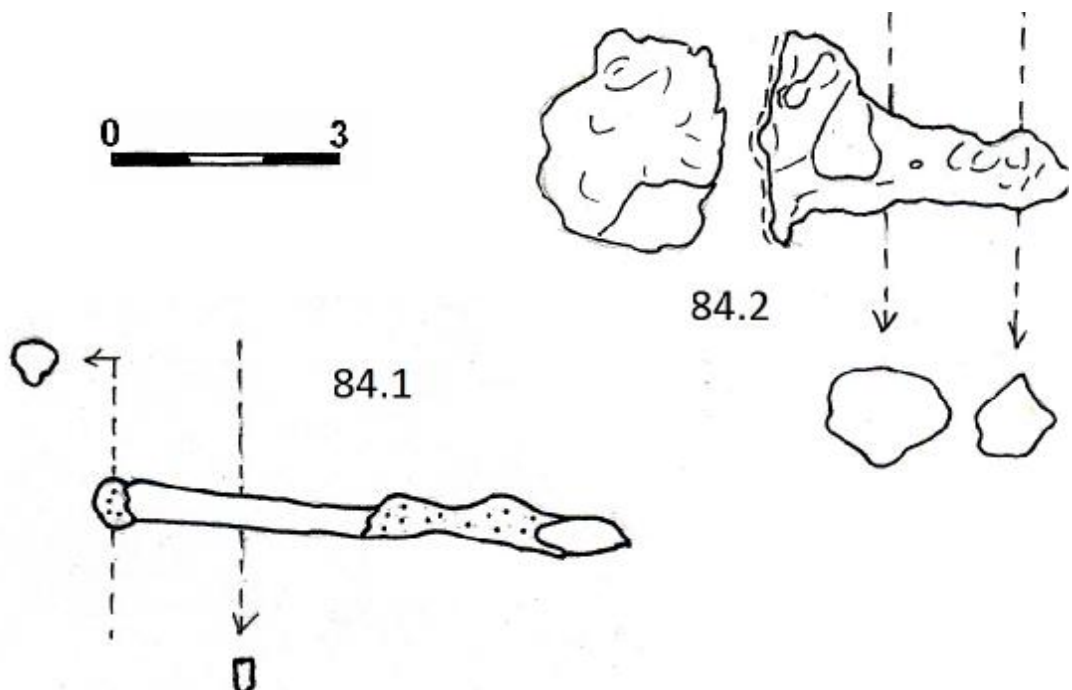
78.9

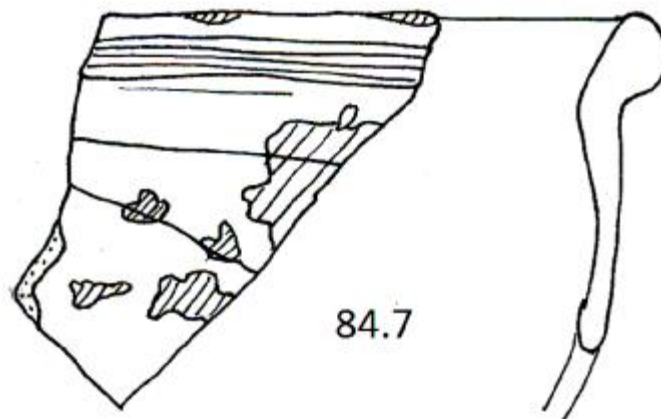
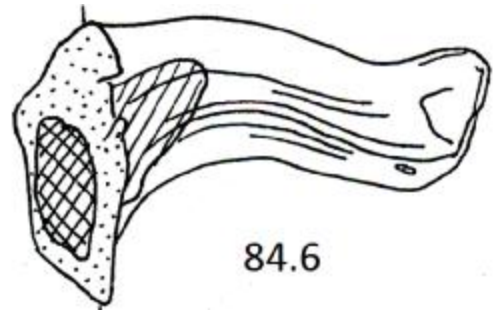
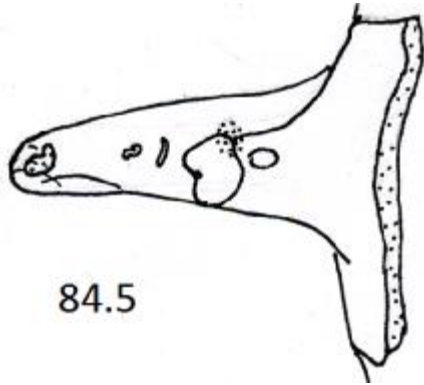
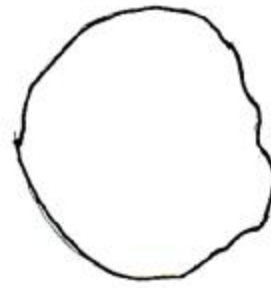

78.10

Sáček číslo 84

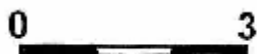
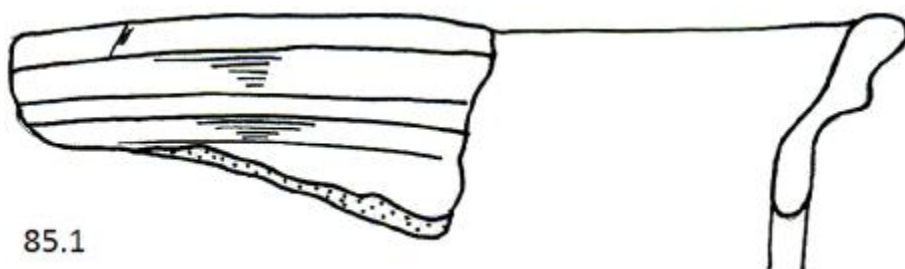
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	14 ks výdutí, bez ozdoby
84.1	Fe	jehlice	—	—	—	—	—	107	12 dílků z jehlice
84.2	Fe	hřeb	—	—	—	—	—	107	—
84.3	K	držadlo pokličky	—	šedo- písková	šedo- písková	OX	písek	107	—
84.4	K	držadlo	—	šedo- písková	šedo- písková	OX	písek	107	—
84.5	K	držátko	—	šedo- béžová	šedo- béžová	OX	slída	107	—
84.6	K	držátko	—	béžová	béžová	OX	slída	107	Šrafovaně jsou vyznačeny části povrchu zčernalé od ohně. Kostkovaně je vyznačena hnědá glazura.
84.7	K	okraj s výdutí	15	černá (od ohně)	hnědo- oranžová glazura	OX	slída	107	Šrafovaně je vyznačena cihlová barva - keramiky.

áček číslo 85

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	131	3 ks
85.1	K	okraj	15	černá	černá	OX	písek	131	

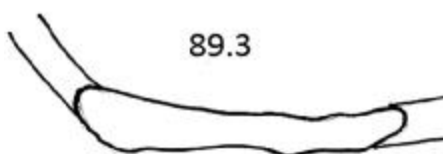
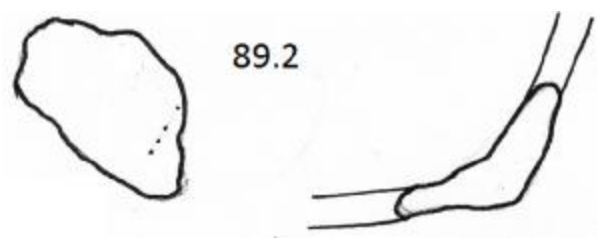
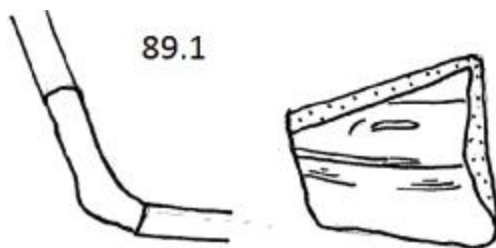

Sáček číslo 88

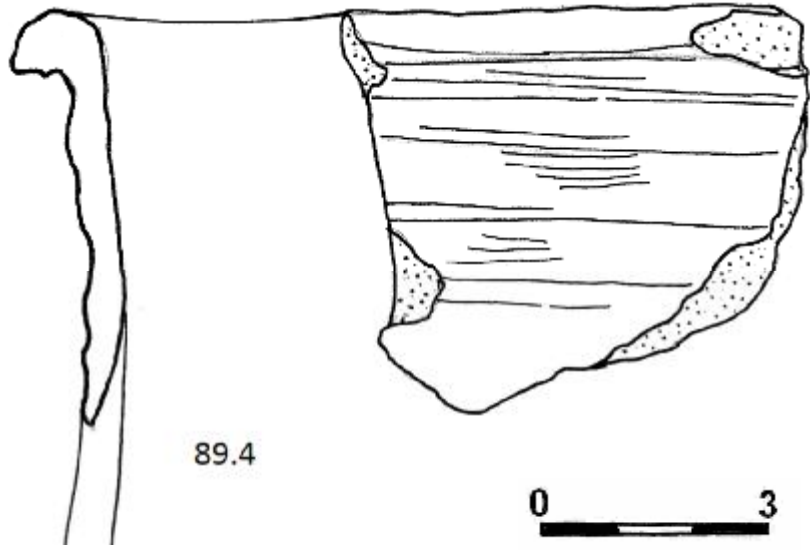
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	běžová	běžová	—	—	126	1 ks bez výzdoby

Sáček číslo 89

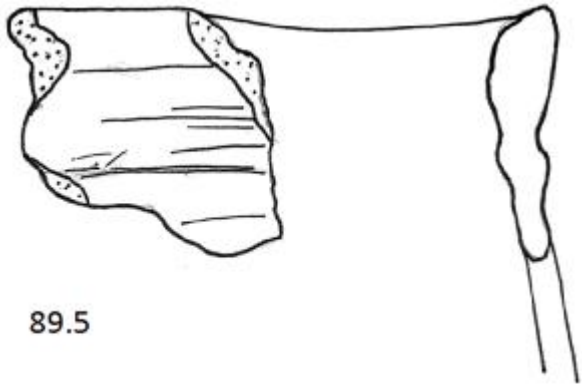
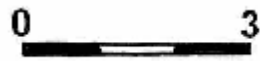
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	107	29 ks
89.1	K	??	7	okrová	zelená glazura	OX	slída	107	—
89.2	K	dno	6	šedá	okrová	OX	slída	107	—
89.3	K	dno s výdutí	7	běžová	běžová	OX	slída	107	—
89.4	K	okraj	16	šedá	běžovo- šedá	OX	slída	107	—
89.5	K	okraj	9	šedá	běžovo- šedá	OX	slída	107	—
89.6	K	okraj	7	písková	písková	OX	slída	107	—

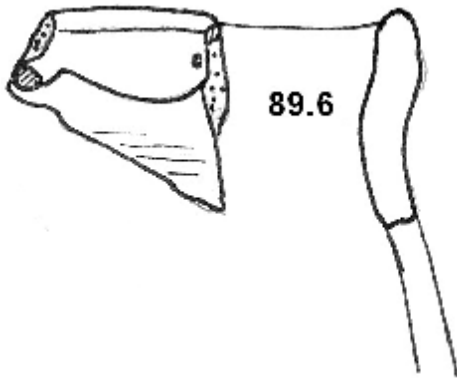
.....

89.4

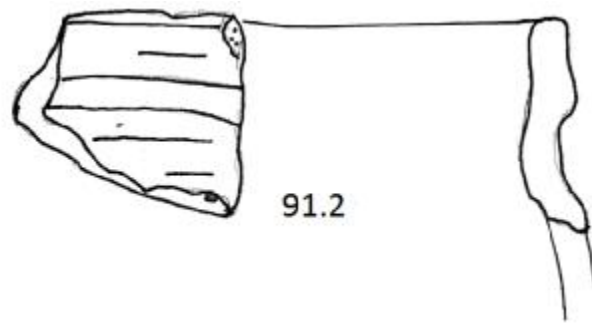
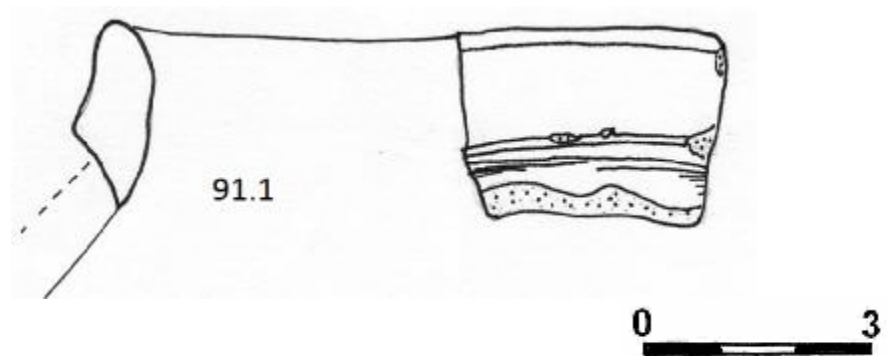
89.5

89.6

Sáček číslo 91

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	135	6 ks
91.1	K	okraj	12	běžovo- okrová	běžovo- okrová	OX	slída	135	—
91.2	K	okraj	8	světle- šedá	tmavě- šedá	OX	slída	135	—
91.3	K	ucho	—	okrová	okrová	OX	slída	135	—

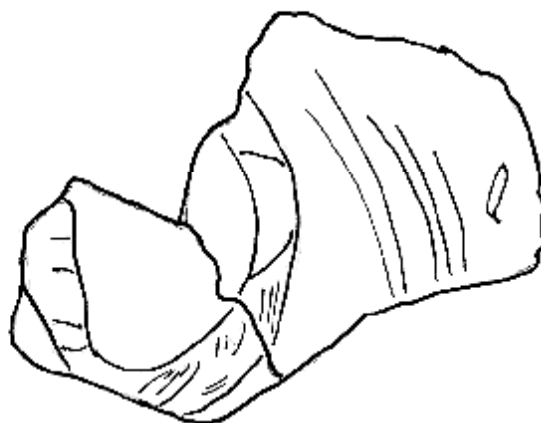

Sáček číslo 92

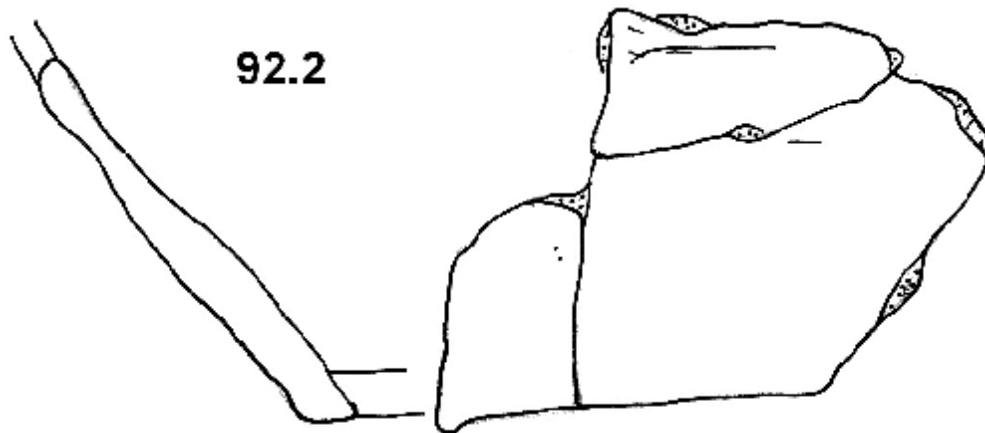
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	139	12 ks
92.1	K	poklička	—	šedá	šedá	OX	písek	139	—
92.2	K	dno s výdutí	9	šedá	šedá	OX	písek	139	—

92.1

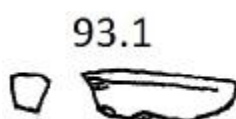
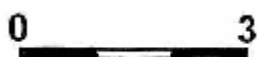

92.2

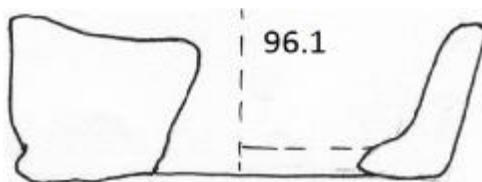
Sáček číslo 93

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	141	4 ks
93.1	K	okraj	—	okrová	okrová	OX	slída	141	—

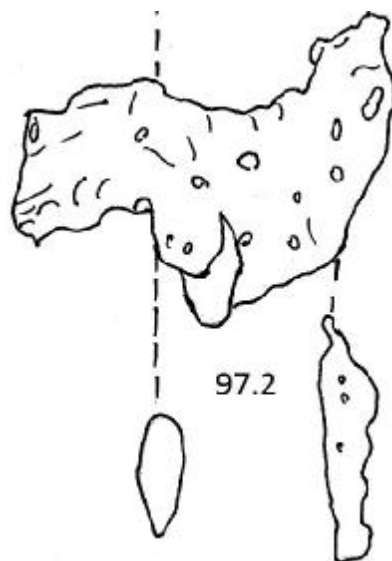
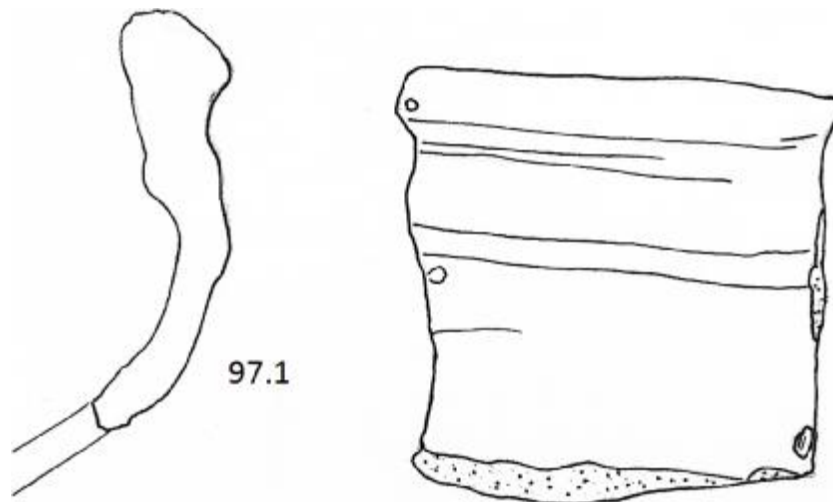
Sáček číslo 96

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	Dř	—	—	—	—	—	—	142	1 ks
—	MU	ulita šnečí	—	—	—	—	—	142	1 ks
—	K	—	—	—	—	—	—	142	2 ks
96.1	K	dno s výdutí	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	142	Spodní část dna je zčernalá.

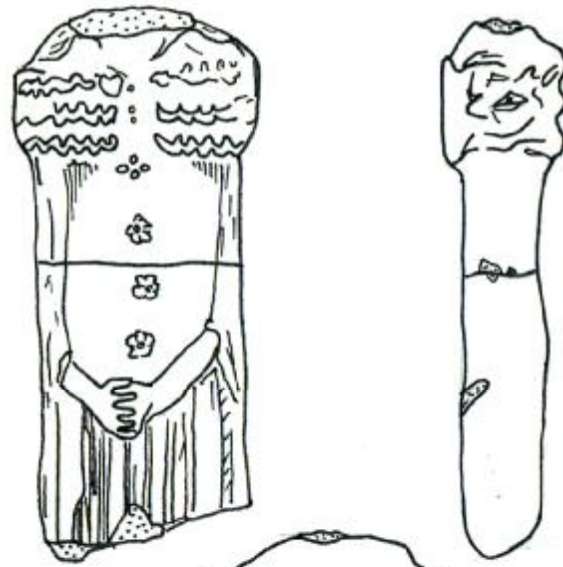

Sáček číslo 97

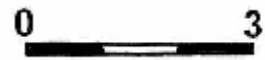
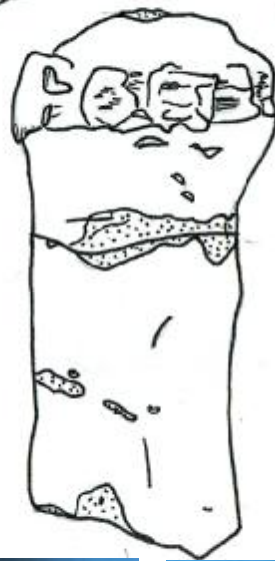
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	U	—	—	—	—	—	—	144	části uhlíků
—	Dř	—	—	—	—	—	—	144	—
—	K	—	—	—	—	—	—	144	7 ks
97.1	K	okraj	20	cihlová	cihlová	OX	písek	144	—
97.2	Fe	—	—	—	—	—	—	144	—
97.3	K	soška	9	bílá	bílá	—	—	144	šlechtic se zatnutýma rukama

.....

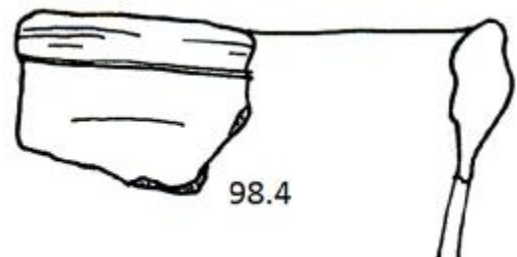
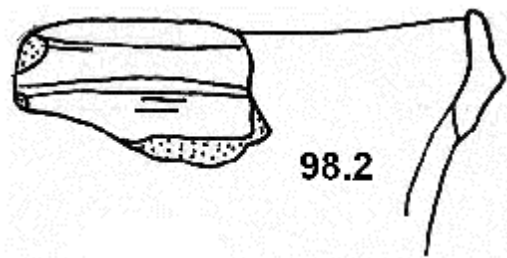
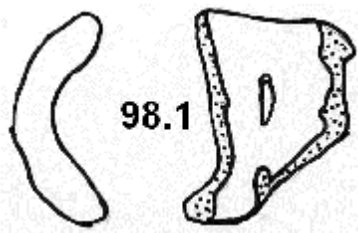

97.3

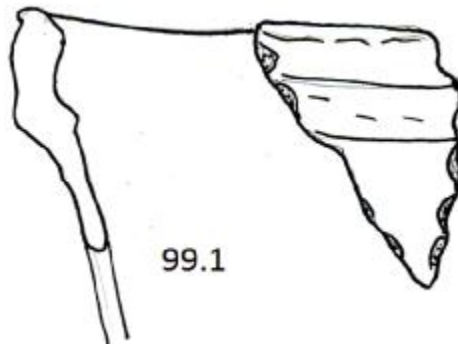
Sáček číslo 98

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	141	10 ks
98.1	K	nálevka od konvice	4	hnědo- šedá	hnědo- šedá	OX	písek	141	—
98.2	K	okraj	8	běžovo- šedá	běžová	OX	slída	141	—
98.3	K	okraj	7	běžová	běžová	OX	písek	141	—
98.4	K	okraj	9	šedá	černá	OX	slída	141	—

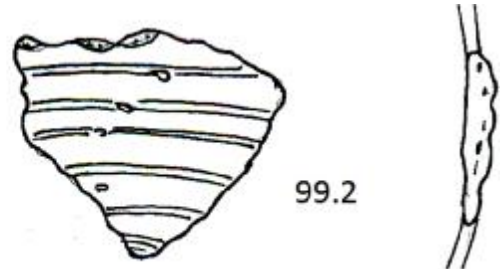

Sáček číslo 99

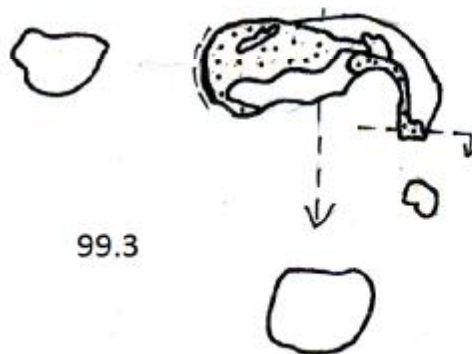
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	133	16 ks
99.1	K	okraj	9	běžovo- šedá	běžovo- šedá	OX	písek	133	—
99.2	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	133	výzdoba radélkováním
99.3	Fe	hřeb	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	133	—

99.1

99.2

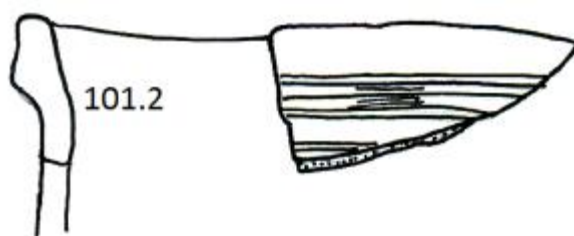
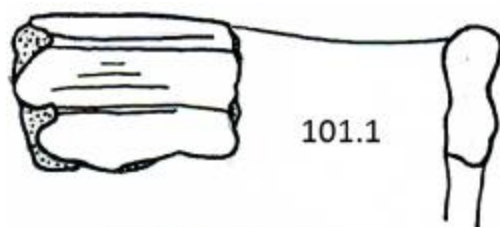

99.3

Sáček číslo 101

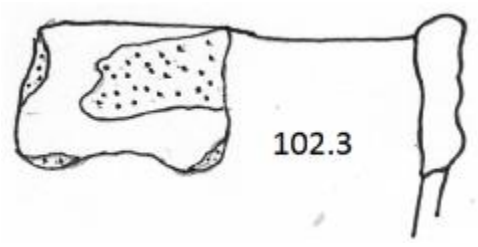
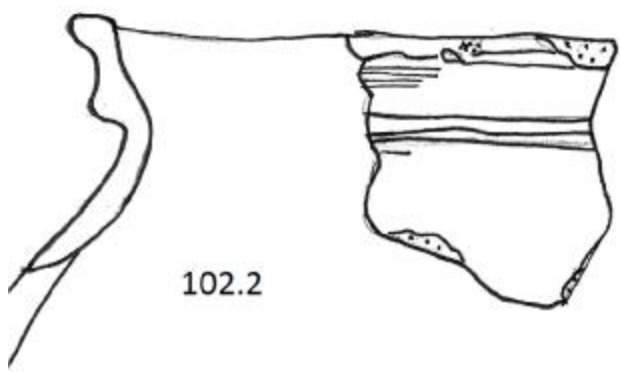
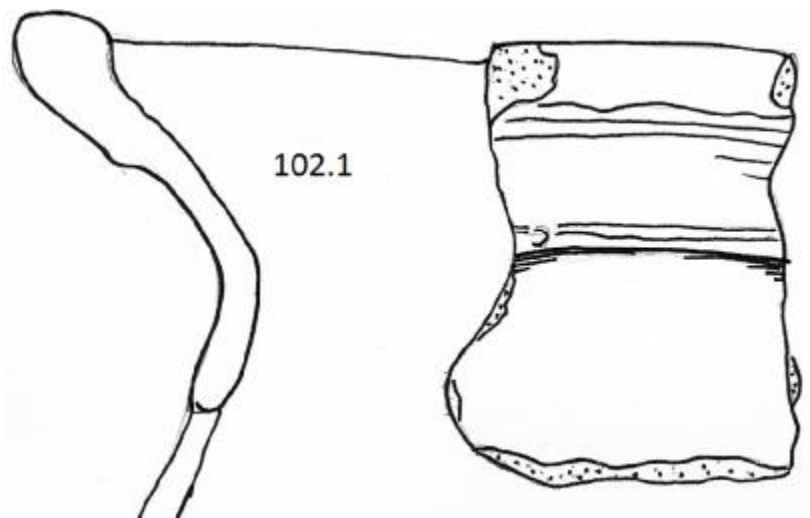
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	140	7 ks
101.1	K	okraj	7	šedo- černá	šedo- černá	OX	slída	140	—
101.2	K	okraj	10	tmavě šedá	šedo- černá	OX	slída	140	—

Sáček číslo 102

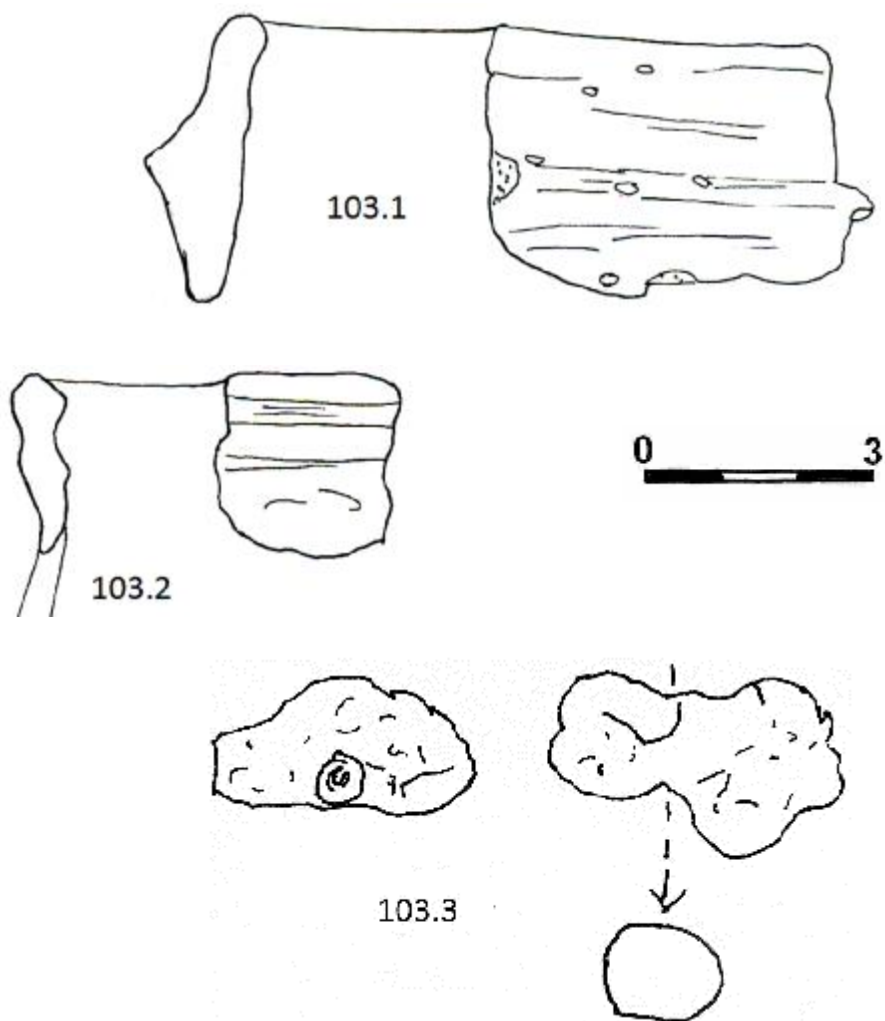
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	143	16 ks
102.1	K	okraj	16	hnědá	okrová	OX	písek	143	—
102.2	K	okraj	9	šedo- černá	šedo- černá	OX	písek	143	výzdoba radélkováním
102.3	K	okraj	7	okrovo- šedá	okrovo- šedá	OX	slída	143	—

.....

Sáček číslo 103

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	Fe	—	—	—	—	—	—	142	11 malých kousků
—	K	—	—	světle šedá	světle šedá	OX	slída	142	6 ks
103.1	K	okraj	26	světle šedá	světle šedá	OX	slída	142	—
103.2	K	dno	14	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	142	—
103.3	Mu	ulita	—	—	—	—	—	142	na zkorodovaném kusu
103.4 až 103.14	Fe	—	—	—	—	—	—	142	—

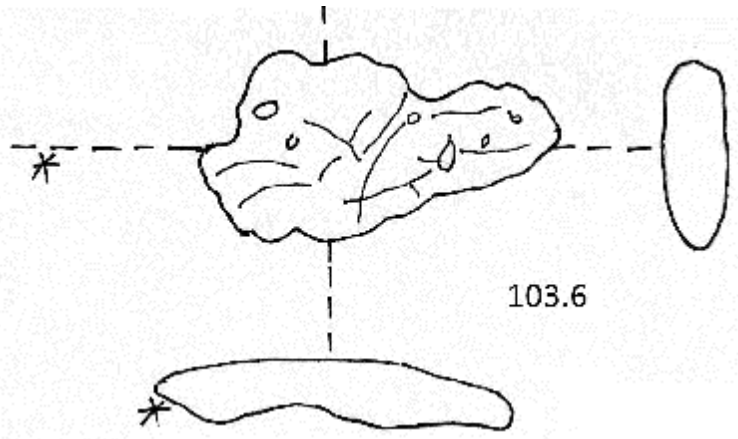

103.4

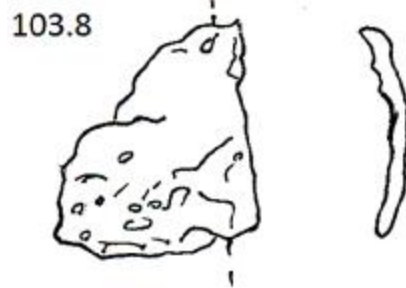
103.5

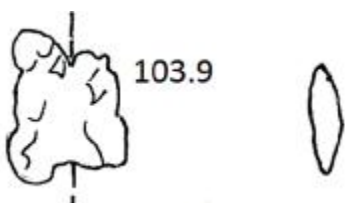
103.6

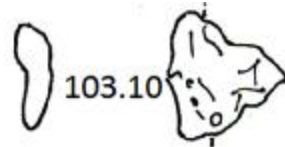
103.7

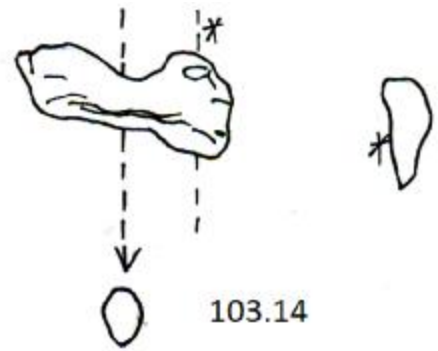
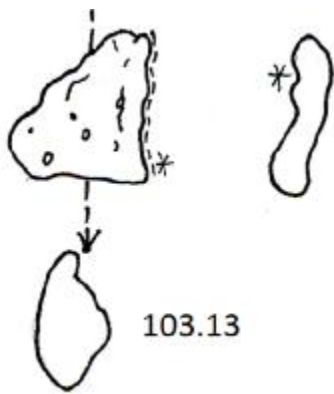
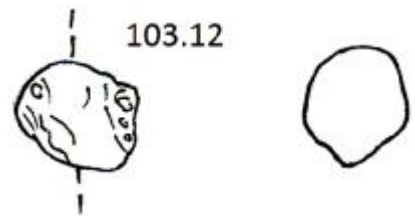
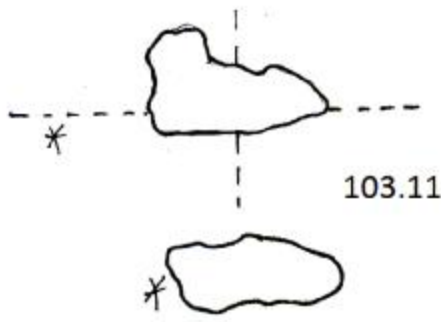
103.8

103.9

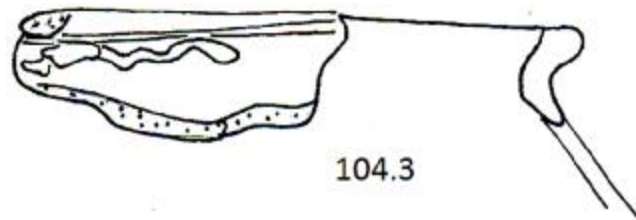
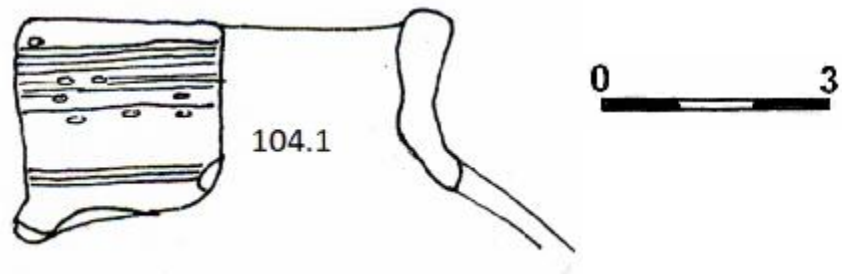

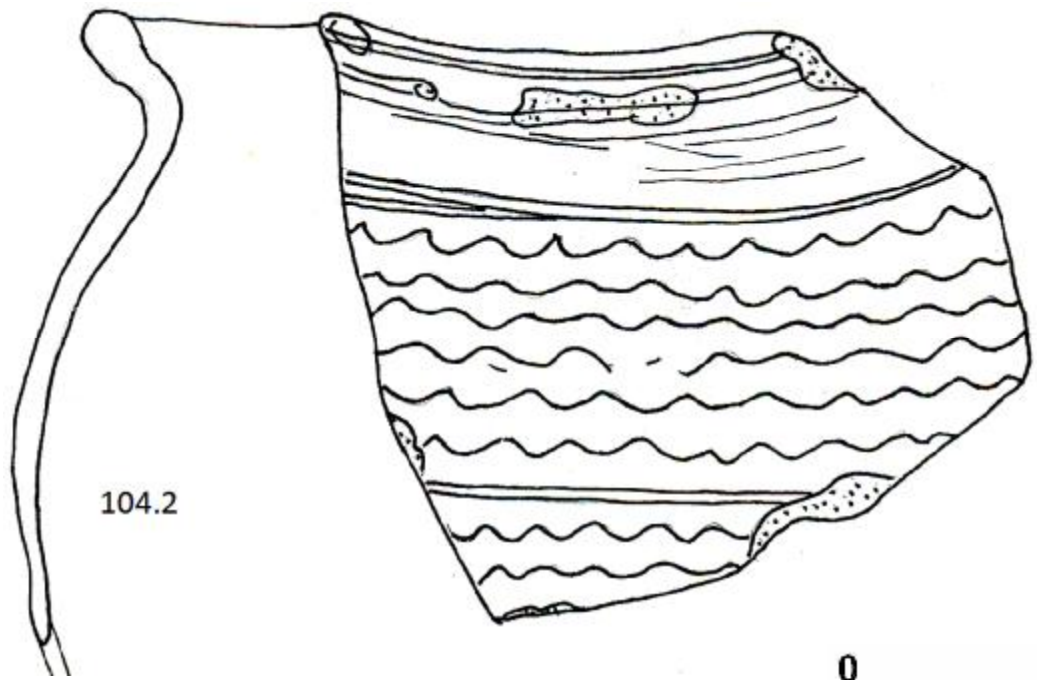
103.10

Sáček číslo 104

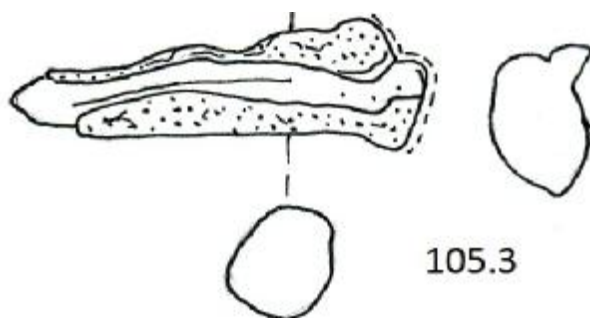
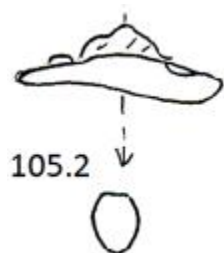
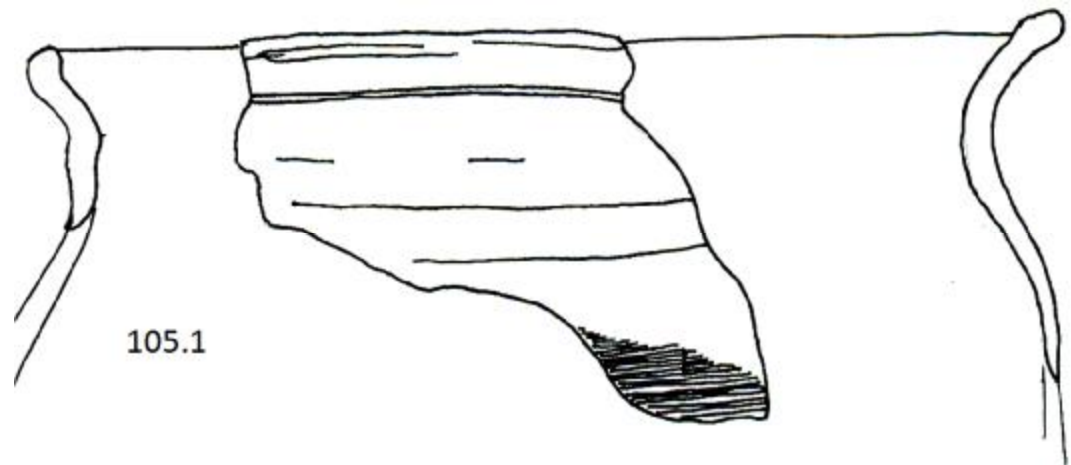
označení předmětu	materiál	předmět	Průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	146	41 ks, bez výzdoby
104.1	K	okraj	9	pískovo- okrová	pískovo- okrová	OX	písek	146	—
104.2	K	okraj s výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	146	—
104.3	K	okraj	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	146	—

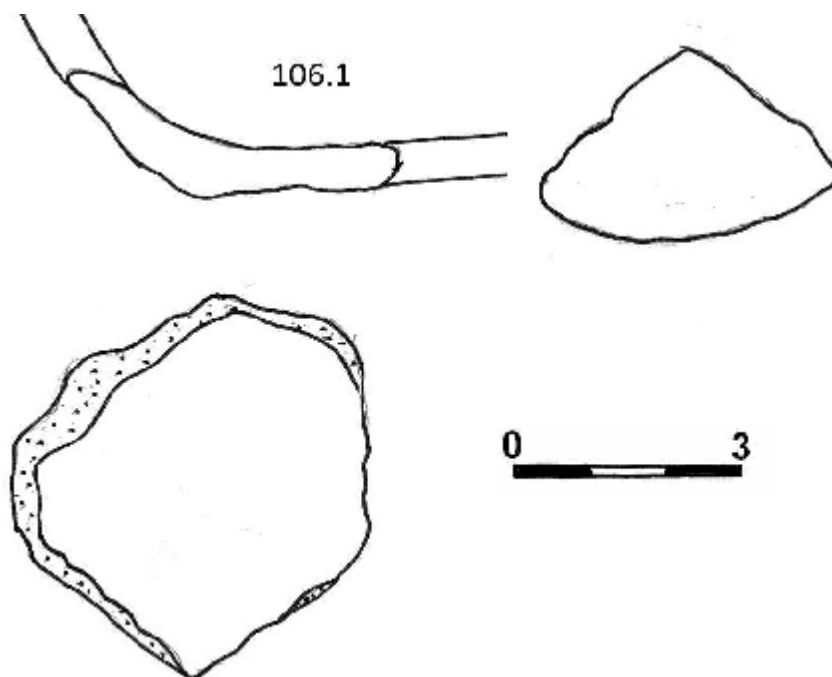
Sáček číslo 105

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	146	6 ks
105.1	K	okraj	13	tmavě hnědá	šedá	OX	slída	146	Šrafovaně jsou označena černá místa od ohně.
105.2	Fe	část jehlice	—	—	—	—	—	146	—
105.3	Fe	část hřebíku	—	—	—	—	—	146	—
105.4	Fe	??	—	—	—	—	—	146	—
	Fe	—	—	—	—	—	—	146	9 malých kousků

Sáček číslo 106

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	149	5 ks
106.1	K	dno	8	písková	písková	OX	písek	149	—

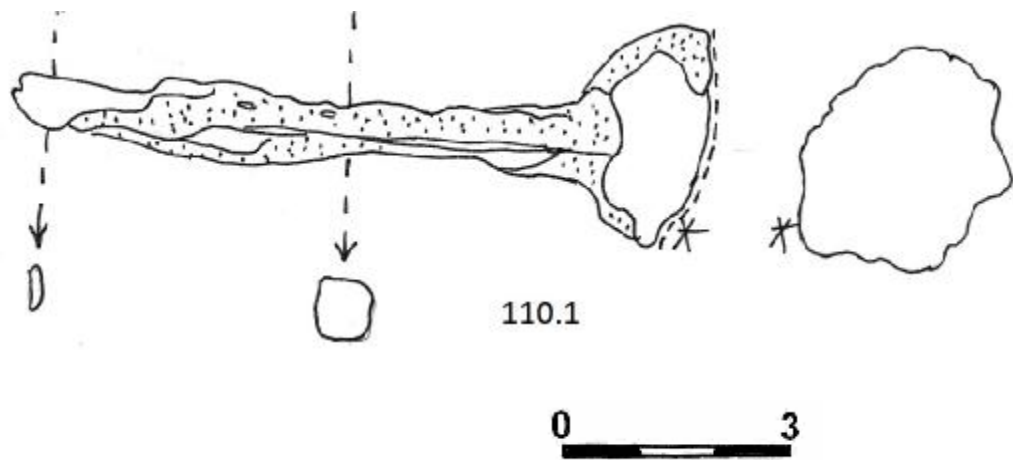

Sáček číslo 108

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduř	—	—	—	—	—	150	1 ks, bez výzdoby

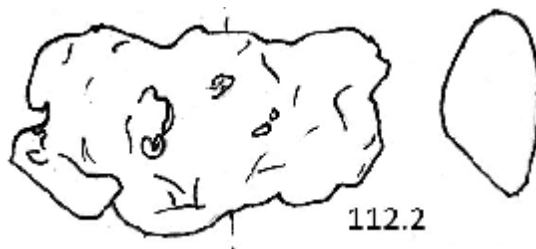
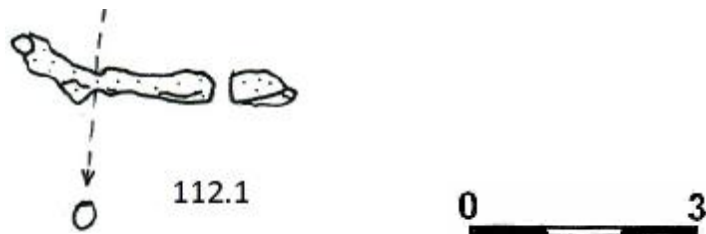
Sáček číslo 110

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
110.1	Fe	hřeb	—	—	—	—	—	146	hřeb velký + odpadá zkorodovaná část (označená *)

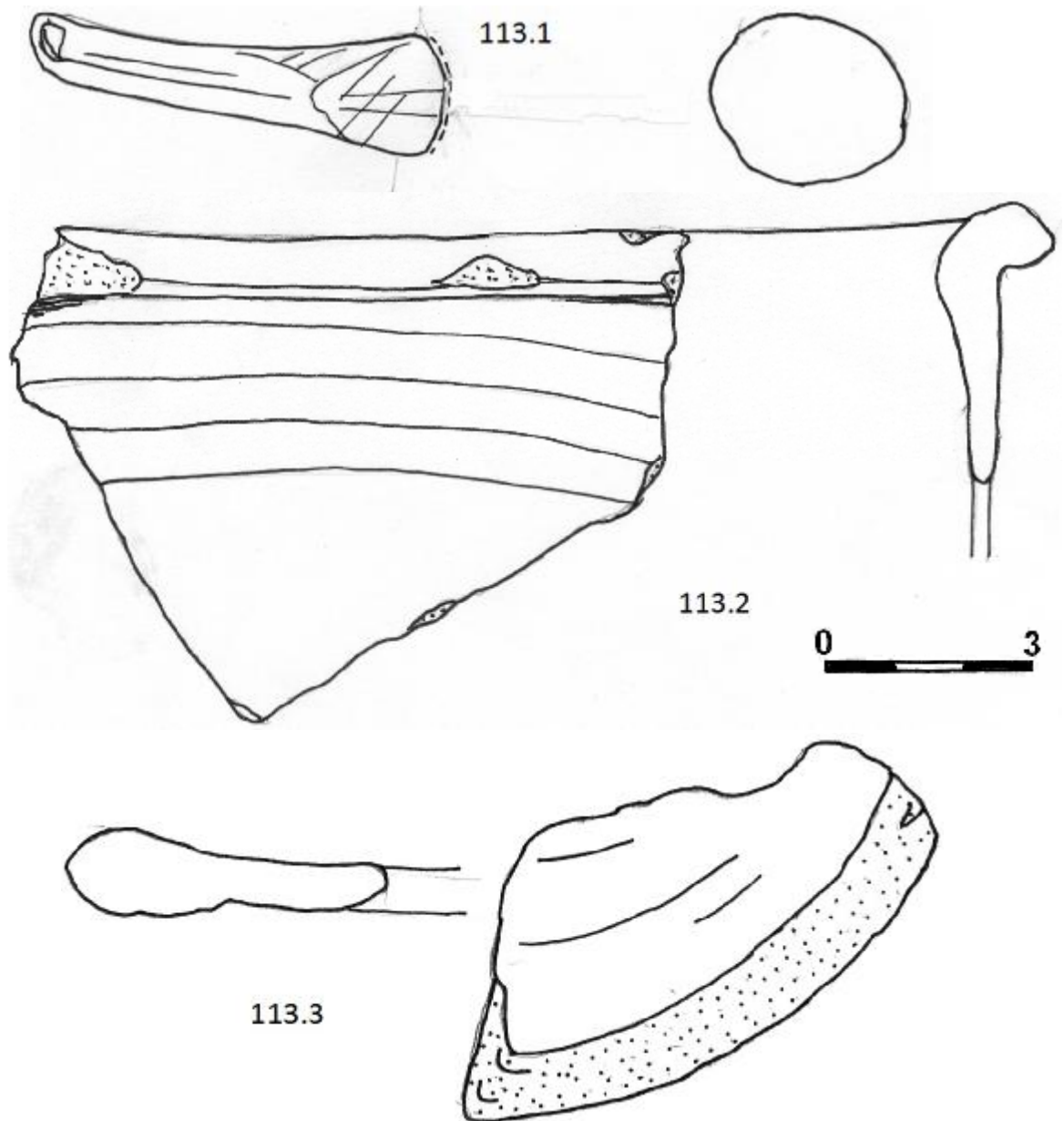
Sáček číslo 112

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřivo	vrstva	poznámka
—	MU	—	—	—	—	—	—	142	mazanice s částí šnečích ulit
—	K	výduť	—	—	—	—	—	142	1 ks, bez výzdoby
112.1	Fe	jehlice	—	—	—	—	—	142	rozlomena na 2 části
112.2	Mu	mazanice	—	—	—	—	—	142	s částmi šnečích ulitek

Sáček číslo 113

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	—	—	—	—	0000	1 ks, bez výzdoby
113.1	K	držátko	—	okrová	okrová	OX	slída	0000	Šrafovaně jsou označena černá místa od ohně.
113.2	K	okraj	26	okrovo- hnědá	okrovo- hnědá	OX	slída	0000	—
113.3	K	dno	14	běžová	běžová	OX	písek	0000	—

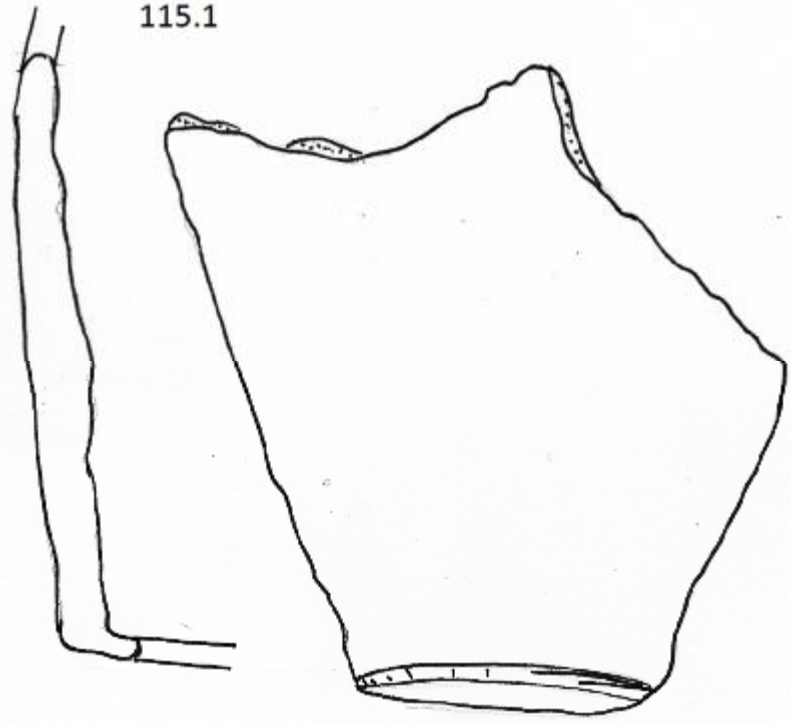

Sáček číslo 115

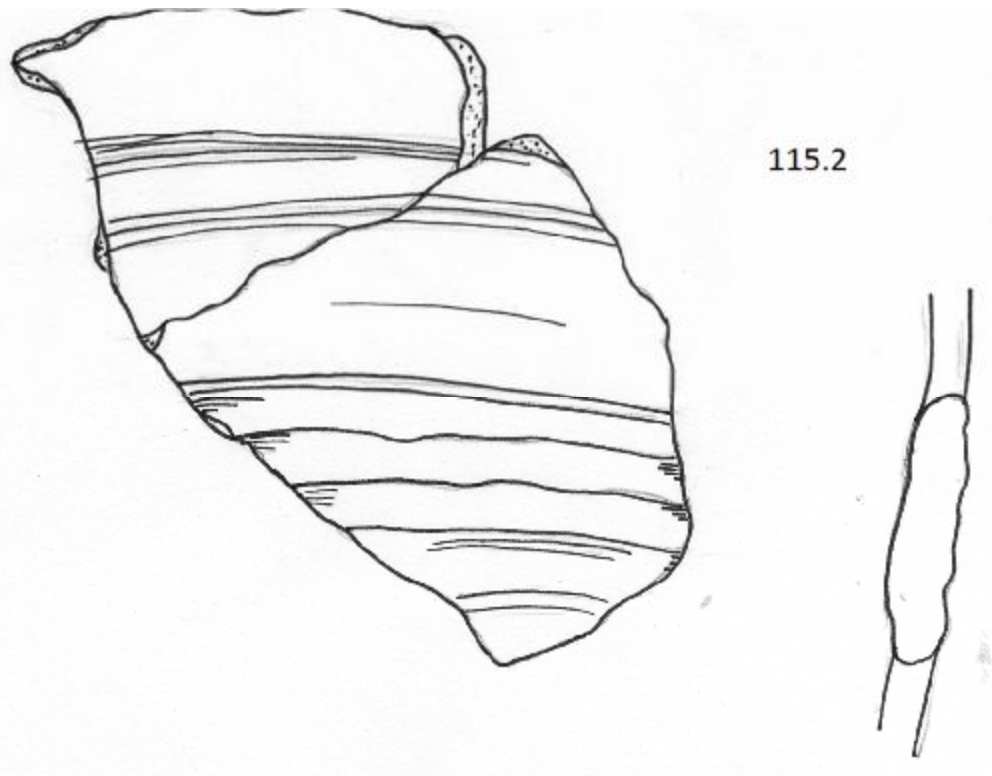
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	144	38 ks
115.1	K	okraj s výdutí	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	144	—
115.2	K	výdut'	—	okrová	okrová	OX	písek	144	výzdoba rýhováním
115.3	K	dno	10	okrová	okrová	OX	slída	144	výzdoba radělkováním
115.4	K	držátko hrnce	—	běžovo- šedá	běžovo- šedá	OX	slída	144	—
115.5	K	poklice	—	okrová	okrová	OX	slída	144	—
115.6	K	okraj	10	běžová	běžová	OX	slída	144	—
115.7	K	okraj	10	běžová	běžová	OX	slída	144	—
115.8	K	okraj	8	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	písek	144	—
115.9	K	dno	8	běžová	běžová	OX	písek	144	—
115.10	K	dno	9	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	písek	144	—
115.11	K	dno	20	okrová	okrová	OX	slída	144	Šrafovaně je označeno zčernání od ohně..
115.12	K	část talířku se dnem	15	okrová	okrová	OX	slída	144	—
115.13	K	poklice	—	okrová	okrová	OX	slída	144	—
115.14	K	poklice	—	okrová	okrová	OX	slída	144	—
115.15	Fe	část přezky	—	—	—	—	—	144	—
115.16	Fe	část přezky	—	—	—	—	—	144	—
115.17	Fe?	—	—	—	—	—	—	144	—
115.18	Fe?	—	—	—	—	—	—	144	—
115.19	Fe?	—	—	—	—	—	—	144	—
115.20	Fe	přezka	—	—	—	—	—	144	—
115.21	Fe	hřeb	—	—	—	—	—	144	Součástí je 8 malých kousků.
115.22	Fe	hřeb	—	—	—	—	—	144	—
115.23	Fe	Hlavice hřebu	—	—	—	—	—	144	—

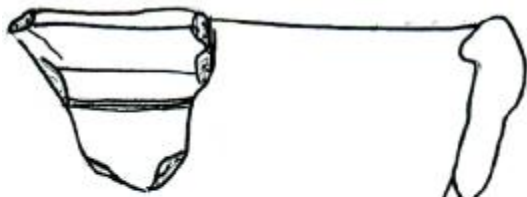
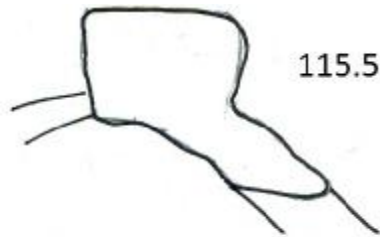
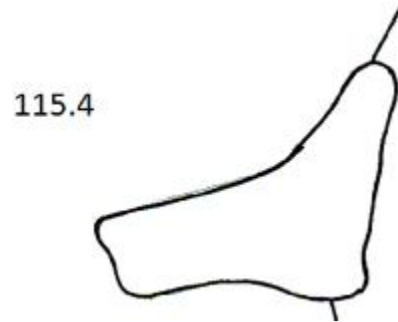
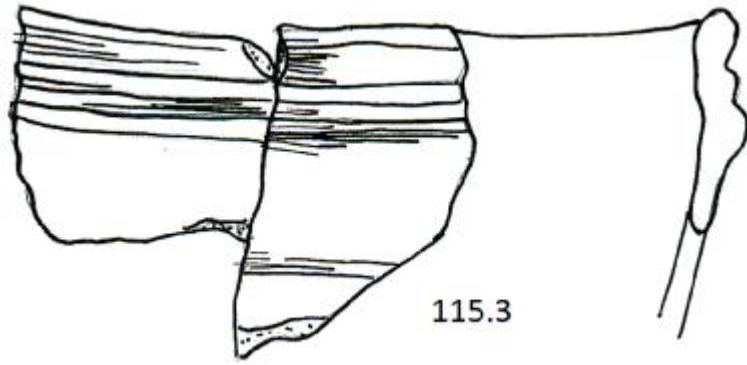
.....

115.1

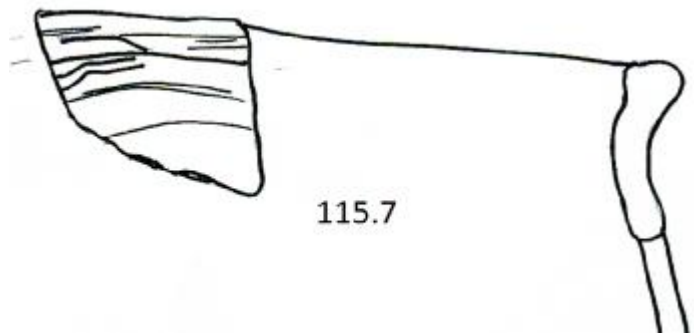
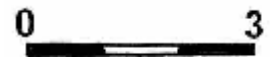

115.2

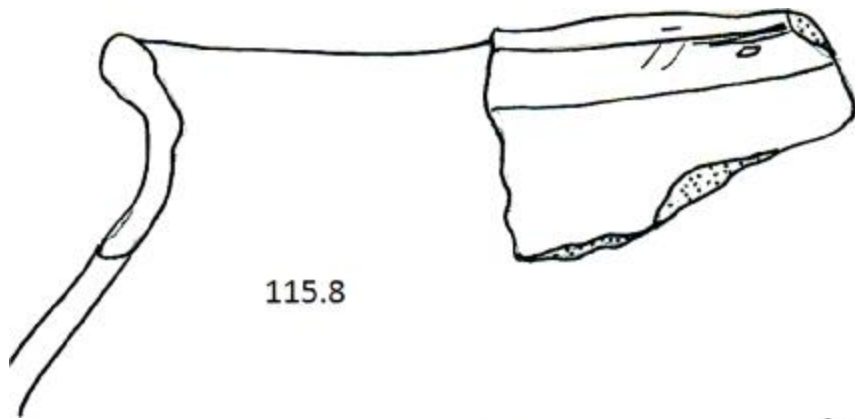

115.6

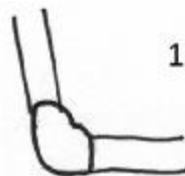
115.7

115.8

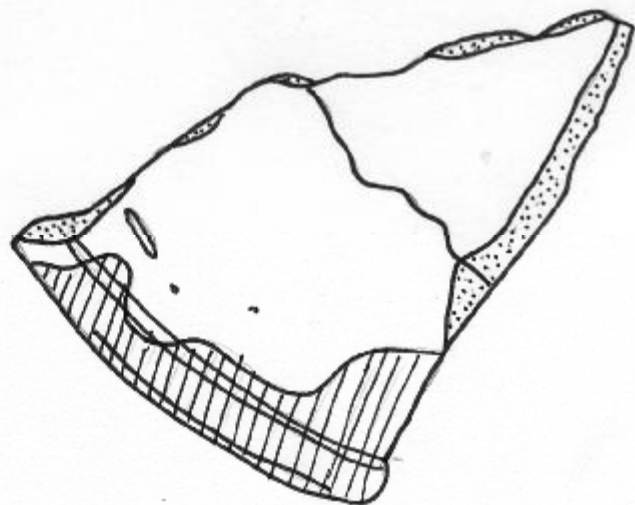
115.9

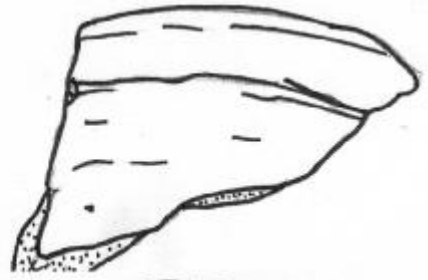
115.10

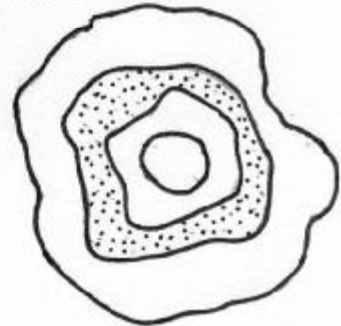
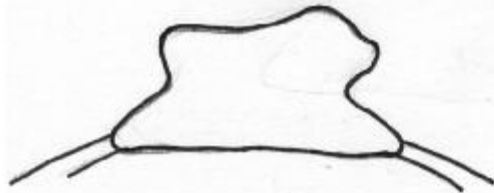
115.11

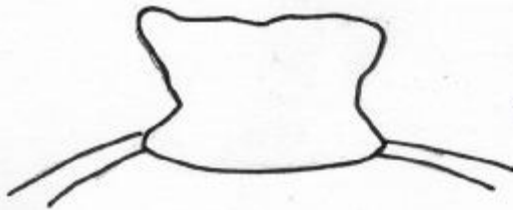
115.12

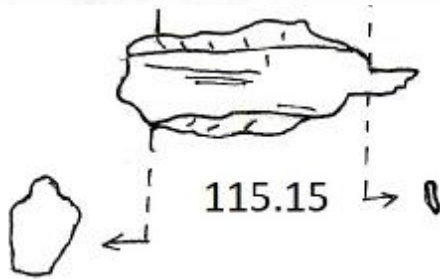
115.13

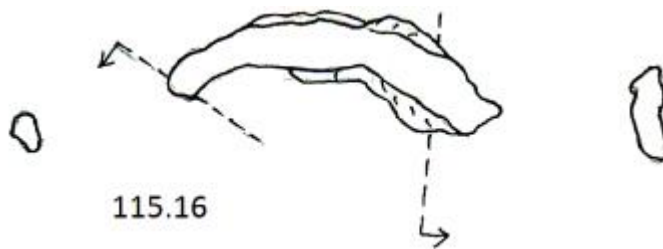
115.14

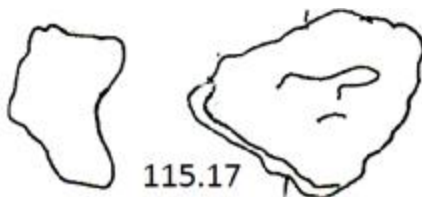
115.15

115.16

115.17

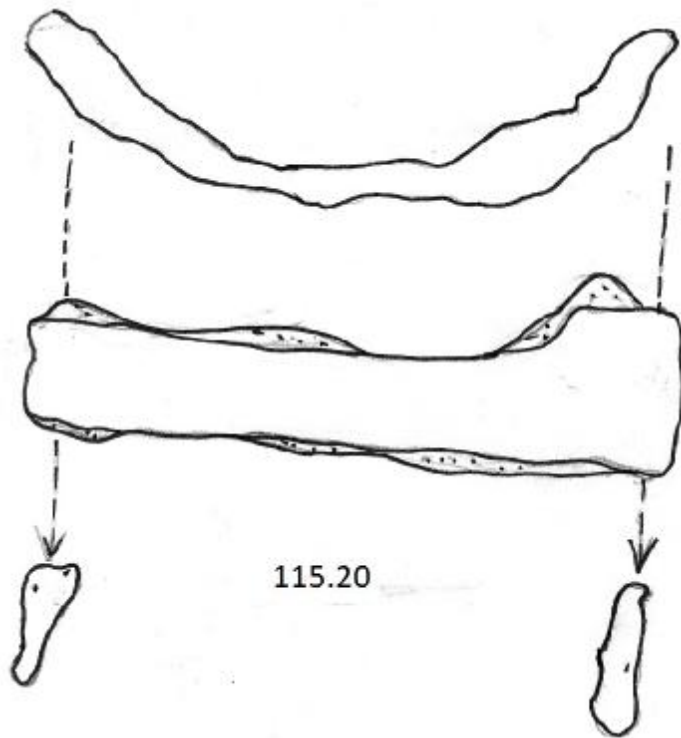
115.18

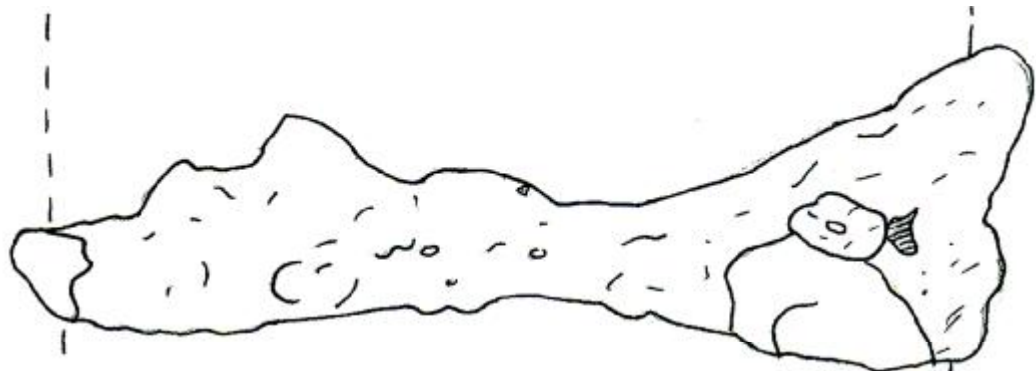
.....

115.19

115.20

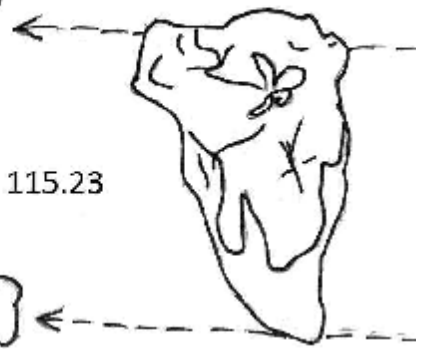
0 3

115.21

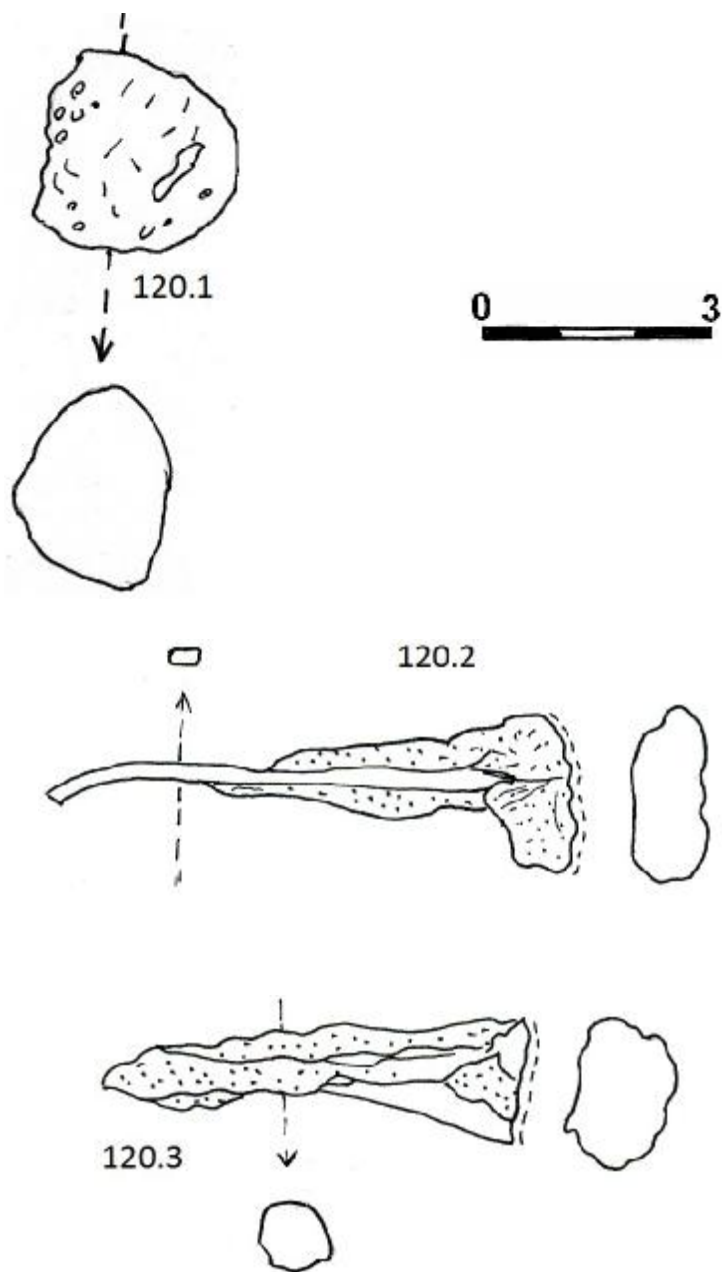
115.22

115.23

Sáček číslo 120

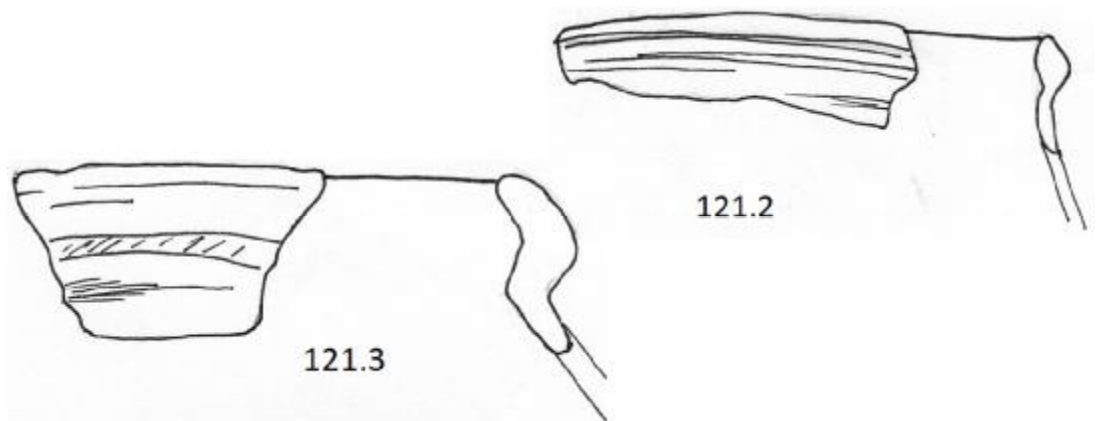
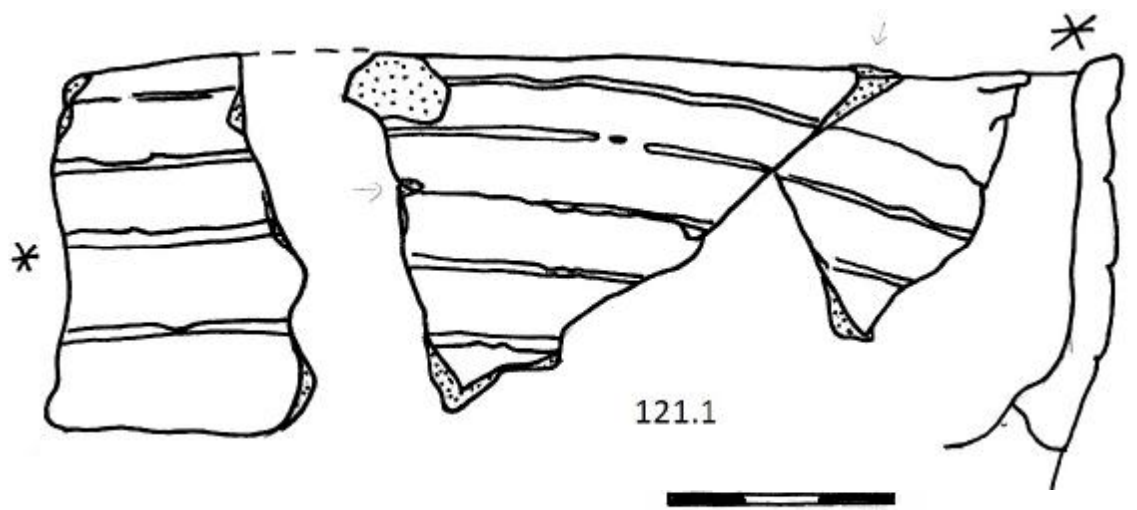
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	běžová	okrová	—	—	148	1 ks
120.1	Fe	hlavice hřebu?	—	—	—	—	—	148	—
120.2	K	jehlice	—	—	—	—	—	148	—
120.3	K	část hřebu	—	—	—	—	—	148	—

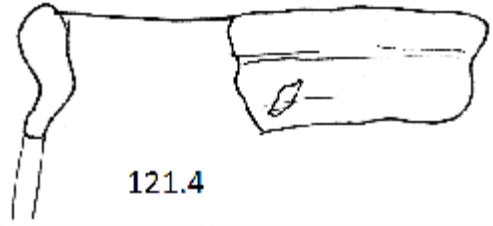

.....

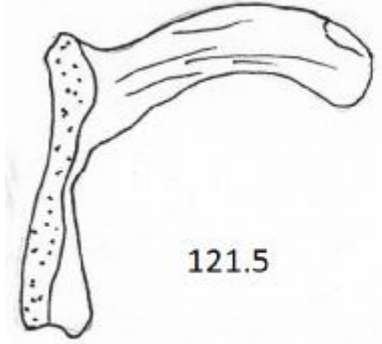
Sáček číslo 121

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	153	34 ks
121.1	K	okraj s výdutí	—	běžovo- jílovo- cihlová	běžovo- jílovo- cihlová	OX	slída	153	výzdoba rýhováním, 3 ks slepené
121.2	K	okraj	16	černá	černá	OX	slída	153	—
121.3	K	okraj	16	černá	černá	OX	slída	153	—
121.4	K	okraj	—	černá	černá	OX	slída	153	—
121.5	K	ucho s výdutí	—	tmavě hnědá	cihlová	OX	písek	153	—
121.6	K	dno celé	—	zčernal á	zčernalá	—	—	153	bez značky
121.7	K	dno s výdutí	7	tmavě hnědá	tmavě hnědá	—	—	153	—
121.8	K	část ucha	—	cihlová	cihlová	OX	slída	153	—
121.9	K	držátko ?	—	černá	černá	OX	slída	153	—
121.10	K	dno	12	hnědá	hnědá glazura	OX	slída	153	—
121.11	K	výduť	—	hnědo- cihlová	hnědo- cihlová	OX	písek	153	výzdoba radélkováním
121.12	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	slída	153	—
121.13	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	písek	153	—
121.14	K	výduť	—	okrová	okrová	OX	slída	153	—
121.15	St	?	—	—	—	—	—	153	součástí je jeden malý kus

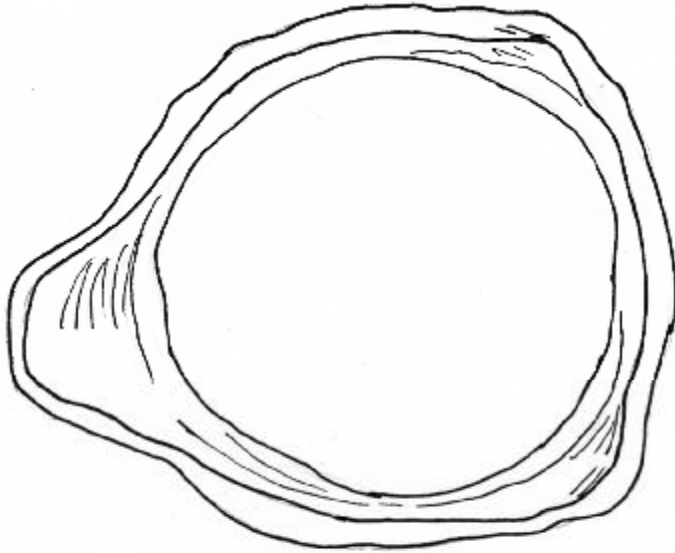
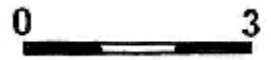
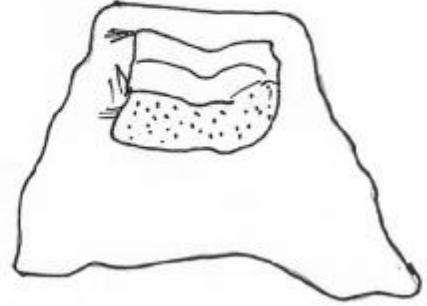

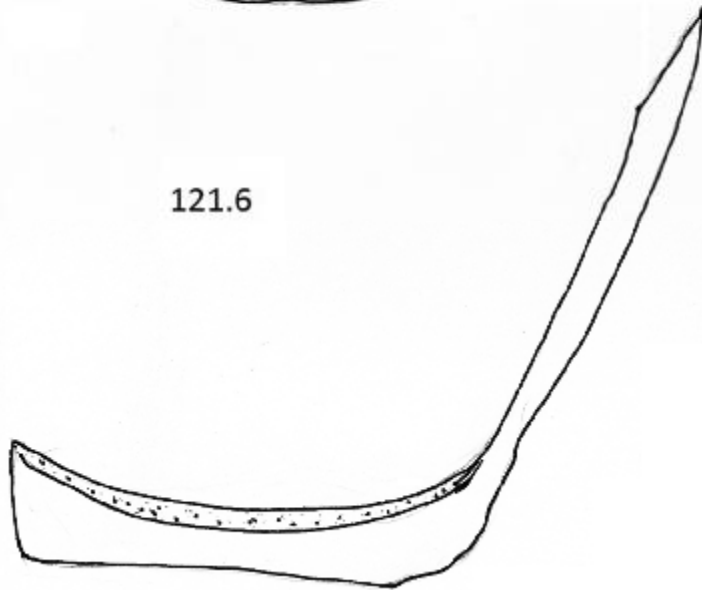
121.4

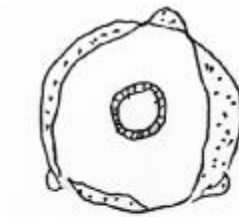
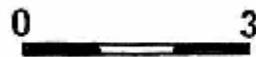
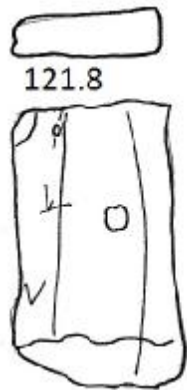
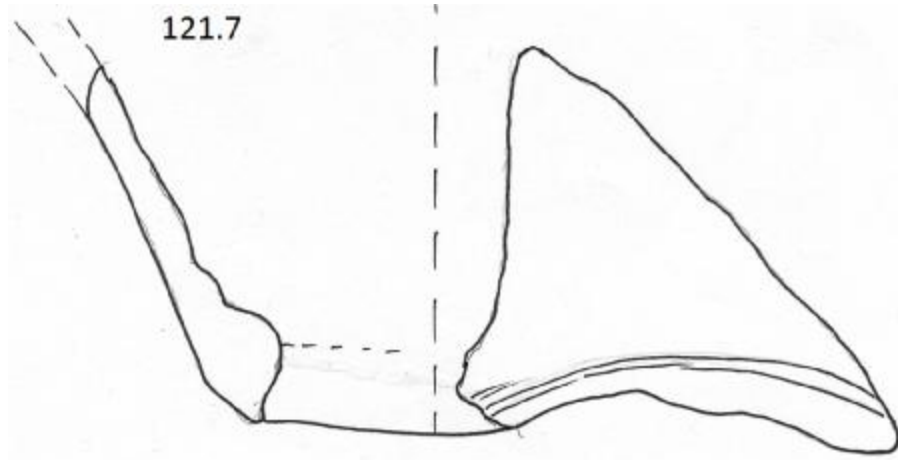

121.5

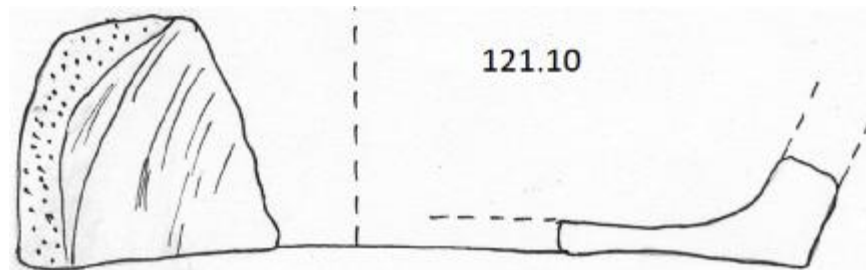
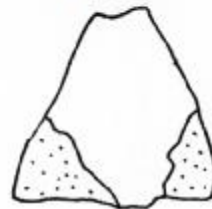

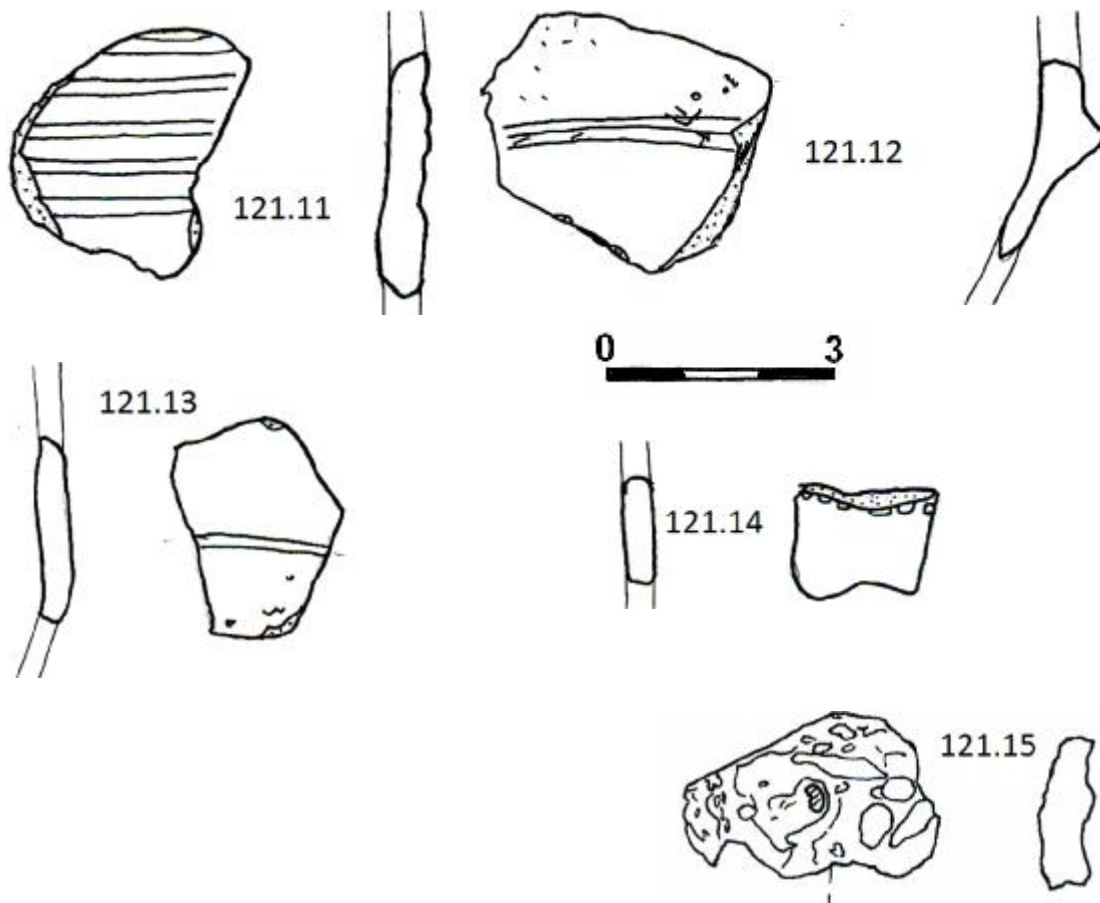
121.6

121.9

Sáček číslo 122

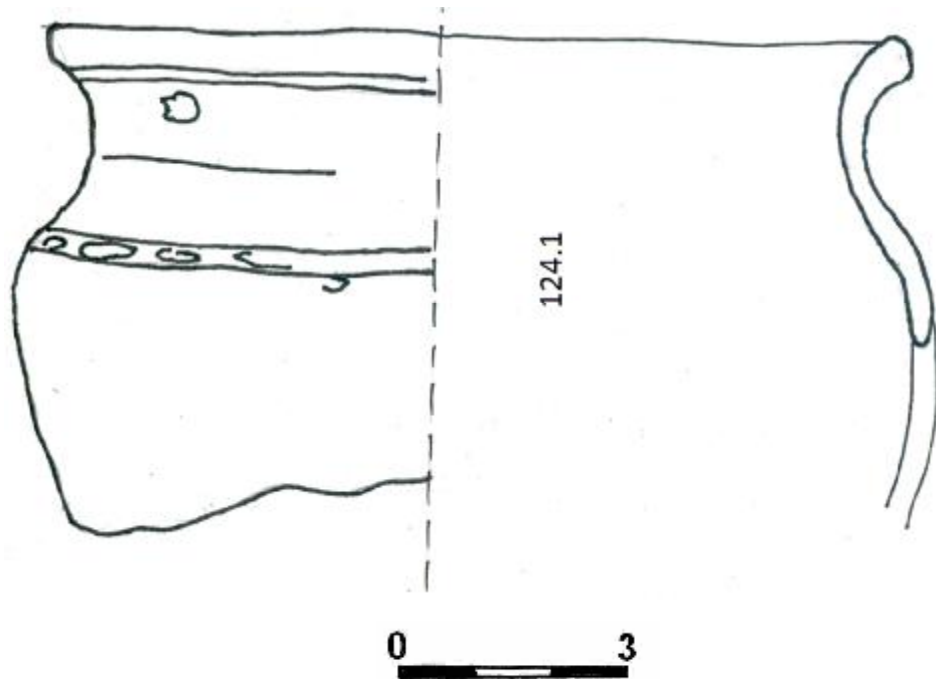
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřivo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	světle hnědá	světle hnědá	OX	písek	146	3 ks
—	K	výduť	—	běžová	modrá glazura	—	—	146	1 ks
122.1	K	výduť	—	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	146	výzdoba rýhováním

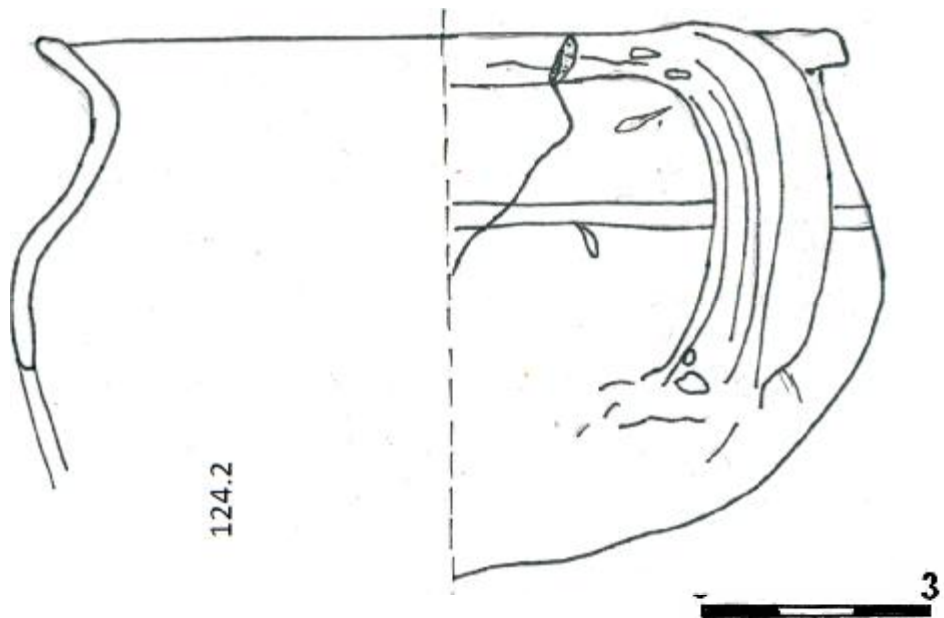
Sáček číslo 124

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	153	32 ks
124.1	K	okraj	12	tmavě hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	153	zčernalý od ohně, lepený
124.2	K	okraj s uchem a výdutí	11	písková	písková	OX	slída	153	místy zčernalý od ohně
124.3	K	výduť	—	písková	hnědá glazura	OX	písek	153	vzor vlnkovaný, vyrytý
124.4	K	poklička	—	šedá	šedá	OX	slída	153	—
124.5	K	dno	9	světle šedá	světle šedá	OX	slída	153	—
124.6	K	dno talířku, či pánvičky	—	okrovo- šedá	okrovo- šedá	OX	slída	153	—
124.7	K	dno	6	šedo- černá	šedo- černá	OX	slída	153	—
124.8	K	dno	10	pískově- šedá	pískově- šedá	OX	písek	153	—
124.9	K	dno s výdutí	4	šedo- zelená	šedo- zelená	OX	slída	153	—
124.10	K	výduť	—	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	153	výzdoba: pomyslné kruhy / radélkování
124.11	K	okraj	8	šedá	šedá	OX	slída	153	místy zčernalé od ohně
124.12	K	dno - talířek	12	světle hnědá	světle hnědá	OX	písek	153	—
124.13	K	okraj	18	písková	písková	OX	písek	153	zčernalé od ohně
124.14	K	okraj	5	písková	písková	OX	slída	153	—
124.15	K	výduť	—	cihlová	cihlová	OX	slída	153	šrafovaně označeno zčernání od ohně
124.16	K	okraj	16	světle hnědá	světle hnědá	OX	písek	153	—
124.17	K	okraj	8	tmavě	tmavě	OX	slída	153	—

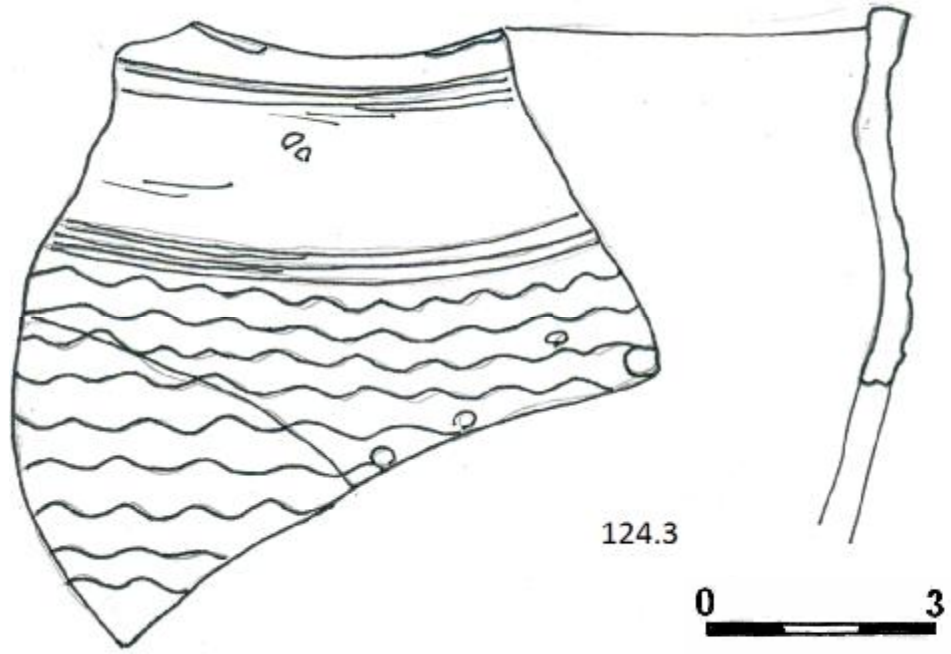
				šedá	šedá				
124.18	K	dno s výdutí	10	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	153	—

.....

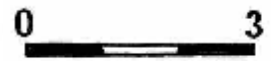
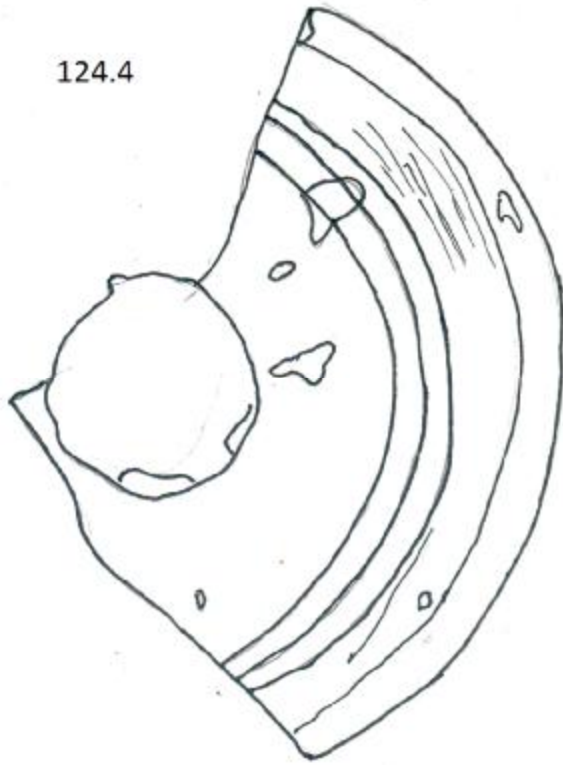

.....

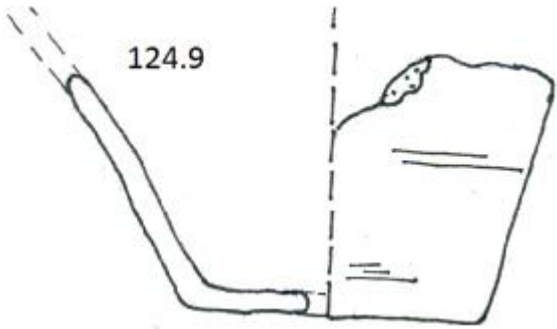
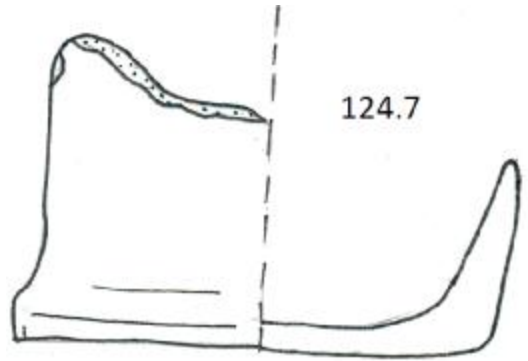
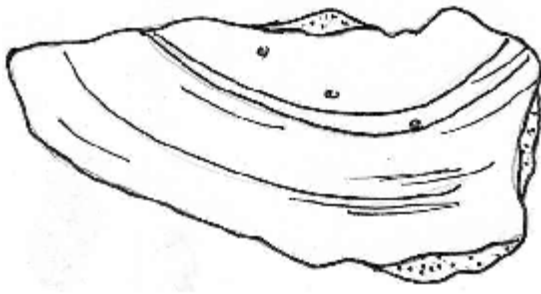

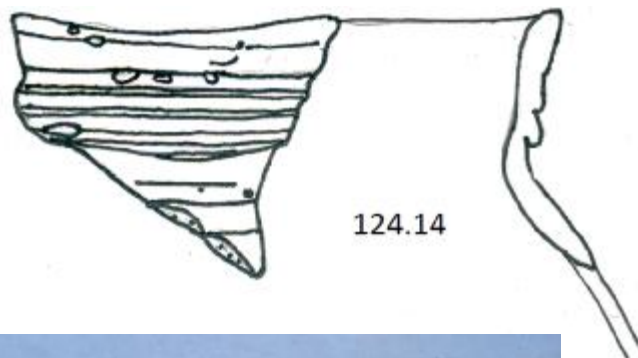
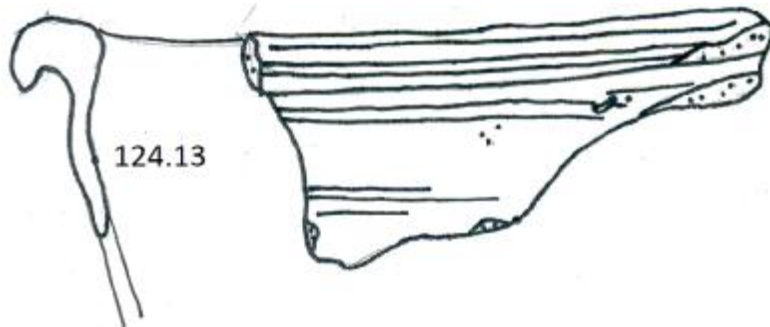
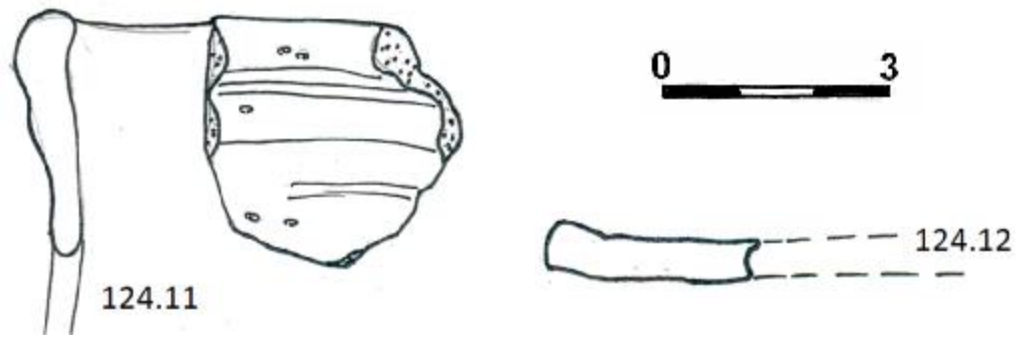
.....

124.4

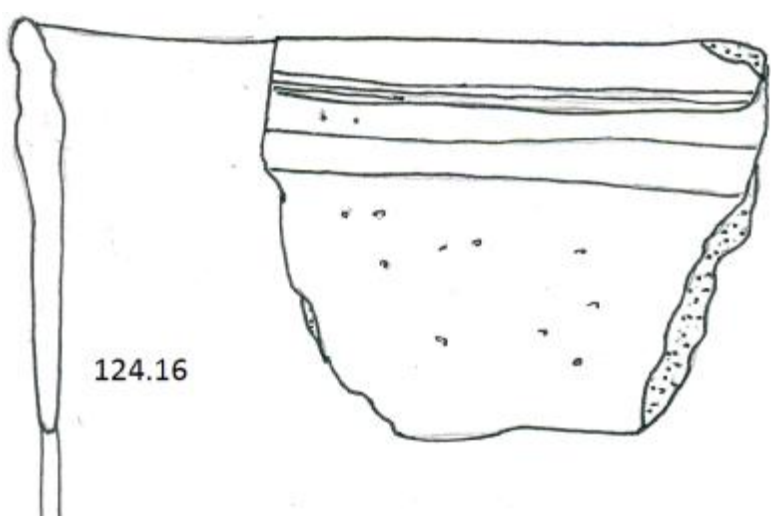
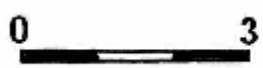
.....

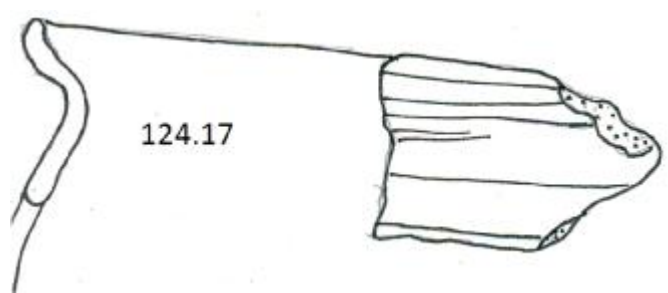

124.15

124.16

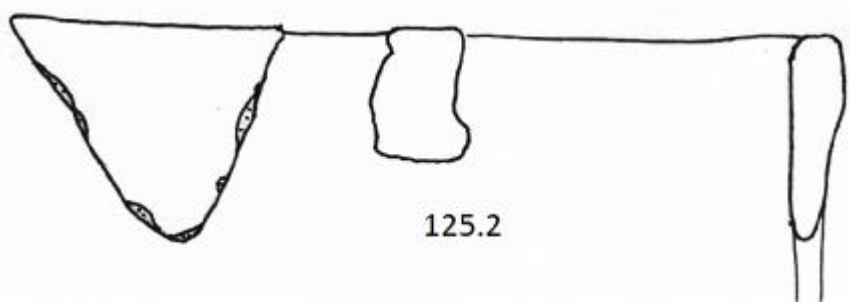
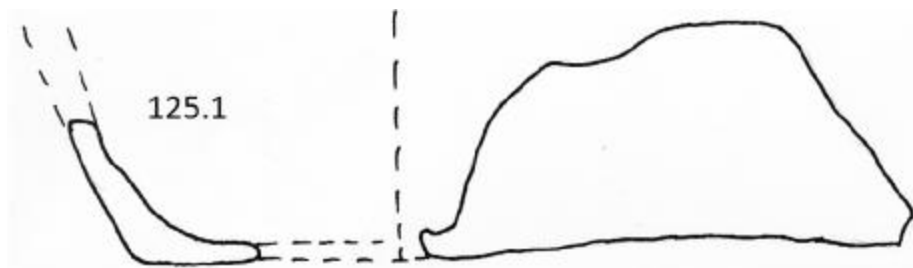
124.17

124.18

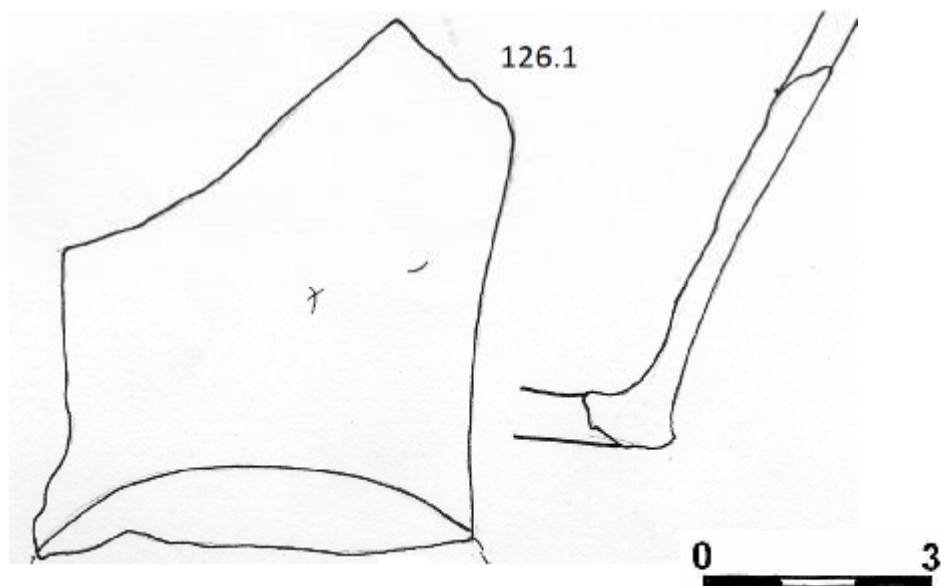
Sáček číslo 125

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výdutě	—	tmavě šedá	běžová	OX	písek	148	3 ks
125.1	K	dno	8	tmavě šedá	běžová	OX	písek	148	—
125.2	K	okraje	16	tmavě šedá	běžová	OX	písek	148	2 ks ze stejné nádoby

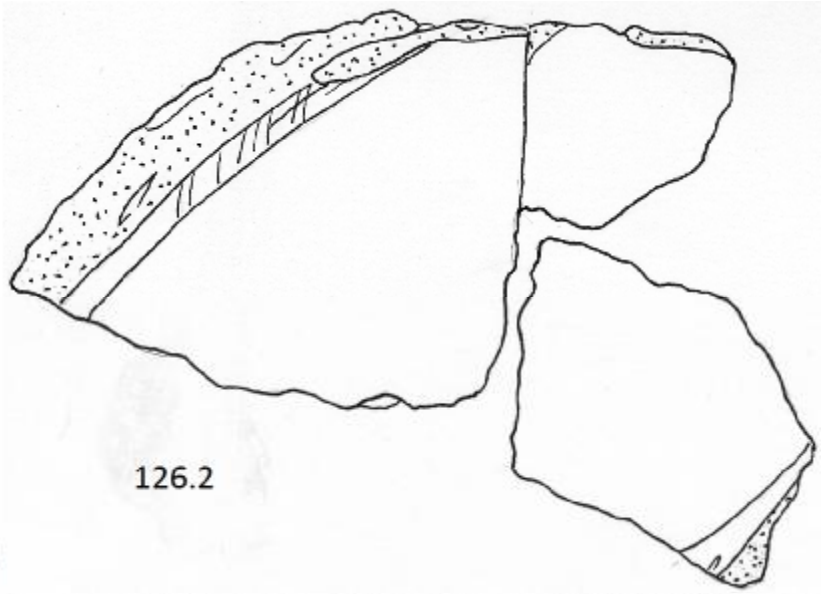

Sáček číslo 126

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výdut'	—	1×hnědá, 2×šedá	1×hnědá, 2×šedá	OX	slída	147	3 ks
126.1	K	dno s výdutí	10	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	147	Šrafovaně jsou označena černá místa od ohně.
126.2	K	části dna	—	běžová	běžová	OX	slída	147	3 ks z jedné nádoby
126.3	K	výdut'	—	běžová	běžová	OX	slída	147	výzdoba radělkováním
126.4	K	okraj	18	běžová	běžová	OX	písek	147	—
126.5	K	okraj	10	tmavě šedá	světle šedá	OX	slída	147	—

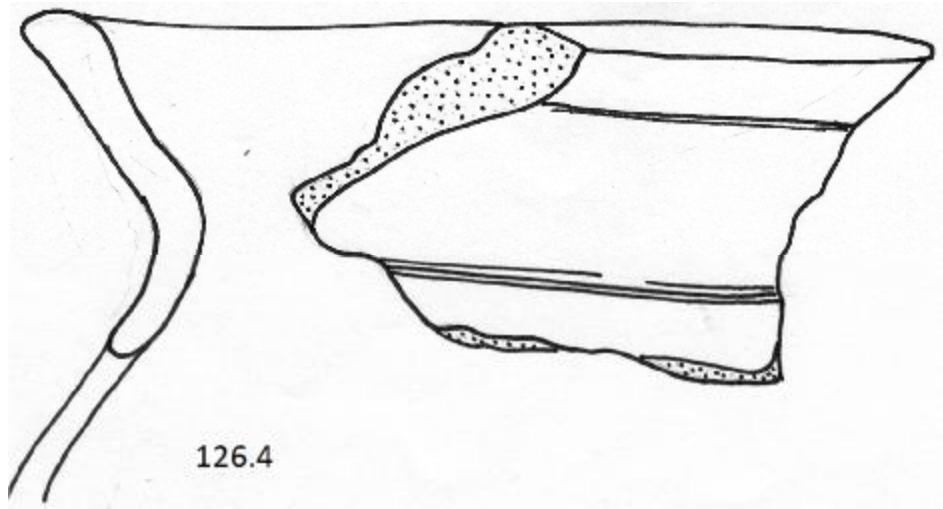
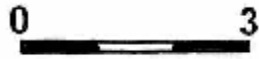
.....

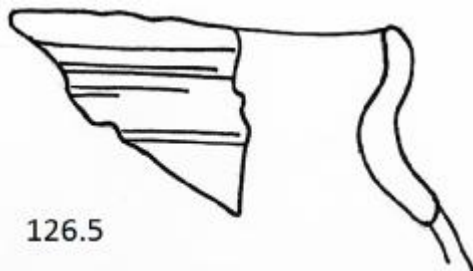
126.2

126.3

126.4

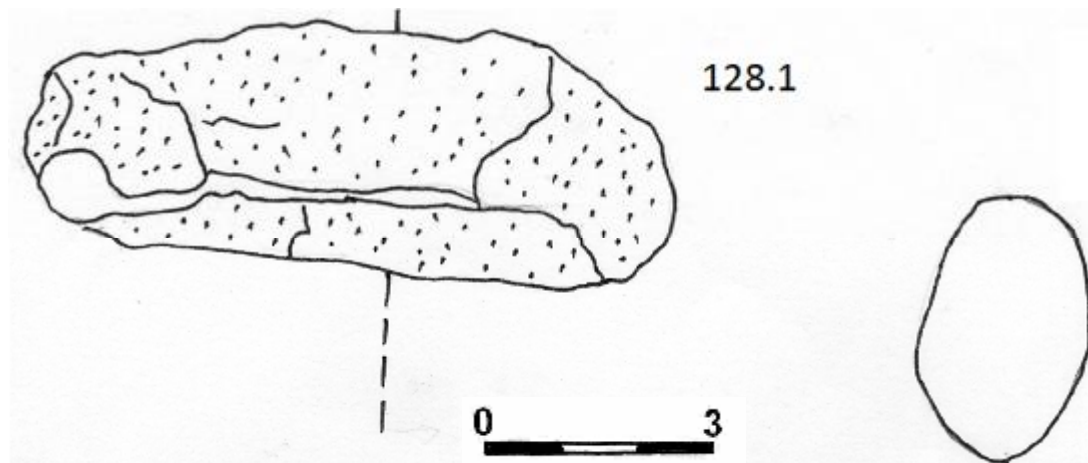
126.5

Sáček číslo 127

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	okrová	okrová	OX	slída	148	1 ks, bez výzdoby

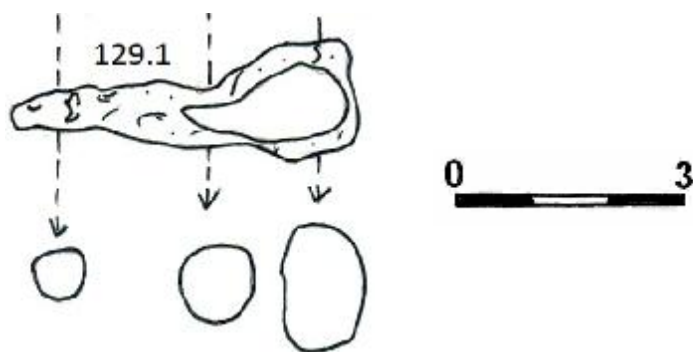
Sáček číslo 128

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	šedá	okrová	OX	slída	155	1 ks
—	K	výduť	—	okrová	bílá	OX	slída	155	1 ks
—	K	výduť	—	černá	černá	OX	slída	155	1 ks
128.1	Fe	?	—	—	—	—	—	155	—

Sáček číslo 129

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
129.1	Fe	hřeb	—	—	—	—	—	156	—

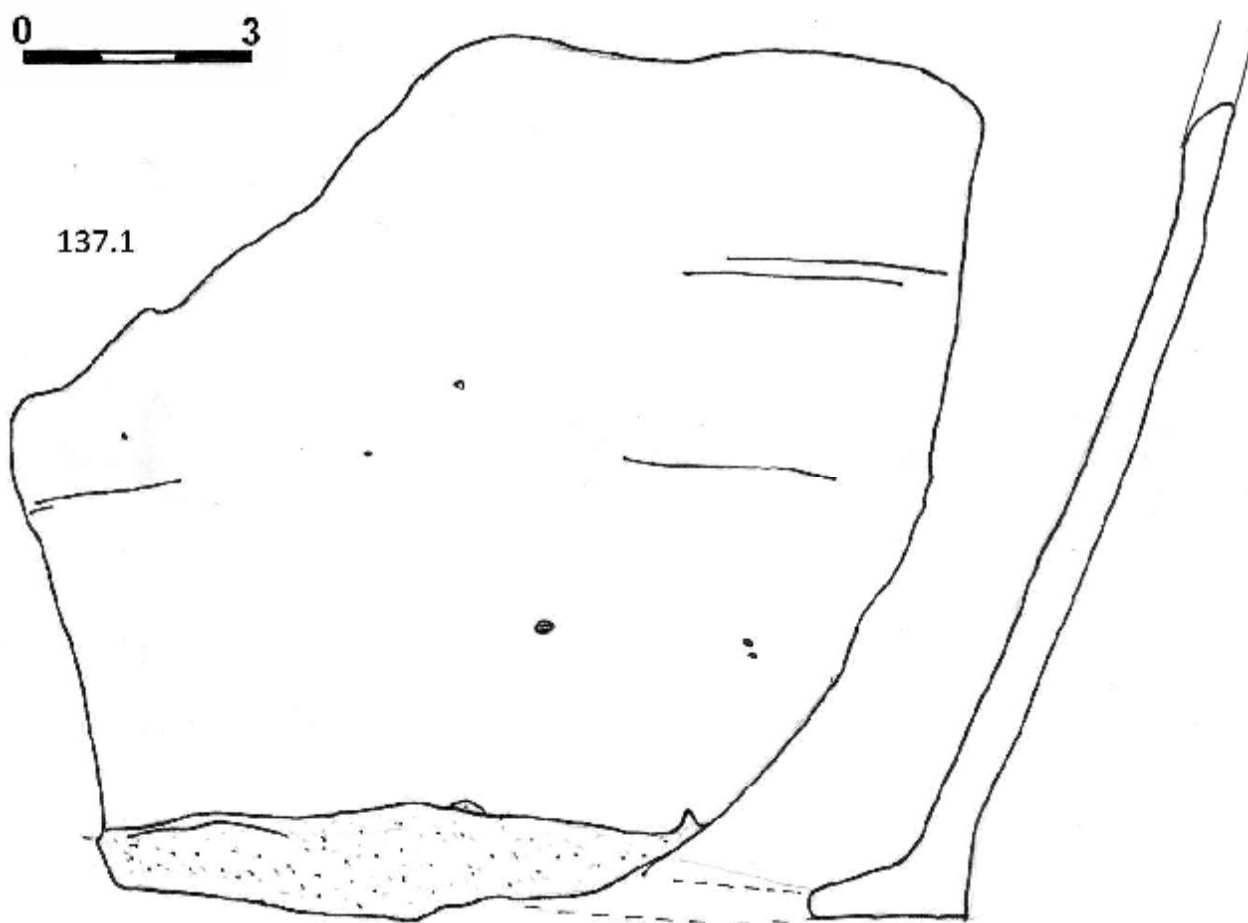

Sáček číslo 130

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	běžová	okrová	OX	slída	148	1 ks

Sáček číslo 137

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	156	1 ks, bez výzdoby
137.1	K	část dna s výdutí	14	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	156	—

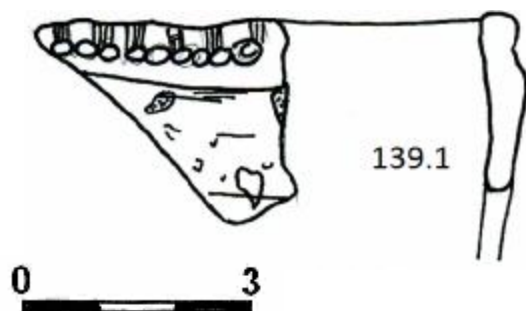
Sáček číslo 138

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	černá	černá	OX	slída	157	1 ks, bez výzdoby
138.1	K	okraj	—	černá	černá	OX	slída	157	—

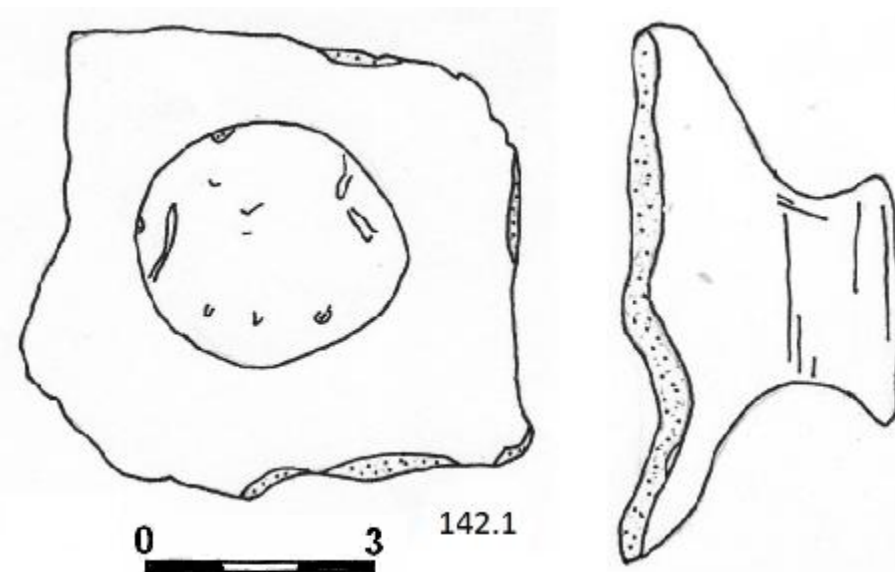
Sáček číslo 139

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	127	3 ks
139.1	K	okraj	12	tmavě šedá	tmavě šedá	RED	slída	127	—

Sáček číslo 142

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
142.1	K	poklička	—	světle hnědá	světle hnědá	OX	písek	158	—

Sáček číslo 145

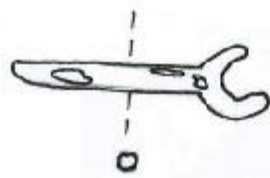
označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výduť	—	černo- cihlová	černo- cihlová	OX	slída	156	1 ks, bez výzdoby
—	K	výduť	—	černá	cihlovo- okrová	OX	slída	156	1 ks, bez výzdoby

Sáček číslo 146

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výdutě	—	—	—	—	—	156	16 ks, bez výzdoby

Sáček číslo 148

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	výdutě	—	světle hnědá	světle hnědá	OX	slída	142	3 ks, bez výzdoby
—	K	výduť	—	cihlová	šedá	OX	slída	142	1 ks, bez výzdoby
—	K	výduť	—	šedo- černá	běžová	OX	slída	142	1 ks, bez výzdoby
148.1	Br	tyčinka s očkem ,	12	zelená patina	—	—	—	142	—

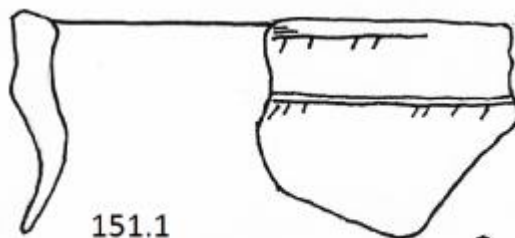

148.1

Sáček číslo 151

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
151.1	K	okraj	11	světle hnědá	světle hnědá	OX	slída	159	—

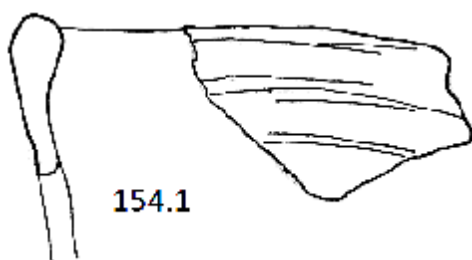

151.1

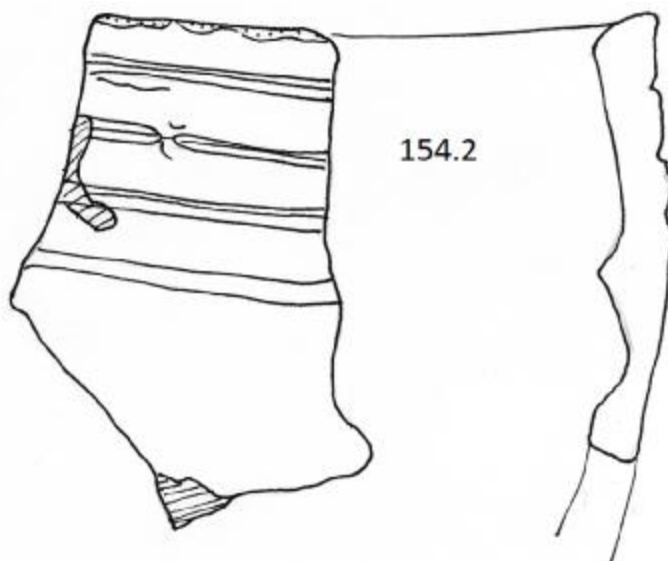

Sáček číslo 154

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
154.1	K	okraj	16	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	153	—
154.2	K	okraj	—	tmavě šedá	tmavě šedá	OX	slída	153	Šrafování označuje zčernání od ohně.

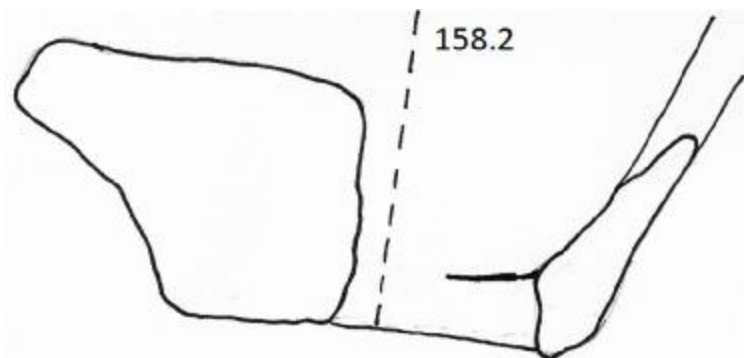
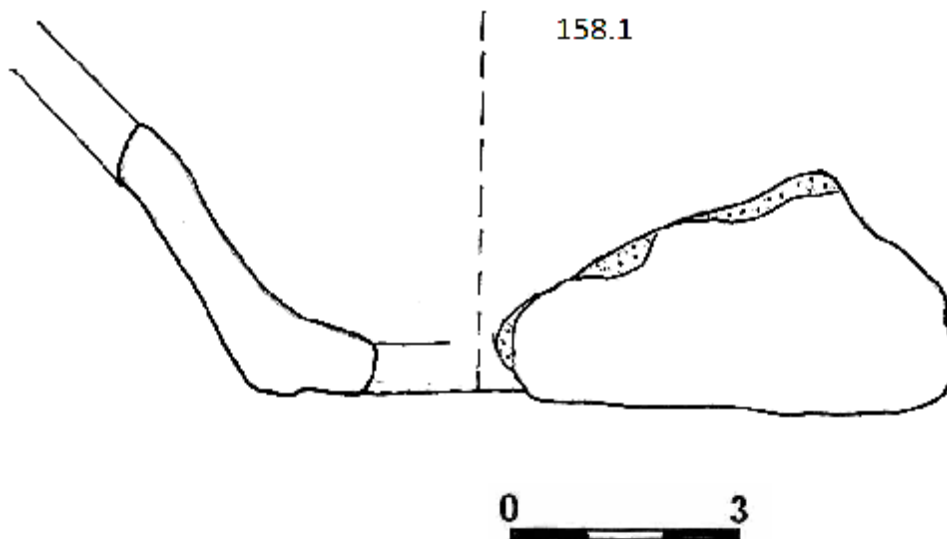
154.1

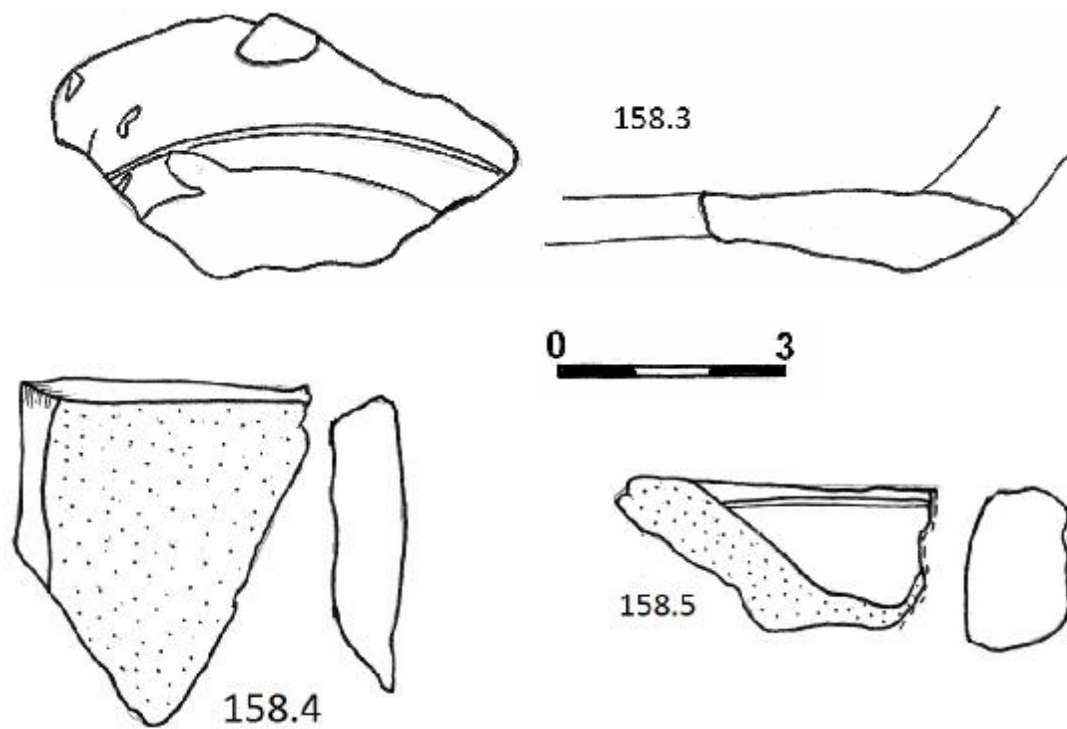

154.2

Sáček číslo 158

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	0000	1 ks
158.1	K	dno	12	hnědo- cihlová	hnědo- cihlová	OX	písek	0000	—
158.2	K	dno	8	světle hnědá	tmavě hnědá	OX	slída	0000	—
158.3	K	dno talířku	—	cihlová	cihlová	OX	písek	0000	průměr nelze přesně určit
158.4	K	výduť	—	okrovo- bílá	okrovo- bílá	OX	písek	0000	—
158.5	K	výduť	—	okrovo- bílá	okrovo- bílá	OX	písek	0000	—

Sáček číslo 159

označení předmětu	materiál	předmět	průměr [cm]	barva vně	barva uvnitř	výpal	ostřívo	vrstva	poznámka
—	K	—	—	—	—	—	—	0000	2 ks, bez výzdoby